

دہ سال کا روکش

۱۳۲۲ - ۱۳۲۳

1	• 1 •
7	19

ملت ایران را به خوار انتخاب
کرده است و این راه را هر که
متهرب و دشمن است ، متهرب زاد
است ، متهرب متهرب و افغان است
و متهرب به پیشتر جامه از بر سر عدالت
اجتماع است . « از ساحت شاه »

دہسال کار و کوشش

۱۳۴۲ - ۱۳۳۲

فهرست

مقدمه	
پیشرفتهای کشاورزی	۱
✓ پیشرفتهای صنعتی	۹۹
۱۰ عملیات عمرانی برنامه هفت ساله دوم	۱۵۱
پیشرفتهای فرهنگی	۱۸۷
توسعه و ترمیم راهها	۲۱۱
توسعه امور ارتباطی و مخابراتی	۲۴۳
انتشارات و رادیو	۲۷۷
بهبود وضع کارگران	۲۸۹
پیشرفتهای بهداشتی	۳۰۷
وضع درآمد و هزینه کشور	۳۱۹
بهبود وضع دادگستری	۳۳۷
آزادی زنان	۳۴۷
سیاست خارجی	۳۵۱

درباره این کتاب آقای سنا تور اشرف احمدی استاد
فراوانی مبذول فرموده اند و چون اشار این مجموعه که حاوی
فعالیتها و اقدامات ده ساله در رشته های مختلف است
از هر جهت سودمند بنظر رسید ، وزارت اطلاعات تصمیم
به اشرار آن گرفت و اداره آمار و بررسیها و قمرطرحها و برسیها
به تهیه تنظیم و تکمیل آن اقدام کرد .

این کتاب نمودار قسمتی از پیشرفت و تحولاتی است
که در زمینه های مختلف امور کشاورزی ، فرسنگی ، بهداشتی
اجتماعی و صنعتی از سال ۱۳۳۲ تا ۱۳۴۲ نصیبت
ایران شده است و سیر اجتماع مارابوی تکامل نشان میدهد

در تاریخ معاصر ایران قیام ملی ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ آغاز پیروزیهای درخشان و بنیاد
 جنبش عمیق و مثبت ملت ایران در راه ترقی و پیشرفت و تکامل بشمار میرود. این رستاخیز عظیم ملی
 نه تنها ملیت و موجودیت و سنتهای گرانقدر ملت کهن را از سقوط در مخاطره آمیزترین سرآشیب
 تاریخ نجات داد بلکه با فراهم آوردن ثبات آرامش داخلی و مثبت سیاست خارجی، ملت
 ایران امکان داد تا بر مبری خردمندانه شاهنشاه در تمام شئون اجتماعی، اقتصادی
 کشاورزی، فرهنگی، صنعتی و بهداشتی تحولات عمیقی را بوجود آورد و با بسیج نیروها
 فعال ایجاد شرایط موفقیت آمیز استقرار عدالت اجتماعی، منطوق هر واقعی دموکراسی را متجلی
 سازد و بتواند در این راه برای تأمین زیست سرفراز و زندگی بی بخر کوشش مرنجش خود را
 سپیکرونی تردید ادامه دهد.

رسیدن باین بدفهای عالی انسانی که در شمار آرا مهنای عمیق قلبی فرد فرد ملت
 محبوب میشد نیاز بیک انقلاب اساسی داشت که پایه های نظام اقتصادی مملکت را
 بر اساس دستی استوار سازد.

این نیاز در نوزدهم دیماه سال ۱۳۴۱ برآورده شد و رهبر توانای ملت ایران
 در نخستین گنگره شرکت های تعاونی روستائی اصول آنرا اعلام فرمودند و تصویب آن اصول را
 به رای ملت ایران گذاشتند.

سخن گرم و شور انجمنی که در آرزو از سینه پرمهر شاهانه برخاسته آغاز ستاخنیز
عظیم اجتماعی را اعلام کرد این چنین بود :

(... در اینجا من بحکم مسئولیت پادشاهی و وفاداری بسوگندی که در خط حقوق و
اعتلاء ملت ایران یاد کرده ام نمیتوانم ناظر بطریف در مبارزه قوای یزدانی بایرومهای اهریمنی باشم
زیرا پرچم این مبارزه را خود بر دوش گرفته ام .

برای آنکه هیچ قدرتی نتواند در آینده رژیم بردگی دهنقان را از نو در مملکت مستقر سازد
و ثروتهای ملی کشور را بتاراج جماعتی قلیل بپارد و وظیفه خود میدانم بنام رئیس قوای سه گانه مملکتی
بر اساس اصل مبت و نفهم و استناد به اصل مبت و ششم متمم قانون اساسی که اعلام میدارد :

(قوای مملکت ناشی از ملت است) مستقیماً به مردم ایران رجوع کنم و استقرار این اصلاحات
را از طریق مراجع بارادعومی پیش از انتخابات مجلسین از ملت ایران که حاکم بر مجلسین و نشاء اقتدار است
ملی است تقاضا کنم تا بعد از این منافع خصوصی هیچکس هیچ گروهی قادر به مخوآثار این اصلاحات
که آزادکننده دهنقان از زنجیر اسارت رژیم ارباب و رعیتی و تاین کننده آینده بهتر و عادلانه تر
و مترقی تری برای طبقه شریف کارگر و بهبود زندگی کارمندان صدیق و زحمکش دولت و رونق
زندگی اصناف پیشه وران و حافظ ثروتهای ملی است نباشد .

من علاقمندم این قوانین که بمنظور تحقق تحول عظیم تاریخی در ایران بموقع اجرا

گذاشته شده است مستقیماً مورد تصویب افراد ملت ایران قرار گیرد

اصولی که من بعنوان پادشاه مملکت و رئیس قوای نه گانه به آراء عمومی میگذارم و بدون واسطه مستقیماً رأی مثبت ملت ایران را در استقرار آن تقاضا میکنم بشرح زیر است .

۱- الفار رژیم ارباب و رعیتی با تصویب اصلاحات ارضی ایران براساس لایحه اصلاح قانون اصلاحات ارضی مصوب ۱۹ دیماه ۱۳۴۰ و ملحقات آن .

۲- تصویب لایحه قانونی ملی کردن جنگلها در سراسر کشور .

۳- تصویب لایحه قانونی فروش سهام کارخانجات دولتی بعنوان پشتوانه اصلاحات

ارضی .

۴- تصویب لایحه قانونی سهم کردن کارگران در منافع کارگاهها تولیدی و صنعتی .

۵- لایحه اصلاحی قانون انتخابات .

۶- لایحه ایجاد سپاه دانش بمنظور تسهیل اجرای قانون تعلیمات عمومی اجبار . «

ملتی که شیفته آزادی دموکراسی بود و دیگر نمیخواست در دنیای پر جنب و جوش کنونی در جای خود میخکوب بایستد ، در روز ششم همین ماه همانسال با اکثریت قاطع اصول انقلاب ملی را تصویب کرد و بارزای مثبت آمادگی خود را برای اداره بخشی که از ده سال پیش آغاز شده بود اعلام داشت .

در پيامی که شاهشاه مهابت اين پيروي عظيم در روز ششم بهمن ماه ۱۳۴۱ ايران فرمودند
چنين اظهار داشتند :

«... قلب من سرشار از سروری است که از پاسخ مثبت شما به ندای خودم در خوش احسان
میکم . من از شما خواسته بودم که درباره مسائل شخصی که با سر نوشت این کشور ارتباط حیاتی و
مستقیم دارد نظر خود را بصورتی صریح و قاطع ابراز دارید و شما بارای خوش نشان دادید که مفهوم
این تصویب ملی و اهمیت آن را با کمال خوبی دریافته اید .

همین حس تشخیص شماست که ایمان و اعتقاد مرا نسبت باینده این مملکت از هر وقت
دیگر استوار تر و زلزله ناپذیر تر میازد .

ملت عزیز من . از امروز ما به ستم تاریخ ایران را ورق زده ایم . این تاریخ پیش از
این نیز پر از صفحات درخشان و پرافتخاری بوده که در طول قرون و اعصار با دست مردم فدای
وطن پرست و پاکدل این سرزمین نوشته شده است ولی شاید در این دوران متمدن و حق
اتفاق نیفتاده بود که بنیاد جامعه ایرانی بصورتی چنین عمیق و اساسی دگرگون گردد و این
اجتماع کهن بدین طریق بر اساس عدالت اجتماعی و در راه ترقی و سعادت و سرملبند به قابلی
چنین نو در آید .

ما در این منطقه از دنیا بخواست خداوند و با همت شما چنان مملکتی خواهیم ساخت

که از هر جهت با پیشرفته ترین ممالک جهان برابری کند. مملکتی خواهیم ساخت که کشور آزادگان و سرزمین آزاد مردان و آزاد زنان باشد و در آن بنوع ایرانی بتواند در محیطی بادور و منزه و دور از فساد، قدرت و خلافت جاودانی خویش را که از بقای این ملک ملت است بهتر و بیشتر از هر وقت دیگر جلوه گر سازد زیرا اکنون دیگر رنجسیرهای اسارت گسته شده و نهاده پنج درصد از جمعیت این مملکت که پیش از این در قید بسر میردند از نعمت آزادی برخوردار شده اند.

این عده و سایر افراد ملت خواهند توانست در انتخابات آینده برای نخستین بار با احساس آزادی رأی دهند و در تعیین سرنوشت خویش با اختیار کامل شرکت جویند.

ملکیت که در آینده مردوزن ایرانی با استفاده از شرایط جدید اجتماعی دوشادوش ملکیگر برای ساختن ایران نوین، آباد و مترقی خواهند کوشید.

این تحول اجتماعی ملی که امروز در ایران روی داده است در واقع انقلاب بزرگی است که هم قانونی و هم مقدس است. قانونی است برای اینکه شاه شما که حق وضع قانون را دارد تصویب آنرا از شما خواست و شما یعنی ملت ایران بموجب قانون اساسی قوای مملکت مانند از اراده و خواست شماست این انقلاب قانونی و ملی را تصویب کردید و بار آبی قاطع و کشنده خود بر آن صحه نهادید و بدین ترتیب تحلی بس عظیم انجام گرفت بی آنکه خونی از دماغ کسی جاری شود و یا کمترین ترلرلی در اساس کهن ملی ما که بعکس صد چندان قائم تر و استوارتر بر جای

مانده است پدید آید .

از جانب دیگر این انقلاب ، انقلابی مقدس است برای اینکه هم اساس روح تعلیمات عالیہ اسلامی یعنی عدالت و انصاف و هم مترقی ترین اصول آرزوهای اجتماع متمدن امروزی در پیشینداها و لواجی که اساس این تحول بوده ملحوظ گردیده است معنای من بعنوان پادشاه شما و رسول سرنوشت این کشور تذکر این حقیقت را لازم میدانم که من و شما در عین اینکه نائل به بزرگترین افتخارات فردی و ملی شده ایم نباید آنی مغرور شویم و چنین پذیریم که وظیفه و کار ما پایان رسیده است بلکه لازم است بیش از هر موقع دیگر بار وجهی ای نیرومند و غمی استوار و با کوشش و تلاشی بیش از گذشته بکار خلاقه سپرداریم تا هر فردی از هر طبقه که باشد بتواند مطابق قوانین مصوبه در حدود کار و سرمایه خود و با انجام وظیفه خویش بیشتر و بهتر بایران آینده خدمت کند و بهمان نسبت نیز از مواهب امکانات مملکت خود بهره گردد .

برای اسکان بیشتر در امور کشاورزی ما باید در برنامه آبادانی پهناله سوم خود را دوباره سرمایه گذاری بیشتری در دماوند و روستاهای ایران تجدید نظر کنیم و امیدوارم که مردم ایران نیز به سرمایه گذاری در صنایع کشور توجه زیادتری نمایند .

راهی که بشما نشان دادم تنها راه صحیح و منطقی و شرافتمندانه ایست که ما همه برای تائید آن آینده

خود و فرزندان خویش و شیرفت و ترقی واقعی این کشور من و پرافتخار در پیش داریم و من یقین دارم
که همه شما باشد و بختگی اجتماعی که از خود نشان داده اید و با روح ملیت عمیق و استوار یکدیگر در هم
یکایک افراد این مملکت نهفته است بخاطر سعادت خود و نسلهای آتی بدین ندای من علما پاسخ
مثبت خواهید داد .

پیش بوی آینده ایکه ایران و ایرانی را با روح عظمت و سعادت خواهد رسانید حد
ایران همواره پشت و پناه شما باد .

از روز ششم بهمن جامعه مادر آستانه یک آینده روشن و سرفراز قرار گرفت و راه نوینی
و زندگی پر افتخار ملت ایران گشایش یافت و پیشروی بی توقف نیروهای عظیم بیدار شده اجتماع
روشنفکران ، دهقانان ، کارگران و جمعی که در راه نوین دنیای تازه ایران پیش روی
ملت ایران گشود . دنیایی که در آن غلغلۀ شور انگیز جنبش و حرکت امیدبخش نیروهای بیدارانی
صدای حرکت کارخانه ها و صدای تراکتورها جلوه مائی از زندگی واقعی را نمایان میازد .

شاید برای ما که با جامعه حرکت میکنیم پیشرفت و ترقیاتی که با احداث سد های بزرگ و تأسیس
کارخانه های جدید ، گسترش راههای ارتباطی و امور مضایقاتی ، تقیم بهداشت ، زیرساز
یک اقتصاد زنده و متحرک و بهبود امور و روابط اجتماعی حاصل شده است محسوس نباشد و یا بخت
و اصلت موفقیت های درخشانی که در زمینه استقرار عدالت اجتماعی در شد و موکراسی بر خوردار

بیشتر از آزادیهای اساسی نصیب ملت ایران شده است پی نبرده باشیم ولی اگر نگاهی بوضع
گذشته اجتماع خویش بکنیم و آنرا با ترکیب در حال تکامل کنونی مقایسه نمایم بدون شک
با اهمیت اثرات قیام ملی ۲۸ مرداد واقف خواهیم شد و آینده روشن و امیدبخشی را که در
انتظار است خواهیم دید

این کتاب که در آستانه اجرای اصول انقلاب بزرگ
ششمین گاشته شده است حاوی آمار و اطلاعات دقیق
وستندی از پیشرفتات و ترقیات ده ساله اجتماع ایران است
خواننده عزیز میتواند در فصلهای مختلف این کتاب که پیرامون
امور اجتماعی ، فرهنگی ، اقتصادی ، کشاورزی و
صنعتی بحث شده است با تحولات عمیق وریشه دار و
پیشرفتهای مثبت مملکت آشنا شود.

پیشرفت‌های کشاورزی

- تاریخچه مختصر اصلاحات ارضی در ایران - تقسیم املاک -
اولین دهکده‌ای که تقسیم شد - چگونگی اجرای قانون
اصلاحات ارضی .
- ترویج کشاورزی .
- شرکت‌های تعاونی روستائی و نقش آنها در بهبود وضع کشاورزی .
- اصلاح و ازدیاد و تولید نهال پیوندی و بذور اصلاح شده .
- تحقیقات کشاورزی .
- حاصلخیزی خاک .
- مهندسی زراعی .
- پنبه ایران .
- آبیاری ایران .
- سد سازی .
- دامپروری در ایران - اصلاح نژاد گاو و بهبود شیر - پرورش
طیور - بهبود محصول پشم بومی کشور .
- فعالیتهای مؤسسه سرماسازی رازی .
- بهبود وضع جنگلهای ایران - تهیه نقشه و آمار از جنگلها -
احیاء جنگلهای مخروبه و احداث جنگلهای مصنوعی - قانون
ملی کردن جنگلها .
- آمار بودجه کشاورزی ایران در سالهای مختلف .

مختصری درباره کشاورزی ایران

سرزمین حاصلخیز ایران از نظر کشاورزی استعداد بسیار دارد و بدین سبب اقتصاد کشاورزی یکی از ارکان مهم اقتصاد کشورما بشمار میرود .

۷۵ درصد مردم ایران بکار کشاورزی و صنایع وابسته بآن اشتغال دارند . حدود ۳۷ درصد از کل مساحت ایران را زمینهای قابل کشت و مزارع فراگرفته است . بیش از ۴۰ درصد اراضی قابل کشت است که ۱۰ درصد آن زیر کشت و آیش قرار داد و ۱۸ درصد آنرا نیز جنگلها و مزارع تشکیل داده اند .

حدود ۷۵ درصد اراضی قابل زراعت ایران بکشت غلات - $\frac{4}{5}$ درصد بکشت پنبه - $\frac{4}{5}$ درصد بزراعت حبوب و سبزی و جالیز و $\frac{3}{5}$ درصد زیر کشت نباتات علوفه ای و ۱۳ درصد باحداث باغهای میوه اختصاص دارد .

مهمترین محصولات کشاورزی ایران عبارتند از گندم - جو - برنج - پنبه - حبوب - توتون - چای - کف و کتان .

جنگلهای ایران در حدود ۱۸ میلیون هکتار است که به شش دسته جنگلهای کرانه شمال - جنگلهای بلوط - جنگلهای کوهستانی - جنگلهای گرمسیری - جنگلهای کویری و جنگلهای پسته تقسیم میشوند .

در دهسال گذشته کوششهای زیادی در راه توسعه و بهبود و مکانیزه کردن کشاورزی ایران صورت گرفته و نتایج ثمر بخشی در این راه حاصل شده است که قسمتهائی از آن کوششها در فصل جداگانه شرح داده میشود .

تاریخچه مختصر اصلاحات ارضی در ایران

۱۳ سال پیش شاهنشاه با تقسیم املاک سلطنتی عمیق ترین تحول اجتماعی را بنیان نهادند در آن زمان ۷۵ درصد مردم مملکت ما یعنی ۱۵ میلیون روستائی کشور در زیر نظام ظالمانه ی فئودالیسم دست و پا میزدند و زندگی دردناکی را میگذراندند .

آنان از بدیهی‌ترین حقوق انسانی یعنی آزادی و پس از آن از رفاه و امنیت و آسایش محروم بودند .

اقلیتی ستمگر همه‌ی منابع درآمد کشاورزی را در همه‌ی نقاط روستائی کشور بخود اختصاص داده بود و بنا برین مختلف حاصل دسترنج ۱۵ میلیون نیروی زنده و خلاق کشور را می‌ربود . فتودال تنها باخذ محصول کار دهقان اکتفا نمی‌کرد بلکه برای اینکه سرنوشت و هستی و حیات این گروه عظیم را همیشه در دست داشته باشد و هر زمان بتواند فریاد آنانرا در گلو خفه کند ، اندیشه آنانرا بزنجیر اسارت میکشید و افکارشان را مسموم می‌ساخت .

فتودال ، دهقان را وادار می‌کرد که از حقوق اجتماعی خویش بنفع وی صرف نظر کند ، روستائی هم بدلیل بستگی اقتصادی که با ارباب داشت ناچار بود که چون بردگان و بندگان محکوم خواسته‌ها و نیات او باشد .

فتودال برای ادامه‌ی وضع خود ناچار بود که روستائیانی را در منتهای جهل و مذلت و فقر نگاهدارد بدین سبب از تأسیس مدرسه جلوگیری می‌کرد تا روستائی و فرزندش بی سواد بمانند ، مانع ساختمان بیمارستان در روستا میشد تا بیماری ورنجوری و بدبختی بر محیط ده حکومت کند . از فعالیتهای تعاونی خبری نبود و هر کار گروهی و هر همکاری دسته جمعی دهقانان نیز در فعالیتهای عمرانی بشدت تخطئه میشد زیرا هر يك مانند ضربتی کشنده پیکر فتودالیسم را بلرزه در میآورد .

گاو آهن و بهره برداری غلط از نیروی انسانی و عدم وسایل نوین کشاورزی سیستم کهنه‌ی کشاورزی مارا تشکیل میداد و فتودال نیز با تمام قوا از انجام اصلاحات اساسی در وضع کشاورزی جلوگیری می‌کرد .

بدون شك قالب اجتماعی ناقصی که پدید آمده بود با تمدن و روح ملی ایرانی تجانس و سازگاری نداشت و هر گز نمیتوانست در قبال ضرورت های زمان و مکاتیب فلسفی قرن بیستم پایدار باشد .

تقسیم املاک

برای پایان دادن باین وضع و پی ریزی ساختمان نو جامعه‌ی روستائی در هفتم اسفندماه ۱۳۲۹ شاهنشاه با تقسیم املاک سلطنتی بین کشاورزان بزرگترین تحول تاریخی کشور را آغاز کردند . این کار بزرگ و این اقدام متهورانه که در حقیقت باید آنرا سر آغاز تحولات بعدی نامید در ابتدا برای بسیاری از مردم بخصوص اربابان و مرتجعان قابل هضم نبود و حتی برخی از آنهائی که وقوع هر تحول تاریخی را بامعیار ایده ئولوژی و ضرورت زمانی می‌سنجیدند نمیتوانستند یا نمیخواستند باور کنند که اینکار مهم که آغاز شده است قطعاً پایانی خواهد داشت و تا حصول نتیجه کامل و قطعی دنبال خواهد شد .

باین ترتیب در هفتم اسفندماه سال ۱۳۲۹ شاهنشاه زیر بنای انقلاب سازنده و تحول عمیقی را در مملکت بنیاد نهادند .

اولین دهکده‌ای که تقسیم شد

اولین دهکده‌ای که برای نمونه تقسیم شد دهکده‌ی داودآباد ورامین بود این دهکده

بمساحت ۱۴۹۶ هکتار میان یکصد و چهل و سه کشاورز تقسیم شد و سهم هر زارع هشت هکتار و نیم تعیین گردید که برابر با قسط تعیین شده، کشاورز صاحب زمین میبایست سالانه فقط مبلغ ۲۸۱۲/۵۰ ریال به بانک عمران و تعاون روستائی بپردازد.

در املاک تقسیم شده دبستان - بیمارستان - حمام و آموزشگاه روستائی دایر گردید و برای اینکه کشاورزان بتوانند بذر مورد نیاز را تهیه کنند و با وسایل و لوازم مدرن کشاورزی زمینهای تقسیم شده را مورد استفاده قرار دهند بانک عمران و تعاون روستائی با سرمایه ای بالغ بر ۱۵ میلیون ریال که از طرف شاهنشاه اعطاء گردید تأسیس شد.

این بانک سرمایه کافی در اختیار کشاورز صاحب زمین قرار داد و مسئله ای آب را با حفر چاههای عمیق برای آنان حل کرد و از طریق تشکیل شرکتهای تعاونی وسایل مدرن کشاورزی را در اختیار آنان گذارد.

تقسیم املاک سلطنتی از هفتم اسفندماه سال ۱۳۲۹ شروع شد و تا پایان فروردینماه سال ۱۳۴۱ تعداد ۵۱۷ دهکده بمساحت ۱۹۹۶۲۸ هکتار میان ۴۲۲۰۳ نفر کشاورزان مملکت تقسیم گردید و در این زمان که مصادف با اجرای قانون بزرگ اصلاحات ارضی بود فرمان دیگری صادر شد. بموجب این فرمان ۴۱۹ دهکده موروثی دیگر شاهنشاه در اختیار بنیاد پهلوی قرار گرفت تا بر اساس قانون و مقررات اصلاحات ارضی میان زارعان تقسیم شود. در اینجا یادآوری این نکته ضروری است که بموازات تقسیم املاک سلطنتی ۵۷۷۶۶/۷۰ هکتار اراضی خالصه نیز میان ۷۰۸۱ نفر از کشاورزان کشور تقسیم گردید و در هر دهکده ای که تقسیم میشد شرکت تعاونی تأسیس میگردد و چاه عمیق حفر میشد و برای بهبود وضع کشاورزان و آشناسدن آنان بروشهای نو کشاورزی فرزندان روستائیان بخارج اعزام میشدند.

اصلاحات ارضی

تقسیم املاک سلطنتی و اقدامات درخشان دیگری که بموازات آن برای تبدیل سیستم کهنه ای کشاورزی ایران و قطع نفوذ و سلطه ای فئودالیسم صورت میگرفت در حقیقت زیر بنا و شالوده ای يك اقدام بزرگتر و اساسی تر بود.

شاهنشاه در یکی از بیاناتش باین نکته اشاره فرموده اند که « در سال ۱۳۲۹ برای دادن نمونه عملی اقدامات اصلاحی دستور دادم املاک موروثی سلطنتی را در میان کشاورزان تقسیم کنند و قانون فروش خالصجات را تدوین نمایند معذالك هيچيك از مالکین بزرگ سرمشق نگرفتند و در عناد و لجاج خود در مقابل سیر جبری تحولات زمان ایستادند».

بنابر این لازم بود به این عده فهمانده شود که ما در قرن زندگی میکنیم که آزادی مظهر بالاتر دید حیات است، میبایست بآنها قبولانده که ما در عصر ماشین و تکنیک و علم بسر میبریم و در این زمان ماشین همدها بزمزارع و زمینهای قابل کشت راه یافته و تا حد ممکن تولید محصولات کشاورزی را افزایش داده است و در چنین عصری نمیتوان بگا و آهن و بیل و کلنگ اکتفا کرد. باید همگام باملتها در راه ترقی شئون انسانی و تأمین فرهنگ، بهداشت و نان و مسکن کوشش کرد.

بهر صورت طبقه فئودال نه تنها از اقدام متهورانه شاهنشاه پند نگرفت و روح زمان را شناخت بلکه در صورت امکان نیز در راه اجرای آن موانعی هم ایجاد کرد.

در سال ۱۳۳۹ فرمان شاهنشاه لایحه تحدید مالکیت‌های بزرگ و رفرم ارضی تهیه شد و بمجلس رفت و بتصویب رسید ولی مفاد آن نمیتوانست آرزوی شاهنشاه و ملت ایران را برآورده سازد .

« تحمل ملت ایران تمام شده بود و دیگر امکان نداشت آن وضع ادامه داشته باشد و در دنیای پر جنب و جوش کنونی، ملت همچنان در جای خود میخکوب بایستد و فقط تماشاچی باشد. لزوم اجرای يك برنامه انقلابی بخوبی احساس میگردید و چاره‌ای جز آن نبود که بایک تصمیم بزرگ چرخها بحرکت درآید و در يك فاصله کوتاه اساس نظام وحشتناك و پوسیده‌ای که ملت ما را دهها سال عقب‌تر از دنیا نگهداشته بود بهم ریخته شود . . . »

..... و آنچه‌ان شده که شاه و ملت میخواستند .

برای بارور شدن نهال دموکراسی ، برای سعادت‌مندی ملت و برای پیشرفتن و تجسم ارزشهای کهن انقلابی‌سازنده و عمیق آغاز شد .

زنگها بصدا درآمد و دستی قوی با اراده‌ای آهنین اولین ضربه را بر پیکر فئودالیسم فرود آورد .

از سینه مردی که قلبش جز بخاطر وطن و ملتش نطپیده ، صدائی گرم و رسا بیرون آمد و پایان دوران بردگی و بندگی دهقان را اعلام کرد و بدین ترتیب انقلابی بزرگ آغاز شد .

« انقلابی که پرچم آن در دست شاه بود » .

مراغه پیش‌آهنگ اصلاحات ارضی

متن لایحه اصلاح شده اصلاحات ارضی روز سه‌شنبه ۱۹ دیماه ۱۳۴۰ به تصویب هیئت وزیران رسید و روز ۲۵ دیماه پس از توشیح ملوکانه برای اجرا به وزارت کشاورزی ابلاغ شد .

مراغه در آذربایجان شرقی اولین شهری بود که شاهد بثمر رسیدن آرزوی بزرگ شاه و ملت ایران در زمینه انجام تحول عمیق رفرم ارضی بود .

روز هفدهم اسفندماه ۱۳۴۱ که مصادف با روز عید مذهبی و تعطیل رسمی و عمومی بود پس از آنکه مقدمات کار از نظر تشکیل سازمان اصلاحات ارضی آن منطقه و انتشار آگهی و انتقال املاک بدولت انجام گردید اسناد انتقال زمینها از دولت بزارعین امضاء شد و در روز سه‌شنبه ۲۲ اسفندماه شاهنشاه اسناد مالکیت را به کشاورزان مراغه اعطا کردند و باین ترتیب کاری بزرگ و بی‌گیر و خلاق که در تاریخ ۲۵۰۰ ساله ایران کمتر نظیر داشت ویکی از آرزوهای بزرگ تاریخ معاصر ایران بود آغاز شد .

چگونگی اجرای قانون اصلاحات ارضی (مرحله اول)

مرحله اول قانون ارضی متوجه مالکان بزرگی که دارای املاک وسیع و یا حداقل دارای املاک بیش از يك ده شش‌دانك بودند گردید و بموجب آن باین مالکان که برخی از آنها بیش از ۵۰ دهکده داشتند حق داده شد که فقط يك ده شش‌دانك برای خود نگاهدارند و بقیه املاک خود را با قسط دهساله بدولت بفروشند و دولت پس از ارزیابی عادلانه باتضمین وزارت کشاورزی بهای املاک را طی دهسال بآنها بپردازد .

دولت سپس املاك خريدارى شده را باقسط پانزده ساله بزارعين واگذار كرد و زارعين نيز بهاي املاك را در پانزده قسط متساوى ببانك كشاورزى خواهند پرداخت .
بموجب آخرين آمار تا پايان امرداد ماه ۱۳۴۲ در ۵۳۱۴ دهكده مرحله ي اول قانون اجرا گرديده و ۲۲۵۹۲۵ خانوار كشاورز كه با عائله بالغ بر ۱,۱۴۱,۳۶۲ نفر ميگردند صاحب زمين شده اند .

ترويج كشاورزى

يكي از مشكلات كشاورزى و كار كشاورزان كشور ما در گذشته بي اطلاعى آنان از تكنيك و روشهاى جديد كشاورزى بود . وسايل و ماشينهاى كشاورزى بقدر كافى وجود نداشت و اگر گاهى هم چند تراكتور در محلى يافت ميشد كشاورزان با طرز كار آن آشنا نبودند .
از طرف ديگر باتوجه بسطح زيركشت تا كشاورزى ايران مكانيزه نميگرديد سطح محصولات كشاورزى و درآمد كشاورزان بالا نميرفت .

وجود اين مشكلات باضافه گرفتاريهاى زياد ديگرى از قبيل نداشتن سواد و محيط سالم و عدم آشنائى با اصول بهداشتى، تقويت و توسعه فعاليت سازمان ترويج كشاورزى را ضرورى ساخت .
سازمان ترويج كشاورزى جهت راهنمائى و ارشاد كشاورزان و آشنا نمودن آنها به رموز فنى كشاورزى از اوائل سال ۱۳۳۲ با اختيارات نوينى اقدام به استقرار مروجان كشاورزى در دهات نمود .

مروجان كشاورزى در دهسال گذشته هريك بسته بوضع مناطق مختلف كشور در ۵ تا ۱۰ ده كار كردند و با برنامه هاى مشخصى كه مطابق احتياجات اوليه كشاورزان بود عمل نمودند .
مروجان كشاورزى در طول سالهاى گذشته در تمام شئون كشاورزى بخصوص در مورد استفاده از وسايل و ماشينهاى جديد و سبك كشاورزى ، تعويض و معرفى بذور غلات ، تعليم طرز مبارزه با آفات نباتى ، آموزش تلقيح مصنوعى و اخته كردن دامها ، تعليم مايه كويى دامها و طبيور - ترويج مصرف تفاله و ملاس چغندر قند براى تغذيه دامها ، دفع آفات اشجار ، ترويج سبزيكارى و بكار بردن اصول جديد باغبانى و استفاده از كودشيميايى اقدامات ارزنده اى بعمل آوردند .
چاپ و انتشار بولتنهاى ترويجى و اوراق مصور كه بازبانى ساده و قابل فهم براى كشاورزان منتشر ميگرديد در شناساندن سازمان ترويج و رسيدن به هدفهاى آن اثر شاين توجهى داشت .
با تشكيل باشگاههاى جوانان روستائى در روستاهاى كشور دختران و پسران روستائى به امور فنى وساده كشاورزى آشنا شدند و با ايجاد باغچه هاى سبزيكارى و احداث مرغداريهاى كوچك بدست خود منبع درآمدى براى خود تهيه نمودند .

ترويج خانه داري بمنظور تعليم بانوان و دوشيزگان روستائى تشكيل يافت و مروجان خانه داري، زنان روستائى را به اصول اوليه خانه داري از قبيل طبابخى - بهداشت - نظافت و نگهدارى

بچه - احداث باغچه‌های سبزی در منازل و پرورش مرغ خانگی - خیاطی و کارهای دستی راهنمایی نمودند .

از اوائل سال ۱۳۳۲ تعداد ۱۵۵ نفر از کارمندان منتقله سایر ادارات وزارت کشاورزی و ۳۶ نفر از مهندسان کشاورزی وزارت کشاورزی پس از طی دوره سه ماهه کارآموزی بعنوان مروج و متخصص کشاورزی مشغول بکار شدند . در سالهای بعد با انتخاب تعدادی از جوانان واجد شرایط از استانهای مختلف کشور و پس از طی دوره تعلیمات مخصوص دوساله در دانشسراهای کشاورزی کشور بعنوان مروج کشاورزی به نقاط مختلف کشور اعزام شدند .

مروجان خانه‌داری که حداقل دارای تحصیلات سوم متوسطه بوده و مدت ۶ ماه در دانشسرای دختران و رامین تحت تعلیم قرار گرفتند اصول خانه‌داری روستائی را به زنان کشاورز آموختند .

اقدامات مروجان مزبور برای بالابردن سطح فکر زنان روستائی و تعلیم آنان به اصول خانه‌داری به نتایج سودمندی رسید .

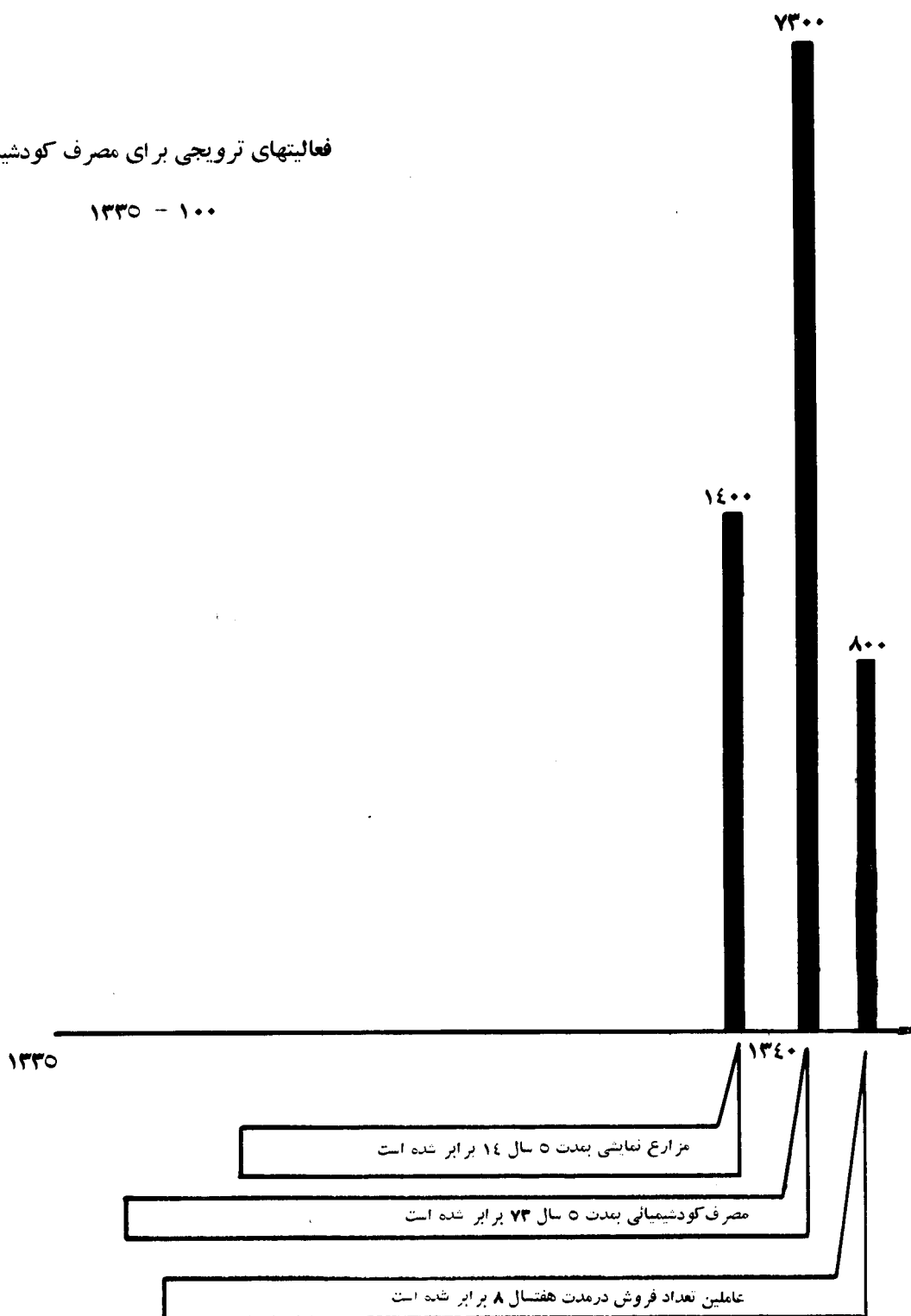
بر اثر راهنماییهای مروجان کشاورزی مصرف کودشیمیائی در میان کشاورزان بسرعت بالا رفت چنانکه تعداد عاملین فروش کودشیمیائی در مدت هفتسال ۸ برابر شد و تعداد مزارع نمایش کودشیمیائی در مدت پنجسال ۴ برابر گردید و مصرف کودشیمیائی در مدت پنجسال ۷۳ برابر شد . سازمان ترویج در تعقیب برنامه‌های خود اقداماتی مؤثر و مفید بحال کشاورزان بعمل آورد که آمار زیر قسمتی از آنهاست .

مروجان کشاورزی مروجان خانه‌داری

تعداد مزارع و خانه‌های سرکشی شده	۱۳۹,۰۳۱	۷۹,۵۱۵
تعداد راهنماییهای انفرادی	۱۱۲,۱۹۶	۹۵,۴۲۶
عده مراجعان به دفتر مروجان	۱۰۴,۹۸۱	۸۸,۹۵۳
جلسات ترویجی	۴۷,۶۲۶	۳۲,۷۹۰
عده حاضر	۵۲۳,۷۴۳	۳۶۹,۵۴۴
نمایش فیلم	۸۲۲	۱۴۲
عده حاضر	۳۷۱,۸۹۵	۴۲,۹۲۴
نمایش طریقه	۳۹,۵۹۸	۲۲,۶۲۶
عده حاضر	۳۱۳,۹۱۷	۲۶۱,۶۲۰
نمایش نتیجه	۷,۴۱۸	۱۴,۷۵۰
عده حاضر	۷۲,۳۴۵	۱۰۸,۷۰۸
تعداد اوراق چایی توزیع شده	۶۸,۳۸۰	۲,۱۹۷
تعداد برنامه‌های رادیوئی انجام شده	۱۳۶	۶۹

فعالیت‌های ترویجی برای مصرف کودشیمیائی

۱۰۰ - ۱۳۳۵

ترویج کشاورزی :

۱- زراعت

مقدار ۲۹۰ تن گندم اصلاح شده با تشویق و راهنمایی مروجان کشاورزی خریداری و کشت گردید . همچنین تعداد ۴,۵۰۰ تن کودشیمیائی توسط کشاورزان خریداری و به مصرف رسید و نیز ۱,۰۰۹ مزرعه نمایشی احداث و تعداد ۳۵ کلاس کوتاه مدت درمورد راهنمایی کشاورزان درمورد کشت گندم تشکیل گردید .

۲- دامداری

تعداد ۱۸۶,۹۷۳ سر دام بارانمائی و تشویق مروجان برضد امراض واکسینه و معالجه شد و همچنین تعداد ۸۱,۹۰۶ قطعه مرغ برضد امراض واکسینه و معالجه گردید و تعداد ۱۶,۳۵۷ سر دام با پنس اخته شد و تعداد ۲,۴۲۵ اصطبل ولانه مرغ ضد عفونی گردید و تعداد ۲,۴۶۰ سر دام گاو ماده تلقیح مصنوعی شد .

۳- باغبانی و سبزیکاری

تعداد ۷۸۵,۲۵۰ اصله نهال پیوندی با راهنمایی و تشویق مروجان غرس شد و تعداد ۱۸۹,۲۹۸ اصله صنوبر کشت شد و تعداد ۸۶,۱۸۲ اصله درخت با اصول صحیح هرس شد و ۹۱۵ باغچه نمایش سبزیکاری احداث گردید .

۴- دفع آفات

تعداد ۱۶۷,۵۰۰ اصله درخت با راهنمایی و تشویق مروجان برضد آفات سمپاشی شد و همچنین در ۲۳۳,۶۰۰ هکتار اراضی مزروعی علیه آفات مبارزه بعمل آمد . مقدار ۶۸۵ تن بذر گندم علیه سیاهک ضد عفونی شد و در ۳,۷۶۱ انبار و خانه برضد موش مبارزه بعمل آمد و نیز مقدار ۱۷,۵۰۰ کیلو سم جهت مبارزه با آفات بوسیله زارعین خریداری و به مصرف رسید .

۵- مهندسین زراعی

مقدار ۴,۰۲۷ هکتار زمین وسیله گاو آهن برگرداندار در مناطق مختلف کشور برای تعلیم دادن به کشاورزان شخم زده شد و ضمناً عملیات صحیح زراعی از قبیل وجین و آبیاری و نیز بوسیله ابزار و وسائل ساده کشاورزی بآنان آموزش گردید .

تعداد مزارع نمایشی

سال	۱۳۳۶	تعداد	۳۴	مزرعه
«	۱۳۳۷	«	۲۱۰۹	«
«	۱۳۳۸	«	۳۱۱۲	«
«	۱۳۳۹	«	۴۹۵۵	«

ترویج خانه‌داری :

۱ - بهداشت

درمورد بهداشت خانه و اطاق و آب آشامیدنی و . . . مروجان خانه‌داری تعلیمات و راهنمایی‌های لازم را بزنان و دوشیزگان روستائی بعمل آوردند و در نتیجه به تعداد زیادی اطاق روستائی برای رسیدن نور آفتاب و روشنائی کافی در بهای شیشه‌دار نصب گردید و همچنین به تعداد زیادی چاه آب آشامیدنی طبق اصول بهداشتی تعمیر و روی آن پوشیده شد و نیز تعداد زیادی توالت بهداشتی با راهنمایی و تشویق مروجان خانه‌داری نصب گردید .

۲ - خیاطی و کارهای دستی

تعداد ۳۰,۴۳۴ تکه لباس ۱۵,۰۸۱ تکه کارهای دستی با راهنمایی و تشویق مروجان خانه‌داری بوسیله زنان روستائی تهیه گردید و تعداد زیادی از زنان روستائی طریقه کار با چرخ خیاطی را یاد گرفتند و تعداد زیادی چرخ خیاطی خریداری نمودند .

۳ - طباشیری و ذخیره غذا

مروجان خانه‌داری چندین نوع غذای سالم و ساده و همچنین طرز استفاده از مواد اولیه و ذخیره آنها را بزنان و دختران روستائی تعلیم دادند و در نتیجه در نقاطیکه مروجان خانه‌داری با آنها در تماس بودند طرز تهیه و پختن چندین نوع غذا و مربا و ترشی را عملاً یاد گرفتند .

۴ - بچه‌داری

درمورد واکسن زدن بچه و تمیز نگهداشتن بچه و مراعات اصول بهداشتی در دوره حاملگی مادران و طرز تغذیه نوزاد و همچنین طریقه لباس پوشاندن نوزاد وسیله مروجان خانه‌داری تعلیمات و راهنمایی‌های لازم بزنان روستائی داده شد .

۵ - سبزیکاری

تعداد ۱,۴۳۷ باغچه سبزیکاری جهت استفاده سبزی در غذای روزانه خود با راهنمایی مروجان خانه‌داری بوسیله زنان روستائی تهیه گردید .

فعالیت جوانان روستائی

۱ - در ۳۹۵ قریه باشگاه جوانان روستائی بمنظور راهنمایی پسران و دختران روستائی تشکیل یافت .

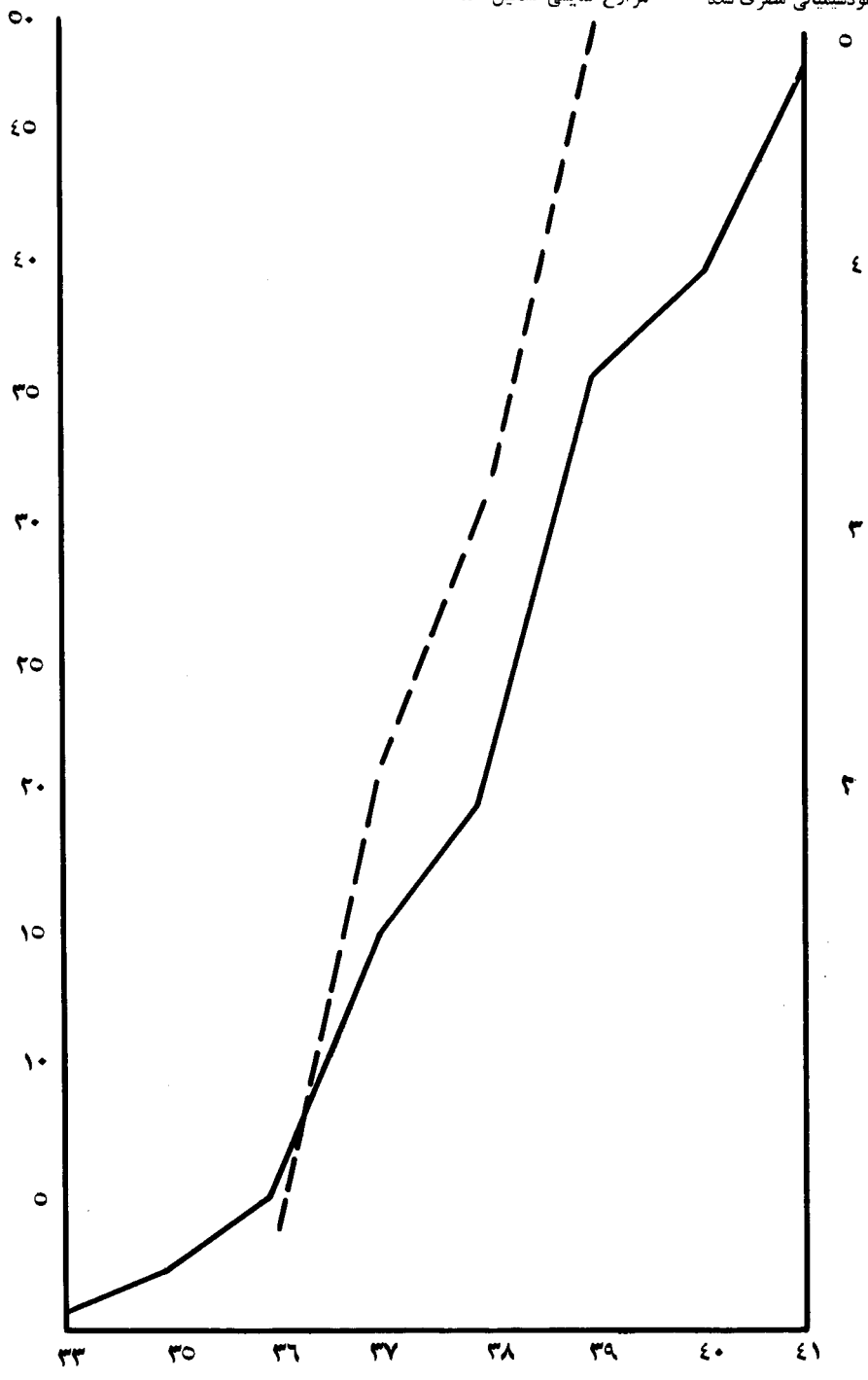
۲ - تعداد ۳۹۷ باشگاه پسرانه با تعداد ۷,۸۱۰ نفر عضو در دهات ترویجی تأسیس شد .

۳ - تعداد ۱۱۰ باشگاه دختران با تعداد ۱,۷۷۲ نفر عضو در دهات ترویجی تشکیل یافت .

۴ - تعداد ۱,۳۳۰ نفر رهبر محلی جوانان روستائی در انجام پروژه کمک و راهنمایی نمودند .

۵ - ۴۰۵ کمیته محلی باشگاهی با تعداد ۱,۶۰۲ نفر عضو تشکیل یافت .

بر حسب هزار مزرعه نمایشی
 کودشیمیائی مصرف شده
 مزارع نمایشی تشکیل شده
 بر حسب هزار تن کودشیمیائی

کلاسهای تربیت مروجان بومی در استانهای مختلف کشور

کلاس ترویج	بلوچستان	درسال	۳۶-۳۷	مروجان بومی	۲۵ نفر
«	کردستان	«	۳۷-۳۸	«	« ۵۰
«	شیراز	«	۳۸-۳۹	«	« ۵۰
«	اصفهان	«	۳۹-۴۰	«	« ۵۰
«	ساری	«	۳۹-۴۰	«	« ۳۰
«	بروجرد	«	۳۹-۴۰	«	« ۳۰
«	رضائید	«	۳۹-۴۰	«	« ۴۰
«	بلوچستان	«	۴۰-۴۱	«	« ۲۰
جمع					۲۵۹ نفر

کلاس تربیت مروجان کشاورزی مرکب از کارمندان

منتقله از سایر دستگاهها

درسال	۱۳۳۱	۱۱۵	نفر
«	۱۳۳۲	۶۴	«
«	۱۳۳۴	۵۱	«
«	۱۳۳۷	۶۲	«
«	۱۳۳۸	۴۰	«
جمع			۳۷۲ نفر

کلاس تربیت متخصصان ترویج کشاورزی

از سال ۱۳۳۱ تا ۱۳۳۸ هر سال ۴ کلاس فصلی و از سال ۱۳۳۸ تا ۱۳۴۱ هر سال ۲ کلاس فصلی برای تعلیم کارمندان شاغل ترتیب داده شد و ۱۵۱ نفر متخصص ترویج کشاورزی تربیت گردید.

تعلیمات کارکنان ترویج کشاورزی در کشورهای خارج

درسال	۳۲-۳۳	۵	نفر
«	۳۵-۳۶	۵	«
«	۳۶-۳۷	۱۶	«
«	۳۷-۳۸	۹	«
«	۳۸-۳۹	۱۵	«
«	۳۹-۴۰	۹	«
«	۴۰-۴۱	۹	«
«	۴۱-۴۲	۹	«
	جمع	۷۷	نفر

آمار نشریات تهیه شده سازمان ترویج کشاورزی از ۱۳۳۳ تا سال ۱۳۴۳

سال	تعداد نشریه	تعداد مجله فنی	تعداد پستر	تعداد کارت پستال	تعداد تقویم	تعداد سیلک اسکرین
۱۳۳۴ تا ۱۳۳۲	۶۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰	—	—	—	—
۱۳۳۵	۱۹۵,۰۰۰	—	۵,۰۰۰	—	—	—
۱۳۳۶	۳۵۶,۰۰۰	۱۵,۰۰۰	۱۸,۰۰۰	—	—	—
۱۳۳۷	۶۶۶,۰۰۰	—	۱۰,۰۰۰	۱۲۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰	—
۱۳۳۸	۳۸۲,۰۰۰	۵,۰۰۰	۵,۰۰۰	۱۴۰,۰۰۰	—	۴,۰۰۰
۱۳۳۹	۳۰۵,۰۰۰	—	—	—	۶۵,۰۰۰	—
۱۳۴۰	۱۴۰,۰۰۰	—	—	—	—	—
جمع کل نشریه	۲,۱۰۴,۰۰۰	۳۰,۰۰۰	۲۸,۰۰۰	۲۶۰,۰۰۰	۷۵,۰۰۰	۴,۰۰۰

کلاس تربیت مروجان کشاورزی در دانشسرا

دیپلم کشاورزی	سال	۱۳۳۵	۳۴	نفر
«	«	۱۳۳۶	۳۴	«
«	«	۱۳۳۷	۲۴	«
«	«	۱۳۳۸	۲۱	«
«	«	۱۳۳۹	۲۵	«
«	«	۱۳۴۰	۶۳	«
«	«	۱۳۴۱	۱۴۰	«
			جمع ۳۴۱	نفر

کلاس تربیت مروجان خانه‌داری

درسال	۱۳۳۶	۱۹	نفر
«	۱۳۳۷	۲۵	«
«	۱۳۳۸	۴۵	«
«	۱۳۳۹	۱۰۱	«
«	۱۳۴۰	۵۱	«
		جمع ۲۴۱	نفر

شرکتهای تعاونی

ونقش آنها در بهبود وضع کشاورزی

پس از تقسیم املاک سلطنتی که از سال ۱۳۲۹ شروع شد برای اینکه سطح زندگی کشاورزان و میزان تولید سالانه محصولات کشاورزی بالا رفته و درآمد عمومی مردم افزایش یابد لزوم تأسیس و ایجاد شرکتهای تعاونی احساس شد و پس از بررسیها و مطالعات لازم بانک عمران و تعاون روستائی برای کمک بروسنائیان بوجود آمد و از آن پس به تشکیل شرکتهای تعاونی روستائی مبادرت گردید. با تشکیل این شرکتها در دهات تقسیم شده بهبود محسوسی در زندگی کشاورزان و دهقانان بوجود آمد.

شرکتهای تعاونی بر اساس همکاری نزدیک میان روستائیان تشکیل شدند و برای ایجاد تسهیلات لازم که در بالابردن میزان تولیدات کشاورزی سهم مؤثری داشت بفعالیت پرداختند

این شرکتها بآدم وام بدهقانان جهت خريد ماشينهاى فلاحى و حفرونات و ايجاد چاههاى عميق و مكانيزه كردن كارهاى كشاورزى با تعليمات مأمورين خبره و ورزيده ترويج كشاورزى نقش مهم واساسى خود را ايفا كردند و فعاليت آنها سبب شده كه تسهيلات فراوانى بوجود آيد و بتدريج كشاورزان در راه صحيح كشت و برداشت راهنمائى شوند .

فعاليت شركتهاى تعاونى موجب افزايش توليدات كشاورزى گرديد و زمينه را براى احياء كشاورزى و سوق دادن آن بدسيستم مدرن امروزي فراهم ساخت .

استقبال روزافزون كشاورزان از تشكيل شركتهاى تعاونى و شركت آنان در انجام امور مربوط موجب شده كه تعداد اين شركتها فزونى يابد و متدرجاً در تمام نقاط كشور شركتهاى تعاونى توسعه پذيرد .

تشكيل اولين كنگره شركتهاى تعاونى روستائى

نظر باهميت و نقش مهمى كه شركتهاى تعاونى روستائى در بهبود وضع كشاورزى ايران و بالا بردن سطح زندگى كشاورزان با ايجاد تسهيلات و راهنمايىهاى لازم و تخصيص اعتبارات مورد نياز داشتند بمناسبت پايان يكمين سال اجراى قانون اصلاحات ارضى ايران اولين كنگره تاريخى شركتهاى تعاونى كشور با شركت بيش از پنجاهار تن نمايندگان حقيقى اكثريت مردم ايران كه عضو شركتهاى تعاونى مناطق مختلف كشور بودند تشكيل شد و در اين كنگره تاريخى بوده كه رهبر عاليقدر ايران منشور آزاديبخش خود را بآراء عمومى گذاردند .

از آن پس براى توسعه و گسترش فعاليت تعاونى اقدامات اساسى و مهمى بعمل آمده است هم اكنون يك شركت تعاونى مصرف در تهران بوجود آمده كه بيش از چهارصد خباز آنرا تاسيس كرده اند .

اين عده خبازان كه فاقد سهم ميباشند با مراجعه به بانك اعتبارات كشاورزى و عمران روستائى پيشنهاد كرده اند كه مستقيماً گندم مورد نياز را از شركتهاى تعاونى روستائى خريدارى كنند و با تسهيلاتى كه براى آنان بعمل آمده تعهد كرده اند كه نرخ نان را پائين بياورند .

از طرف ديگر بموجب توافقى كه بين بانك اعتبارات كشاورزى و عمران روستائى و ارتش حاصل شده قرار است كليۀ احتياجات ارتش از قبيل حبوبات - برنج و غله مستقيماً از طريق شركتهاى تعاونى روستائى تهيه شود همچنين چهارشركت تعاونى در اصفهان - كوهپايه - يزد - و كرمان تاسيس شده كه پارچه هاى دستباف را كه از حيث جنس و رنگ مرغوب و ارزان تمام ميشوند براى شركتهاى تعاونى تهيه كنند و اين پارچه ها براى رفع نياز به ارتش فروخته شود . بانك اعتبارات كشاورزى و عمران روستائى تسهيلات زيادى براى اين شركتها قائل شد و اعتبارات لازم را براى انجام اينكارها اختصاص داده است .

بمنظور راهنمائى و ارشاد و گسترش هر چه بيشتر شركتهاى تعاونى اقدام به تاسيس سازمان مركزى شركتهاى تعاونى شد و اين سازمان به ثبت رسيد . هدف اصلى آن عبارتست از كمك به پيشرفت نهضت تعاونى در مناطق روستائى و كمك اعتبارى به اجراى برنامه هاىي كه اتحاديه و شركتهاى تعاونى روستائى مستقيماً و يا با كمك سازمانهاى عمران منطقه مربوط بمنظور بهره بردارى كامل از عوامل كشاورزى تنظيم مينمايند .

سرمايه اين سازمان كه بالغ بر يك ميليارد ريال است وسيله بانك اعتبارات كشاورزى

و عمران روستائی ایران تأمین شده و قرار است معادل همین مبلغ (يك ميلیارد ریال) نیز اتحادیه‌های تعاونی سرمایه‌گذاری کنند . تأسیس این سازمان فعالیتهای شرکتهای تعاونی را توسعه میدهد و سبب خواهد شد که این شرکتها حداکثر تسهیلاتی را که برای بهبود وضع کشاورزی ایران و ارتقاء سطح زندگی دهقانان ضروری است فراهم نمایند .

ملت ایران که پیوند ناگسستنی خود را با شاهنشاه بزرگ و خردمند خویش روز بروز مستحکم‌تر ساخته و در راه تحقق بخشیدن به آرمانهای سعادتبخش پیشوای وطن مجدانه بفعالیت پرداخته است در روز ششم بهمن‌ماه ۱۳۴۱ با شرکت فعالانه‌ی خود قوانین ششگانه شاهنشاه را تأیید کرد و از آنروز شالوده يك زندگی نوین برای ملت کهنسال ایران پی‌ریزی شد و راه برای نیل بهدفعهای عالی مردم هموار گردید .

پیشرفتهای حاصله در امر اصلاح و ازدیاد و تولید نهال پیوندی و بذور اصلاح‌شده چغندر قند -

غلات - پنبه و برنج در دهسال اخیر

در مورد تهیه و تولید و توزیع بذر چغندر قند مورد نیاز کارخانجات قند کشور

از لحاظ مقدار تولید بذر و بودجه عملیات انجام‌شده

سال	بذر چغندر تولیدی به تن	اعتبار عملیات به میلیون ریال	تعداد پیمانکاران تهیه‌کنندگان بذر چغندر	مساعدۀ پرداختی به پیمانکاران به میلیون ریال
۱۳۳۲	۴۵۵	۷/۸۸۰	۲۱۷	۱/-
۱۳۳۳	۶۹۱	۱۲/۳	۳۳۰	۱/۵
۱۳۳۴	۱۳۲۰	۲۶/۹	۶۳۰	۳/-
۱۳۳۵	۲۱۲۳	۳۵/۳	۱۰۱۳	۴/۶
۱۳۳۶	۱۷۹۰	۳۱/۴	۷۵۰	۳/-
۱۳۳۷	۱۳۴۸	۳۰/-	۷۸۰	۳/۶
۱۳۳۸	۱۴۴۱	۳۰/۵	۸۵۸	۴/-
۱۳۳۹	۱۳۶۵	۴۱/۵	۱۱۸۰	۵/-
۱۳۴۰	۱۷۴۸	۵۰/۶	۱۱۸۰	۵/۴
۱۳۴۱	۲۲۲۶	۶۰/-	۱۵۶۰	۷/-
جمع	۱۴۵۰۷	۳۲۶/۳۸	۸۴۹۸	۳۸/۱

وسائل کار و ساختمان و آزمایشگاه

دستگاه تولیدکننده بذرچغندر قند ایران (بنگاه اصلاح و تهیه بذرچغندر قند) در دهسال پیش منحصر به یک ساختمان کوچک و یک آزمایشگاه محدود و ناقص بود ولی با استفاده از اعتبارات انتفاعی یکدستگاه ساختمان بزرگ آزمایشگاه بذرچغندر قند مجهز به وسایل جدید برای تجزیه‌های مختلف و همچنین شش دستگاه ساختمان مسکونی برای استفاده کارمندان و مسئولین قسمتهای مربوط در کرج احداث گردید .

در مورد توسعه سازمان دستگاه مزبور نیز اقداماتی بعمل آمد باین معنی که از پنجسال قبل (۱۳۳۷) هشت مزرعه آزمایشی در نقاط مختلف کشور رضائیه - میاندوآب - اصفهان - شیراز - فسا - بردسیر کرمان - طرق مشهد و کرمانشاه بوجود آمد که بذرمناسب برای هر منطقه از مناطق چغندرکاری کشور را تعیین مینماید .

علاوه بر اینکه بر تعداد ادارات بذرگیری شهرستانهایی که شعبات ایستگاه تولیدکننده بذر چغندر ایران میباشند از سه سال قبل اداره تازه‌ای در شهرستان بم ایجاد گردید .

اهمیت اقتصادی تهیه و توزیع بذر اصلاح شده چغندر قند در داخله کشور

در حال حاضر بهای بذرچغندر قند در بازارهای بین‌المللی بقرار زیر است :

بذر الیت کیلوئی حدود	۹۰۰ ریال
بذر تجارتی کیلوئی حدود	۶۵ تا ۷۰ ریال

با تولید ۲۰ تن بذر الیت و ۲۵۰۰ تن بذر تجارتی چغندر قند سالیانه متجاوز از ۱۹۰ میلیون ریال ارز بصرف کشور تمام میشود .

بذر گندم

نظر به ارزش اقتصادی و اهمیت غذائی محصولات گندم و جو که مهمترین محصولات کشاورزی ایران است زراعت آنها حدود دوسوم اراضی مزروعی کشور را اشغال نموده است و با توجه باز دیاد جمعیت کشور که سالیانه حدود ۵۰۰ هزار نفر میباشد ، موضوع تهیه و تولید بذور اصلاح شده مرغوب غلات در چند سال اخیر بیش از پیش مورد نظر قرار گرفت و برنامه‌هایی در این مورد تنظیم و بمرحله اجرا درآمد .

در سالهای قبل از ۱۳۳۲ وسعت عمل و برنامه‌های کار در مورد تهیه و تولید و توزیع بذور اصلاح شده غلات خیلی محدود بود و تا آن زمان فقط یکی دو رقم گندم وجوی اصلاح شده مانند گندم کوسه حنائی (گندم شاه پسند) وجوی کالیفرنی آنهم بمقادیر خیلی کم تولید و برای تعویض بذر بفروش میرسید ولی از سال مزبور ببعد با استفاده از کمکهای مالی سازمان برنامه اقدامات دامنهداری در این مورد بعمل آمد .

آمار تولید و توزیع گندم اصلاح شده (بذر مادی) که توسط مرکز اصلاح نباتات کرج دست آمده بشرح زیر میباشد .

سال	بذور گندم اصلاح شده بذر مادری به تن	تعداد ارقام بذور اصلاح شده	جمع سطح کشت بذر اصلاح شده به هکتار	جمع مقدار بذر اصلاح شده تولیدی توسط زارعین به تن
۱۳۳۳	۵۰۰	گندم جو ۱ ۲	۳۵۰۰	۳۰۰۰
۱۳۳۴	۴۳۶	۱ ۲	۳۰۰۰	۲۲۰۰
۱۳۳۵	۵۶۶	۱ ۲	۳۷۰۰	۳۴۰۰
۱۳۳۶	۶۰۹	۱ ۳	۴۰۰۰	۳۶۰۰
۱۳۳۷	۴۸۴	۲ ۴	۳۲۰۰	۲۹۰۰
۱۳۳۸	۵۵۳	۲ ۵	۳۶۰۰	۳۳۰۰
۱۳۳۹	۲۳۲	۳ ۸	۱۵۰۰	۱۳۰۰
۱۳۴۰	۲۹۴	۳ ۱۰	۱۹۰۰	۱۷۰۰
۱۳۴۱	۳۳۶	۴ ۱۴	۲۲۴۰	۲۰۰۰
جمع	۴۰۱۰	۱۸ ۵۰	۲۶۶۴۰	۲۳۴۰۰ تن

بر اثر اقداماتی که بآن اشاره شد در حدود ۱۸ رقم گندم و جوی اصلاح شده که هر یک با یک نوع آب و هوای مناطق مختلف کشاورزی ایران متناسب میباشد تولید گردید ضمناً از سال ۱۳۳۹ بعد طبق یک برنامه مشخص از طریق توزیع بذور اصلاح شده بزارعین و مالکین علاقمند مقادیر خیلی بیشتری از این بذور بوسیله نامبردگان ازدیاد و با گواهی دستگاه مربوط از لحاظ تأیید خلوصیت آن بین سایر زارعین و مالکین متقاضی توزیع گردید .

برنامه آینده

در طرحی که برای برنامه پنج ساله سوم اصلاح بذر غلات کشور تنظیم شد تهیه ۴۷۰۰۰ تن بذر مادری اصلاح شده در طول پنج سال آینده به ترتیب زیر در نظر گرفته شده است .

سال اول	۴۰۰۰	تن
سال دوم	۵۰۰۰	تن
سال سوم	۷۰۰۰	تن
سال چهارم	۱۴۰۰۰	تن
سال پنجم	۱۷۰۰۰	تن

در نتیجه کشت و ازدیاد بذور اصلاح شده فوق در آخر سال پنجم معادل ۴۰۰,۰۰۰ تن گندم اصلاح شده تولید خواهد شد که این مقدار برای تعویض تمامی بذر کشور کافی خواهد بود .

اهمیت اقتصادی

بطور کلی طبق آزمایشهایی که انجام شده و نتایجی که از تعویض بذور غله محلی و بومی با بذور اصلاح شده توسط خود زارعین و کشاورزان بدست آمده است این مسئله کاملاً ثابت شده که تنها از طریق تعویض بذر اصلاح شده غلات حدود ۲۰ تا ۲۵ درصد بمیزان عملکرد در هکتار افزوده میشود . با در نظر گرفتن این نرخ ، در آخر دوره برنامه پنجساله سوم که کلیه بذور مورد نیاز کشت غلات کشور از بذور اصلاح شده خواهد بود میزان افزایش محصول حداقل سالیانه حدود ۶۰۰ هزار تن خواهد بود و از این راه پیش بینی میشود که مبلغی حدود ۳/۶ میلیون ریال سالیانه بر درآمد عمومی کشور اضافه گردد .

پنبه - اقدامات قبل از سال ۱۳۳۲

در ایران تا سال ۱۳۰۸ فقط پنبه های بومی کشت میشد . در سال ۱۳۰۹ وزارت کشاورزی اقدام به وارد کردن مقداری بذور پنبه تیپ ایلند امریکائی از روسیه نمود و در مورد راندمان ارقام مختلف پنبه در هکتار و سلکسیون پنبه ، در ورامین شروع به آزمایشهایی نمود در همان سال متخصصین شرکت ایران و روس آزمایشاتی در مورد پنبه در قریه فیلستان ورامین و در شمال ایران مخصوصاً در اطراف بابل انجام دادند . ارقامی که مورد آزمایش قرار گرفت و بعداً بصورت کشت در ایران معمول شد عبارتند از ارقام کینگ - دهقان - آق جوری - ناوردسکی ۹۱۵ و بر میان آکالا .

واريته فيلستانی که تا دو سال پیش در ایران کشت میشد نیز یکی از واریته های تیپ امریکائی است که پس از کشت و آزمایش در قریه فیلستان چون مقدار محصول و خواص الیافش بهتر از سایر ارقامی که در آن موقع کشت میشد بود بذرش جهت کشت ازدیاد بنام واریته فیلستانی معروف شد . در سال ۱۳۱۳ پنبه در ایران با انحصار دولت درآمد و شرکت ایران و روس منحل شد وزارت کشاورزی در چند نقطه دیگر با انجام آزمایشات ادامه داد (واریته هایی که جهت کشت انتخاب شده بودند عبارتند از ناوردسکی ۹۱۵ و آکالا ۵ - ۸) .

در سال ۱۳۲۶ در بنگاه اصلاح نباتات ورامین وابسته بوزارت کشاورزی بذر واریته های جدیدی بنام کوکرس پدیگری ولایتینگ اکسپرس که در آزمایش ارقام ، راندمان خوبی نشان داده بود ازدیاد و بین زارعین توزیع گردید این دو رقم جدید بتدریج جانشین پنبه آکالا و فیلستانی و امریکائی که تا آن موقع کشت میشد گردید .

در سال ۱۳۳۱ آزمایشات پنبه در مرکز اصلاح نباتات ورامین که ساختمان آن (در سال ۱۳۱۵ تأسیس شد) انجام گردید ولی بواسطه قلت اعتبار و همچنین نبودن کادر فنی کافی ، نتایج لازم بدست نیامد و تا آن موقع واریته کوکرس پدیگری ولایتینگ اکسپرس وسیله بنگاه اصلاح نباتات ورامین ازدیاد و توزیع میشد تا آنکه در اواخر سال ۱۳۳۱ بذر کوکرس هندردویل دوائر توصیه کارشناس پنبه سازمان خواربار و کشاورزی بنام دکتر اوس بایران وارد شد . این رقم در مرکز اصلاح نباتات ورامین مورد آزمایش قرار گرفت (از سال ۱۳۳۴ ابتدا در ورامین و بعداً در گرمسار مورد ازدیاد قرار گرفت) در سالهای اول سالیانه در حدود ۱۰ تا ۸ تن بذر مادری

تهیه و بین زارعین توزیع گردید .

این بذر از لحاظ مقدار محصول و خواص تکنولوژی پنبه از هر حیث بر واریته‌های قبلی برتری دارد و کاملاً با احتیاجات داخلی کشور تطبیق میکند و بطور کلی متجاوز از ۲۰٪ موجب افزایش محصول میگردد ولی بواسطه قلت اعتبار، وزارت کشاورزی موفق نشد بذربیشتری از این واریته مرغوب که تکافوی احتیاجات بذری پنبه‌کاران را مینماید ازدیاد و در اختیار زارعین قرار دهد .

در سال ۱۳۳۸ اعتباری بمبلغ ۱,۰۵۰,۰۰۰ ریال از طریق سازمان برنامه برای انجام آزمایشات پنبه در ورامین - گرگان - مغان - خرم‌آباد (کلاً بمساحت ۲۰ هکتار) اختصاص داده شد و همچنین برای تکمیل کادرفنی دونفر از مهندسین کشاورزی برای مطالعه در قسمت پنبه از اعتبارات مذکور و بورس اعطائی سازمان خواربار و کشاورزی جهانی بامریکا اعزام و نسبت به تکمیل ساختمانهای ایستگاه پنبه ورامین و خرید لوازم لابراتوار تکنولوژی پنبه اقدامات کافی در حدود اعتبارات مربوط بعمل آمد .

در سال ۱۳۳۹ با افزایش اعتباری بیشتری جهت آزمایشات پنبه ، سطح آزمایشات به ۲۷ هکتار در نقاط ورامین - عراقی محله - بهشهر - مغان - اصفهان افزایش یافت و همچنین ۲۰ هکتار جهت ازدیاد کوکر هندردوینت بعنوان بذر مادری در ورامین زیر کشت قرار گرفت . ضمناً مقدار ۳۰۳ تن بذر پنبه که توسط اشخاص از بذور مادری توزیعی سال قبل ازدیاد شده بود مورد گواهی قرار گرفت و طبق تشریفات مربوط توزیع گردید .

در سال ۱۳۴۰ و ۱۳۴۱ سطح آزمایشات پنبه در ۱۲ منطقه در ۶۴ هکتار و همچنین سطح ازدیاد پنبه (برای تولید بذر مادری) به یکصد هکتار فزونی یافت که محصول حاصله طبق مقررات کنترل بذر جهت ازدیاد بذر ، گواهی شد و بین مالکین ذیعلاقه توزیع گردید . نتیجه اقدامات چند ساله اصلاح پنبه سبب گردید که در حال حاضر ۸۵٪ سطح کشت در مناطق گرگان - مازندران و خراسان از نتایج بذور کوکر هندردوینت میباشد .

برای تکمیل کادرفنی یک نفر مهندس کشاورزی بهلند و یک نفر نیز به امریکا جهت مطالعه اعزام شد . برای ادامه عملیات اصلاح بذر پنبه و تکمیل کادرفنی نیز طبق مذاکره ایکه با اداره همکاریهای فنی ایران و فرانسه بعمل آمد قرار بر این شد که کارشناس کافی از طریق اداره همکاری ایران و فرانسه سالیانه در اختیار مؤسسه اصلاح و تهیه نهال و بذر قرار دهند . در نتیجه سه نفر از کارشناسان مذکور بایران وارد شدند و در مورد اصلاح پنبه بامؤسسه اصلاح و تهیه نهال و بذر همکاری نمودند .

برای اینکه از اختلاط بذر پنبه در شهرستانها جلوگیری شود و بذر کلیه کشور بایک نوع بذر اصلاح شده تعویض گردد طرح پنجساله اصلاح بذر تهیه و بسازمان برنامه فرستاده شد و مورد تصویب قرار گرفت .

بالجراى این طرح در مدت پنجسال بذر کلیه کشور که بمقدار ۱۵ هزار تن است تعویض خواهد گردید و بدینوسیله محصول پنبه کشور یکنواخت و از لحاظ صادرات و مصرف داخلی دارای ارزش بیشتری خواهد بود .

اهمیت و ارزش اقتصادی

بموجب نتایج حاصله از آزمایشات و مطالعات انجام شده تأیید شده است که در اثر تعویض

بذر اصلاح شده مقدار کیل ۲۰٪ و همچنین مقدار پنبه مخلوج ۲٪ فرونی خواهد یافت لذا در طرح پنجساله اصلاح بذر پنبه پیش بینی میشود که در اثر انجام این طرح سالیانه در حدود ۴۰,۰۰۰ تن و ۴,۰۰۰ تن پنبه مخلوج بر مقدار محصول کشور اضافه شود و از این راه سالیانه در حدود ۸۰۰ میلیون ریال درآمد کشور افزایش خواهد یافت .

بذر برنج

توجه بامر اصلاح و تولید بذور مرغوب برنج و تعویض آن با بذور سابق از سال ۱۳۳۵ شروع گردید . از این سال تا سال ۱۳۳۸ آزمایشهای محدودی در مورد ارقام برنج از طریق وارد کردن ارقام مرغوب خارجی و کشت و آزمایش آنها در بنگاه کشاورزی لاهیجان و در یک زمین استیجاری دیگر واقع در ساری مازندران انجام میگردد . این آزمایشها بمنظور پیدا کردن ارقام

نحوه پیشرفت عملیات و میزان افزایش اعتبارات مربوط

در جدول زیر خلاصه شده است

سال	اعتبار مربوط (بهزار ریال)	مورد مصرف اعتبار و عملیات انجام شده
۱۳۳۵	۶۵	یک هکتار آزمایش در لاهیجان
۱۳۳۶	۶۵	یک هکتار آزمایش در لاهیجان
۱۳۳۷	۲۰۵	۳ هکتار آزمایش که دو هکتار آن در زمین استیجاری بوده
۱۳۳۸	۷۷۵	۵ هکتار آزمایش ۱۵۰ هکتار ازدیاد . خرید زمین در نزدیکی رشت برای تأسیس ایستگاه آزمایش
۱۳۳۹	۱۴۰۰۰	۶ هکتار آزمایش - ۱۶ هکتار ازدیاد
۱۳۴۰		۷ هکتار آزمایش - ۱۷ هکتار ازدیاد
۱۳۴۱	جمعاً ۵۵۱۰ (بشرح زیر)	
	۵۰۰	محصور نمودن و جدول بندی و خیابان بندی ایستگاه برنج
	۱۰۶/۶	تربیت کادرفنی
	۲۶۷۸/۴	ساختمان انبار هانکار و گلخانه در ایستگاه برنج رشت
	۱۰۹۰	خرید زمین در ساری ورشت
	۱۱۳۵	خرید وسایل و ماشین آلات کشاورزی و وسائط نقلیه
		انجام آزمایشهای مربوط و ازدیاد بذر برنج

دانه کوتاه ودانه دراز مناسب و پُرمحصول برای منطقه گیلان و مازندران صورت گرفت .
در سالهای از ۱۳۳۸ بعد آزمایشهای دیگری در مورد طرز کاشت ، فاصله کاشت و مقدار
و طرز کود دادن و اثرات کودها بعمل آمد و ضمناً در ایستگاه برنج رشت تأسیساتی از قبیل ساختمان
دوانبار و یک هانگار و محصور نمودن محوطه ایستگاه انجام شد .

آنچه تا کنون از اجرای برنامه های آزمایشی و اصلاح بذر برنج از سال ۱۳۳۵ بعد بدست
آمده یکی اطلاعات ذیقیمتی است که در مورد بهترین طرز کشت و بهترین فورمول و ترکیب استعمال
کود شیمیائی در زراعت برنج حاصل شده دیگری انتخاب ارقام پرمحصول برنج از ارقام دانه دراز
باب مصارف داخلی و دانه کوتاه میباشد این ارقام هنوز بمرحله ازدیاد نهائی که تکافوی احتیاجات
بذری زارعین برنجکار را بنماید نرسیده است و در برنامه های پنجساله سوم ضمن طرحی که برای
این منظور تنظیم و در دست تصویب میباشد پیش بینی شده است که سالیانه حدود یکصد هزار تن
برمقدار محصول فعلی اضافه شود و با احتساب کیلوئی بطور متوسط ۱۲ ریال اضافه درآمد حاصله
از این بابت معادل یکصد و بیست میلیون تومان خواهد بود .

در مورد توزیع نهال پیوندی مرغوب

آمار پیشرفت عملیات توزیع نهال پیوندی مرغوب که بوسیله ایستگاههای کشاورزی
کرج - ساوه - خرم آباد - شهمسوار - قزوین - اهواز و گرگان بعمل آمده است و شامل انواع
میوه جات سردسیری از قبیل گیلاس - زردآلو - هلو - شلیل - گوجه - سیب - گلابی و همچنین
انار و مرکبات و میوه جات خشك و انگور و زیتون بوده است بشرح زیر میباشد .

سال	تعداد نهال توزیعی	مساحت باغهایی که کشت شده (به هکتار)
۱۳۳۲	۴۰۱۶۰	۱۳۳/۸
۱۳۳۳	۴۸۰۰۰	۱۶۰/-
۱۳۳۴	۵۵۱۲۰	۱۸۳/۷
۱۳۳۵	۳۲۱۲۶	۱۰۷/-
۱۳۳۶	۴۷۵۶۷	۱۵۸/۵
۱۳۳۷	۱۲۳۲۳۵	۴۱۰/۷
۱۳۳۸	۱۸۰۴۹۹	۶۰۱/۶
۱۳۳۹	۲۱۶۵۲۰	۷۲۱/۷
۱۳۴۰	۳۲۰۱۶۷	۱۰۶۷/۲
۱۳۴۱	۳۳۲۲۲۵	۱۱۰۷/۴
	۱۳۹۵۶۱۹	۴۶۵۱/۶ هکتار

علاوه بر نهالهای پیوندی فوق مقدار معتناهی پیوندك از ارقام مرغوب انتخابی بین
باغداران توزیع شد که در نتیجه اغلب باغهای احداثی در ۵-۶ سال اخیر اکثر ارقام انتخابی
جدید جانشین ارقام مرغوب محلی گردید و بتدریج محصول آنها بازار عرضه و بقیمت خیلی بیشتر
فروخته میشود .

در نتیجه تشویقی که با این ترتیب بعمل آمد اشخاصی نیز اقدام به ایجاد نهالستان پیوندی از ارقامیکه توصیه شد نمودند . بموجب آماری که در دست است حدود یک میلیون و چهارصد هزار (۱,۴۰۰,۰۰۰) نهال پیوندی مرغوب بوسیله وزارت کشاورزی توزیع شد و حدود دومیلیون و هشتصد هزار نهال پیوندی نیز مردم خود تهیه و غرس کردند با این حساب بر سطح باغهای کشور از سال ۱۳۳۲ تا بحال حدود ۱۴۰۰۰ هکتار اضافه شده است .

درمورد تولید و توزیع بذور مرغوب سبزی مقدار بذر سبزی توزیعی به کیلو گرم

سال	مقدار بذر سبزی توزیعی به کیلو گرم
۱۳۳۲ تا ۱۳۳۴	۲۸۵۵
۱۳۳۵	۵۲۲۸
۱۳۳۶	۹۷۵۲
۱۳۳۷	۱۰۳۲۴
۱۳۳۸	۱۴۰۰۰
۱۳۳۹	۱۵۷۲۲
۱۳۴۰	۱۶۰۵۶
۱۳۴۱	۱۵۹۷۴
جمع	۸۹۹۱۱

بذور مرغوب سبزی تولیدی فوق برای اولین بار در کشور بهسبك ممالك مترقی جهان در پاكتهای مخصوص همراه با تصویر سبزیهای مربوط و طرز کاشت آنها ریخته شد و بهبهای مناسب که بمراتب ارزاتر از بذور مشابه خارجی است در تمام کشور در دسترس علاقه مندان گذارده شد و با استقبال عامه مواجه گردید .

تحقیقات کشاورزی

باتوجه باهمیتی که تحقیقات در رشتههای مختلف کشاورزی (بررسی آفات و بیماریهای نباتی و دامی و مبارزه با آنها، اصلاح اصول زراعی، استفاده از بذور اصلاح شده و کودهای شیمیائی) در بالا بردن میزان تولید محصولات کشاورزی دارد وزارت کشاورزی بمنظور تقویت سازمانهای که کار تحقیقات کشاورزی را انجام میدهند و همچنین برای توسعهی تحقیقات و تشویق محققان و تمرکز و هماهنگ کردن امور تحقیقات، شورای عالی بررسی و تحقیقات کشاورزی کشور را تشکیل داد این شورا برحسب تصویب نامه شماره ۲۸۲۳۰ مورخ ۱۰/۲/۱۳۴۰ از يك عدد از محققین کشاورزی و اساتید دانشگاه تشکیل و تصمیمات آن توسط ادارات مختلف سازمان تمرکز تحقیقات که اواخر سال ۱۳۴۰ تشکیل شده است بمورد اجرا گذارده میشود .

خلاصه فعالیتهای سازمان تمرکز تحقیقات

- ۱- در سال ۱۳۴۱ از پروژه‌های مختلف تحقیقاتی که با همکاری کارشناسان سازمانهای مختلف وزارت کشاورزی تهیه و پیشنهاد شده بود ۲۴ طرح پس از رسیدگی و تکمیل تصویب و پس از تأمین اعتبار از محل بودجه وزارت کشاورزی بمبلغ ۱۷۷۶۲۵۰۰ ریال بمرحله‌ی اجرا گذاشته شد.
- ۲- علاوه بر طرحهای مذکور ۱۲ طرح تحقیقی نیز با همکاری کارشناسان وزارت کشاورزی تهیه و پس از رسیدگی و بررسی در کمیته‌های فنی به تصویب شورای عالی تحقیقات رسید.
- ۳- در سال ۱۳۴۱ طرح توسعه‌ی تحقیقات کشاورزی با استفاده از اعتبارات سازمان برنامه بمبلغ ۱۶۷۷۱۲۱۰ ریال شامل ۱۵ مسئله تحقیقی تهیه شد.
- ۴- چهارده پروژه دیگر نیز بررسی و رسیدگی شد که با توجه با اعتبارات موجود تحقیقات از محل بودجه وزارت کشاورزی نسبت به اجرای پاره‌ای از آنها تصمیم لازم گرفته شد.
- ۵- کلاس محاسبات آماری نتایج آزمایشها و تحقیقات، بمنظور تربیت آمارگر بمدت ۸ ماه تشکیل شد و پس از پایان کلاس مذکور ۱۹ نفر آمارگر در قسمتهای مختلف مشغول انجام وظیفه شدند.
- ۶- نسبت به محاسبه‌ی آماری ۷۰ فقره نتایج بررسیهای دامپروری در ایستگاههای دامپروری کرمانشاه، طرق و مشهد که در مورد مقایسه عملکرد گوشت و شیر و پشم انجام شده است اقدام شد.
- ۷- محاسبه نتایج ۶۴ آزمایشهای مربوط به بررسی آفات و بیماریهای گیاهی صورت گرفت.
- ۸- محاسبه آماری ۳۵ فقره نتایج بررسیهای برنج که از طرف مؤسسه اصلاح و تهیه نهال و بذر باین سازمان ارجاع شده انجام شد.
- ۹- محاسبه آزمایشهایی که توسط سازمان کل ترویج کشاورزی درباره تأثیر کودهای شیمیائی روی نباتات زراعی و سبزیجات بعمل آمده جمعا ۲۴۳ آزمایش.
- ۱۰- محاسبه آماری ۲۲۰ فقره اطلاعات مربوط به بررسیهای حجم درختان جنگلهای شمال ایران.
- ۱۱- تأسیس کتابخانه مجهز برای وزارت کشاورزی و نگهداری آن به سیستم دیوئی برای رفع نیازمندیهای کلیه کارشناسان و محققین کشاورزی.
- ۱۲- خرید ۴۹۹ جلد کتاب و مجله علمی معروف دنیا.
- ۱۳- عقد قرارداد برای خرید کتب و مجلات ۲۰۰۰ جلد با شرکت بریتکو و مؤسسه امیرکبیر.
- ۱۴- اقدام برای مبادله مجله و نشریه‌های تحقیقی بامراکز بررسیهای علمی و مهم دنیا و وصول ۱۵۰۰ مجله و بروشور و کتاب از طریق دریافت مجانی و مبادله.
- ۱۵- ترجمه و چاپ و انتشار:
- الف- نتیجه تحقیقات درباره فرسایش خاک در ایران.
- ب- شپشکهای نباتی ایران.

- ج - تلفیق مبارزه بیولوژیکی و شیمیائی علیه بندپایان .
- د - نشریه تحقیقی درباره تقسیمات جدید اکولوژی جنگلهای ایران .
- ه - نشریه مربوط با استفاده از رادیوایزوتوپها در کشاورزی .
- ۱۶ - ایجاد يك آزمایشگاه عمومی تحقیقات اتمی کشاورزی و تهیه وسائل آزمایشگاه بمنظور استفاده از رادیوایزوتوپها در تحقیقات کشاورزی .
- ۱۷ - تشکیل کمیته دائمی هماهنگی تحقیقات اتمی کشاورزی کشور .
- ۱۸ - اقدام به تکمیل کادر فنی مورد احتیاج برای انجام تحقیقات اتمی کشاورزی از طریق اعزام ۳ نفر کارشناس بخارج وتشکیل دوره های تعلیماتی کوتاه مدت درمورد استفاده از رادیوایزوتوپها در کشاورزی .
- ۱۹ - بمنظور تکمیل معلومات کارشناسان وزارت کشاورزی اعم از دکنرها ومهندسين که در سازمانهای مربوط بکار تحقیقات اشتغال دارند کلاس عالی تدریس اصول علمی آمار و طرحهای آزمایشات و تحقیقات تشکیل شد و ۳۸ نفر در کلاس مذکور مشغول شدند این امر بهترین اقدام برای تکمیل کادر تحقیقات وزارت کشاورزی است .
- اعتباراتی که برای توسعه تحقیقات کشاورزی از محل بودجه وزارت کشاورزی واعتبارات عمرانی سازمان برنامه تخصیص داده شده در حدود ۳۷۵۰ میلیون ریال بوده است . ضمناً مبلغ ۸۸۵ میلیون ریال نیز برای اجرای طرح های تحقیقاتی در نظر گرفته شده و به جمع اعتباراتی که برای توسعه تحقیقات کشاورزی کشور اختصاص داده شده است اضافه خواهد شد .

حاصلخیزی خاک

در سال ۱۳۳۹ قرارداد مخصوصی بین دولت ایران وسازمان ملل متحد بمدت پنجسال بامضاء رسید که با استفاده از اعتبارات عمرانی کشور وهمچنین کمکهای فنی سازمان ملل متحد سازمان مخصوصی بمنظور مطالعه وبررسی طرق صحیح تقویت اراضی وبالا بردن میزان محصولات کشاورزی کشور دروزارت کشاورزی بوجود آید .

برطبق موافقتنامه مزبور سازمان ملل متحد چهار نفر کارشناس با سابقه در رشته های مربوطه بمدت از سه تا پنجسال در اختیار این سازمان گذارد و کلیه وسائل ولوازم فنی کار را تهیه نمود . از طرف دولت ایران نیز بدین منظور همکاران ایرانی معرفی شدند و از اول سال ۱۳۴۰ اجرای برنامه هائی را در مزارع زارعین نقاط مختلف کشور شروع کردند .

اجرای این برنامه ها در سالهای ۱۳۴۰ و ۱۳۴۱ شامل استانهای گیلان ومازندران وهمچنین شهرستانهای شیراز - فسا و کازرون در استان فارس بود .

در سال ۱۳۴۲ نیز طبق برنامه چهار منطقه اصفهان - رضائیه - مراغه وقزوین که از نظر وسعت و کشاورزی اهمیت دارند بمناطق قبلی اضافه گردید . در هر يك از شهرستانهای فوق يك اداره حاصلخیزی خاک تأسیس شد وكادر هرا اداره که شامل يك نفر مهندس کشاورزی

و سه یا چهار نفر دیپلمه که بعنوان کمک مهندس با مهندس مسئول منطقه همکاری مینمایند تشکیل شد. کادر مرکزی شامل مدیر و سرپرست امور صحرائی و قسمت حسابداری و امور اداری و دفتر فنی آمار کشاورزی است.

در سال ۱۳۴۰ با استفاده از اعتبارات عمرانی برای محل کار کادر مرکزی در امیرآباد شمالی محوطه آزمایشگاه خاکشناسی ساختمانی شامل ۷ اتاق و وسایل لازم بنا گردید.

هدف از اجرای این برنامه مطالعه سریع خاکهای زراعی کشور و بررسی آنها از نظر کمبود مواد غذایی و نحوه تقویت آن از طریق استفاده از کودهای شیمیائی میباشد تا با استفاده از نتایج حاصله میزان اهمیت مصرف کودهای شیمیائی را تعیین نماید و کشاورزان را در مصرف صحیح آن ارشاد و راهنمایی کند.

بعلاوه تربیت کادر فنی ایرانی با کمک کارشناسان خارجی و استفاده از بورسهای تحصیلی تخصیصی سازمان ملل متحد که برای این برنامه در نظر گرفته شده از جمله هدفهای اجرای این برنامه است.

بدین ترتیب پایه گذاری يك مؤسسه تحقیقاتی در زمینه مطالعات خاکهای کشور بمنظور بررسی طرق صحیح افزایش میزان محصول و همچنین بالابردن کیفیت آن بعمل آمده است. آمار تعداد آزمایشاتی که در کلیه مناطق پیرامون مطالعات مربوط به خاکهای زراعی صورت گرفته بشرح زیر است.

۱- در تابستان ۱۳۴۰ تعداد ۵۰۷ آزمایش صحرائی در زراعت پنبه - چغندر قند - برنج و توتون.

۲- در پائیز ۱۳۴۰ تعداد ۶۸۴ آزمایش کودهای شیمیائی در زراعت گندم و جو.

۳- در پائیز ۱۳۴۱ تعداد ۶۵۸ آزمایش در زراعت پنبه - چغندر قند - برنج - توتون

و چای.

۴- در پائیز ۱۳۴۱ تعداد ۶۶۳ آزمایش در زراعت گندم و جو.

ترتیبی داده شده است که نتایج حاصله از آزمایشات فوق پس از انجام محاسبات آماری در گزارشات فنی مخصوصی تنظیم و منتشر گردد. در این باره دو نشریه فنی بزبانهای فارسی و انگلیسی منتشر گردید. نشریه مربوط به نتایج آزمایشات تابستان ۱۳۴۱ نیز تهیه شد که مورد استفاده علاقمندان قرار گیرد.

در مورد دوم یعنی پایه گذاری يك سازمان تحقیقاتی در وزارت کشاورزی نیز مهندسین و کادر ایرانی تعلیمات لازم علمی و عملی را دیده و خود را آماده ادامه بررسیها نموده اند.

همچنین در اثر مذاکراتی که با مسئولین سازمان خواربار و کشاورزی جهانی صورت گرفت قرار شد برای مجهز نمودن ادارات حاصلخیزی خاک در شهرستانهای شیراز - رشت و رضائیه آزمایشگاه خاکشناسی دایر گردد.

مقدمات این کار از هر جهت فراهم گردید و قرار است اولین آزمایشگاه در شیراز دایر گردد و بمرور در ادارات حاصلخیزی خاک شهرستانها نیز آزمایشگاه خاکشناسی دایر خواهد شد. مسلم است که این آزمایشگاهها پایه و بنیان يك انستیتوی خاکشناسی برای کشور خواهند بود که میتواند مسائل و مشکلات کشاورزان هر منطقه را در زمینه خاکهای زراعی در محل بررسی نموده و کشاورزان را راهنمایی و ارشاد نماید.

بطور خلاصه با افزایش جمعیت کشور لزوم افزایش میزان محصولات کشاورزی ضروری بنظر میرسد و برای افزایش محصول از طرفی سعی میشود که سطح کشت محصولات مختلف بالا برود و از طرف دیگر با استفاده از اصول فنی و مصرف صحیح کودهای شیمیائی میزان محصول در واحد سطح افزایش یابد و بعد اکثر ممکن برسد.

درسالهای اخیر طبق آمار موجود مصرف کودهای شیمیائی ۵۰ هزار تن در سال شده است یعنی کشاورزان و خرده مالکان کشور در سال بیش از ۵۰۰ میلیون ریال برای خرید کودهای شیمیائی مختلف پرداخت نموده اند و با محاسباتی که از روی نتایج مطالعه آزمایشات بدست آمده مصرف صحیح ۱۰۰ ریال جهت خرید کودهای شیمیائی بسته بنوع محصول از ۲۰۰ الی ۸۰۰ ریال عایدی داشته است. در صورتیکه حداقل سود یعنی ۲۰۰ ریال در نظر گرفته شود سود حاصله برابر یک میلیارد ریال خواهد بود. با توجه باینکه با کوشش سازمانهای وزارت کشاورزی امروزه میزان مصرف کودهای شیمیائی با سرعت در تمام کشور روبه افزایش است و کارخانه کود شیمیائی شیراز با ظرفیت ۸۰ هزار تن کود ازتی در سال شروع بکار کرده است سعی میشود در حداقل مدت ممکن مطالعات لازم در سطح وسیعی بعمل آید و فرمول مناسب برای مصرف کودهای شیمیائی در محصولات مختلف تعیین شود و برای استفاده در اختیار کشاورزان قرار گیرد.

مهندسی زراعی

مهندسی زراعی در سال ۱۳۳۳ بمنظور راهنمایی کشاورزان و استفاده صحیح از آب و خاک و درست بکار بردن ماشینهای کشاورزی در مراحل مختلف کاشت و داشت و برداشت و همچنین ازدیاد راندها محصول در واحد سطح و افزایش سطح کشت تشکیل گردید.

مهندسی زراعی از آغاز تشکیل کوششهای ارزنده و سودمندی پیرامون مسائل مربوط بکشاورزی ایران انجام داده است که خلاصه ای از آنها بشرح زیر است.

کلاس تخصصی مهندسی زراعی

پس از تشکیل اداره کل مهندسی زراعی چون عده کافی کارشناس برای تهیه و اجرای طرحهای مورد نظر در اختیار نبود و تربیت عده ای مهندس که قادر بانجام عملیات مورد احتیاج باشند بسیار ضروری بنظر میرسید لذا بتأسیس کلاس مهندسی زراعی اقدام گردید و چهار دوره کلاس ازدیماه سال ۱۳۳۳ با شرکت جمعاً ۶۰ نفر از مهندسین فارغ التحصیل دانشکده کشاورزی شروع شد و باتمام رسید.

علاوه بر آن در سالهای ۳۹ - ۴۰ و ۴۱ نیز کلاسهائی جهت تربیت مکانیسین و تربیت راننده تراکتور دایر گردید و ۴۰ نفر از روستازادگان میاندوآب و ۵۰ نفر از روستازادگان قزوین رانندگی باتراکتور را آموختند و علاوه بر این حدود ۲۰ نفر از مهندسین شاغل این اداره

کل برای بررسی و مطالعه بیشتری باروپا و آمریکا اعزام گردیدند .

مزرعه نمایشی کرج

چون تأسیس مزارع نمایشی برای نشان دادن روش های جدید کشاورزی و طرز استفاده صحیح از آب و خاک و همچنین استفاده صحیح از ماشین آلات بمالکین و کشاورزان لازم بنظر میرسید بنابراین در سال ۱۳۳۵ اقدام به تأسیس مزرعه نمایشی در کرج گردید . این مزرعه که جمعاً در حدود ۲۵۰ هکتار مساحت دارد امروز یکی از مراکز مهم آموزش کشاورزی ایران محسوب میشود و توانسته است تاکنون کمک مؤثری در بهبود وضع کشاورزی کشور بنماید زیرا نه تنها از نظر جنبه نمایشی آن بلکه از نظر آموزشی اهمیت بسزائی دارد و قسمت اعظم امور آموزشی و تعلیماتی اداره مهندسی زراعی و همچنین سایر دستگاههای وزارت کشاورزی از قبیل ترویج در این ناحیه انجام میشود و ضمناً دانشجویان دانشکده کشاورزی کرج نیز از آن استفاده مینمایند .

در این مزرعه سعی شده است حتی الامکان از ماشین آلات برای کلیه امور کشاورزی استفاده بعمل آید و فقط در مورد آبیاری و یابعضی از امور متفرقه که جز بدست کارگر نمیتوان آنرا انجام داد از کارگر استفاده میگردد و در مورد آبیاری نیز حداقل آب مورد نیاز گیاه با توجه بجنس خاک مصرف میشود و منتهای صرفه جوئی در مصرف آب بعمل میآید و نوع آبیاری نیز با روشهای مختلف آبیاری نسبت به نوع محصولات تعیین گردیده و اکثراً از آبیاری نشتی Furrow استفاده میشود .

مزرعه نمایشی اهواز

تشکیل مزرعه نمایشی اهواز از سال ۱۳۳۷ در نزدیکی اهواز شروع شده است . جمع کل مساحت مزرعه مزبور در حدود ۱۳۰ هکتار است که ۵۰ هکتار آن زیر کشت است و مدت ۴ سال است که از آن بهره برداری میشود .

در این مزرعه چون خاک شور و سنگینی وجود دارد یعنی نمونه ای از زمینهای سرتاسر خوزستان میباشد لذا باید عملیات زهکشی و اصلاح اراضی در آن انجام شود تا مالکین و کشاورزان آن منطقه با ملاحظه نتایج آن برای اجرای اینگونه طرحها در املاک خود اقدام نمایند مقدمات انجام کار فراهم و قسمتی از طرح زهکشی انجام گردیده است .

مزرعه نمایشی میاندوآب

مزرعه نمایشی میاندوآب که در حدود ۱۵۰ هکتار است قسمتی از اراضی ایستگاه کشاورزی میاندوآب میباشد و از سال ۱۳۳۸ جهت تشکیل آن اقدام گردیده و نقشه برداری و مطالعه خاک انجام و در حدود ۱۰ هکتار تسطیح شده است و آماده کشت گردیده است .

عملیات زهکشی و اصلاح اراضی

۱- قزلحصار

اراضی قریه قزلحصار در ۶۰ کیلومتری مغرب تهران بواسطه بالا بودن سطح آب

زیرزمینی و وجود شوره سفید و احتمالاً شوره سیاه قابلیت انجام عملیات کشاورزی و ساختمان را نداشت لذا بمنظور رفع این نقیصه تهیه طرح زهکشی و اصلاح اراضی فوق مورد توجه قرار گرفت .

۲- زهکشی و اصلاح اراضی در گرمسار

در منطقه گرمسار که یکی از مناطق مهم کشاورزی میباشد کویر وسیعی متصل بکویر لوت قرار دارد که در حاشیه آن هر ساله کوشتهائی برای زیرکشت درآوردن اراضی جدید از طرف مالکین و کشاورزان بعمل میآید . این کوشتها بواسطه اینکه از روی اصول فنی صورت نمیگرفت و همچنین بواسطه موضعی بودن آنها نه تنها غالباً به نتیجه مطلوب نمیرسید بلکه باعث بوجود آوردن این فکر میشد که آباد کردن اراضی شور غیر عملی است . برای نشان دادن امکان ونحوه چنین عملیاتی یک هزار هکتار از این زمینها که از نظر شوری و شرایط خاک دارای شرایط غیر مناسب بود در اختیار گرفته شد . در مرحله اول طرح زهکشی و احیاء سیصد هکتار از این اراضی منظور شده است .

۳- زهکشی و اصلاح اراضی مزرعه نمایشی اهواز

مزرعه نمایشی اهواز بوسعت در حدود یکصد و بیست هکتار در پنج کیلومتری جنوب شهر اهواز واقع شده و از نظر وضع و کیفیت خاک و آب تحت الارضی نمونه زمینهای وسیعی است که وسیله مالکین و کشاورزان آن حدود بتدریج با حیاء آنها اقدام میشود . اراضی فوق الذکر دارای خاک شور بوده و بواسطه اینکه وضع زهکشی طبیعی این زمینها برای شستشوی خاک مناسب نیست ناچار بحفر زهکشهای مصنوعی اقدام گردیده است .

۴- زهکشی و اصلاح اراضی مزرعه نمایشی میاندوآب

مزرعه نمایشی میاندوآب که در پنج کیلومتری شهر میاندوآب کنار زربنه رود واقع شده است بواسطه آب زیرزمینی و خاک شور احتیاج با اقدامات اصلاحی داشت و مورد مطالعه قرار گرفت .

۵- زهکشی مزرعه دامپروری اهواز

مزرعه دامپروری اهواز بوسعت در حدود ۱۳۰ هکتار در جنوب مزرعه نمایشی مهندسی زراعی واقع شده و دارای خاک خیلی سنگین و شور میباشد و چون احداث ایستگاه پرورش گاو و گوسفند در این قسمت مستلزم اصلاح خاک و آماده نمودن آن برای کشت و زرع بود باین منظور اقدامات کلی انجام گرفت .

۶- مطالعات زهکشی و اصلاح اراضی دامپروری بهشهر

یک هزار هکتار از اراضی خالصه بهشهر (در حدود پانزده کیلومتری شهر بهشهر واقع شده است) از طرف سازمان دامپروری کل کشور برای تأسیس ایستگاه تحقیقاتی پرورش گاو گوشتی در نظر گرفته شده بود این زمینها دارای خاک شور و باتلاقی بود و حتی قابلیت رویش گیاه شور را هم بخوبی نداشت . خاکهای منطقه بمق ۱۳ سانتیمتر از ماسه مخلوط با صدف پوشیده شده و در زیر آن خاک سنگین و غیر قابل نفوذ قرار دارد . از نظر امکان استفاده از این اراضی برای تأسیس ایستگاه پرورش گاو مطالعاتی در این ناحیه انجام گرفت اگرچه این مطالعات کامل و تهیه نقشه توپوگرافی بعلت باتلاقی بودن فوق العاده زمین در زمستان سال ۱۳۴۰ ممکن نگردید ولی برای تعیین این مسئله که اصولاً زمینها برای منظور فوق مناسب است یا خیر مطالعاتی از نظر

خاکشناسی انجام و پس از آزمایش نمونه‌های خاک و آب گزارش لازم از لحاظ مساعد نبودن اراضی برای اجرای پروژه اعلام شد.

بررسی آبیاری برنج در ایستگاه لاهیجان

برنج یکی از محصولات عمده کرانه‌های بحر خزر می‌باشد و از طرفی میزان مصرف آب آن زیاد است و اگر با توجه به کمبود آب در شمال فقط بقدر مورد لزوم بآن آب داده شود صرفه‌جویی بسیار مهمی بعمل خواهد آمد. از سال ۱۳۳۸ در ایستگاه بررسی آبیاری برنج لاهیجان مطالعاتی در این خصوص شروع شد. طبق بررسی‌های انجام شده کشاورزان در حدود دو برابر آب مورد لزوم (۹۰۰۰ متر مکعب برای هر هکتار بجای ۴۵۰۰ متر مکعب برای هر هکتار) آب مصرف می‌نمایند و با مصرف صحیح آب موجود بخوبی میتوان سطح کشت برنج را در حدود ۲ برابر نمود.

برنامه بررسی‌های آبیاری بر روی چغندر قند در کرج و بررسی‌های آبیاری بر روی پنبه در دروآمین و بررسی بر روی برنج نیز که از سال ۱۳۳۵ شروع شد نتایج سودمندی داشت که قریباً در اختیار کشاورزان قرار داده خواهد شد.

عملیات کمک کشاورزان و اقدامات عمرانی

برای تشویق مالکین و کشاورزان جهت استفاده از روشهای نوین در امور کشاورزی سرویس منظمی از نظر انجام کمکهای فنی بکشاورزان و مالکین تشکیل داده شد. مهندسین این قسمت طرحهای لازم را برای انجام اقدامات عمرانی و بهبود بخشیدن بوضع زراعت در رشته‌های مهندسی زراعی تهیه می‌نمایند و برای اجرا در اختیار متقاضیان می‌گذارند.

عمران منطقه شاوور خوزستان

- فهرست عملیات انجام یافته در منطقه شاوور در سال ۱۳۳۸ بشرح زیر می‌باشد.
- ۱- وسائل نقشه‌برداری و آزمایشگاه صحرائی و ماشین‌آلات مورد لزوم برای حفر کانالها و زهکشها و همچنین ماشین‌آلات مربوط ب خاک‌برداری و خاک‌ریزی و وسائل نقلیه تهیه گردید.
 - ۲- دو دستگاه ساختمان روستائی دو خانواری و همچنین ساختمان اداره مرکزی و آزمایشگاه صحرائی در منطقه شاوور ساخته شد.
 - ۳- در حدود ۲۱ کیلومتر از کانالهای آبیاری حفر و قریب ۴۰۰,۰۰۰ متر مکعب خاک‌برداری انجام شد.
 - ۴- در حدود ۴/۵ کیلومتر از زهکشی اصلی حفر و قریب ۴۰,۰۰۰ متر مکعب خاک‌برداری انجام گرفت.
 - ۵- مطالعات زهکشی بمنظور تعیین مسیر زهکشها و فواصل و عمق آنها انجام و مخرج زهکش اصلی رودخانه کرخه تعیین شد.
 - ۶- نقشه توپوگرافی در حدود ۱۰,۰۰۰ هکتار از اراضی بمقیاس ۱:۱۰۰۰۰ تهیه گردید.

- ۷- با بنگاه مستقل آبیاری برای تهیه طرح آبیاری وزهکشی همکاری گردید .
۸- مطالعات خاک شناسی تفصیلی و طبقه بندی اراضی برای در حدود ۶۰۰۰ هکتار انجام یافت و نمونه های آب و خاک در آزمایشگاه صحرایی تجزیه گردید .

امور شرکتهای تعاونی ماشین آلات

برای اشاعه فکر مکانیزاسیون کشاورزی در ۷ استان کشور (تهران - مازندران - خراسان - آذربایجان - اصفهان - فارس - خوزستان) شرکتهای تعاونی ماشین آلات بطور نمونه تشکیل داده شد و راهنماییهای لازم بعمل آمد . این شرکتهای میتوانند ضمن انجام کارهای کشاورزی برای اعضای خود ، جهت تشویق کشاورزان در استفاده از ماشینهای کشاورزی و زراعت مکانیزه مؤثر واقع گردند .

تشکیل مرکز تعلیماتی ماشینهای کشاورزی و حفاظت خاک

این مرکز که در کرج تأسیس شده است در قسمت تعلیم کارآموزان کشورهای ایران - پاکستان و ترکیه فعالیت مینماید . در این مرکز هر سال ۲۴ نفر از دانشجویان کشورهای ایران - ترکیه و پاکستان بمدت یکسال کارآموزی مینمایند و تاکنون دو دوره از کلاس تشکیل و با تمام رسیده است و کلیه ساختمانها و لوازم زندگی و دفتر کار استادان از طرف دولت ایران تهیه گردیده است .

پنبه ایران

پنبه یکی از مهمترین محصولات کشاورزی ایران است و پس از نفت دومین محصول صادراتی محسوب میشود .

محصول پنبه کشور ما در سال ۱۳۴۰ به ۱۱۵,۶۰۰ تن رسید و حدود ۶۰ هزار تن آن به خارج صادر گردید و اگر قیمت بین المللی پنبه را در نظر بگیریم می بینیم سالانه در حدود ۱,۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال ارز از راه فروش پنبه وارد کشور میشود در حالیکه در چند سال گذشته مقدار محصول پنبه کشور روی رقمهای ۴۰ تا ۵۰ هزار تن دور میزد که آنهم فقط در داخل مصرف میشد .

اکنون بد نیست به بینیم که وضع پنبه تاپیش از تشکیل شورای عالی امور پنبه و سازمان پنبه چگونه بوده است و چه کوششهایی در این زمینه در ده سال گذشته صورت گرفته است . تولید پنبه در زمان سلطنت اعلیحضرت فقید رضاشاه کبیر مورد توجه خاص قرار گرفت و زراعت و بازرگانی آن در انحصار دولت درآمد و در نتیجه تولید آن سال بسال روبافزایش گذاشت .

در سال ۱۳۲۰ تولید آن به ۴۲,۰۰۰ تن یعنی تقریباً سه برابر میزان پیش از انحصار رسید .

سالهای بعد در نتیجه لغو انحصار ، میزان تولید آن تنزل فاحش یافت بهدیکه برای مصرف داخلی نیز پنبه از خارج وارد کشور میشد و این وضع تائیه دوم سال ۱۳۳۳ ادامه داشت . از طرفی بعلت عدم نظارت در تصفیه ورقمبندی و همچنین وجود نواقص فنی در کارخانههای پنبه پاك كنى و خودكار نبودن آنها محصول پنبه ایران مورد پسند بازارهای خارج نبود .

در سال ۱۳۳۳ شورائی بنام شورایعالی امور پنبه مرکب ازوزراء کشاورزی ، صنایع و معادن ، بازرگانی ، دارائی و مدیرعامل سازمان برنامه بمنظور اتخاذ تصمیمات مؤثر و واحدی برای برطرف کردن نواقص وسایر اقدامات اصلاحی تشکیل گردید و پس از آن نیز سازمان پنبه بوجود آمد .

اقدامات سازمان پنبه

سازمان پنبه با اعزام هیئت صلاحیتداری اقدام برسیدگی وضع کارخانجات پنبه کشور نمود و متعاقب این اقدام برای پنبههاییکه در کارخانجات پنبه پاك كنى خودكار و مجهز عدلبندی شده بود اجازه صدور بخارج از کشور داده شد و دسته دیگر از کارخانجات پنبه که از لحاظ فنی نواقص قابل مرمت داشت تارفع این معایب از خروج عدلهای پنبه آن از کشور جلوگیری شد و بالاخره کارخانجات دسته سوم که قدیمی بود و منگنه دستی داشت بطور قطع از صدور پنبه تصفیه شده در این قبیل کارخانجات جلوگیری شد .

بر اثر اقدامات دیگری در این زمینه کارخانجات خودکار که در بدو امر ۴۲ دستگاه بود به ۷۵ دستگاه رسید که برخی از آنها مجهزترین و مکملترین کارخانجات پنبه در دنیا میباشد و کارخانجات قدیمی ودستی نیز از ۴۶ به ۱۲ دستگاه تنزل یافت و محصول پنبه این کارخانهها که از نوع پنبه بومی است برای مصارف محلی و صنایع دستی در دهات میرسد .

استاندارد

دومین قدم اصلاحی در راه بهبود هر چه بیشتر وضع پنبه تهیه جعبه استاندارد مخصوص پنبه ایران است که برای اولین مرتبه در ایران ایجاد و پس از تصویب آن در شورایعالی امور پنبه بمرحله اجرا درآمد و کلیه پنبههای عدلبندی شده در کارخانجات پنبه پاك كنى خودكار (مجاز) طبق درجه بندی جعبههای مزبور رقم بندی میگردد و این مشخصات عیناً روی عدلهای پنبه نیز انگ میشود .

تربیت کارشناس

همزمان بات تهیه جعبههای استاندارد پنبه شروع بتعلیم و تربیت کارشناسان پنبه از بین مهندسان کشاورزی و دیپلمه های کشاورزی وطبیعی گردید . قبلاً بعلت نبودن کارشناسان مجرب وآزموده اغلب خریداران خارجی مستقیماً از طرف خود کارشناس اعزام میداشتند و یا آنکه صادرکنندگان هر يك روی سلیقه وتجربیات عملی خود کالای صادراتی خود را بطور نظری

طبقه بندی کرده و صادر می کردند .

در حال حاضر در هر يك از كارخانجات پنبه پاك كنى مجاز كشور يك نفر كارشناس ورزیده و مجرب بكارگمارده شده كه « وش » وارده بكارخانه را طبقه بندی و هر رقم وش را علیحده تصفیه و پنبه آنها نیز طبق جعبه های استاندارد رقمبندی و الیاف گیری مینماید ضمناً مشخصات هر پارتی پنبه را در گواهینامه ای كه در چهار نسخه تنظیم میشود درج و يك نسخه آنرا بصاحب كالا تسلیم مینماید هر سر كارشناس در حوزه سر كارشناسی خود مسئولیت سرپرستی و نظارت چند نفر كارشناس را داشته و مسئول حسن جریان كار است .

كنترل و نظارت

صادر كنندگان پنبه با مراجعه بسازمان پنبه طبق گواهینامه هائیکه (شرح آن در بالا گذشت) در دست دارند پروانه صدور پنبه دریافت میدارند .

مأموران مربوطه سازمان در گمركات صدورى پس از كنترل و تطبیق پروانه صدور با مشخصات عدلهای مربوط جواز خروج از كشور را میدهند و بدین طریق يك عدل پنبه بكشتی حمل نمیشود مگر آنكه با گواهینامه اصلی كارخانه پنبه پاك كنى تطبیق گردد و اجازه صدور داشته باشد و چنانچه عدل پنبه ای حتى از لحاظ بسته بندی و چتائی مورد ایراد باشد از طرف كارشناس مربوط انگ مصرف داخلی خورده و از صدور آن جلوگیری میشود .

از جمله نتایج سودمندی كه از اقدامات اخیر حاصل گردید این بود كه در عرض تزدیک به هفتسال پنبه ایران در ردیف بهترین پنبه های دنیا قرار گرفت و حتی كارخانجات ریسندگی انگلستان برای بهبود منسوجات خود از پنبه های ایران كه دارای صفات ممتازه ریسندگی است با پنبه های امریکا مخلوط نمودند و رسماً از اینکه پنبه ایران بهبود کلی یافته است اظهار مسرت كردند .

بر اثر اقدامات دیگری كه نسبت به بهبود كشت پنبه صورت گرفت محصول پنبه سال بسال افزایش یافت و در سال ۱۳۴۰ با تولید ۱۱۵ هزار تن و ۵۹ هزار تن صادرات ركورد قابل توجهی بدست آورد .

بهبود کیفیت پنبه موجب جلب بیشتر مشتریان خارجی گردید و کیفیت منسوجات نخی محصول داخله را نیز بیش از پیش بالا برد بحدیكه اکنون قماش نخی محصول كشور با قماش خارجی رقابت مینماید و اینك كشور نیازی بورود این قبیل كالاها ندارد .

یکی دیگر از اقدامات مؤثری كه بمنظور بهبود وضع پنبه انجام گرفت كسب اطلاعات و آمار دقیق زراعی و اقتصادی و بازرگانی داخلی و خارجی پنبه و تحقیقات و بررسی پیرامون کلیات شرایط آب و هوائی نواحی پنبه خیز كشور بود .

ایجاد شبکه های مجهز فنی كارشناسی در تمام نقاط مهم پنبه خیز كشور و تأسیس آزمایشگاه كنترل تصفیه و اطاق حكیمیت از جهت كارهای سازمان پنبه در برنامه عمرانی سوم كشور میباشد .

میزان محصول پنبه و صادرات آن در دهساله اخیر (به تن)

سال	مقدار تولید	صادرات	باقیمانده برای مصرف داخلی
۱۳۳۲	۶۵,۰۰۰	۳۶,۲۰۰	۲۸,۸۰۰
۱۳۳۳	۸۰,۰۰۰	۴۵,۱۶۰	۳۴,۸۴۰
۱۳۳۴	۷۰,۰۰۰	۳۶,۳۰۰	۳۳,۷۰۰
۱۳۳۵	۷۰,۰۰۰	۳۸,۵۰۰	۳۱,۵۰۰
۱۳۳۶	۷۷,۰۰۰	۴۴,۹۵۰	۳۲,۰۵۰
۱۳۳۷	۸۶,۶۰۰	۴۰,۰۳۰	۴۶,۵۷۰
۱۳۳۸	۸۲,۰۰۰	۳۹,۷۰۰	۳۲,۳۰۰
۱۳۳۹	۹۹,۳۰۰	۵۴,۶۵۰	۴۴,۶۵۰
۱۳۴۰	۱۱۵,۶۰۰	۵۹,۰۰۰	۵۶,۶۰۰

آبیاری ایران

یکی از مهمترین مسائل کشاورزی ایران تأمین و تهیه آب است که در اکثر نقاط تهیه آب و تقسیم آن بیشتر از تقسیم زمین در بالابردن سطح تولید مؤثر است.

در ایران با وجود رودخانه‌های عظیم و ذخائر آب زیرزمینی تأمین و تهیه آب و جاری شدن آن بمنظور دائر نمودن اراضی بایر جز از راه استفاده از ذخائر آب زیرزمینی و جلوگیری از ریزش بیفایده آب در دریا و ریگزارها بوسیله احداث سدها و حفر قنوات و چاههای عمیق میسر نیست بدینجهت تحصیل مقصود متضمن فعالیت‌های مستمر و مداوم است.

از آغاز سلطنت اعلیحضرت فقید رضاشاه کبیر بنیانگذار ایران نو عملاً کارهای عمرانی و تولیدی شروع شد و در دوران سلطنت اعلیحضرت همایون شاهنشاه عملیات و عمران و آبادانی شهرها توسعه یافت.

پس از سیصدسال فقرت که اقدامی در راه ایجاد تأسیسات آبیاری در ایران بعمل نیامده بود اداره‌ای بنام آبیاری و سدسازی تأسیس شد و بفعالیات مشغول گردید و با ایجاد تأسیسات آبیاری و ساختمان سدهای بهمان و شاوور در خوزستان و روانسر در کرمانشاه و شبانکاره در فارس پایه و اساس آبیاری نوین را در کشور بنا نهاد.

در اردیبهشت ماه ۱۳۲۲ در پرتو عنایات خاصه شاهنشاه قانون تأسیس بنگاه مستقل آبیاری بتصویب مجلس رسید و این بنگاه از سال ۱۳۳۴ عملاً با چهل و پنج میلیون ریال اعتبار سالانه بفعالیات پرداخت و چون با احتیاج مبرمی که کشور ایران بامر آبیاری داشت این اعتبار کافی

نبود لذا باعطایای شاهنشاه بمبلغ ۲۶,۸۶۳,۳۱۸ ریال بودجه بنگاه تقویت شد و اجرای طرحهای عمرانی و آبیاری سدسازی و لوله کشی بعضی از شهرستانها به بنگاه مستقل آبیاری محول گردید . در دهسال اخیر حدود یک میلیارد و یکصد و نود میلیون ریال از بودجه عمومی کل کشور و ۱۵۰ میلیون ریال از محل اعتبارات پذیره نفت و ۸۴۰ میلیون ریال از محل اعتبارات سازمان برنامه جمعاً دو میلیارد و یکصد و هشتاد میلیون ریال برای امور آبیاری به بنگاه مستقل آبیاری اعتبار داده شده است و اقدامات و مطالعات مؤثر و ارزنده ای در امر آبیاری و سدسازی در سراسر کشور بعمل آمده و سدها و بندهای مختلف و بیش از ۱۵ شرکت سهامی آبیاری تأسیس شده است . بدیهی است با توجهی که اعلیحضرت همایون شاهنشاه بامر آبیاری کشور مبذول میفرمایند در آینده نیز بنگاه مستقل آبیاری با آشنائی بخصوصیات و مشکلات آبیاری کشور خواهد توانست نقش اساسی راهنمائی و هدایت کننده ای را در اجرای طرحهای آبیاری و سدسازی ایفا کند .

عملیات انجام شده از سال ۱۳۳۲ تا پایان سال ۱۳۴۱

اقدامات و فعالیتهای بنگاه در چهار قسمت بشرح زیر خلاصه میشود .

- الف - اقدامات مطالعاتی .
- ب - اقدامات اجرایی .
- ج - فعالیت شرکتهای آبیاری و مؤسسات تابعه .
- د - برنامه های آموزشی و تربیت کادر فنی .

الف - اقدامات مطالعاتی

مطالعات و تهیه پروژه های آبیاری با عملیات اکتشافی و بررسیهای مقدماتی انجام شد تا در صورتیکه امکانات آبیاری در هر منطقه مثبت باشد بررسیهای تکمیلی بمنظور استفاده بیشتر و بهتر از منابع خاک و آب صورت گیرد و بنگاه نیز ضمن مطالعات هیدرولوژی و ئیدروژئولوژی و خاکشناسی و اقتصاد آب کادر فنی کار آزموده ای نیز برای برنامه های عمرانی کشور تربیت کرده باشد .

بررسی آبهای سطحی و مطالعات هیدرولوژی

بمنظور تشخیص استعداد رودخانه ها برای ایجاد سد و آماربرداری از مقدار آب و تعیین رژیم رودخانه ها مؤسسه هیدرولوژی بنگاه تأسیس شد و در نتیجه تا سال ۱۳۳۲ جمعاً ۵۰ ایستگاه اندازه گیری در کشور احداث گردید و سپس با همکاری سازمان خواربار و کشاورزی جهانی از سال ۱۳۳۲ فعالیتهای بیشتری در زمینه تأسیس ایستگاههای اندازه گیری بعمل آمد بطوریکه در مدت دهسال ۱۵۰ ایستگاه آماربرداری و اندازه گیری دیگر در کشور تأسیس گردید . این ایستگاهها مجهز به پل تلفریک و لیمینگراف (اندازه گیری خودکار سیلابها) میباشد .

در سال ۱۳۳۸ آزمایشگاه تعیین رسوب و تجزیه آب در شهرهای اهواز - اصفهان - کرمانشاه و تبریز تأسیس یافت و همچنین ۶۳ ایستگاه هواشناسی در مؤسسات آبیاری کشور ایجاد شد و بادره کل هواشناسی کشور تحویل گردید .

آمار مربوط به رودخانه های مهم کشور نیز همساله بصورت نشریه ای چاپ و در دسترس

علاقه‌مندان و سازمانهای ذینفع قرار گرفت .

بررسی آبهای زیرزمینی و مطالعات هیدروژئولوژی

سیستم استفاده از آبهای زیرزمینی در ایران زبانه‌د کشورهای مرفی جهان بوده واین امر را هنرملی ایران نام نهاده‌اند .

بنابراین توجه‌بنگاه‌آبیاری برای استفاده از آبهای زیرزمینی و هماهنگ‌نمودن مطالعات فنی مدرن موجب شده که باتوجه به‌نیازی که جهت مطالعات اساسی آبهای زیرزمینی در ایران احساس میشد وازنظر تعیین میزان گنجایش مخزنهای تحت‌الارضی حوزه‌های آبریز و ایجاد تعادل بین میزان مصرف و تغذیه سفره‌آب زیرزمینی با همکاری کارشناسان سازمان ملل متحد از سال ۱۳۳۷ مطالعات آبهای زیرزمینی باتربیت کادرفنی شروع شود .

اولین اکیپ مطالعاتی مرکب از زمین‌شناسان بنگاه‌آبیاری اقدام به‌تهیه نقشه لیتولوژی حوزه آبریز جاجروء نمودند ودرهمان زمان نیز مطالعاتی درمورد تهیه آمار چاهها وقتوات و چشمه‌سارهای دشت ورامین آغازشد .

تا نیمه سال ۱۳۴۱ بااستفاده ازبودجه بنگاه‌آبیاری مراحل‌اولیه بررسی آبهای زیرزمینی دشت ورامین - حوزه آبریز جاجروء - دماوند - دشت قزوین (قراء زلزله‌زده) - مراغه - مهاباد - ماکو ورضائیه انجام شد و مطالعات کامل سمنان با نقشه‌های زمین‌شناسی - لیتولوژی و همچنین آزمایشهای هیدرولیک آب زیرزمینی محاسبه گنجایش مخزن آب تحت‌الارضی آن ناحیه باموفقیت پایان یافت و نتایج نیکوئی دربرداشت .

هشت مرحله دیگر بررسی آبهای زیرزمینی از بودجه سازمان برنامه برای قزوین - کرج - ورامین - تبریز و مراغه - رضائیه - مشهد - اصفهان و جهرم در دست اقدام است .

مطالعات خاکشناسی

منظور از تأسیس مؤسسه خاکشناسی دربنگاه مستقل‌آبیاری تعیین قدرت واقعی خاکهای مناطق کشاورزی و آبیاری کشور و مشخص کردن راه صحیح استفاده از اراضی وطریقه ازبین‌بردن مشکلات خاک مبنی بر اصول فنی واقتصادی بود .

از سال ۱۳۳۲ پنجاه و پنج پروژه مختلف درسراسر کشور بمساحت سه میلیون و هشتصد و هفت هزار هکتار (۳,۸۰۷,۰۰۰) مورد مطالعه خاکشناسی بشرح زیر قرار گرفت .

مطالعه اجمالی	۱,۹۲۸,۰۰۰	هکتار
مطالعه نیمه تفصیلی	۱,۸۳۹,۰۰۰	هکتار
مطالعه تفصیلی	۴۰,۰۰۰	هکتار

علاوه بر مطالعات فوق نقشه عمومی خاکهای ایران با مقیاس ۱ : ۲۵۰۰۰۰۰ تهیه شد و اقدام بدچاپ کتابهای مربوط به زبانهای فارسی وانگلیسی گردید .

آزمایشگاه آب و خاک درسال ۱۳۳۶ بدست مبارک اعلیحضرت همایونی افتتاح شد . علاوه بر تجزیه نمونه‌های خاک و آبی که بوسیله قسمت خاکشناسی برای مطالعات فوق‌الذکر انجام

شد نمونه‌هایی نیز برای سایر مؤسسات دولتی و ملی و کشاورزان مورد آزمایش قرار گرفت و جمعاً از ۱۳,۰۰۰ نمونه خاک و ۳۰۰۰ نمونه آب در آزمایشگاه تجزیه کامل بعمل آمد .
در سال ۱۳۴۰ نیز اقدام به تأسیس يك آزمایشگاه بررسی شوری و رطوبت خاک در اهواز گردید و بموازات بررسیهای صحرائی ، مطالعات آزمایشگاهی با استفاده از تکنیکهای جدید از قبیل بکاربردن رادیو ایزوتوپها مورد توجه قرار گرفت .

مطالعه اقتصاد آب

این مطالعه پایه اساسی تهیه طرحها و پروژه‌های آبیاری از نظر کشاورزی ، اقتصادی و اجتماعی میباشد زیرا قبل از ایجاد هر نوع تأسیسات آبیاری نکات مهم و اساسی مصرف آب و کیفیت استفاده از آن باید بطریق صحیح و علمی مورد مطالعه قرار گیرد .
بدین منظور اداره مطالعات آبیاری کشاورزی در سال ۱۳۳۲ در بنگاه مستقل آبیاری تأسیس شد . این اداره از بدو شروع کار مطالعات لازم را در مناطق زیر انجام داد :
حوزه آبیاری سد طالقان (دشت قزوین) - کرچ - کرخه - میناب - سومار - اقلید - کازرون - مغان - آباد - دشت ذهاب - شبانکاره - سیستان - ورامین - گرمسار - قصر شیرین - گلپایگان - اصفهان - کی معتمد - شاوور و حوزه آبیاری سد گنجانچم (دشت مهران) در این باره گزارشهایی تهیه شد که مورد استفاده مهندسین طراح پروژه‌های آبیاری قرار گرفت .

مطالعات حفاری و سنداژ

بمنظور بررسیهای زمین‌شناسی و انجام سنداژهای لازم که برای مطالعات سدسازی ضرورت دارد بنگاه آبیاری با استفاده از دستگاههای حفاری موجود موفق شد عملیات گمانه‌زنی اکتشافی سدهای سفیدرود - شهناز - زرینه‌رود - مهاباد - باهو کلات - شوشتر و کوچری گلپایگان را انجام دهد و بمنظور تعیین ذخائر معدنی با سازمانهای دولتی همکاری و راهنماییهای فنی بنماید.

عملیات نقشه‌برداری

برای تهیه پروژه‌های آبیاری بموازات سایر مطالعات عملیات نقشه‌برداری با کادرفنی بنگاه و همکاری سازمان نقشه‌برداری کشور در مناطق زیر انجام گردید .

۱:۵۰۰۰	—	دشت قزوین بمساحت ۴۰ هزار هکتار با مقیاس
۱:۵۰۰۰	—	دشت ذهاب بمساحت ۱۰ هزار هکتار با مقیاس
۱:۵۰۰۰	—	دشت مهران بمساحت ۶۰۰۰ هکتار با مقیاس
	—	مثلاً بندی اراضی مرودشت بمنظور تهیه پروژه شبکه آبیاری سد درود زن بمساحت ۶۰,۰۰۰ هکتار
۱:۵۰۰۰	—	نقشه‌برداری اراضی زیر دست کرخه بمساحت ۶۰,۰۰۰ هکتار با مقیاس
	—	مثلاً بندی دشت شبانکاره بمساحت ۳۰,۰۰۰ هکتار
۱:۵۰۰۰	—	نقشه‌برداری اراضی گلپایگان بمساحت ۵۰۰۰ هکتار با مقیاسهای
۱:۱۰۰۰ و		
علاوه بر نقشه‌برداریهای فوق که برای تهیه پروژه شبکه آبیاری طرحهای بزرگ انجام		

شد نقشه برداریهای با دامنه کوچکتر نیز برای تعیین مسیر انهار آبیاری - محل سدها و سایر تأسیسات فنی انجام شد .

انجام عکسبرداریهای هوایی در مناطق زیر

- عکسبرداری منطقه مرودشت بمساحت ۱۰۰,۰۰۰ هکتار بامقیاس ۱ : ۱۰,۰۰۰
- عکسبرداری دشت سیستان بمساحت ۴۲۰,۰۰۰ هکتار در دوبار در مرتبه اول بامقیاس ۱ : ۲۰,۰۰۰ و در بار دوم بامقیاس ۱ : ۱۲,۵۰۰
- عکسبرداری هوایی دشت قزوین بمقیاس ۱ : ۲۰,۰۰۰ بمساحت ۹۰,۰۰۰ هکتار
- عکسبرداری هوایی دشت شبانکاره بمساحت ۶۰,۰۰۰ هکتار بامقیاس ۱ : ۱۰,۰۰۰
- عکسبرداری هوایی دشت گلپایگان بمساحت ۲۰,۰۰۰ هکتار بامقیاس ۱ : ۱۰,۰۰۰
- عکسبرداری از دشت میاندوآب بمساحت ۱۰۰,۰۰۰ هکتار بامقیاس ۱ : ۲۰,۰۰۰
- عکسبرداری هوایی دشت اصفهان زاینده رود بمساحت ۲۰۰,۰۰۰ هکتار بامقیاس ۱ : ۲۰,۰۰۰

تهیه پروژههای آبیاری

- باتوجه بمطالعات هیدرولوژی - خاکشناسی - اقتصاد آب و بررسیهای زمینشناسی پروژههای آبیاری نقاط مختلف کشور بشرح زیر بوسیله بنگاه آبیاری تهیه شد .
- پروژه قطعی سد ساوه بمنظور آبیاری ۴۰,۰۰۰ هکتار اراضی دشت ساوه باهمکاری دفتر فنی پروفیسور لودین .
- پروژه قطعی سد درودزن بمنظور آبیاری ۴۴,۰۰۰ هکتار اراضی مرودشت باهمکاری مهندسین مشاور .
- پروژه قطعی سد سفیدرود باهمکاری مهندسین مشاور اتکو-افرکه بعداً این پروژه باتغییرات مختصر بوسیله سازمان برنامه اجرا و سد سفیدرود براساس آن ساخته شد .
- پروژههای قطعی سد زرنهرود - چاه نیمه سیستان - سد گنجانچم - شبکه آبیاری گلپایگان و سد شهناز .
- پروژه اصولی سد کسک داش و همچنین طرحهای مقدماتی نهاوند - کازرون (استفاده از دریاچه پریشان) - سد طالقان - سد مهاباد - شبکه انهار و آبیاری مراغه - سد باهوکلالت - آبیاری جزیره قشم - دهانه سازی حوزه رودخانه کر - آبیاری آباده و استفاده از چشمه های اقلید - آبیاری دشت ذهاب - شبکه انهار زیردست سد کرج و پروژه آبیاری و زهکشی اراضی زیردست شاوور .
- پروژه مقدماتی سد کشف رود - سد بار باهمکاری مهندسین مشاور .

ب - اقدامات اجرایی بنگاه آبیاری :

حفر چاههای عمیق

بنگاه مستقل آبیاری بمنظور استفاده از آبهای زیرزمینی و توسعه حفر چاهها در نقاطی که

مناسب بنظر میرسید پس از تشکیل کلاسهای متعدد حفاری و تربیت کادر لازم اقداماتی در زمینه حفر چاههای عمیق با وسائلی موجود خود بعمل آورد و ۱۱۲ حلقه چاه عمیق و نیمه عمیق برای سازمانهای دولتی و یا بمنظور تأمین کمبود آب بعضی از روستاها حفر نمود همچنین در نقاط مختلف کشور مانند شهریار - ورامین - بندرعباس - شمس آباد اراك - کرمان - اصفهان - تبریز - نائین - خم پیچ گلپایگان و بندر دیوکنگان برای تعیین سفره آب آرتزین حفاریهای بسیار مفیدی بعمل آورد .

اداره کل حفاری بنگاه آبیاری از سال ۱۳۳۲ برای آشنائی کشاورزان و استفاده از آبهای زیرزمینی آزمایشات متعددی انجام داد و برای آشنانمودن کشاورزان بنحوه استفاده از چاههای عمیق راهنمائیهای فنی لازم را نمود .

سد شهنار

این سد بمنظور تأمین آب آشامیدنی شهر همدان در ۱۱ کیلومتری شهر و بر روی رودخانه یالغان ساخته شد . بتن ریزی سد در ۲۸ آبان سال ۱۳۳۸ شروع شد و در ۸ آذرماه ۱۳۴۱ خاتمه یافت . از این سد علاوه بر مصرف آب مشروب شهر همدان میتوان آب لازم برای آبیاری تا حدود هزار هکتار زمین زراعی را نیز تأمین کرد قرار است این سد در ۱۸ خردادماه ۱۳۴۲ بدست مبارک شاهنشاه گشایش یابد .

سدهای سیستان

ساختمان سدهای سیستان در اسفندماه ۱۳۲۸ شروع شد و در ۱۳۳۴ خاتمه یافت و آماده بهره برداری گردید عملیات انجام شده از سال ۱۳۳۲ بشرح زیر است :

تکمیل سدهای سیستان - حفر کانال آذر و گوره بندی (سدخاکی) برای حفاظت اراضی بطول ۱۱ کیلومتر .

علاوه بر تأسیسات فوق بمنظور آبیاری زمینهای بلند آب در سال ۱۳۴۱ دوازده دستگاه موتور پمپ و تأسیسات مربوط برای استفاده از آب رودخانه پریان مشترك احداث گردید که بوسیله آن میتوان تا حدود ۱۶۰۰ هکتار اراضی مرتفع چوتو را مشروب کرد .

سد الوند قصر شیرین

بمنظور استفاده از رودخانه الوند واحداث سد انحرافی بر روی رودخانه مزبور از سال ۱۳۳۲ اقداماتی بعمل آمد و ساختمان سد و کانال آبرسان شروع شد .

سد الوند در ۱۰ کیلومتری شرق شهر قصر شیرین قرار دارد . طول سد ۳۲ متر ارتفاع ۱/۸ متر عرض دهانه کانال آبگیر ۴/۸۰ متر و شامل دو دهانه با دو دریچه فلزی که با جراثقال مانور میشود همچنین بمنظور مشروب ساختن شهر و مزارع اطراف کانالی بطول ۹ کیلومتر ایجاد شد و این کانال در تمام طول از ترانشه های بزرگ و دره های عظیم عبور میکند و در بعضی نقاط عمق ترانشه ها به ۸ متر میرسد . در طول ۹ کیلومتر کانال تقریباً ۵۰ ساختمان از قبیل پل - تونل آکدوک و دیوار محافظ و دهانه آبگیر ساخته شده است و علاوه در تمام طول با سنگ و سیمان پوشش شده است .

کانال مزبور قادر است در حدود سه هزار هکتار اراضی را مشروب نماید قبل از احداث سد مصرف آب شهر توسط دلو و مشک تأمین میشد و از سال احداث سد تا کنون ۶۵۰ خانه لوله کشی شده از آب الوند استفاده مینمایند .

تأسیسات سد کرخه

سد کرخه در ۳۵ کیلومتری غرب شهرستان اهواز بر روی رودخانه کرخه احداث گردید عملیات ساختمانی در ۱۳۳۰ شروع شد و در اوایل کار بعلت پاره ای اشکالات عملیات ساختمانی بکندی پیش میرفت . عمده عملیات ساختمانی بعد از سال ۱۳۳۲ انجام یافت و در سال ۱۳۳۴ پایان رسید . این سد از نوع کوتاه بتنی بطول ۱۹۲ متر و بارتفاع ۴/۵ متر میباشد و دارای ۱۰ دریچه متحرک فلزی است که در موقع طغیانهای بهاری آب کانالهای آبگیر را کنترل میکند . تاج سد بصورت پل فلزی قابل عبور وسائط نقلیه میباشد .

سد انحرافی کرخه دارای دو رشته کانال آبگیر سمت راست و چپ میباشد ظرفیت کانال سمت راست ۸ متر مکعب در ثانیه و طول تقریبی آن ۳۰ کیلومتر است که ۱۴ کیلومتر آن پوشش سیمانی شده است . این کانال ۵۰۰۰ هکتار از اراضی سمت راست کرخه را مشروب میکند و در حال حاضر دارای شبکه آبیاری مدرن با دریچه های فلزی متحرک و شبکه زهکشی میباشد . کانال سمت چپ بظرفیت حداکثر ۲۰ متر مکعب در ثانیه بوده و طول ساخته شده آن ۱۱ کیلومتر است . در انتهای کانال آب پخش بزرگی بنام آبیخش حمیدیه ساخته شده که بوسیله دریچه های فلزی تنظیم میشود و از یک قسمت آن آب بهاره و زمستان بوسیله مجرای قدیمی بطول ۸۰ کیلومتر بنام کرخه کور بمنطقه هویزه در مرز ایران و عراق میرسد و از قسمت دیگر برای آبیاری ۴۰۰۰ هکتار اراضی حمیدیه استفاده میشود .

شبکه آبیاری زهکشی پروژه سمت راست کرخه

روی سه هزار هکتار اراضی سمت راست کرخه شبکه آبیاری مدرن با دریچه های فلزی و کانالهای درجه ۱ و ۲ و ۳ احداث گردید و بهره برداری از این اراضی در سالهای ۱۳۳۹ و ۱۳۴۰ شروع شد و در سال ۱۳۴۱ قسمتی از زمینهای مزروعی بفارغ التحصیلان رشته کشاورزی واگذار گردید و بقیه بتدریج واگذار خواهد شد .

برای جلوگیری از بالا آمدن آب تحب الارضی و شور شدن اراضی دو رشته زهکش بطول ۱۳/۵ کیلومتر و بعمق سه متر و همچنین ۱۲ رشته زهکش روباز بطول تقریبی ۱۵ کیلومتر و عمق متوسط ۱/۸ متر احداث شد .

احداث دهکده نمونه فرح آباد

در اراضی سمت راست کرخه دهکده نمونه ای بنام فرح آباد دایر شد که دارای ۴۲ دستگاه خانه نوساز روستائی و آب لوله کشی تصفیه شده و برق و سایر متعلقات مربوط میباشد بعلاوه یک باغ میوه ۲۰ هکتاری احداث شد که در حدود ۵ هزار اصله درختان محلی در آن غرس گردید .

انتقال آب رودخانه دز بکرخه

در سالهای اخیر بخصوص در فصل تابستان آب رودخانه کرخه بعلت استفاده در قسمتهای

بالادست و نقصان نزولات جوی بمقدار زیادی کاهش یافته است و در نتیجه منطقه دشت میشان و اراضی زیر کشت کانالهای سد کرخه فاقد آب تابستانی میباشد .

برای تأمین آب زراعتی تابستانه و آب مشروب این نواحی طرح انتقال آب رودخانه دز به کرخه بوسیله یک رشته کانال بطول ۹ کیلومتر تهیه شد که ظرفیت آن برابر ۲۰ متر مکعب در ثانیه میباشد . حجم خاکبرداری کانال برابر یک میلیون متر مکعب است و اجرای آن تا آخر سال ۱۳۴۳ بطول میانجامد .

سد بمپور

این سد در ۱۲ کیلومتری غرب ایرانشهر و بر روی رودخانه بمپور ساخته شده است طول سد ۸۰ متر و ارتفاع آن ۵/۵ متر میباشد . ساختمان این سد از اواخر سال ۱۳۳۱ شروع شد و در سال ۱۳۳۳ پایان یافت آب سد بوسیله کانالی بطول ۹ کیلومتر بر اراضی بمپور سوار میشود . برای استفاده بهتر از این سد طرح شبکه آبیاری تهیه شد که باید ضمن برنامه سوم انجام گردد با انجام این طرح ۵,۰۰۰ هکتار اراضی بنحو مطلوبی آبیاری خواهد شد .

عجب شیر

عجب شیر یکی از بخشهای تابع شهرستان مراغه و فاصله آن از مراغه ۳۷ کیلومتر و در کنار رودخانه قلعه چای واقع است . اراضی و باغات این دشت از رودخانه قلعه چای آبیاری میشود . چون آب تابستانی رودخانه مذکور کفاف آبیاری باغات و مزارع عجب شیر را ننمود و محصولات کشاورزی آن ناحیه دچار کم آبی میشد بمنظور تأمین کمبود آب باغات و مزارع اقدام بحفر سه حلقه چاه عمیق و نصب موتور پمپ و ساختمانهای مربوط شد و در نتیجه نگرانی کشاورزان و باغداران این ناحیه برطرف گردید .

شبانکاره

در سال ۱۳۱۷ بفرمان اعلیحضرت فقید رضاشاه کبیر بانک کشاورزی اجرای ساختمان سد شبانکاره را بر روی رودخانه شاهپور برای آبیاری جلگه شبانکاره عهده دار گردید . ساختمان سد در سال ۱۳۲۰ پایان یافت . مشکلات ناشی از جنگ بین الملل دوم مانع تکمیل تأسیسات و شبکه آبیاری گردید .

باقانون اجازه تأسیس بنگاه مستقل آبیاری تکمیل کار ساختمان سد و شبکه آبیاری به بنگاه مستقل آبیاری محول شد .

فراهم نبودن وسائل کار و تکمیل نبودن تأسیسات آبیاری و عدم آشنائی زارعین به آبیاری صحیح موجب شد که قسمت مهم اراضی آب تحت الارضی بالا بیاید و زمینهای شبانکاره را مبدل به باطلای نماید .

تا سال ۱۳۳۲ بواسطه نداشتن اعتبار جز ساختن ۴ دستگاه ساختمان جهت کارمندان غیر بومی فعالیتی انجام نشده بود احیای مجدد اراضی شبانکاره از سال ۱۳۳۲ شروع شد و تا سال ۱۳۳۵ مطالعات آبیاری و زهکشی و خاکشناسی انجام شد . عملیات اجرایی این ناحیه عبارت بود از: — ساختمان دیوار نهر آب آور که بعلت جریان سیل رودخانه شکسته شده بود .

- پوشش نهر چم درواهی ولاروبی کلی انهار و تعویض دریچه‌های اصلی .
- زهکشی اراضی و سالمسازی برای از بین بردن باتلاقها و مانداب‌ها و همچنین مرمت راه سرویس آب‌پخش به برازجان .
- ساختمان موتورخانه و انبار بزرگ بمساحت ۱۱۰ متر مربع به گنجایش ۵۰۰ تن خرما . ضمناً بمنظور تشویق زارعین برای توسعه کشت مرکبات و نباتات صیفی در حدود ۳۰ هزار اصله درخت لیمو غرس گردید و همچنین بعلت علاقه زارعین به نخیلات در اراضی شبانکاره ۶۰۰ هزار درخت خرما غرس شد که از آب سد شبانکاره آبیاری میشوند .

کردان

- بمنظور جلوگیری از اتلاف و تقسیم آب و تنظیم آب رودخانه کردان و ساختمان مقسم و انهار و بندها اقداماتی بعمل آمده که در زیر شرح داده میشود .
- ۱ - يك بند انحرافی در چلنگه‌دار بمنظور انحراف سه متر مكعب آب در ثانیه بداخل نهر کردان که این تأسیسات شامل بدنه اصلی و دریچه‌های عبور سیلاب و شن و ماسه و حوضچه ته‌نشین مواد معلق و پل عبور و مرور میباشد .
 - ۲ - ساختمان يك بند انحرافی در رودخانه آغشت بمنظور انحراف يك متر مكعب آب در ثانیه بداخل نهر کردان . این تأسیسات شامل بدنه‌های اصلی و دریچه‌های شستشو و آبگیر ساختمان پل آبرسان بطول ۴۰ متر و نصب دریچه‌ها و نرده‌های مربوط بآن و نهری بطول ۳۵۰ متر با پوشش بتنی میباشد .
 - ۳ - توسعه و پوشش نهر کردان بطول ۳۷۰۰ متر و ظرفیت ۴ متر مكعب در ثانیه .
 - ۴ - ساختمان مقسم کردن و چهار دانگه ساوجبلاغ .
 - ۵ - ساختمان پوشش نهر چهار دانگه بطول ۹ کیلومتر .
 - ۶ - تقویت سفره آب زیرزمینی بمنظور افزایش آبهای قنات و چاههای عمیق با احداث بند خاکی بارتفاع ۲/۵ متر در رودخانه کردان .

تأمین آب و لوله کشی بنادر دیرو کنگان

برای تأمین آب کنگان يك حلقه چاه عمیق حفر شد و موتور پمپ نصب گردید و بعلاوه دو منبع ذخیره آب بامصالح بنائی و سقف بتون آرمه ساخته شد . برای تأمین آب دیتر تعداد زیادی چاه نیمه عمیق حفر گردید و بوسیله کالری‌های زیرزمینی چاه بیکدیگر متصل و موتور پمپ آن نصب گردید .

بمنظور استفاده اهالی از آب سالم تعداد ۷ دستگاه شیر برداشت در کنگان و ۵ دستگاه شیر برداشت در دیرو کار گذاشته شد . همچنین چون آب چاههای حفر شده لب‌شور بود تأمین آب مشروب خالی از اشکال نبود بمنظور پائین آوردن درجه شوری آن در اطراف سدهای خاکی برای پخش سیلابها و نفوذ آب برای تغذیه سفره آب زیرزمینی احداث گردید .

سد گنجانچم

بمنظور تأمین آب زراعتی این ناحیه و جلوگیری از هدر رفتن آب اقدام به احداث سد

گنجانچم شد . پی کنی سد و ساختمانهای محل سکونت برای کارکنان و همچنین حفرتونل انحراف سد گنجانچم پایان پذیرفت . با اجرای این طرح ۵۰۰۰ هکتار اراضی مهران آبیاری میگردد .

تأسیسات مراغه

بمنظور همکاری با سازمان اصلاحات ارضی و تأمین آب اراضی تقسیم شده بین کشاورزان و افزایش محصول آنها باتوجه به مشکلات محلی طرحی برای از بین بردن اشکالات بشرح زیر تنظیم و بمورد اجرا درآمد .

- ۱ - بند بزرگ صوفی چای برای انحراف آب به کانال .
 - ۲ - ساختمان کانال جوش شهر - قیامت آباد - در طرف راست رودخانه بطول ۵/۲ کیلومتر و بظرفیت ۲/۵ متر مکعب در ثانیه .
 - ۳ - ساختمان کانال محاضر آباد بطول ۳/۹ کیلومتر در سمت چپ رودخانه بظرفیت (دو) ۲ متر مکعب در ثانیه .
 - ۴ - ساختمان پل اسفستانج - ساختمان آبشار شماره ۱ و دو آسیاب و ساختمان آبشارهای شماره ۳ و ۴ .
 - ۵ - ساختمان مقسم شماره ۱ جوی شهر - بنای دیوارهای حفاظتی بطول ۲۰۰ متر .
 - ۶ - عملیات انجام شده روی رودخانه مردق چای برای تقسیم صحیح آب و ساختمان هفت دستگاه سردخانه های چای باغی - چکان دست راست ، چکان دست چپ - گشایش نهر قریه و هرق - داش آتاق بالا و داش آتاق پائین .
- یوشش کانالها بعلت یخ بندان منطقه با بتون آرمه اجرا شد . با اجرای این پروژه آبیاری ۲۵۰۰ هکتار باغات و اراضی اطراف مراغه تأمین و تقسیم بنحو صحیح انجام شد .

دریاچه ناور اردبیل

دریاچه ناور اردبیل در ۳۰ کیلومتری جنوب شرقی شهر اردبیل واقع شده و حجم آب آن در حدود ۲۰ میلیون متر مکعب است . چون بارندگی در این منطقه از ۴۵۰ میلیمتر در سال بیشتر است آب ورودی سالیانه دریاچه در حدود ۴۵ میلیون متر مکعب میباشد . هر سال بمدت دوماه دریاچه طغیان میکند و آب از محل خروجی بعرض ۳۰ متر که در شمال غربی دریاچه واقع است بدشت جنوبی اردبیل سرازیر میشود . چون ارتفاع ریزش در طول ۵ کیلومتر ۵۰۰ متر است شرایط از نظر تولید نیروی برق بسیار مناسب میباشد . عملیاتی که باید در منطقه انجام گردد عبارتند از احداث جاده بطول ۱۰ کیلومتر بین دهکده بودالالو و دریاچه - ساختمان آبریز بارتفاع ۵ متر و بعرض ۳۰ متر و بدینوسیله میتوان ظرفیت دریاچه را تا ۵۰ میلیون متر مکعب افزایش داد . احداث شبکه آبیاری برای ۵۰۰۰ هکتار اراضی زراعتی و ایجاد تأسیسات تولید نیروی برق واحداث راه ۸ کیلومتری بین دهکده هیر و دریاچه اقداماتی است که وسیله آن میتوان سه کارخانه تولید نیرو هریک بقدرت ۱۵۰۰ کیلو وات ایجاد کرد همچنین ۴۰ حلقه چاه عمیق در این منطقه حفر خواهد شد . مدت اجرای برنامه سه سال است که مطالعات اولیه واحداث راه اولیه جنوب اردبیل

بسمت دریاچه شروع و ۷ کیلومتر آن انجام شده است .

اداره امور رودخانه‌های کشور

بدنبال این فعالیتها تنظیم رودخانه‌های کشور و نظارت در امر تقسیم آب رودخانه و چشمه‌سارهای عمومی و مخازن مورد توجه قرار گرفت و اقداماتی بعمل آمد که ایجاد تأسیساتی بر روی رودخانه کردن شامل دوسد انحرافی و یک سدخاکی ، دریاچه و مقسمها و شبکه انهار و پوشش بتونی انهار و آبشار و همچنین شبکه انهار آبیاری کرخه - شبانکاره - قصر شیرین - مراغه و کرج را میتوان از جمله این اقدامات نام برد .

ضمناً تهیه پروژه شبکه آبیاری حبله رود گرسار که در دست تکمیل است از اقدامات مهمی است که بعمل آمده و ایجاد این شبکه آبیاری از اتلاف آب جلوگیری میکند و در نظم و کنترل رودخانه تأثیر بسزائی خواهد داشت .

فعالیت شرکت‌های آبیاری و مؤسسات تابعه

سد گلپایگان

شرکتهای سهامی آبیاری گلپایگان که باعطیه ملوکانه و اعتبارات بنگاه مستقل آبیاری تأسیس شده بود اقدام بساختن سد بر روی رودخانه اختخوان بمنظور آبیاری حوزه گلپایگان نمود و عمده فعالیت آن از سال ۱۳۳۲ بشرح زیر بوده است :

- تکمیل ساختمان بدنه اصلی سد از سال ۱۳۳۲ که تا سال ۱۳۳۵ بطول انجامید .
 - تکمیل تونل آبگیر از مخزن سد تا داخل رودخانه .
 - احداث ۲۴ کیلومتر جاده شوسه از محل سد تا شهرستان گلپایگان .
 - ایجاد سرریز سد برای عبور دوهزار متر مکعب در ثانیه سیلاب .
- در نتیجه احداث سد نگرانی زارعین از کمبود آب رفع شد بعلاوه از خسارات ناشی از بروز سیلابها شهرستان گلپایگان و احیاناً قم و خمین جلوگیری بعمل آمد .
- در ۱۵ اردیبهشت ماه ۱۳۳۶ سد گلپایگان بدست اعلیحضرت همایون شاهنشاه افتتاح گردید .
- قبل از احداث سد در حدود ۲۶۰۰ هکتار از اراضی گلپایگان بطور نامنظم از آب رودخانه استفاده میکرد که اغلب در سالهای خشکسالی وضع زراعت آن مختل میشد .
- سد گلپایگان نتیجه اقتصادی مهمی در منطقه حاصلخیز گلپایگان دارد و بعلت تأمین آب مداوم برنامه زراعی محل نیز تدریجاً تغییر یافت و در اثر توسعه زراعت فاریاب درآمد زارعین بیشتر شد و سطح زندگی آنان بطور محسوسی ترقی نمود .

نائین

شهرستان نائین و حومه آن یکی از خشک‌ترین مراکز کشور است در گذشته این شهر فاقد آب لازم جهت زراعت و حتی شرب اهالی بود بناچار اهالی شهر برای تأمین آب آشامیدنی خود از آب‌انبارهای بزرگ که با آب باران پر میشد استفاده مینمودند و برای آب‌دادن بچند درخت که در داخل منزل میکاشتند از آب‌شور یکی دو قنات مخروبه که بسیار کم‌آب بود استفاده مینمودند.

بفرمان شاهنشاه شرکتی با سرمایه اهدائی اعلیحضرت همایونی و اعتبارات بنگاه آبیاری تشکیل شد و پس از مطالعات کامل اقدام بحفر سه رشته قنات در منطقه نائین و یک رشته قنات در عقدا (بین یزد و نائین) با استفاده از وسائل کامل مکانیزه نمود علاوه بر آن یک گروه متمرکز چاه عمیق شامل چهار حلقه چاه که با یک مرکز برق براه میافتد حفر نمود. در نتیجه حفر این قنات.

الف - دویست هکتار به اراضی زیر کشت شهرستان نائین اضافه شد.

ب - آب بقیمت خیلی ارزاتر از آنچه در عقدا و نائین بکشاورزان فروخته میشد در دسترس آنها قرار گرفت.

ج - برای آبیاری باغچه‌ها و ساختمانهای شهر جدیدی که در بالا بدان اشاره شد و نیز پر کردن آب‌انبارهای عمومی شهر قدیم و شهر جدید فعلاً از آب قنات شاهی استفاده میشود.

جهرم

در شهر جهرم و حومه نزدیک آن حدود دوهزار هکتار نخلستان و باغات مرکبات احداث شده بود که بوسیله گاوچاه معمولی مشروب میشدند ولی با این ترتیب قیمت این آب فوق‌العاده گران تمام میشد و عایدی بسیار خیلی بصاحبان گاوچاهها میرسید که بهیچوجه کفاف مخارج خود و خانواده‌شان را نمیداد بنابراین یک سلسله مطالعات دقیق بمنظور تأمین آب مورد نیاز آبیاری جلگه جهرم اقدام شد و چون محرز گردید که بواسطه موقعیت مخصوص محل ایجاد سد مخزنی و ذخیره سیلابها و یا حفر چاههای عمیق امکان ندارد و تنها راه تأمین آب استفاده از گاوچاههای موجود با اصول فنی میباشد لذا برای بهبود وضع آبیاری این شهرستان تولید مرکز نیروی برق و تعمیر الکتروپمپ مطرح بود که پروژه لازم برای اجرای آن در نظر گرفته شد.

در سال ۱۳۲۵ شرکتی با عطیه ملوکانه و سرمایه اهالی و اعتبارات بنگاه آبیاری تأسیس شد و در بدو امر با استفاده از نیروی دو دستگاه دیزل هر یک بقدرت ۱۵۰ کیلووات شروع بکار نمود که آبیاری ۴۰,۰۰۰ درخت خرما و ۵۵,۰۰۰ درخت لیمو را تأمین میکرد.

از سال ۱۳۳۲ بسبب علاقمندی کشاورزان محل بتوسعه سطح کشت با استفاده از نیروی برق و الکتروپمپ اقدام به تکمیل تأسیسات گردید و با کمک سازمان برنامه مولدهای کافی خریداری و ساختمانهای لازم احداث شد.

در حال حاضر جمع قدرت دستگاههای مولد برق در جهرم در حدود سه هزار و دویست کیلووات میباشد که تعداد چهار صد و هفتاد الکتروپمپ را تغذیه نموده و در حدود چهار هزار و چهار صد خانه را روشنائی میدهد.

تعداد درختهای خرما در حال حاضر در حدود یکصد هزار و تعداد درختهای مرکبات در حدود دویست و سی هزار میباشد همچنین بنحو قابل ملاحظه‌ای به سطح کشت اضافه شده است.

در حال حاضر عواید کشاورزان جهرم هر سال معادل دویست میلیون ریال از فروش محصولات خرما و مرکبات می باشد و این مبلغ بیش از دو برابر ونیم عوایدی است که اهالی قبل از سال ۱۳۳۲ داشته اند .

آب و برق رضائیه

در مسافرتی که اعلیحضرت همایون شاهنشاه پس از غائله آذربایجان برضائیه فرمودند مبلغ پنج میلیون ریال برای عمران و آبادی و تأمین آب و برق رضائیه اعطاء فرمودند و بنگاه مستقل آبیاری را مأمور اجرای آن فرمودند . بنگاه آبیاری با کمک اهالی و شهرداری رضائیه اقدام به تأسیس شرکتی نمود ابتدا منظور تأمین آب و برق شهر بوسیله بستن سد روی رودخانه شهرچای بود ولی بعد از مطالعاتی که بعمل آمد اینکار عملی و اقتصادی بنظر نرسید لذا تصمیم گرفته شد که آب آشامیدنی شهر از رود شهرچای بوسیله ساختمان آبگیر و کانال و تصفیه خانه تأمین گردد و نیروی الکتریک بوسیله مرکز دیزل ژنراتور بدست آورده شود . انجام این طرح از ۱۵ مهرماه سال ۱۳۳۲ آغاز شد و در نتیجه مرکز تصفیه آب که در ردیف مدرن ترین دستگاهها میباشد بکار افتاد و ساختمانهای فنی متعددی از قبیل سد آبگیر - تونل آبرسان - کانال سرپوشیده - مخازن عظیم و لوله آبرسانی از مرکز تصفیه تا شهر بنا شد و آب تصفیه شده بقسمتی از شهر رسید . مرکز تصفیه آب در سال ۱۳۴۱ بدست مبارک اعلیحضرت همایونی افتتاح شد توسعه شبکه داخلی شهر در دست اقدام است و بهترین و مجهزترین سیستم توزیع آب داخلی شهر بوجود خواهد آمد .

تبریز

تأمین آب مشروب و لوله کشی شهر تبریز مورد توجه مخصوص شاهنشاه بود در سال ۱۳۲۶ بفرمان ملوکانه شرکت سهامی آبیاری آذربایجان با سرمایه عطیه ملوکانه و اعتبار بنگاه مستقل آبیاری و شهرداری محل تأسیس گردید . فعالیت شرکت تا سال ۱۳۳۲ محدود بود ولی از این سال بعد اقدامات اساسی شروع شد و کارهای مفیدی بشرح زیر انجام یافت :

- ساختمان سه منبع برای ذخیره آب از بتون آرمه جمعاً بظرفیت ۱۵ هزار متر مکعب .
- ساختمان یک دستگاه عمارت برای تمرکز قسمتهای اداری و بهره برداری شرکت ۸۰۰ متر مربع زیر بنا و بتون آرمه .
- احداث مجاری جدید قنوات خریداری شده و احداث یک رشته قنات نمونه بطول ۱۲۸۰۰ متر .
- ساختمان یک دستگاه تصفیه خانه (دکانتور) دارای ۱۲ حوضچه ته نشین با رسوبات بمساحت ۴۰۰ متر مربع .
- خرید دو دستگاه کلریزاسیون بالوازمات یدکی بمنظور ضد عفونی کردن آب مصرفی و شبکه های لوله کشی .
- لوله کشی شبکه های اول - دوم و سوم شهر تبریز که جمعاً شامل ۲۵۰ کیلومتر لوله گذاری با قطر ۲۷ تا ۲/۵ اینچ .
- حفر ۶ حلقه چاه عمیق با بده مجموع ۲۵۰ لیتر آب در ثانیه .
- توزیع ۱۵,۶۰۰ انشعاب با نصب کنتور بمنازل و ادارات دولتی و حمام .

— نصب ۱۸۰ شیر برداشت عمومی در محل‌های مختلف برای استفاده اهالی بی‌بضاعت از آب سالم لوله .

— نصب ۵۰ عدد شیر آتش‌نشانی .

این اقدامات در بهبود وضع اجتماعی و بهداشتی و همچنین در وضع اقتصادی شهر تبریز اثر قابل‌توجهی داشت .

بندرعباس

سابقاً آب مشروب اهالی بندرعباس منحصرراً از آب برکه‌ها تأمین میشد و اهالی با امراض بیشماری از آن جمله پیوک یارشته دست‌بگریبان بودند . بنا بر فرمان شاهنشاه در سال ۱۳۲۷ مطالعاتی بمنظور تأمین آب مشروب بندرعباس صورت گرفت و پس از یک رشته تحقیقات زمین‌شناسی تنها طریقه تأمین آب بندر مذکور از راه استفاده از آب‌های شیرین زیرزمینی دره ایسین که در شمال شرقی بندرعباس قرار دارد تشخیص داده شد و پروژه لازم جهت استفاده از آب‌های مورد بحث تهیه شد . برای اجرای طرح مذکور شرکتی از محل عطیه ملوکانه و اعتبار بنگاه مستقل آبیاری و سازمان برنامه و سهام اهالی تأسیس گردید .

فعالیت عمده شرکت از سال ۱۳۳۲ در تکمیل اقدامات قبلی شروع شد و با احداث ۱۱ حلقه چاه در ایسین ۳۰ کیلومتری بندرعباس و اتصال چاه‌های حفر شده بیکدیگر در مخزنی بظرفیت ۱۲۰۰ متر مکعب که توسط سه دستگاه تلمبه توسط لوله ۲۵۰ میلی‌متری بشهر هدایت میشود در تأمین آب مشروب شهر اقدام گردید . بمنظور توسعه شبکه داخلی شهر اقدامات لازم بعمل آمد و وسائل و لوازم تکمیل شبکه تهیه شد تا به متقاضیان انشعاب که در حدود ۲۰۰۰ نفر میباشد انشعاب آب داده شود .

کوه‌رنگ

الحاق آب کوه‌رنگ (یکی از شعب رودخانه کارون بنام شیخعلیخان) و چشمه‌های کوه‌رنگ بزمایندهرود و تأمین قسمتی از کمبود آب جهت آبیاری جلگه اصفهان یکی از آرزوهای اهالی اصفهان بود و در دوران سلاطین صفویه کوشش بسیاری برای عملی‌ساختن این آرزوی ملی بعمل آمد ولی ب نتیجه نرسید تا اینکه بفرمان و اراده شاهنشاه در سال ۱۳۲۱ مطالعات لازم بمنظور تعیین بهترین و مناسبترین طریقه الحاق آب بزمایندهرود بکوه‌رنگ شروع شد .

تأسیسات آبیاری کوه‌رنگ شامل یک سد بارتفاع ۱۶ متر در راه شیخعلیخان و یک تونل بطول ۲۸۴۱ متر و یک سرسره سقوط آب بارتفاع ۶۵ متر میباشد که در روز هفتم مهرماه ۱۳۳۲ بدست توانای شاهنشاه بهره‌برداری از آن آغاز گردید .

پس از آغاز تونل کوه‌رنگ ملاحظه گردید که قسمت سرسره تونل دارای نواقصی است که تعمیرات آن ضروری و اجتناب‌ناپذیر است خاصه آنکه اراضی وزمینهای زیر تونل بعلت نرم بودن اراضی و شیب زیاد آن در هر روز که آب از تونل جریان داشت قسمت قابل‌توجهی را شسته و امکان استفاده از تونل را مشکلتر مینمود . بمنظور جلوگیری از این امر با وجود نامساعد بودن فصل و مشکلات زیاد اقدامات لازم برای جلوگیری از انهدام سرسره و تأسیسات بعمل آمد و بدین ترتیب هر ساله با تنظیم بهره‌برداری از تأسیسات تحول زیادی در اقتصاد و امور کشاورزی استان دهم پیدا شد .

انجام يك سلسله اقدامات برای بهره‌برداری بهتر از تأسیسات عملیات ضروری جهت تکمیل کارهای آب الحاقی کوه‌رنگ به‌زاینده‌رود حتمی است و بایستی در تنظیم بستر و همچنین ساختمان سد کسک داش و دهانه‌سازی انهار و نصب دریچه‌های لازم که منظور تقسیم عادلانه آب رودخانه زاینده‌رود است اقدام لازم معمول گردد تا بدین ترتیب حداکثر استفاده از منابع آب این منطقه زرخیز بعمل آید.

با الحاق آب کوه‌رنگ به‌زاینده‌رود در فصل کم‌آبی حداکثر بالغ بر ۲۲ متر مکعب آب در هر ثانیه بمقدار آب زاینده‌رود اضافه شد که علاوه بر تأمین آب کشت سابق بالغ بر ۲۰,۰۰۰ هکتار بر وسعت اراضی زیر کشت اصفهان اضافه گردید و بر درآمد عمومی کشاورزان جلگه اصفهان صدها میلیون ریال افزوده شد.

شوشتر

بمنظور تأمین آب شهر شوشتر شرکت سهامی آبیاری شوشتر در سال ۱۳۲۳ از محل عطایای ملوکانه و سرمایه مردم شهر تأسیس شد و اقداماتی در زمینه لوله‌کشی شهر بطور ناقص صورت گرفته بود ولی اقدامات اساسی از سال ۱۳۳۲ شروع شد. برای رفع نواقص لوله‌کشی و تأمین آب و برق شهر در سال ۱۳۳۲ با نصب توربین ۵۰۰ کیلوواتی و ساختمان کارخانه برق جدید وسیم‌کشی برق داخل شهر و رفع نواقص و نصب ۱۰ دستگاه موتور پمپ برای آبیاری زراعت اقدام شد.

شرکت سهامی آبیاری کازرون

شرکت سهامی آبیاری کازرون در سال ۱۳۲۹ با سرمایه ۱۰ میلیون ریال که دو میلیون ریال عطیه ملوکانه و شش میلیون ونیم ریال پرداختی سازمان برنامه و یک میلیون ونیم ریال سهام بنگاه مستقل آبیاری بود تأسیس و شروع بکار کرد.

هدف شرکت رساندن آب چشمه‌سازان به اراضی خشک حومه شهر کازرون بود این شرکت از بدو تأسیس تا سال ۱۳۳۲ موفق شد عملیات اجرایی را مرکب از ساختمان پل بزرگ بتن آرمه آبرسان بر روی رودخانه شاپور و تونل بطول ۳۳۰ متر و کانالی بطول ۲۶ کیلومتر به‌آبده متوسط ۱/۵ متر مکعب در ثانیه باتمام رساند. این شرکت از سال ۱۳۳۲ شروع به بهره‌برداری از تأسیسات نمود و موفق شد همه‌ساله در حدود ۵۰۰ هکتار اراضی را آبیاری نماید.

اجرای این طرح مخصوصاً بعد از تصویب قانون منع کشت خشخاش که مخصوص کشاورزان آن منطقه بود و جان‌شین شدن آن به کشت پنبه بی‌نهایت در وضع اقتصادی این منطقه مؤثر بوده است. چون بستر کانال خاکی بود موجب آن میشد که مقدار زیادی آب در طول کانال از بین برود طرح پوشش کانال با نظر کارشناسان داخلی و خارجی تهیه و اجرا درآمد و از سال ۱۳۳۶ تاکنون در حدود ۱۱ کیلومتر از کانال پوشش شده است.

امور تعلیماتی و تربیت کادر فنی

برای تربیت کادر فنی و آشنانمودن عده‌ای از جوانان بامور تخصصی و فنی متناسب با پیشرفتهای امر آبیاری در دنیا از سال ۱۳۳۲ اقدامات مؤثری بعمل آمد.

در رشته‌های تخصصی که زیر نظر مهندسین بنگاه متناسب با احتیاج بنگاه تعلیم و تربیت فنی یافته‌اند عبارتند از رشته‌های : حفاری - خاکشناسی - هیدرولوژی - هیدروژئولوژی و نقشه‌برداری . جمعاً در حدود ۹۸ نفر مهندس جوان و تکنیسین از این کلاسها فارغ‌التحصیل و بجای کارشناسان خارجی در خدمتگزاری به مملکت خود مشغول و از عوامل پیشرفت برنامه‌های عمرانی هستند .

سد سازی

تنظیم جریان آب رودخانه‌ها بمنظور بهره‌برداری حداکثر از آبهای پرارزشی که بدون استفاده از دسترس ما خارج میشود و بیرون کشیدن آب منابع زیرزمینی در کشوری که مسئله کمبود آب بزرگترین مانع توسعه کشاورزی آن محسوب شده و مقدار ترولات جوی سالانه در بیش از سه چهارم مساحت آن کمتر از ۳۰۰ میلیمتر میباشد پیوسته حائز اهمیت و مورد نیاز فراوان بوده است .

باتوجه با اهمیت این موضوع در دهساله اخیر مسئله سدسازی و تأمین آب در سرلوحه برنامه‌های کشاورزی قرار گرفت و بیش از دوسوم اعتبارات کشاورزی برنامه دوم عمرانی کشور نیز باین منظور اختصاص یافت .

نتایج حاصله از اجرای طرحهای آبیاری و تنظیم جریان آب رودخانه‌های پر آب برای آبیاری بسیار موفقیت‌آمیز بوده و شرایط درخشان بهبود وضع کشاورزی و توسعه آنرا فراهم ساخت . اینک از نظر اهمیتی که سدهای عظیم کرج - محمدرضاشاه پهلوی و سفیدرود دارند ساختمان آنها باتفصیل بیشتری شرح داده میشود .

سد کرج

سد کرج در ۶۳ کیلومتری شهر تهران واقع است و بمنظور تأمین آب مشروب و برق پایتخت ساخته شده است .

ساختمان سد کرج در سال ۱۳۳۶ شروع گردید و در آبانماه ۱۳۴۰ پایان یافت و بهره‌برداری از آن آغاز شد . برای ساختمان سد کرج و تأسیسات وابسته بآن و انتقال آب به تهران مبلغ ۵,۵۲۴,۰۰۰,۰۰۰ ریال مصرف شد و با ساختن آن هدفهای زیر تأمین گردید :

— تأمین آب آشامیدنی تهران بمیزان ۱۱۵ میلیون متر مکعب اضافه بر حقبه فعلی .
از آغاز بهره‌برداری از این سد بخوبی واضح شد که چنانچه این سد ساخته نمیشد شهر

- تهران بامشكلات زيادى در زمينه تأمين آب آشاميدنى روبرو ميشد .
- تنظيم آب كشاورزى در فصول و در سالهاى مختلف .
- تأمين كسرى برق تهران بميزان ۷۶۰۰۰ كيلووات كه بخصوص در ساعات اول شب مورد استفاده قرار ميگيرد .

مشخصات سد كرج

سد كرج تشكيل شده از يك سد اصلى بتونى با انحناء در دو جهت كه داراى سرريز و وسائلى خروج آب و جايگاه مركزى توليد نيرو ميباشد و يك سد بتونى تنظيم كننده كه ارتفاع آن ۵۰ متر است . ساير مشخصات سد عبارتند از :

ارتفاع از كف بستر رودخانه	۱۶۳ متر
ارتفاع سد از پى	۱۸۰ متر
طول قوسى سد در بالا	۳۹۰ متر
زاويه مركزى قوس بالا	۱۰۹ متر
حداكثر ضخامت در كف	۳۰ متر
ضخامت سد در تاج	۹ متر
حجم بتون سد و سرريز	۷۵۰۰۰۰ متر مكعب
ظرفيت سرريز	۱۴۵۰ متر مكعب در پايه
دو دريچه تنظيم كننده سرريز	۱۰×۱۰ متر
عمق پى از كف طبيعى بستر رودخانه تا عميق ترين نقطه	۱۷ متر
حوضه آبرگر رودخانه	۷۶۴ كيلو متر مربع
مقدار متوسط آب ساليانه	۴۵۰ ميليون متر مكعب
حداكثر سيلابى كه از رودخانه جارى ميشود	۳۵۰ متر مكعب در ثانيه
سطح مخزن	۴ كيلو متر مربع
اراضى كه آبيارى خواهد شد	۱۲۰۰۰ هكتار
گنجایش درياچه	۲۰۵ ميليون متر مكعب
طول درياچه	۱۴ كيلو متر
ظرفيت دوشير مخصوص تنظيم آب	هر يك ۱۷ متر مكعب آب در ثانيه

با احداث سد كرج دهكده هاى واريان و كوشك بالا و رزكان در آب قرار گرفتند از اين رو براى سكنى دادن اهالى اين سه محل دهكده اى در جنوب كرج ايجاد شده كه اراضى آن به قطعات مزرعوى و مسكونى تقسيم شده و داراى آب و برق و مدرسه و حمام و مسجد و گردشگاه است . هزينه كل ساختمان سد كرج و تأسيسات وابسته بدان و خريد اراضى (بدون احتساب هزينه انتقال آب بتهران) در حدود ۴,۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ريال ميباشد . در حال حاضر تأسيسات سد از بعضى جهات بخصوص از نظر شبكه آبيارى و برق هنوز كاملاً پايان نرسيده است . مدت استهلاك سد اصلى از نظر تجارى صدمال است و سرمايه مصرف شده براى تأسيسات نيروگاه در مدت سي سال مستهلك ميشود .

در حال حاضر که بهره‌برداری کامل از آب و برق سد بعمل نمی‌آید عواید حاصل از فروش برق سالانه در حدود ۳۲ میلیون ریال و درآمد فروش آب ۸ میلیون ریال در سال است. بدیهی است فواید اقتصادی و اجتماعی این کار عظیم تولیدی پس از تکمیل کلیه تأسیسات آن و شروع بهره‌برداری کامل آشکار خواهد شد.

نیروی برق سد کرج

آب از دریاچه پشت سد بوسیله لوله‌های فولادی به توربینهای برق واقع در نیروگاه هدایت میشود. قدرت دو توربین مولد برق جمعاً ۸۵ هزار کیلو ولت آمپر است و این دو واحد توربین میتواند سالانه برابر ۱۴۹ میلیون کیلووات ساعت انرژی برق تولید نماید ولی دروضع فعلی فقط سالانه معادل ۱۱۰ میلیون کیلووات ساعت انرژی به برق تهران تحویل میشود.

برق حاصل از مولدها توسط یک خط انتقال نیرو با فشار ۱۳۲ هزار ولت به تهران منتقل میشود این خط ۶۰ کیلومتر طول دارد و از محل سد کرج تا حدود رودخانه کن از کوهپایه میگذرد و پس از آن بطرف کارخانه شماره ۲ برق تهران در طرشت سرازیر میگردد. خط مزبور دارای ۱۰۷ برج فولادی است که حداکثر فاصله بین هر برج ۹۹۰ متر و حد متوسط فاصله ۵۰۴ متر میباشد هم‌اکنون از یک رشته سیم ناقل نیرو که با فشار قوی نصب شده بهره‌برداری میشود و درآتیه میتوان با استفاده از برجهای موجود یک رشته دیگر برای شبکه افزود.

در کنار نیروگاه ایستگاهی بمنظور بالا بردن فشار برق که از محل سد به تهران منتقل میشود ساخته شده که دارای کلیدهای قطع و وصل وسایر وسایل استحفاظی میباشد. ایستگاه دیگری نیز برای پائین آوردن فشار در کارخانه شماره ۲ طرشت تأسیس شده است.

در حال حاضر بمنظور استفاده بیشتر از برق سد کرج طرحی در دست مطالعه است که بموجب آن شهر کرج در سال ۱۳۴۳ و مرکز بی سیم کمال آباد در همان سال ویا در اوایل سال ۱۳۴۴ از نیروی برق تولیدی سد کرج بهره‌مند خواهند شد. بعد از اجرای این دو طرح شعاع عمل نیروگاه کرج در مورد تأمین برق تهران و توابع حداکثر ۶۰ و حداقل ۳۷ کیلومتر خواهد شد.

سد تنظیم کننده

چون درنیمی از سال توربینهای برق فقط در ساعات اول شب که مصرف برق تهران زیاد است کار میکند آبی که از آنها خارج میشود در پشت سد تنظیم کننده ذخیره میگردد تا در روز بمصرف کشاورزی و آب لوله کشی تهران برسد. این سد بابتون ساخته شده و دارای ۵۰ متر ارتفاع از پی و ۱۱۰ متر طول در بالاست و حجم دریاچه آن ۸۵۰ هزار متر مکعب میباشد.

مشخصات جاده انحرافی

با اتمام ساختمان سد کرج جاده قدیمی کرج به چالوس که از پائین سد میگذشت بزیر آب رفت از اینرو برای تأمین عبور و مرور در جاده تهران به چالوس یک جاده انحرافی بطول ۱۸ کیلومتر ساخته شده که از بالای سد میگذرد و دارای یک پل و هشت تونل بطول ۳۶۱۲ متر میباشد. یکی از این تونلها که عرض ترین و طویل ترین تونل اتومبیل رو ایران است دارای ۲۰۵۰ متر طول و ۸ متر عرض میباشد. کف این تونل بتون ریزی شده و سرتاسر آن دارای چراغهای مدرن و مجهز

برای تأمین روشنائی است . بعلاوه درجاده اختصاصی که به نیروگاه زیر سد منتهی میشود سه تونل بطول ۴۴۱ متر احداث شده است .

شبکه آبیاری سد کرج

طی سالهاییکه ساختمان سد در دست انجام بود مطالعاتی نیز از نظر زمین شناسی و جنس خاک از بستر رودخانه کرج بعمل آمد . در نتیجه این مطالعات مشخص شد که جنس خاک بستر رودخانه کرج در تمام مسیر شنی و بسیار قابل نفوذ است خاصیت این نفوذ پذیری از حوالی بیلقان (سه کیلومتری شمال کرج بطرف چالوس) که اولین نهر از رودخانه منشعب میشود تا انتهای آخرین نهری که حقایقه ها از رودخانه جدا میگردد بسیار قابل ملاحظه است . بطور عادی در هر سال تخمیناً ۴۵٪ آب در بستر رودخانه و ۱۰٪ در کانالهای فرعی هدر میرود یعنی جمعاً در سال ۱۶۵ میلیون مترمکعب آب تلف میگردد .

برای جلوگیری از این زیان و برای اینکه توزیع و فروش آب رودخانه کرج بر طبق اصول صحیح انجام یابد و به مشکلاتی که همواره بسبب اختلافات بین حقایقه بران در توزیع آب پدید میآید و نیز خسارات و لطماتی که بعلمت تقلیل جریان آب خاصه در سالهای کم آبی وارد میشد خاتمه داده شود سازمان برنامه طرح شبکه آبیاری کرج را در سال ۱۳۴۰ با اعتباری بمبلغ ۱۴۸ میلیون ریال تصویب نمود و هم اکنون نیز طرح نهائی آن بمبلغ ۱۸۰ میلیون ریال دیگر در دست رسیدگی است .

این طرح شامل يك سد انحرافی در نزدیکی بیلقان است که آب را به کانالهای اصلی منحرف میسازد . طول این کانالها ۵۷ کیلومتر و دارای دریچه های تقسیم آب است . این کانالها در دو طرف رودخانه کرج با بتون ساخته میشود و تاکنون کار ساختمانی ۳۲ کیلومتر آن پایان رسیده است .

کارهای مقدماتی سد انحرافی نیز تمام شده و ۲۰ درصد از کل عملیات بتون ریزی آن خاتمه یافته است . رویهم رفته پیشبینی میشود که قسمت اعظم شبکه آبیاری کرج تا تابستان ۱۳۴۳ تمام شود و آماده بهره برداری گردد .

با اجرای طرح شبکه آبیاری - آب به نسبت معینی بین قراء غار و فشا پویه و شهریار و ساوجبلاغ و اطراف تقسیم شده و تنظیم حقایقه ها بطور دقیق صورت خواهد گرفت و کشاورزان نیز خواهند دانست که سالانه چه مقدار آب به آنها داده خواهد شد و با علم باینکه در سالهای کم آبی به زراعت لطمه وارد خواهد آمد برنامه کشت خود را ترتیب خواهند داد .

همچنین با ساختن شبکه آبیاری کرج از اتلاف ۱۶۵ میلیون مترمکعب آب در سال جلوگیری خواهد شد . حال چنانچه این آب از قرار مترمکعبی ۰/۹ ریال به سازمان آب فروخته شود سالیانه مبلغ ۱۴/۸ میلیون ریال و اگر به کشاورزان از قرار مترمکعبی ۰/۲ فروخته شود سالیانه ۳/۳ میلیون ریال درآمد تحصیل خواهد شد .

بدین ترتیب با ساختمان سد کرج رؤیائی طلائی تحقق یافت . آب فراوان و ذخیره مخزن سد - پشتیبان کشت کشاورزانی است که از آب رودخانه کرج استفاده میکنند .

از این پس نه از سیل بنیان کن هراسی است و نه از غول خشکسالی بیمی همچنین شهر وسیع تهران که همواره رو به توسعه است بعد از این نگرانی کمبود آب و برق را نخواهد داشت .

سد سفیدرود

سد عظیم سفیدرود که ساختمان آن در سال ۱۳۳۵ آغاز و در اردیبهشت ماه ۱۳۴۱ بدست مبارك اعليحضرت همایون شاهنشاه باحضور علیاحضرت شهبانو فرح پهلوی افتتاح گشت در محل تلاقی دو رودخانه سفیدرود و قزل اوزن بنا شده این سد در نوع خود مرتفع ترین سد دنیا است (نوع سد پشت بند) و بین انواع مختلف سدهای موجود از نظر حجم مخزن در ردیف بیست سد اول جهان بشمار میرود.

رودخانه سفیدرود در ردیف رودهای کارون - دز و کرخه بوده و از رودخانه های بزرگ ایران بشمار میرود قبل از ایجاد سد این رودخانه در پایاب منجیل زمینهای مزروعی دشت گیلان را که قسمت اعظم آن برنجزار است مشروب مینمود و سالانه بطور متوسط $1/7$ میلیارد مترمکعب آب از آن برداشت میشد و بقیه در حدود $2/3$ میلیارد مترمکعب بدون هیچگونه استفاده بدریای خزر میریخت از طرف دیگر هنگام نیاز آب رودخانه بعلت عوامل طبیعی کسرمی آمد و خشکسالی پدیدار میشد کافی است توجه شود که زیان ناشی از کم آبی در دشت سفیدرود (بدون احتساب زیان فومن در چهار سال ۴۰ - ۱۳۳۷) فقط برای برنج بطور متوسط سیصد و پنجاه و هشت میلیون ریال (۳۵۸,۰۰۰,۰۰۰) در سال بوده است.

اکنون با ایجاد سد سفیدرود مازاد آب در مخزن سد ذخیره شده و با تقسیم بندی آب نه تنها از خشکسالی بکلی جلوگیری میشود بلکه وسعت زمینهاییکه بدین ترتیب زیر کشت خواهد رفت چندین برابر سابق خواهد بود.

قرار است ساختمان شبکه آبیاری تا سال ۱۳۴۵ تکمیل شود. طبق محاسباتی که شده چنانچه تمام مساحت پیش بینی شده زیر کشت برود در حدود سالی ۳۱۰۰ میلیون ریال بدرآمد ملی اضافه خواهد شد (این رقم بر مبنای قیمت شلتوک صد ری کیلوئی ۱۰ ریال و شلتوک چمپا کیلوئی پنج ریال محاسبه شده است).

عمر سد بیش از صد سال و استهلاك هزینه های مصرفی آن پنجاه سال خواهد بود ولی بسبب سنگینی هزینه های سرمایه ای در اوائل امر سود سالانه بمعنی تجاری بدست نخواهد آمد و فقط بعد از نیمه دوم عمر سد است که سود سرمایه بمعنی تجاری بدست خواهد آمد و چون توسعه کامل شبکه آب و برق در حدود سیزده سال وقت لازم دارد بنابراین در سی و سه سال آخر عمر سد سالانه در حدود ۲۰۰ میلیون ریال سود تجاری خالص فراهم خواهد ساخت.

هزینه ساختمان سد سفیدرود با احتساب هزینه امور مهندسی و خرید اراضی و غیره بالغ بر ۴,۵۸۴,۰۰۰,۰۰۰ ریال است ولی پس از ساختمان شبکه آبیاری و برق سفیدرود با توجه باینکه فقط هزینه ساختمان شبکه آبیاری و تأسیسات آن بالغ بر ۵,۴۲۴,۰۰۰,۰۰۰ ریال و تکمیل کارهای برق ۱۳۲۰ میلیون ریال میشود جمع سرمایه ای که سازمان برنامه برای تأسیس سد سفیدرود با انضمام شبکه آب و برق آن بمصرف خواهد رساند بیش از ۱۱,۳۲۸,۰۰۰,۰۰۰ ریال خواهد بود.

نتایج اقتصادی این سد عظیم چندان مهم است که با توسعه کار تأسیسات آب و برق سد منطقه سفیدرود در شمار يك واحد اقتصادی بزرگ کشور در خواهد آمد.

مشخصات سد سفیدرود

سد سفیدرود در نوع خود مرتفع‌ترین سد جهان است و استخوان‌بندی آن از ۳۰ پایه پشت‌بند تشکیل شده است. سایر مشخصات سد عبارتست از :

نوع ساختمان سد	پشت‌بند
فاصله محور هر پشت‌بند از دیگری	۱۴ متر
ارتفاع بلندترین پشت‌بند	۱۰۶ متر از کف پی
ارتفاع از کف بستر رودخانه	۸۵ متر
ارتفاع از پی تا بالای جان‌پناه	۱۰۸/۲۵ متر
طول پایه عامل در همین جهت	۲۳ متر
قطر سد در پائین	۱۰۰ متر (پایه وسطی)
طول تاج سد	۴۲۵ متر
حجم بتن مصرف‌شده در سد	۷۰۶,۰۰۰ مترمکعب
حجم بتن مصرف‌شده در تمام تأسیسات سد	۸۲۲,۳۰۰ مترمکعب
اختلاف ارتفاع سطح آب در سراب و پایاب	
برای تولید برق در وضع عادی	۶۳ متر
حوزه آبرگیر رودخانه	۵۷,۰۰۰ کیلومتر
مساحت دریاچه سد	۵۶ کیلومترمربع
طول دریاچه سد در جهت قزل‌اوزن	۲۶ کیلومتر
طول دریاچه سد در جهت شاهرود	۱۳ کیلومتر
ظرفیت مخزن	۱۸۰۰ میلیون مترمکعب
مقدار متوسط آب سالانه رودخانه سفیدرود درمنجیل	۳,۷۶۸ میلیون مترمکعب
حداکثر سیلابی که از رودخانه جاری میشود	۲۴۰۰ مترمکعب در ثانیه

نیروی برق سد سفیدرود

نیرویی که از سد گرفته میشود جمعاً ۸۷,۵۰۰ کیلووات است که بوسیله پنج توربین هفده هزار و پانصد کیلوواتی تأمین خواهد شد.

هم‌اکنون فقط دو توربین سد ۲۰۰ میلیون کیلووات ساعت در سال برق تولید میکند که بمصرف تأمین برق استان گیلان خواهد رسید باید دانست که اکنون قدرتی که در کارخانه‌های برق رشت و پهلوی تولید میشود جمعاً ۴۶۰۰ کیلووات (معادل ۱۱ میلیون کیلووات ساعت در سال) میباشد و حال آنکه تنها دو توربین سد ۳۵ هزار کیلووات (معادل ۲۰۰ میلیون کیلووات ساعت در سال) برق تولید میکند. بدین ترتیب ملاحظه میشود که با بکارافتادن ۳ توربین ۱۷۵۰۰ کیلوواتی دیگر که جمعاً ۴۲۹ میلیون کیلووات ساعت برق در سال تولید خواهند کرد چه تحولی در کشاورزی و صنایع منطقه گیلان و نواحی مجاور آن بوجود خواهد آمد.

قسمتی از این نیرو برای آبیاری دشت قزوین بکار خواهد رفت چون برای آبیاری

دشت قزوین باید از منابع زیرزمینی استفاده شود و انجام این کار (انتقال آبهای زیرزمینی بسطح زمین) به نیرو احتیاج دارد از نیروی برق سد تنها ۴۰ میلیون کیلووات ساعت برق در سال بمصرف موتور پمپهاییکه سرچاهها نصب خواهدشد میرسد .

علاوه بر آن کارخانه سیمان لو شان و کارخانه های چای خشک کنی شمال و سردخانه شیلات و شهرهای گیلان از نیروی برق سد استفاده خواهند کرد .

شبکه آبیاری سد سفیدرود

با ایجاد سد سفیدرود و ذخیره گشتن مازاد آب در مخزن سد علاوه بر تقسیم آب بطرزی صحیح و اصولی و جلوگیری از خشکسالی بروسعت زمینهای زیر کشت افزوده میشود بدین معنی که مزارع برنج از ۱۲۰ هزار هکتار به ۱۸۰ هزار هکتار افزایش خواهد یافت و درآینده نیز در حدود ۵۹ هزار هکتار بسطح کشت سایر محصولات کشاورزی اضافه خواهد شد .

بازیر کشت رفتن این مقدار زمین سالانه در حدود ۱,۶۵۸,۰۰۰,۰۰۰ ریال اضافه درآمد پیش بینی میگردد . تحقق بخشیدن باین امر مستلزم استفاده کامل از آب ذخیره شده در مخزن سد بود و بدین ترتیب طرح شبکه آبیاری کامل منطقه سفیدرود تهیه شد .

مدت تکمیل و توسعه شبکه آبیاری و برق سیزده سال و هزینه آن ۶۷۴۴ میلیون ریال خواهد شد که سازمان برنامه تاکنون اعتبار قسمتی از این طرح را تأمین نموده است .

ساختمان شبکه آبیاری تا سال ۱۳۴۵ بیایان خواهد رسید و شامل بند سنگر - بند تاریک - تونل آب بر فومن و کانالهای آبیاری است . بند سنگر که اعتباری بمبلغ ۳۶۰ میلیون ریال بدان اختصاص داده شده بمنظور آبیاری سواحل راست و چپ سفیدرود ایجاد شده و بغير از فومنتا تمام زمینهای واقع در پائین دست خود را مشروب خواهد کرد . این بند دارای دو قسمت اصلی و سیزده دریچه بظرفیت ۵۲۰۰ متر مکعب آب در ثانیه برای رد طغیان آب رودخانه است تأسیسات هیدرومکانیک بند سنگر بطول یک کیلومتر ، ارتفاع آن از پی تابالای آب بند ۱۰/۶۵ متر و عرض دره در ناحیه ای که بند ایجاد شده یک کیلومتر و نیم است .

تونل آب بر فومن

تونل آب بر فومن که طول آن ۱۷ کیلومتر و قابلیت کشش آب آن بطور متوسط ۳۲ متر مکعب در ثانیه است اراضی فومنتا را که تابحال آب منظمی نداشته است آبیاری میکند . بند تاریک که در مبدأ این تونل بالاتر از بند سنگر در محل التقای تاریک رود و سفیدرود بمنظور سوار کردن آب به تونل فومن ساخته خواهد شد مخزنی بظرفیت ۴/۹ میلیون متر مکعب آب ایجاد خواهد کرد که از آن ۱/۵ میلیون متر مکعب ذخیره مفید است . اختلاف ارتفاع سطح آب در سراب و پایاب در حدود ۸ تا ۹ متر است و دارای سه دریچه رد گل ولای و دوازده دریچه برای رد طغیانی در حدود ۵۲۰۰ متر مکعب در ثانیه میباشد . عرض دره در محلی که بند تاریک ساخته خواهد شد ۳۵۰ متر و طول ساختمانهای هیدرومکانیک آن ۲۵۰ متر است .

ساختمان بند سنگر و کانال سمت چپ در سال ۱۳۴۳ و کانال سمت راست در اوایل سال ۱۳۴۴ بیایان خواهد رسید و بطور کلی پس از اتمام کانال نورود و بند پیسخان و عمران اراضی مخروبه بهره برداری آبیاری حوزه بند سنگر برای سال ۱۳۴۶ پیش بینی میشود .

پس از خاتمه ساختمان بند سنگر و تاريك و تونل آب بر فومن و كانالهای آنها علاوه بر زمينهای زیر كشت برنج در قسمت علیای گیلان نیز آبهای باقیمانده بسبب احداث سد سفیدرود سی هزار هكتار برنجزار را آبیاری خواهد كرد .

سد محمدرضا شاه پهلوی

سرزمین خوزستان از ۳۶۰۰ سال قبل از هجرت تا حمله اعراب تختهگاه پادشاهان و فرمانروایان بزرگی بوده که تمدن شکوهمند و با عظمت شاهنشاهی ایران را پی افکندند . حمله اعراب و هجومهای متوالی یکباره طومار عظمت و سطوت خوزستان را درهم پیچید و آن سرزمین که از برکت خاکهای حاصلخیز و رودخانههای عظیم و خروشان ، دیرگاهی موجد تمدن و امپراطوریهای بزرگ بود اعتبار و مرکزیت خود را ازدست داد . شبکههای وسیع آب منهدم گشت و صحرای سرسبز و ارتفاعات پوشیده از جنگل به بیابانهای خشك و سوزان تبدیل شد . اما پس از قرنهای خاموشی بر اثر پیدایش منابع عظیم نفت در آغاز قرن حاضر طلسم خاموشی و متروکی درخوزستان شكسته شد .

صنعت نفت موجب پیدایش شهرها - جاده ها - بنادر و تأسیسات بزرگ گردید و نیز نیروی انسانی ورزیده ای در امور صنعتی خوزستان بفعالیت افتاد .

ولی اشكال آبیاری زمينهای خشك و عدم امکان تقسیم صحیح آب مسئله ای بود که علیرغم پیدایش صنعت و توسعه فعالیتهای خلاقه انسانی دگرگونی وضع طبیعی خوزستان را دشوار میساخت . خوزستان حوزه آبگیر پنج رودخانه بزرگ کرخه - دز - هندیجان - جراحی و کارون است که از کوههای زاگرس و بختیاری سرچشمه میگیرند مقدار جریان آب این رودخانه ها در سال ۳۵ بیلیون مترمکعب است که بیشتر آب آنها پس از گذشتن ازدشت پهناور خوزستان بدون استفاده به خلیج فارس میریزد .

حداقل اراضی قابل کشت این منطقه يك میلیون هكتار است و طبق محاسباتی که شده اگر روی پنج رودخانه خوزستان چهارده سد كوچك و بزرگ ساخته شود کلیه اراضی قابل کشت خوزستان آبیاری خواهد شد . همچنین در پنج رودخانه خوزستان استعداد تولید ۶/۶ میلیون کیلووات انرژی الکتریکی نهفته است که این قدرت سرشار و لاینزال دوبرابر نیروی تولید رودخانه تنسی و چهار برابر نیروی تولید رودخانه سن لوران میباشد .

این مشخصات که بهترین معرف اهمیت اقتصادی خوزستان و روشنیترین دلیل بر ضرورت عمران و آبادی این منطقه است ، عمران خوزستان را بعنوان يك امر ضروری و قطعی مورد توجه قرار داد و با استفاده از همه امکانات کوشش شد تا این منطقه زرخیز بار دیگر عظمت دیرین را بیابد . بعد از آنکه با مطالعات دقیق زمین شناسی و هوائی موقعیت پستی و بلندیها و خصائص طبیعی این سرزمین کاملاً مشخص گردید طرح ایجاد ساختمان سد عظیم محمدرضا شاه پهلوی که بلندترین

سد خاورمیانه و ششمین سد مرتفع جهان است تهیه گردید و در آبانماه ۱۳۴۰ بتن ریزی آن آغاز شد .

سد محمدرضا شاه پهلوی که اینک در ۲۵ کیلومتری شمال دزفول روی رودخانه دز بنا شده از آذرماه ۱۳۳۶ کارهای مقدماتی ساختمان آن از قبیل تونل‌های انحرافی راهها - کارگاهها - منازل مسکونی - نیروگاه و سایر عملیات در دست اقدام بود و در آبانماه ۱۳۴۰ بتن ریزی آن شروع شد و در اسفندماه ۱۳۴۱ کلیه کارهای ساختمانی پایان رسید و سد مزبور آماده بهره برداری گشت و بدست مبارک اعلیحضرت همایون شاهنشاه افتتاح و بنام سد محمدرضا شاه پهلوی نام گذاری شد .

مقدار آبی که از دریاچه‌های سد خارج میشود در حدود ۲۰۰ متر مکعب در ثانیه است و این مقدار آب برای آبیاری ۱۴۵,۰۰۰ هکتار زمینهای زیر دست سد کفایت میکند در مرحله اول بیست و دو هزار هکتار از اراضی جنوب شهر دزفول متشکل از ۵۸ دهکده انتخاب شده است تا در مدت سه سال عملیات کشاورزی و آزمایشهای ضروری مختلف در آن بعمل آید از تابستان سال ۱۳۴۲ در حدود سه هزار هکتار مزارعی که در طرح آبیاری آزمایشی دز قرار دارند از شبکه جدید آبیاری سد محمدرضا شاه پهلوی استفاده کردند و بقیه مزارع طبق برنامه تنظیم شده از سال ۱۳۴۳ میتوانند از آب تنظیم شده رودخانه دز که در شبکه جدید جاری خواهد شد استفاده کنند . یکی از هدفهای با اهمیت ایجاد این سد جلوگیری از خساراتی در حدود ۷۵ میلیون ریال در سال است که همساله بر اثر طغیان رودخانه‌های دز و کارون به شهرها و قصبات ساحلی این رودخانه‌ها وارد می‌آید و اکنون مخزن سد با ذخیره کردن آبهای که از ذوب برفها و بارانهای بهاری حاصل میگردد زمینهای خشک و بی‌آب این منطقه را در تابستانهای گرم و سوزان سیراب میسازد .

هزینه سد با اضافه هزینه‌های عمومی - تجهیزات - حق الزحمه مهندسان مشاور و تحقیقات و آزمایشها و غیره بالغ بر ۷,۱۰۵,۷۴۰,۹۷۷ ریال شده است .

عمران خوزستان بدست ایرانیان

برای اینکه بعد از پایان دوره برنامه هفت ساله دوم سازمانی مسئولیت اجراء و اداره طرحهای عمران خوزستان را عهده دار شود در اوایل سال ۱۳۳۹ سازمان آب و برق خوزستان تأسیس و مشغول کار گردید .

سازمان برنامه نیز کلیه اعتبارات لازم را بعنوان سرمایه در اختیار این سازمان قرار داد و از آن پس بتدریج اجرای اموری که تا آن زمان بمعهد شرکت عمران و منابع بود به سازمان آب و برق خوزستان واگذار گردید .

سازمان آب و برق خوزستان وابسته به سازمان برنامه از ۲۵۵ کارمند و تکنیسین و ۱۹۰ کارگر متخصص و ساده ترکیب شده و کلیه کارکنان آن بجز چند نفر کارشناس در امور فنی و تعمیرات و بهره برداری عملیات عمرانی بزرگ و جدید تخصص دارند همه ایرانی هستند و برای آنکه ایرانیان متدرجاً جانشین کارشناسان خارجی شوند سعی شده است کادر متخصص و مجهزی تحت نظر بهترین کارشناسان خارجی و ایرانی تربیت شود تا بعد از تحویل قطعی سد نیازی به کارشناس خارجی نباشد .

همچنین برای متخصص کردن کارگران ساده نیز اقداماتی شده و تاکنون ۶۰٪ کارگران ساده بامورفنی و بهره‌برداری آشنائی کامل پیدا کرده‌اند.

مشخصات سد محمدرضاشاه پهلوی

نوع ساختمان سد	جدار نازك قوسی بتونی
ارتفاع سد	۲۰۳ متر
مقایسه با سایر سدها	مرتفع‌ترین سد خاورمیانه و ششمین سد دنیا
حوزه آبیگیر رودخانه	۲۲,۵۰۰ کیلومتر مربع
ظرفیت مخزن	$\frac{1}{4}$ ۳ بیلیون متر مکعب
سطح مخزن	۶۳ کیلومتر مربع
طول مخزن	۶۵ کیلومتر
اراضی که آبیاری خواهد شد	۱۴۵,۰۰۰ هکتار
حجم بتون مصرف‌شده در ساختمان سد	۴۸۰,۰۰۰ متر مکعب
حجم بتون مصرف‌شده در سایر قسمت‌ها	۱۲۵,۰۰۰ متر مکعب
میله فولادی بکار رفته در بنای سد	۴۵۰۰ تن
حجم فولادیکه بکار رفته	۱۰۴۵ متر مکعب
سرریزها	۲ تونل مجزا هر يك بادوشیر دوار ۱۵×۱۰/۵ متر
طول تونلها	هر يك ۴۰۰ متر
قطر تونلها	تونل شماره يك ۱۴ متر و تونل شماره دو ۱۲/۵ متر
دریچه‌های آب	با ۳ شیر مخروطی بقطر ۱/۵ متر و آبده ۲۰۰ متر مکعب در ثانیه
طول تونل راه فرعی بین دشت دز و مرکز نیروی زیرزمینی	۶۵۰۰ متر
طول تونل انحرافی برای تغییر مسیر رودخانه دز	۶۷۰ متر
قطر تونل انحرافی برای تغییر مسیر رودخانه دز	۱۵ متر

تأسیسات برق سد محمدرضاشاه پهلوی

تأسیسات تولید نیروی کارخانه هیدروالکتریک سد محمدرضاشاه پهلوی در مرحله اول عبارتست از دو توربوژنراتور هر يك بقدرت ۶۵,۰۰۰ کیلووات جمعاً ۱۳۰,۰۰۰ کیلووات که انرژی سالیانه آن ۱,۸۶۰,۰۰۰,۰۰۰ کیلووات ساعت میباشد و در مرحله نهائی به هشت دستگاه توربوژنراتور بقدرت ۵۲۰,۰۰۰ کیلووات خواهد بود.

نیروی حاصل از برق بوسیله ۴۰۰ کیلومتر خطوط انتقال انرژی ۲۳۰۰۰ و ۱۳۲۰۰۰ و ۱۳۳۰۰۰ ولتی و همچنین ۱۷ ایستگاه بزرگ و کوچک انتقال نیرو و بمرکز مصرف منتقل میشود سپس نیروی انتقال یافته روی شبکه‌های الکتریکی که در شهرها و قراء منطقه زیر نظر سازمان آب و برق خوزستان ساخته شده و توسعه یافته است توزیع میگردد اکنون عملیات نصب تأسیسات

برق اهواز و آبادان و خرمشهر بپایان رسیده و نوسازی شبکه‌های برق اندیمشک و دزفول بزودی خاتمه خواهد یافت .

در نگاهداری و اداره تأسیسات عظیم ۲۳۰,۰۰۰ و ۱۳۲,۰۰۰ ولتی برای اولین بار تکنیک کار روی سیمهای برق دار اجرا گردید و تعمیرات عادی و حتی تعویض قسمت‌هایی از تأسیسات الکتریکی بدون قطع برق انجام میگردد .

ارتباط بین مراکز عملیاتی و همچنین ارتباط بین این مراکز و واحدهای متحرك عملیاتی در سراسر منطقه وسیعی که کارخانه هیدروالکتریک سد محمدرضاشاه و کلیه خطوط و ایستگاههای انتقال نیرو و شبکه‌های توزیع برق را شامل میشود بوسیله دستگاههای رادیویی ثابت و متحرك و همچنین سیستمهای مخابراتی کاریر که عیناً روی سیمهای ۲۳۰,۰۰۰ ولتی و ۱۳۲,۰۰۰ ولتی برق دار عمل میکند صورت میگردد. سیستمهای کاریر بغیر از وظیفه مخابراتی وظیفه بکار انداختن رله‌های حفاظت را که نگهبانان بی‌صدای این شبکه وسیع علیه هر گونه حادثه جوی و غیر جوی محسوب میشود بعهده دارد .

کنترل و حفاظت تأسیسات تولید و توزیع نیرو و در سراسر این منطقه وسیع توسط جدیدترین وسائل خود کار انجام میگردد . بر اثر وجود این تشکیلات عظیم در طی چند سال گذشته تعداد مصرف کنندگان برق تنها در حوزه اهواز از ۶۵۰۰ به ۲۰,۷۶۷ ترقی کرد و میزان مصرف از ۵,۰۰۰,۰۰۰ به ۲۰,۵۰۰,۰۰۰ کیلووات ساعت در سال افزایش یافت .

نرخهای جدید برق سد محمدرضاشاه پهلوی ارزاترین نرخ برق در خاورمیانه است جدول زیر نرخهای برق را از نظر مصرف خانگی و صنعتی نشان میدهد .

مصرف خانگی

برای ۱۰۰ کیلووات ساعت در ماه هر کیلووات ۲/۲۵ ریال

برای ۱۰۰۰ کیلووات ساعت در ماه هر کیلووات ۱/۴۸ ریال

مصرف صنعتی

صنایع کوچک با حداکثر ۲۰۰ کیلووات و ۵۰۰ ساعت مصرف دیباند در ماه هر کیلووات ۱/۰۵۳ ریال

صنایع بزرگ با حداکثر ۱۰,۰۰۰ کیلووات و ۷۰۰ ساعت مصرف دیباند در ماه هر کیلووات ۰/۷۱۴ ریال است .

شعاع عملیات تأمین برق در مرحله اول در شهرستانهای اهواز - آبادان - خرمشهر - دزفول و اندیمشک و اطراف میباشد .

ولی بطور کلی کلیه نواحی که در مسیر خطوط انتقال نیروی فشار قوی واقع شده‌اند (خطوط انتقال نیروی ۲۳۰ هزار ولتی دز - اندیمشک و اهواز بطول ۱۶۷ کیلومتر و خط ۱۳۲ هزار ولتی - اهواز - آبادان بطول ۱۱۲ کیلومتر و خطوط انشعابی از بهمنشیر به آبادان و خرمشهر) و غیره میتوانند از برق ارزان سد محمدرضاشاه پهلوی استفاده کنند. همچنین راه آهن دولتی ایران در نظر دارد کلیه برق ایستگاههای خود را از این محل تأمین نماید .

دامپروری در ایران

دامپروری علمی و اصلاح نژاد دام در ایران از زمان سلطنت اعلیحضرت فقید رضاشاه کبیر آغاز شد و برای نخستین بار تعدادی دام و طیور اصیل از خارج به کشور وارد شد و در دامپروری حیدرآباد نگهداری گردید .

با آغاز جنگ بین‌المللی دوم کوششهای سودمندی که در راه اصلاح نژاد دام و بهبود فرآورده‌های آن صورت میگرفت متوقف گردید و تا سال ۱۳۳۲ گام مثبتی در این راه برداشته نشد . در دهسال گذشته فعالیتهای مفیدی در راه اصلاح نژاد و بهبود دام کشور و ازدیاد فرآورده‌های دامی انجام یافته است که خلاصه‌ای از آن بشرح زیر است .

اصلاح نژاد گاو و بهبود شیر

بمنظور بالا بردن سطح تولیدات دامی و بهبود کیفیت محصولات آن و همچنین تهیه نژادی که در عین حال دارای خواص شیری و گوشتی بوده و در شرایط آب و هوای ایران و در مقابل امراض محلی مقاوم باشد برنامه‌ای بمنظور اصلاح نژاد ماده گاوها با استفاده از گاو نرهای اصیل شوییتس که طی مطالعات زیادی واجد شرایط تشخیص داده شد تنظیم و بمرحله اجرا گذارده شد . از لحاظ اینکه این برنامه بمیزان وسیعی در نقاط مختلف و مستعد پرورش گاو کشور اجرا گردد و قادر باشد که در فاصله کوتاهی تعداد زیادی از دامها را اصلاح نژاد نماید و باضافه حداکثر استفاده از گاو نرهای اصیل بعمل آید نحوه انجام کار بطریق تلقیح مصنوعی گذارده شد باین سبب عده‌ای متخصص کار در خارج و داخل کشور تحت آموزش قرار گرفتند و سرویس اصلاح نژاد عملاً شروع بکار نمود .

در دهسال قبل ایستگاه دامپروری منحصرأ در تهران و حومه وجود داشت ولی با گسترش برنامه‌های دامپروری ۱۳ ایستگاه دامپروری در نقاط مختلف کشور احداث گردید و به انجام برنامه‌های خود پرداخت .

آمار تلقیح مصنوعی در کشور

سال	تعداد
۱۳۳۲	۱۰۴۰۰
۱۳۳۳	۱۲۰۰۰
۱۳۳۴	۱۲۸۰۰
۱۳۳۵	۱۲۶۰۰
۱۳۳۶	۱۵۶۰۰
۱۳۳۷	۱۶۰۰۰
۱۳۳۸	۱۷۲۰۰
۱۳۳۹	۱۷۴۰۰
۱۳۴۰	۱۴۸۰۰
۱۳۴۱	۱۷۷۰۹

آمارگیری که از محصول شیر و چربی ماده گاوهای اصلاح شده بعمل آمده نشان میدهد که میزان شیر حاصله در نسل اول ۳۰۳۸ لیتر و در نسل دوم ۳۳۹۰ لیتر و در نسل سوم ۳۷۲۰ لیتر در سال میباشد و با مقایسه محصول شیر ماده گاوهای بومی حد متوسط ۱۰۰۰ لیتر در سال که تقریباً در شرایط مشابه نگهداری و تغذیه میشوند میزان افزایش محصول نسبت به ماده گاوهای بومی برای نسل اول ۲۰۳۸ لیتر در نسل دوم ۲۳۹۰ در نسل سوم ۲۷۲۰ لیتر در سال میباشد. در مورد افزایش محصول گوشت نیز چون نژاد شوئیتس واجد خواص گوشتی نیز میباشد لذا گوساله‌های نر آمیخته‌ای که مازاد بر مصرف استفاده کار و اصلاح نژاد در شهرستانها و دهات بودند به کشتارگاهها فرستاده شدند این گوساله‌ها با مقایسه با گوساله‌های نر بومی که در شرایط مشابه تغذیه و نگهداری میشوند بطور متوسط در بدو تولد نسبت به گوساله‌های بومی ۱۵ کیلو افزایش وزن دارند.

ضمناً بمنظور ازدیاد و تکثیر نژادهای اصیل و شیروار اروپائی تاکنون تعداد ۵۴۰ ماده گاو و گاو نر اصیل از نژادهای هلشتاین و رد دانیش وسیله دامپرووران به کشور وارد گردیده است. با اجرای طرح تحقیقاتی اصلاح نژاد که بمنظور بالابردن محصول شیر آمیخته‌های شوئیتس به مرحله اجرا درآمده است از اول دیماه ۱۳۴۱ از نطفه منجمد گاوهای اصیل شوئیتس و هلشتاین که دارای رکورد شیر ممتاز و ۱۱۰۰۰ کیلو گرم محصول سالانه میباشد استفاده میشود.

تشخیص آبستنی و نازائی‌ها

باتوسعه روزافزون تلقیح مصنوعی با اسپرمهای معمولی و منجمد و تعیین تعداد درصد باروری و همچنین موضوع برگشتی‌های تلقیح مصنوعی در سالهای اخیر که دامداران اغلب آنها را ناشی از عملیات تلقیح مصنوعی میدانستند لزوم برقراری سرویس تشخیص آبستنی و نازائی‌ها احساس گردید و از ابتدای سال ۱۳۴۱ سرویس مذکور برقرار و مانند سایر ممالک متری گاوهاییکه بیش از ۳ مرتبه تلقیح بارور نمیگردند مورد معاینه و معالجه قرار گرفته و آماده تلقیح میشوند و بعضی از آنها که اصولاً عقیم تشخیص داده میشوند بصاحب دام توصیه میشود تا از رم خارج گردند.

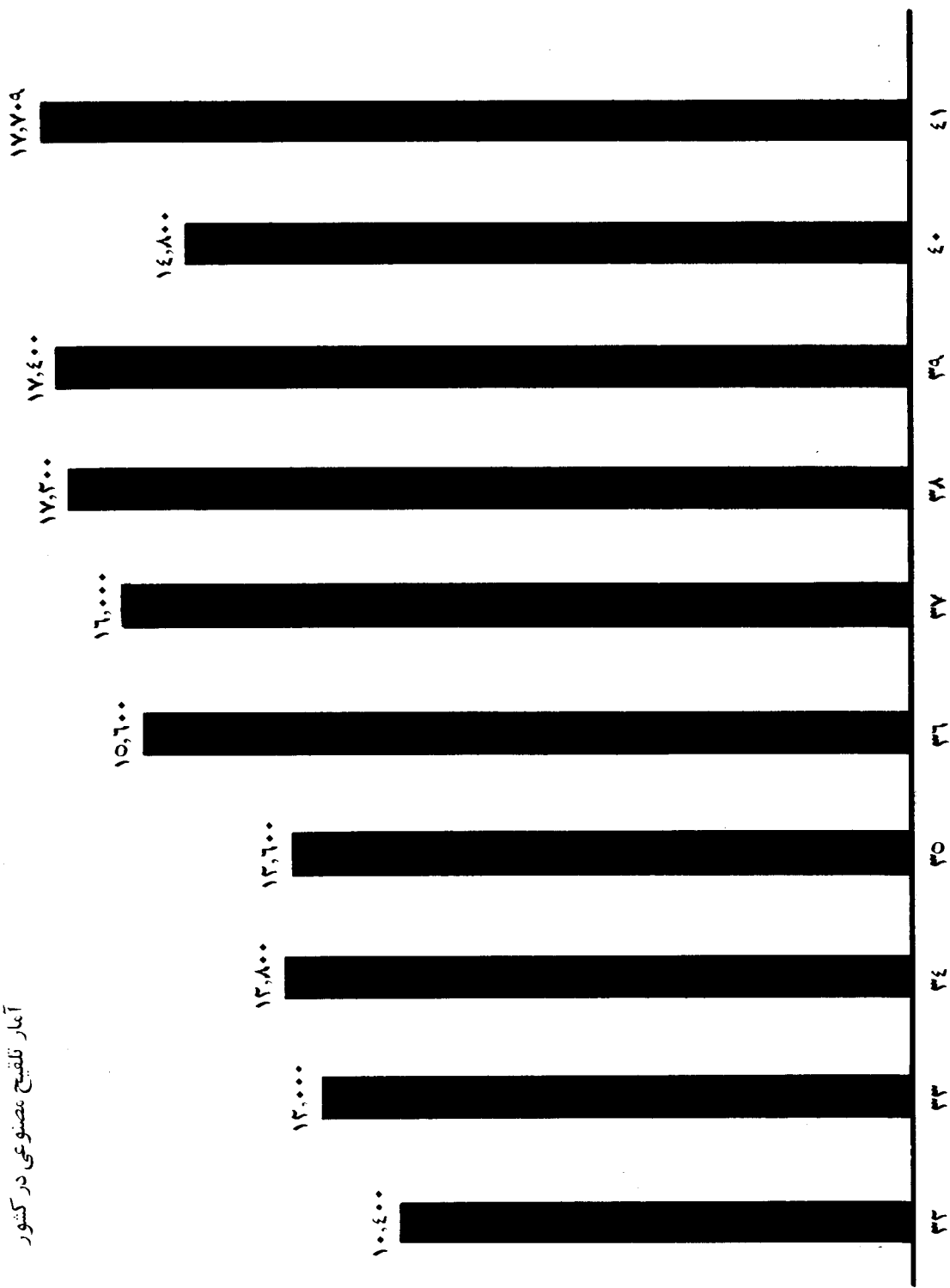
بهبود شیر

در سالهای ۳۲ و ۳۳ مقدمات احداث کارخانه شیر پاستوریزه تهران فراهم گردید و سال ۱۳۳۶ بهره‌برداری از آن آغاز شد ولی روش دامپروری و چگونگی و نحوه تولید شیر مرغوب و سالم در دامداریها از مسائل مهمی بود که میبایستی مورد توجه قرار میگرفت. بنابراین بموازات بهره‌برداری از کارخانه شیر پاستوریزه طرح تأمین بهداشت تولید و تهیه شیر که بنوبه خود از عمل پاستوریزاسیون شیر مهم‌تر بود بمورد اجرا گذارده شد.

پرورش طیور

بمنظور بالابردن سطح تولید گوشت و تخم مرغ و ترویج مرغداری میان مردم بعنوان یک رشته پردرآمد و صنعتی کردن مرغداری در دهسال گذشته فعالیتهای مثنی صورت گرفت. در نقاط مختلف کشور ایستگاههای تولید طیور و تخم مرغ تأسیس گردید و پروژه‌های مهمی جهت

آمار تلفیح مصنوعی در کشور

خلاصه‌ای از آمار فعالیت‌های پرورش طیور از سال ۱۳۳۲ - ۱۳۴۱

سال	جوجه وارده از خارج کشور به‌منظور اصلاح نژاد	تولید تخم مرغ ایستگاه‌های دائمی‌وری کشور	تأسیس جوجه‌کشی و ظرفیت ماشینهای جوجه‌کشی برقی سازمان	تخم مرغ خو با نده شده در ماشینهای برقی	جوجه خارج شده وسیله دستگاه‌های جوجه‌کشی سازمان
۱۳۳۲	۷۵,۰۰۰	۱۵۰,۷۴۰	—	—	—
۱۳۳۳	—	۲۴۰,۵۲۷	—	—	—
۱۳۳۴	—	۲۶۵,۵۹۳	۴۵۰,۰۰۰	۴۴,۹۳۰	۲۹,۲۸۳
۱۳۳۵	—	۲۷۱,۴۲۹	۴۵۰,۰۰۰	۱۰۰,۲۹۲	۵۲,۱۶۲
۱۳۳۶	۲,۰۰۰	۳۷۰,۰۰۰	۴۵۰,۰۰۰	۱۴۱,۹۲۱	۹۷,۷۲۴
۱۳۳۷	—	۴۳۷,۰۰۰	۴۵۰,۰۰۰	۲۷۰,۵۵۷	۱۹۰,۱۶۷
۱۳۳۸	۲,۰۰۰	۶۸۱,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰	۳۲۴,۵۷۱	۲۱۲,۵۸۳
۱۳۳۹	۱,۳۷۴	۶۲۲,۶۶۶	۵۰۰,۰۰۰	۲۸۳,۹۷۷	۱۹۳,۹۷۹
۱۳۴۰	—	۸۳۶,۰۰۰	۲,۳۰۰,۰۰۰	۱,۲۳۴,۲۵۴	۷۵۰,۷۹۶
۱۳۴۱	—	۶۸۶,۸۵۲	۲,۳۰۰,۰۰۰	۴۵۱,۱۶۳	۳۰۴,۰۹۸

ترویج مرغداری صنعتی بمرحله اجرا درآمد و نتایج سودمندی عاید گردید چنانکه بر اثر این اقدامات ظرفیت ماشینهای جوجه کشی از ۵۰۰۰ تخم مرغ در سال ۱۳۳۲ به ۱۲,۰۰۰,۰۰۰ تخم مرغ در سال ۱۳۴۱ رسید و در حدود یک میلیارد ریال در فعالیتهای پرورش طیور توسط مردم سرمایه گذاری گردید .

فعالتهای پرورش طیور بدست مردم باراهنمائی سازمان دامپروری

مؤسسات تهیه کننده تخم مرغ خوراکی
بالغ بر ۸۰,۰۰۰ قطعه مرغ تخمی برای تهیه تخم مرغ خوراکی که روزانه در حدود ۴۸۰۰۰ تخم مرغ تهیه میکنند تأسیس گردیده است که میزان تخم مرغ سالانه آنها ۱۷,۲۸۰,۰۰۰ عدد میشود .

مؤسسات تهیه کننده تخم مرغ جوجه کشی
بالغ بر ۲۰,۰۰۰ قطعه مرغ تخمی بمنظور تهیه تخم مرغ جوجه کشی بوجود آمده که محصول سالیانه آنها در حدود ۲,۰۰۰,۰۰۰ عدد میگردد .

آخرین آمار مربوط به دامهای کشور

گاو	۶,۰۲۳,۴۷۷	رأس
گاو میش	۲۴۷,۰۱۳	رأس
گوسفند	۳۱,۸۳۱,۵۶۴	رأس
بز	۱۲,۵۳۱,۳۷۵	رأس
اسب و قاطر	۶۹۲,۹۳۶	رأس
الاغ	۲,۰۳۴,۴۲۹	رأس
شتر	۲۸۲,۹۶۱	نفر
خوک	۵۴,۸۵۰	رأس
طیور خانگی	۲۴,۳۸۱,۰۰۳	قطعه

با مختصر توجهی بآمار انواع دامهای کشور این امر آشکار میشود که بهای این دامها چه رقم بزرگ و قابل توجهی از ثروت ملی ما را تشکیل میدهد .
بموجب آمار فوق در سرزمین پهناور ما اکنون بطور تقریب بیش از پنجاه و هشت میلیون سر دام و بیست و چهار میلیون طیور اهلی وجود دارد که با احتساب بهای متوسط برای آن ارزشی معادل ۸۷,۸۳۹,۷۷۹,۲۱۰ ریال بدست خواهد آمد .

* مؤسسه تهیه کننده مرغ گوشتی

بالغ بر ۶,۵۰۰,۰۰۰ قطعه نیمچه گوشتی گوشت تولید کننده در سال به بازار عرضه میشود و این مقدار بیش از ۹۰ درصد کلیه جوجه های وارده و تولیدی در کشور میباشد .

* مؤسسات تهیه کننده وسائل واثاثیه مرغداری و ماشینهای جوجه کشی

در هر سال در حدود ۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال صرف خرید لوازم واثاثیه مرغداری و تعمیرات لوازم مزبور و خرید ماشینهای جوجه کشی توسط مرغداران میگردد .

* خوراك مرغ و دارو

در هر سال در حدود ۴۰,۰۰۰,۰۰۰ كيلو غذا بمبلغ ۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال بمصرف طیور موجود میرسد .

* ساختمان و تأسیسات

در حدود سیصدوده میلیون ریال صرف تأسیسات نگهداری طیور فعلی موجود در کشور شده است (قیمت زمین در این مبلغ منظور نشده است).

* خرید جوجه

در هر سال ۱۴۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال برای خرید جوجه یکروزه مصرف میشود .

اصلاح نژاد و پرورش گوسفند و بز

گله‌داری شغل عمده ایلات و عشایر کشور ایران است و علاوه بر اینکه معاش آنها از این راه تأمین میگردد قسمت عمده احتیاجات غذائی و پوشاک ساکنین شهرها از فرآورده‌های گوسفند تأمین میشود و مازاد مصرف داخلی موادخام حیوانی از قبیل پوست - پشم - مو - کرک و روده رقم مهمی از صادرات را تشکیل میدهد .

تعداد گوسفند و بز در ایران در حدود ۴۵ میلیون رأس تخمین زده میشود و چنانچه گوسفند و بز بومی ایران اصلاح شود عایدی دامداران بمیزان قابل توجهی افزایش خواهد یافت .

مسائلی که در برنامه اصلاح نژاد و پرورش گوسفند و بز مورد توجه قرار داشتند عبارتند از:

۱ - اصلاح نژاد گوسفندان بومی بوسیله ایجاد گله‌های نمونه باطریقه انتخاب و تولید و توزیع قوچهای اصیل بین دامداران .

۲ - تغذیه خوب از روی اصول علمی .

۳ - راهنماییهای لازم بدامداران .

برای تأمین هدفهای بالا چهار گله گوسفند بومی از نژادهای بلوچی - سنجابی مغانی و قره گل خاکستری شیراز تشکیل گردید و عملیات اصلاح نژاد از طریق انتخاب بهترین قوچ و میش برای جفتگیری و استقرار صفات ارثی ممتاز در گله‌ها انجام شد .

علت تشکیل گله‌های مزبور این است که با جفتگیری انتخابی و مراقبت در تغذیه و بهداشت

اقدام بتولید گوسفندان مرغوب بشود و قوچهای حاصله بین گله‌داران توزیع گردد تا با استفاده از آنها با اصلاح نژاد گوسفندان خود موفق گردند .

بهبود محصول پشم بومی کشور

چون محصول پشم از نظر تأمین احتیاجات صنایع داخلی و همچنین از لحاظ صدور قابل توجه میباشد اقدامات لازم جهت بدست آوردن محصول بیشتر و یکنواخت کردن آن از طریق

ایجاد گله‌های نمونه دولتی و تعلیم دامداران بروشهای صحیح انتخاب صورت گرفت و همچنین با استفاده از وسائل موجود يك آزمایشگاه در محل سازمان دامپروری برای انجام مطالعات مقدماتی روی پشم تشکیل گردید و آزمایشاتی در این زمینه انجام گرفت .

در حال حاضر يك گله نژاد اصیل مرینوس رامبویه در مؤسسه دامپروری حیدرآباد و بالابان قزوین موجود است این نژاد علاوه بر آنکه دارای بهترین پشم لطیف برای پارچه‌بافی است از نظر گوشتی و دوقلو زائی هم ممتاز میباشد و طبق مطالعاتی که تا کنون در ایران بعمل آمده گوسفند پشمی مرینوس رامبویه چنانچه غذای کافی داشته باشد میتواند در شرائط اقلیمی ایران پرورش و تکثیر یابد . میزان پشم هر گوسفند مرینوس رامبویه گله حیدرآباد بطور متوسط ۵/۵ كيلو و حداکثر آن ۸/۵ كيلو میباشد . این گله از بهترین گله‌های رامبویه موجود در خاورمیانه (از نظر کارشناسان خارجی) محسوب شده است .

در دشت مغان (آذربایجان شرقی) يك سلسله مطالعات مقدماتی جهت ایجاد يك گله مرینوس دنبه‌دار مورد نظر دامداران شاهسون بعمل آمده و منظور از ایجاد این گله تولید گوسفندان دنبه‌دار با پشم نسبتاً ظریف میباشد نتایجی که تا کنون بدست آمده رضایتبخش بوده است .

اصلاح نژاد گوسفندان پوستی قره گل

بمنظور بهبود پوست بره قره گل که یکی از اقلام مهم صادراتی کشور است ولی متأسفانه در اثر عدم آشنائی دامداران با اصول صحیح دامداری بتدریج بازار خود را بمناسبت رقابت کشورهای صادرکننده دیگر از دست میداد اقدام به تشکیل يك گله گوسفند از نژاد قره گل خاکستری شیراز در مؤسسه دامپروری باجگاه شیراز گردید که با اجرای طریقه جفتگیری انتخابی پرورش مییابد منظور از ایجاد این گله تولید قوچهای اصیل و توزیع آن بین گله‌داران قره گل خاکستری محلی میباشد .

در سال ۱۳۴۰ تعداد ۲۵ سر و در سال ۱۳۴۱ تعداد ۶۰ سر قوچ اصیل قره گل بهمین منظور بین گله‌داران توزیع گردید .

پرورش زنبور عسل

برای ترویج و پرورش زنبور عسل و استفاده از کندوهای جدید و همچنین مبارزه با آفات زنبور عسل برنامه‌ئی تنظیم و بمورد اجرا گذاشته شد و کلاسهای جهت تأمین کادر فنی تشکیل گردید در این کلاسها طرز ساختن کندوهای جدید و همچنین روش استفاده از آن و دفع آفات زنبور عسل به شرکت کنندگان تعلیم داده شد .

آموزش

برای آشناساختن دامداران با اسلوب صحیح و شیوه‌های نوین دامداری گامهای مثبتی در زمینه آموزش دامداران صورت گرفت و کوشش شد تا دامداران به بهترین صورت راهنمائی گردند. تا پایان سال ۱۳۴۱ بتعداد ۴۵,۰۰۰ نسخه از نشریات مختلفی که در آنها پیرامون مسائل مربوط بدامداری با بیان ساده و قابل فهم بحث شده بود بین دامداران و کشاورزان توزیع گردید .

دامپزشکی

بموازات فعالیتهای مثبتی که برای بهبود دامداری و اصلاح نژاد صورت گرفت در زمینه مبارزه با بیماریهای واگیر دامی و مایه کوبی عمومی و درمان دامهای کشور برنامههای مهمی بمرحله اجرا درآمد . دامپزشکان مجرب به نقاط مختلف کشور و مناطق دامداری اعزام شدند و ضمن مبارزه با بیماریهای دامی بآموزش دامداران نیز پرداختند .

آمار مایه کوبی و درمان حیوانات بیمار در دهسال اخیر

سال	مایه کوبی	درمان
۱۳۳۲	۱۴,۰۱۸,۲۸۱	۱,۸۹۳,۰۴۲
۱۳۳۳	۱۵,۱۸۸,۵۳۸	۲,۰۴۱,۹۴۸
۱۳۳۴	۱۹,۳۹۵,۰۷۶	۲,۹۶۳,۷۵۵
۱۳۳۵	۱۸,۴۲۳,۹۸۹	۱,۹۰۵,۸۳۸
۱۳۳۶	۱۷,۲۵۴,۵۰۹	۱,۵۷۳,۶۵۲
۱۳۳۷	۲۲,۵۹۵,۶۰۴	۲,۵۶۳,۲۱۰
۱۳۳۸	۲۹,۵۲۵,۷۰۰	۴,۳۴۱,۸۱۷
۱۳۳۹	۲۹,۱۷۵,۹۳۴	۴,۳۱۱,۷۶۲
۱۳۴۰	۳۳,۱۰۰,۷۳۵	۳,۴۷۷,۴۸۱
۱۳۴۱	۳۳,۳۱۷,۹۰۶	۳,۰۷۹,۸۷۰

مبارزه با بیماری خطرناک سل گاوی

یکی از امراض خطرناکی که مبارزه با آن هم از نظر بهداشت انسانی و هم از نظر اقتصادی مهم است بیماری سل گاوی است . برای از بین بردن این مرض طرح ریشه کن ساختن بیماری تنظیم و با پرداخت غرامت اقدام باعدام گاوهای مسلول شد . اقداماتی که در این زمینه انجام شده درجدول زیر نشان داده میشود .

سال	گاوهای آزمایش شده	گاوهای مسلول	گاوهای اعزامی بکشتارگاه	پرداخت شده بریال مبلغ غرامت	پرداخت شده بریال مبلغ جایزه
۱۳۳۷	۳,۶۴۶	۶۰۱	۲۷۲	۶۵۸,۱۴۵	
۱۳۳۸	۴,۴۴۹	۳۳۶	۱۳۶	۶۹۷,۱۳۰	
۱۳۳۹	۳,۱۳۷	۴۶۱	۲۱۸	۱۰,۰۲۴,۲۴۸	
۱۳۴۰	۱۳,۷۴۸	۲,۳۴۵	۱,۰۶۲	۴,۹۹۷,۵۸۰	۸۲۳,۱۰۰
۱۳۴۱	۱۹,۹۳۸	۲,۱۰۶	۱,۳۱۱	۴,۷۲۹,۱۵۹	۸,۲۴۶,۳۲۰
جمع	۴۴,۹۱۸	۵,۸۴۹	۲,۹۹۹	۲۱,۱۰۶,۲۶۲	۹,۰۶۹,۴۲۰

مبارزه با بروز سلوز دامی (تب مالت)

این بیماری خطرناک که مشترک میان انسان و دام است از دیرزمان در میان گاو و گوسفند و بز کشورما وجود داشت و بعلت بجه اندازی مداوم در گاو و میش و بز خسارات فراوانی باقتصاد کشور ما وارد میساخت .

در سال ۱۳۳۲ از طرف مؤسسه سرم سازی رازی مطالعاتی در گاوداریها بعمل آمد و عامل مولد مرض مشخص گردید و اقدامات اساسی در این زمینه از سال ۱۳۳۷ بشرح جدول زیر معمول گردید .

سال	تعداد گاوهای خونگیری شده برای آزمایش	تعداد آزمایش مثبت	تعداد گاوهای مایه کوبی شده
۱۳۳۷	۴۴۰۲	۱۹۴۶	۲۸۱۰
۱۳۳۸	۸۸۶۶	۲۵۶۱	۳۱۱۹
۱۳۳۹	۶۰۹۲	۱۳۰۲	۳۲۹۸
۱۳۴۰	۴۶۶۴	۹۲۴	۳۶۰۱
۱۳۴۱	۵۶۰۳	۱۳۰۲	۴۶۳۶
جمع	۲۹۶۲۷	۸۰۳۵	۱۷۴۶۴

مبارزه با امراض انگلی و بخصوص ریشه کن ساختن کنه های دامی

غیر از بیماریهای عفونی و انگیز میکروبی و ویروسی دام تعداد زیادی امراض انگلی نیز همه ساله موجب مرگ و میر دام در کشور میشد و از اینراه خسارت فوق العاده به محصولات دامی از طریق تقلیل گوشت و شیر و معیوب شدن پوست و پشم بکشور وارد میساخت .

برای مبارزه با این قبیل امراض نیز در تمام کشور بوسیله خوراندن داروهای ضد کرم کپک و ضد کرم های روده مانند کرم قزل قورت و کرم کدو مبارزه گردید و همچنین بوسیله تزریق داروهای مخصوص یا بیماری زردی گاو و گوسفند یک نوع مالاریای دامی است مبارزه شد . بعلاوه برای مبارزه با کنه که یکی از آفات مهم گاو و گوسفند و بز و شتر و طیور میباشد بوسیله سمپاشی منظم حیوانات و حمامهای ضد کنه و سمپاشی اصطبل و آغل اقدام شد و در ده سال گذشته نتایج فوق العاده درخشانی در این زمینه بدست آمد .

استقرار و تأسیس کلینیکهای دام پزشکی

برای معالجه دامهای بیمار در مناطق دامداری شهرهای شیراز - کرمان - زابل - گرگان - ساری - مهاباد - سقز - بیجار - کرمانشاه - بهبهان - اصفهان ساختمان کلینیکهای دام پزشکی مجهز بکلیه وسائل کار تأسیس گردید که در حال حاضر مورد استفاده میباشند .

در زمینه بیماری شناسی (اپی زئو تولوژی)

کار اساسی مبارزه با امراض دامی ابتدا شناسائی کامل امراض موجود در کشور و در ثانی مطالعه و تحقیق درباره شرایط بروز و انتشار و شیوع این بیماریها میباشد که با شرایط اقلیمی و آب و هوایی هر یک از مناطق مختلف کشور متفاوت است .

در این زمینه با استفاده از کارشناسان مؤسسه رازی و سازمان دام پزشکی مطالعات صحرایی زیادی در ده سال اخیر بعمل آمد و مؤسسه رازی بر اساس این شناسائی ها و آخرین شناسائی علمی و فنی جهانی و اکسینهای مورد نیاز را تهیه کرده و در اختیار سازمان دام پزشکی قرار داد .

یکی از موفقیت های مهمی که در امر دام پزشکی نصیب دام پزشکی گردید و از بروز خطر کشنده ای جلوگیری نمود تشخیص و شناسائی بیماری مخوف طاعون اسی بود که از قاره افریقا بخاور میانه و هندوستان و پاکستان سرایت کرده دام پزشکی با همکاری مؤسسه رازی در فرصت کوتاهی آنرا تشخیص داد و واکسن ضد بیماری بلافاصله تهیه شد و کلیه دواب موجود در کشور اعم از اسب - قاطر و الاغ بر ضد بیماری مایه کوبی شدند و بیماری را سرکوب نمودند و حتی مقدار زیادی از واکسن ضد بیماری مزبور که در مؤسسه رازی حصارک ساخته شد بکشورهای هندوستان - پاکستان - افغانستان - ترکیه - عراق - سوریه - لبنان - یونان و قبرس صادر شد .

فعالیت‌های مؤسسه سرماسازی رازی

بمنظور تهیه واکسن‌های مورد نیاز و تحقیق درباره امراض دامی مؤسسه رازی حصارک در اوایل سلطنت اعلیحضرت فقید رضاشاه کبیر بوجود آمد و با آماده نمودن سرم و واکسن‌های مختلف و پیشگیری و تزریق از شیوع امراض واگیر خطرناک دامی جلوگیری و کمک قابل توجهی بطنبقه دامدار کشور نموده است .

فعالیت مؤسسه رازی تنها در زمینه تهیه واکسن‌ها و داروهای مصرف دام پزشکی نبوده بلکه در آزمایشگاه‌های مختلف این مؤسسه بعضی از واکسن‌ها و سرم‌های مصرف پزشکی نیز ساخته میشود. با اینکه فکر ساختن آزمایشگاه تهیه واکسن‌های انسانی از بدو تأسیس این مؤسسه مورد نظر بود ولی در این باره توفیق حاصل نشده بود تا اینکه بموازات تمام پیشرفتهائی که در دهسال گذشته نصیب کشور ما شد آزمایشگاه مجهزی در سال ۱۳۳۷ تأسیس یافت که در حال حاضر واکسن‌های ضد دیفتری - کزاز - سیاه زخم - سیاه سرفه - هاری و مارگزیدگی در این آزمایشگاه تهیه و در اختیار مردم و دستگاه‌های بهداشتی کشور گذارده میشود .

چون نتایج حاصله از فعالیت این سازمان در امر بهداشت همگانی و اقتصاد کشاورزی بی اندازه مؤثر میبود لذا گسترش و توسعه بیشتر و تشدید فعالیت آن مورد توجه قرار گرفت . اکنون مؤسسه رازی علاوه بر آزمایشگاه مرکزی حصارک دو آزمایشگاه تشخیص بیماری دام در مشهد و اهواز و نیز یک آزمایشگاه فصلی در کلاردشت دارد .

این مؤسسه بس از توسعه و تکمیل و استفاده از امکانات بیشتر تاکنون توانسته است باتشخیص بیماری‌های میکربی و انگلی دام و طیور و تهیه واکسن‌ها و سرم‌ها و مواد بیولوژیکی لازم جهت پیشگیری و تهیه واکسن‌های سرم‌های انسانی و انجام تحقیقات مختلف درباره امراض ، خدمات ذیقیمتی را در تعمیم بهداشت همگانی و جلوگیری از زیان دامداران و اقتصاد کشور بنماید.

آمار کارکنان و بودجه سالانه مؤسسه سرماسازی رازی

سال	تعداد کارکنان	بودجه کل مؤسسه رازی
۱۳۳۲	۲۲۵ نفر	۳۴,۹۸۹,۰۸۵/— ریال
۱۳۳۳	۲۶۴ «	۳۰,۷۵۳,۳۴۴/— «
۱۳۳۴	۲۸۳ «	۵۶,۹۲۰,۵۹۴/۶۰ «
۱۳۳۵	۳۰۰ «	۴۰,۸۳۳,۸۲۳/— «
۱۳۳۶	۳۲۶ «	۵۹,۵۰۲,۷۰۴/۳۵ «
۱۳۳۷	۳۷۶ «	۵۸,۳۶۰,۱۹۷/۴۰ «
۱۳۳۸	۳۹۱ «	۵۴,۶۴۴,۰۷۶/۷۰ «
۱۳۳۹	۴۵۶ «	۹۴,۵۸۱,۰۳۲/— «
۱۳۴۰	۴۸۵ «	۸۶,۳۶۸,۹۲۲/— «
۱۳۴۱	۴۸۸ «	۸۹,۰۳۹,۵۶۳/— «

آمار تولیدات مؤسسه سرمسازی رازی - حصارک

سال	کسول ویتان برای معالجه چکات گوسفندان	آمیول اکابرین و زوتلون برای معالجه پیر ویلاسموز گوسفندان	سرم ضد دفتیری کراز و سیاه زخم	سرم ضد دفتیری کراز و سیاه سرقه	آمیول
۱۳۳۲	۷۲۵,۸۳۰	۵,۸۹۶	«	۱۶۵,۱۹۶	۹۶,۴۳۵
۱۳۳۳	۳۴۹,۰۰۰	۱۸,۶۰۲	«	۶۱۱,۹۸۵	« ۱۱۹,۴۳۷
۱۳۳۴	۵۶۰,۰۰۰	۲۶,۰۷۲	«	۴۷۵,۸۹۹	« ۱۹۵,۶۲۷
۱۳۳۵	۶۴۴,۴۲۲	۳۹,۱۸۸	«	۶۰۵,۰۳۸	« ۹۲,۹۴۵
۱۳۳۶	۷۹۵,۵۲۴	۳۴,۱۸۱	«	۴۱۶,۶۵۷	« ۱۲۲,۳۳۱
۱۳۳۷	۱,۴۵۸,۵۹۷	۱۳۲,۸۶۸	«	۸۶۰,۰۷۱	« ۱۲۲,۴۰۶
۱۳۳۸	۳,۱۳۰,۱۲۱	۱۶۹,۵۶۱	«	۱,۲۳۱,۲۹۵	« ۱۳۲,۳۴۵
۱۳۳۹	۳۱۶,۵۳۶	۱۳,۶۲۸	«	۴۰۹,۱۷۲	« ۱۹۶,۴۵۸
۱۳۴۰	۳۷۱,۶۰۴	۱۲,۹۴۲	«	۱,۰۴۲,۳۷۸	« ۱۹۸,۱۲۰
۱۳۴۱	۳۶۶,۸۵۴	۷۳,۲۱۴	«	۷۸۵,۲۱۰	« ۲۳۲,۵۴۲
جمع	۸,۷۱۸,۴۹۸	۵۴۶,۱۵۲	«	۶,۶۰۲,۹۰۱	« ۱,۵۰۸,۵۴۶

آمار تولیدات مؤسسه سرماسازی رازی - حصارک

توزیر کولین برای تشخیص سل	پاد گیهای مختلف برای تشخیص امراض	واکسهای مختلف مصرف پزشکی	سال
دز ۴۸۴۱	سائیتومتر مکعب ۱,۴۷۳	دز ۱۷,۸۱۴,۹۵۵	۱۳۳۲
	« « ۶,۱۶۵	« ۲۰,۵۱۳,۵۰۰	۱۳۳۳
	« « ۲,۸۲۰	« ۲۷,۴۰۷,۰۸۶	۱۳۳۴
	« « ۳,۵۸۵	« ۲۴,۸۸۲,۳۵۵	۱۳۳۵
	۱,۰۲۴ دز و ۱,۶۳۷ سی سی	« ۲۲,۷۷۳,۸۴۳	۱۳۳۶
	دز ۴۲,۷۵۴	« ۳۱,۹۰۲,۷۸۰	۱۳۳۷
	« ۵۰,۹۹۵	« ۳۵,۳۳۷,۲۶۸	۱۳۳۸
	« ۳۹,۷۲۵	« ۳۶,۵۶۶,۳۰۲	۱۳۳۹
	سائیتومتر مکعب ۷۷,۶۰۴	« ۳۳,۹۳۱,۰۸۵	۱۳۴۰
	سائیتومتر مکعب و ۷,۹۰۰ دز ۸۹,۷۴۱	« ۴۰,۰۵۸,۱۸۰	۱۳۴۱
دز ۴۸۴۱	دز ۱۴۲,۳۹۸ و سی سی ۱۸۳,۰۲۵	دز ۲۹۱,۱۸۷,۳۵۴	جمع

کتابخانه تخصصی بیهوشی

فعالیت‌های تحقیقی و مطالعاتی

- ۱ - مطالعه روی بهبود روش واکسن طاعون گاوی و واکسن آبله گوسفند و بز .
- ۲ - مطالعه روی بیماری آگالاکسی گوسفندان و سالمونلوز گوساله و نیوکاسل طیور و تب کیو .
- ۳ - مطالعه در مورد بهبود روش تهیه واکسن دیفتری و کزاز .
- ۴ - تهیه مقالات علمی و ارسال آنها بمراکز علمی جهان .
- ۵ - مطالعه روی واکسن ضد ذات‌الریه و اگیر بز .
- ۶ - بررسی اثر انتراسید در درمان تریپانوز و میاز شتران .
- ۷ - بررسی روی لنگانیت کریپو کوکسیک اسب‌های مازندران .
- ۸ - مطالعه راجع به حذف املاح آهن از محیط‌های کشت دیفتری .
- ۹ - بررسی در مورد تصفیه آناتوکسین کزاز .
- ۱۰ - مطالعه در اطراف لیپیدهای خون .
- ۱۱ - مطالعه روی تهیه واکسن آبله طیور از طریق کشت ویروس روی جنین تخم مرغ .
- ۱۲ - مطالعه روی عوامل ذات‌الجنب و ذات‌الریه حیوانات .
- ۱۳ - مطالعه روی تهیه واکسن آنتروتوکسمی و آبله گوسفندان .
- ۱۴ - مطالعه روی تولید زهر دیفتری و روش تصفیه آناتوکسین کزاز .
- ۱۵ - مطالعه روی ورم قانقرایائی کبد گوسفندان و گاوها .
- ۱۶ - مطالعه روی نکروباسیلوز نافی بره‌ها و بیماری تنفسی مزمن طیور .
- ۱۷ - بررسی روی لپتوسپیروز - اسپروکتوز دامها .
- ۱۸ - بررسی روی تب برفکی گاوان .
- ۱۹ - مطالعه درباره اندازه گیری فسفر - پولی ساکارید میکربها و هیدرولیزای آنزیمی کارژین و تصفیه آناتوکسین کزاز .
- ۲۰ - مطالعه روی واکسن آبله‌بزی از نظر خاصیت ایمنی بخشی در روی بز و بالعکس .
- ۲۱ - مطالعه روی اکتیمای سرمی گوسفندان بمنظور تهیه واکسن .
- ۲۲ - بررسی درباره تهیه واکسن آشامیدنی ضد نیوکاسل مرغان .
- ۲۳ - مطالعه روی لیپتوسپیروز و تب کیو .
- ۲۴ - بررسی درباره اثر حشره کشها روی کنه‌ها و سایر انگل‌های خارجی دامها .
- ۲۵ - مطالعات ایمونولوژیکی درباره بیماریهای سیاه‌زخم - پاستورلوز گاو - آنتروتوکسمی و آبله گوسفندان .
- ۲۶ - تحقیق درباره میزان آلودگی و انتشار بروسلوز و سل در گاودارهای اطراف تهران .
- ۲۷ - بررسی تأثیر داروها در روی بیماریهای مختلف انگلی گوسفندان مانند کپلک تنیازیس و استرئیلوز گوسفندان .
- ۲۸ - مطالعه در روی سوشهای دیفتری که از بیمارستانهای تهران و کرج جدا شده بود .
- ۲۹ - تحقیق درباره میزان مصونیت در حدود چهار هزار کودک در اثر مایه کوبی ضد دیفتری و کزاز و سیاه‌سرفه .
- ۳۰ - انجام الکتروفورز بمنظور تحقیق درباره فراکسیونهای مختلف سرم دامها از نظر

- تغییرات گلوبولینی ناشی از تزریق پادگنها .
- ۳۱ - توفیق در مبارزه با بیماریهای انگلی خارجی حیوانات از طریق خوراندن داروهای جدید حشره کش و توفیق در بهبود روش رنگ گیری سرماها و رفع دردناکی آنها .
- ۳۲ - توفیق در تهیه سرم ضد هاری و سرم ضد سم مار .
- ۳۳ - مطالعه روی بیماری اسهال ویروسی گاوها .
- ۳۴ - مطالعات ایمنونوشیمی .
- ۳۵ - مطالعه روی نمونه های مختلف میکرب بروسلا بروش بیوشیمیائی فسفاتاز .
- ۳۶ - مطالعه روی تهیه محیط مایع مخصوص برای واکسن اگالاکسی .
- ۳۷ - مطالعه روی بهترین طریقه سرم هاری و سرم اسب وقاطر والاغ و خرگوش از نظر تهیه سرم ضد هاری .
- ۳۸ - مطالعه روی طرز تهیه واکسن نیوکاسل تزریقی کشت بازیا اوئیس در جنین تخم مرغ .
- ۳۹ - بررسی روی خاکهای زراعتی و فرآورده های دام (پشم و پوست) و خاک انبارهای فرآورده های مزبور از نظر وجود میکرب سیاه زخم .
- ۴۰ - مطالعه روی پادگن اختصاصی میکرب پاستورلا .
- ۴۱ - مطالعه روی دوره ایمنی بخش واکسن سیاه زخم علامتی گاوها .
- ۴۲ - مطالعه روی بیماری طاعون اسی از نظر رده بندی سوشهای ویروس مولد بیماری و اثر و خواص واکسن ضد مرض .
- ۴۳ - بررسی اثر پیرو رازی در پیشگیری پیروپلاسموز گوسفندان .
- ۴۴ - بررسی روی اسپیروکت مرغی لیوفیلیزه .
- ۴۵ - مطالعه روی انواع مارهای نواحی مختلف کشور .
- ۴۶ - مطالعه روی هضم کازئین باد یاستازهای مختلف .
- ۴۷ - مطالعه روی چگونگی تصفیه توکسوئیدها .
- ۴۸ - مطالعه سم مار واقعی ایران با روش الکتروفورز روی کاغذ .
- ۴۹ - مطالعه در زمینه جدا کردن پادگنهای پاستورلای دامی .
- ۵۰ - مطالعه در زمینه پروتئین های سرم خون .
- ۵۱ - مطالعه جهت تهیه محیط کزاز توسط هضم کازئین با عصاره لوزالمعده .
- ۵۲ - تحقیق درباره اثر خوراندن دوبار واکسن آشامیدنی نیوکاسل بجوجه ها .
- ۵۳ - تحقیق درباره وجود پادتنهای ارثی ضد نیوکاسل در جوجه ها .
- ۵۴ - بررسی درباره اثر چکاندن نیوکاسل در بینی و چشم جوجه ها .
- ۵۵ - تحقیق در مورد اتی ژن پولورووم از لحاظ کیفیت استاندارد یا واریانت بودن سویه سالمونلا پولورووم که برای تهیه آنتی ژن بکار میرود .
- ۵۶ - تحقیق درباره تهیه محیط مناسب برای رشد بیشتر و ترشح زیاده تر توکسین میکربهای بیهوازی گروه ولش که برای تهیه واکسن اترو توکسمی بکار میرود و نیز مطالعه درباره سویه های جدا شده میکربهای مزبور در ایران .
- ۵۷ - مطالعه درباره وجود بیماریهای ین در ایران .

- ۵۸ - مطالعه درباره ویروس SAT 1 عامل تب برفکی نوع افریقائی و تشخیص و تهیه واکسن آن در ایران .
- ۵۹ - مطالعه در اطراف عادت دادن ویروس طاعون اسبی بکشت در روی نسج زنده و تهیه واکسن مناسب برای الاغها .
- ۶۰ - مطالعه در روی واکسن تیلر یوز گاوان .
- ۶۱ - مطالعه در روی شبه حصه طیور و تشخیص آن در مرغداریهای مشهد .
- ۶۲ - تشخیص بیماری حساسیت نسبت بنور در نتیجه خوردن بعضی از گیاهان در گوسفند و بز .
- ۶۳ - تشخیص بیماری سرطان احشائی (لوکوزمرغان) در یک مرغداری اطراف تهران .
- ۶۴ - مطالعه توکسین کلتریدیوم و لشی تیپ (ب) از نظر فراکسیونهای مختلف موجود در آن با الکتروفورز روی کاغذ .
- ۶۵ - کروماتوگرافی از اسیدهای آمینه مطالعه جهت تهیه زهر کراز قویتر و بهتر در محیط مولر با استفاده از هضم انتریمی کازئین بجای N.Z.CSE
- ۶۶ - مطالعه روی محیط مولر و تغییر آن بمنظور تهیه زهر دیفتری با تیترا قویتر .
- ۶۷ - مطالعه در مورد استفاده از هیدرولیز پروتئینهای باقیمانده از تصفیه سرم در محیط سیاه سرفه بعنوان منبع ازت .
- ۶۸ - مطالعه درباره ارتباط ترکیبات پیکر میکرب سیاه سرفه با خاصیت پادگنی .
- ۶۹ - مطالعه درباره تشخیص هاری با روش پادتنهای فلوئورسنت با میکروسکوپ فلوئورسنت .

همچنین در سال ۱۳۴۱ بموجب قراردادی که بین دولت ایران و صندوق اعتبارات مخصوص سازمان ملل متحد با امضاء رسید انستیتوی تحقیقات دامپزشکی خاور نزدیک در مؤسسه رازی بوجود آمد که روی بعضی از بیماریهای انگلی و ویروسی مطالعه مینماید .

فعالیت‌های تشخیصی

از سال ۱۳۳۲ تا پایان سال ۱۳۴۱ در آزمایشگاههای مؤسسه رازی جمعاً ۶۷۶,۵۸۸ مورد کارهای تشخیصی میکربشناسی - انگلشناسی - بیولوژیکی و شیمیائی بعمل آمد .

فعالیت‌های تعلیماتی و انتشاراتی

در دهسال گذشته علاوه بر دانشجویان دانشکده دامپزشکی تهران و فارغ التحصیلان دوره آزمایشگاهی دانشکده پزشکی تهران که در هر سال در مؤسسه کارآموزی کرده‌اند ۳۰۱ تن از دامپزشکان کشورهای مختلف یوگسلاوی - ترکیه - اتحاد جماهیر شوروی - افغانستان و اردن هاشمی نیز مدتی بعنوان کارورزی در مؤسسه سرمسازی رازی مشغول کار بودند همچنین در این مدت بیش از شصت و پنج مقاله علمی تهیه و بزبانهای انگلیسی و فرانسه در مجلات اروپائی و امریکائی بچاپ رسید و کنفرانسهائی نیز ترتیب داده شد .

فعالیت‌های ساختمانی

بسبب گسترش فعالیت مؤسسه رازی به ساختمان آزمایشگاه شیمی و آزمایشگاه امراض طیور

وسالن خونگیری - یکدستگاه اصطبل اسبهای سرمی و جایگاه پرورش خرگوش و تکمیل آزمایشگاههای سروتراپی و ساختمان آزمایشگاه تشخیص اهواز اقدام شد .
 همچنین دراین مدت باحداث کارخانه برق - چاههای عمیق - خط تلفن در حدود ۷۵۰۰ متر - سردخانهها و گرمخانه - منبع آب و ساختمان سالن کالبدشناسی مبادرت گردید و حرارت مرکزی درآزمایشگاههای مختلف مستقر شد . چهاردستگاه مولد برق نیز خریداری و نصب گردید .

بهبود وضع جنگلهای ایران

حدود ۱۸ میلیون هکتار جنگلهای انبوه و گرانبهائی که مناطق مختلف کشور ایران را فرا گرفته است یکی از منابع درآمد ملی و مهمترین ثروت جامعه محسوب میشود .
 ظرف دهسال گذشته درمورد بهبود وضع جنگلهای کشور کوششهای مفید و ارزندهای بانتهیه نقشه و آمار از جنگلها و مراتع و ارزیابی و تخمین حجم درختان تهیه و اجرای طرحهای فنی جهت بهرهبرداری صحیح از جنگلها ، احیاء جنگلهای مخروبه و احداث جنگلهای مصنوعی و اقدامات سودمند دیگری دراین زمینه صورت گرفته است که در اینجا قسمتهای مهم آن نقل میشود .

تقویت کادر فنی و اداری

دهسال پیش مجموع تعداد مأموران سازمان جنگلبانی ایران اعم از فنی و اداری در سراسر کشور از ۷۳۰ نفر تجاوز نمیکرد که با در نظر گرفتن وسعت جنگلها بهیچوجه از نظر حفاظت و تسلط نظارت در امر بهره‌برداریهایی صحیح تناسب نداشت باکسب اعتبارات ممکن کادر موجود در پایان سال ۱۳۴۱ به ۲,۴۹۱ نفر رسید که افزایش سالانه آن بشرح زیر است :

سال	کادر موجود در اول سال	جمع نفرات در پایان سال
۱۳۳۲	۷۳۰ نفر	۷۳۰ نفر
۱۳۳۳	۷۳۰ «	۷۷۰ «
۱۳۳۴	۷۷۰ «	۷۸۴ «
۱۳۳۵	۷۸۴ «	۱۱۰۲ «
۱۳۳۶	۱۱۰۲ «	۱۴۶۹ «
۱۳۳۷	۱۴۶۹ «	۱۸۳۳ «
۱۳۳۸	۱۸۳۳ «	۲۲۰۱ «
۱۳۳۹	۲۲۰۱ «	۲۴۴۶ «
۱۳۴۰	۲۴۴۶ «	۲۴۶۴ «
۱۳۴۱	۲۴۶۴ «	۲۴۹۱ «

تهیه نقشه و آمار از جنگلها و مراتع طبیعی

بمنظور امکان بهره‌برداری صحیح از جنگلها که شرط اساسی حفظ و بقای آن برای نسلهای آینده است وجود نقشه‌های صحیح و دقیق و پی‌بردن بمیزان موجودی چوب و رویش سالانه درختان جنگل ضروری بود تا با استفاده از این اطلاعات و بدست آوردن مقیاس واقعی مساحت و کیفیت آنها برنامه‌های بهره‌برداری را به موازات میزان موجودی و رویش سالانه تنظیم و اجرا نمود.

باین سبب از اواسط سال ۱۳۳۷ فعالیت‌های نقشه‌برداری و آمارگیری بصورت نوین آغاز گردید و با همکاری مؤسسات جغرافیائی ارتش شاهنشاهی و همچنین استفاده از وجود مؤسسات بین‌المللی و شرکت‌های خارجی عملیات عکسبرداری هوائی از جنگلها و مراتع کشور آغاز شد و بموازات آن اقدام به تربیت و آماده کردن گروه‌های متخصص آمارگیری و تبدیل عکسهای هوائی به نقشه‌های پلاتیمتری گردید. این گروه در رشته نقشه‌برداری و آمارگیری کوششهایی بشرح زیر بعمل آوردند.

۱ - در زمینه تهیه نقشه از جنگلها در حدود ۱/۵ میلیون هکتار از جنگلهای مناطق شمالی کشور با استفاده از عکسهای هوائی نقشه‌برداری شد (نمودار شماره ۱).

۲ - درباره تهیه آمار و انواتر جنگلها از ۲/۵ میلیون هکتار از جنگلها آمارگیری بعمل آمد و موجودی حجم درختان با استفاده از عکسهای هوائی تعیین و در اختیار گروه‌های تهیه طرح جنگلداری گذاشته شد (نمودار شماره ۲).

۳ - برای ارزیابی دقیق جنگلها و تخمین موجودی حجم درختان در عملیات نشانه‌گذاری درختان سرپا بمنظور برداشت و بهره‌برداری که مستلزم وجود جدولهای دقیق برای تعیین سریع و درعین حال واقعی حجم درختان متناسب با قطر آنها است تا پایان سال ۱۳۴۱ رویهم ۲۵ جدول حجم فرم کلاس (طبقه‌بندی) تهیه شد که با استفاده از آنها میتوان حجم دقیق درختان بقطر برابر سینه از ۱۵ تا ۲۰۰ سانتیمتر را تعیین نمود و با مراجعه باین جدولها است که مأموران جنگلبانی میتوانند دقیقاً و بمیزان واقعی (که براساس رویش سالانه درختان جنگل باید برای بهره‌برداری اجازه قطع درخت داده شود) حجم درختان مورد اجازه برای قطع را تعیین و نشانه‌گذاری کنند (نمودار شماره ۳).

تهیه طرحهای فنی برای بهره‌برداری صحیح از جنگلها

برای بهره‌برداری صحیح و دائمی از جنگلها طرحهای فنی تهیه گردید تا براساس آن میزان برداشت سالانه هر جنگل تعیین و برطبق آن اجازه بهره‌برداری داده شود و همچنین زمینه‌های لازم برای برقراری سیستم جدید بهره‌برداری با استفاده از وسایل متداول در کشورهای مرقی آماده گردد.

اقداماتی که در این زمینه بوسیله گروه‌های تهیه طرحهای جنگلداری صورت گرفت بشرح زیر است:

۱ - برای ۷۵,۶۲۳ هکتار از جنگلهای مناطق شمالی کشور ۱۷ فقره طرحهای بزرگ جنگلداری تهیه شد. بموجب این طرحها بهره‌برداری از جنگل میباید براساس روشهای جدید و با استفاده از وسایل نوین صورت گیرد.

۲ - برای ۶۲,۹۲۱ هکتار از جنگلهای مناطق شمالی، ۲۰,۲۱۰ هکتار از جنگلهای مناطق آذربایجان - کرمانشاه - اصفهان و فارس ۱۵ فقره طرحهای بزرگ جنگلداری و ۶ فقره طرحهای ذغالگیری تهیه و مورد اجرا درآمد.

۳ - برای ۱۰,۸۳۱ هکتار از جنگلهای شمال و مناطق اصفهان و فارس نیز ۹ فقره طرحهای ذغالگیری تهیه گردید.

تهیه محل و مسکن برای واحدها و مأموران جنگلانی

بمنظور اینکه جنگلانی همواره نظارت مستقیم و نزدیک در حوزه فعالیت داشته باشند و از قطع بیرویه و غیراصولی درختان جلوگیری نمایند اقدام بساختن ۷۵ دستگاه ساختمانهای مناسب در مناطق مختلف جنگلی جهت واحدها و مأموران جنگلانی شد تا ضمن بهبود وضع آنان دقت و کنترل بیشتری در حفاظت جنگلها شده باشد.

احیاء جنگلهای مخروبه و احداث جنگلهای مصنوعی

بموازات پیشرفتهائی که در امر حفاظت جنگلهای موجود و اتخاذ روشهای علمی بمنظور بهره برداریهای صحیح و مداوم از جنگلها بعمل آمد برای احیاء جنگلهائی که در گذشته بر اثر بهره برداریهای بیرویه و یا تجاوزات و لطمات شدیدی که بخصوص در زمان جنگ دوم جهانی بجنگلها وارد آمد دچار خسارت شدند اقدامات لازم و اساسی صورت گرفت و از طریق احیاء طبیعی آنها (با انجام عمل قرق جنگلها) و یا از راه احداث جنگلهای مصنوعی (بروشهای بذرکاری مستقیم یا نهال کاری) برنامههای مفیدی تنظیم و مورد اجرا گذاشته شد.

تا سال ۱۳۳۵ برنامههای جنگل کاری عبارت از احداث چند خزانه آزمایشی در چهار نقطه از مناطق مختلف شمال کشور برای بررسی و تشخیص انواع گونههای مرغوب نهال جهت جنگل کاری بود که پس از پایان بررسیهای لازم قسمتی از نهالهای تهیه شده بین اشخاص و مؤسسات دولتی توزیع و از قسمتی هم در امر احداث ۸۰ هکتار جنگل مصنوعی در الله آباد و بیجار (سیستان) و تپه های عباس آباد (تهران) استفاده گردید.

از سال ۱۳۳۵ بحدود با توسعه عملیات جنگل کاری و متناسب با اعتبارات مربوط اقدامات اساسی دیگری بشرح زیر صورت گرفت:

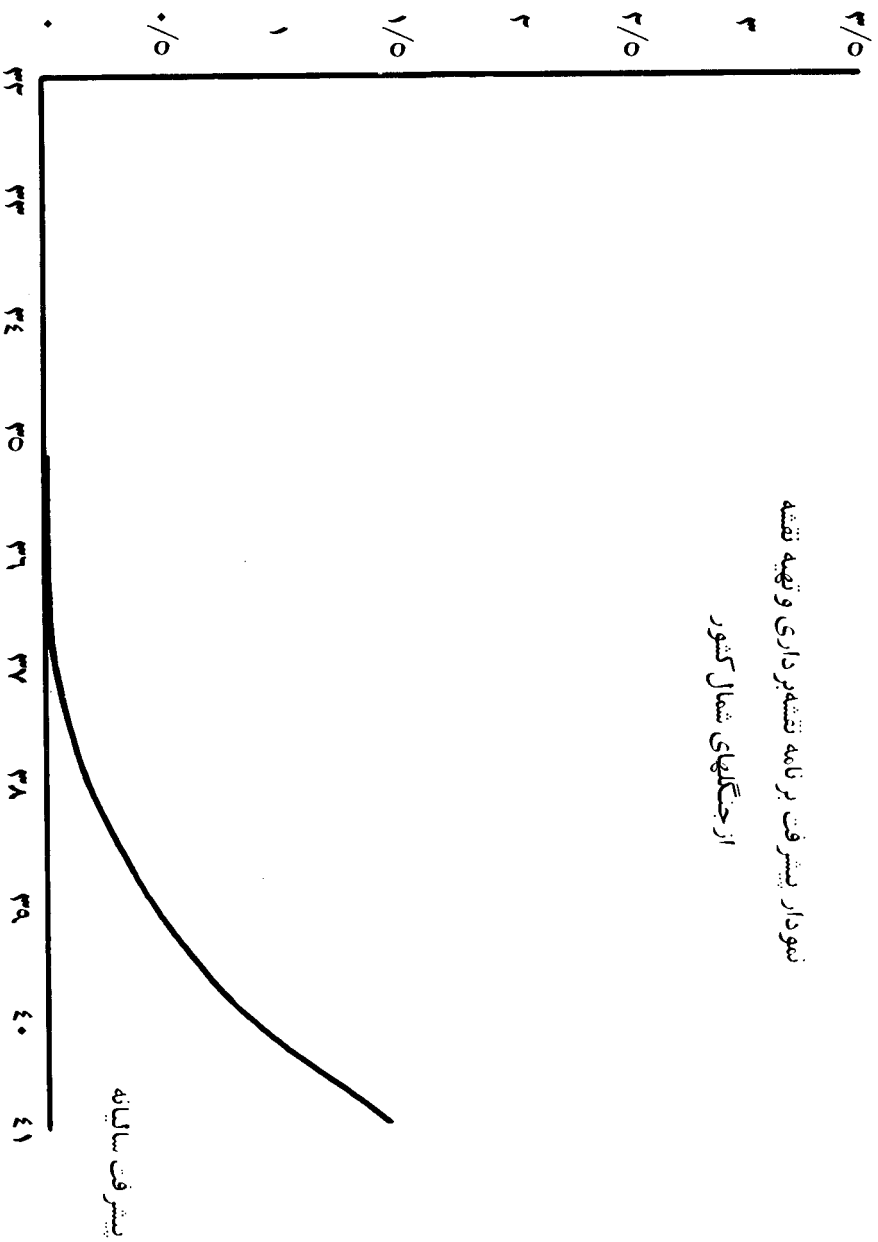
سال	مساحت خزانه های احداث شده	تعداد نهالهای حاصله	توزیع و فروش نهال و قلمه	مساحت جنگلهای مصنوعی احداث شده
۱۳۳۵	۲۲ هکتار	۱۹۵۴۰۰ اصله	۵۲۴۰۰۰ اصله	۴ هکتار
۱۳۳۶	۲۵/۵ «	۱۸۰۰۰۰ «	۱۱۴۶۷۰ «	۶ «
۱۳۳۷	۲۹ «	۳۰۰۰۰۰ «	۱۶۵۳۷۵ «	۸ «
۱۳۳۸	۳۱ «	۲۰۲۷۰۰۰ «	۲۵۹۸۸۲۶ «	۲۱/۵ «
۱۳۳۹	۳۹ «	۳۱۸۸۹۳۷ «	۲۶۱۹۸۲۶ «	۲۲ «
۱۳۴۰	۱۸ «	۱۲۰۰۰۰۰ «	۱۵۳۷۴۲۸ «	۱۴ «
۱۳۴۱	۳۶ «	۱۱۸۷۳۴۹ «	۱۳۵۵۵۱۳ «	۸۲ «
جمع	۲۰۰/۵ «	۸۲۷۸۶۸۶ «	۸۹۱۵۶۳۸ «	۱۵۲/۵ «

سطح جنگلیها

بر حسب میلیون هکتار

نمودار پیشرفت بر نامه نقشه برداری و تهیه نقشه

از جنگلهای شمال کشور

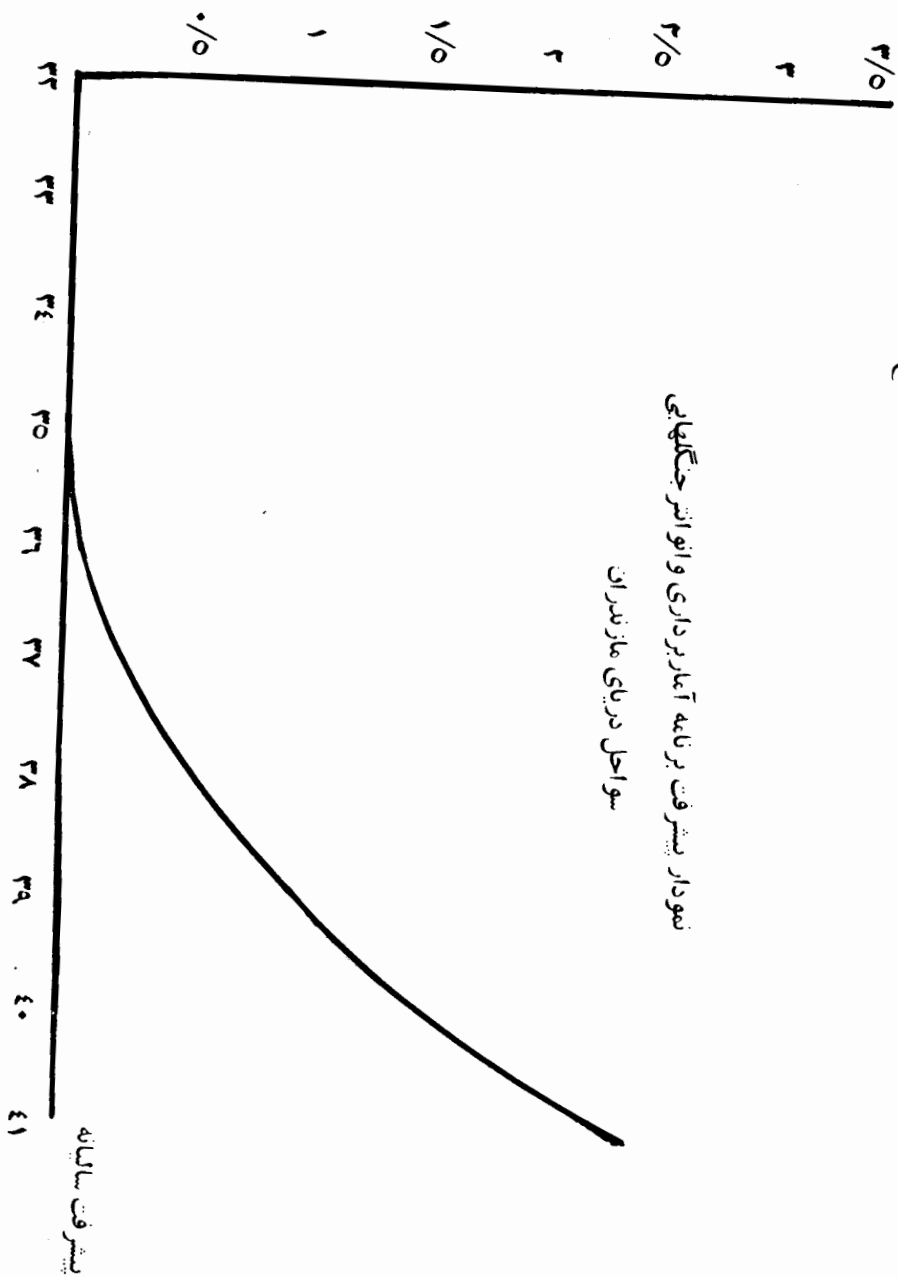
پیشرفت سالانه

با استفاده از عکسهای هوایی جنگلیها

نمودار شماره ۱

بدون بکاربردن عکس هوایی

سطح جنگل‌های شمال بر حسب میلیون هکتار

نمودار شماره ۲

استفاده از عکسهای هوایی بدون

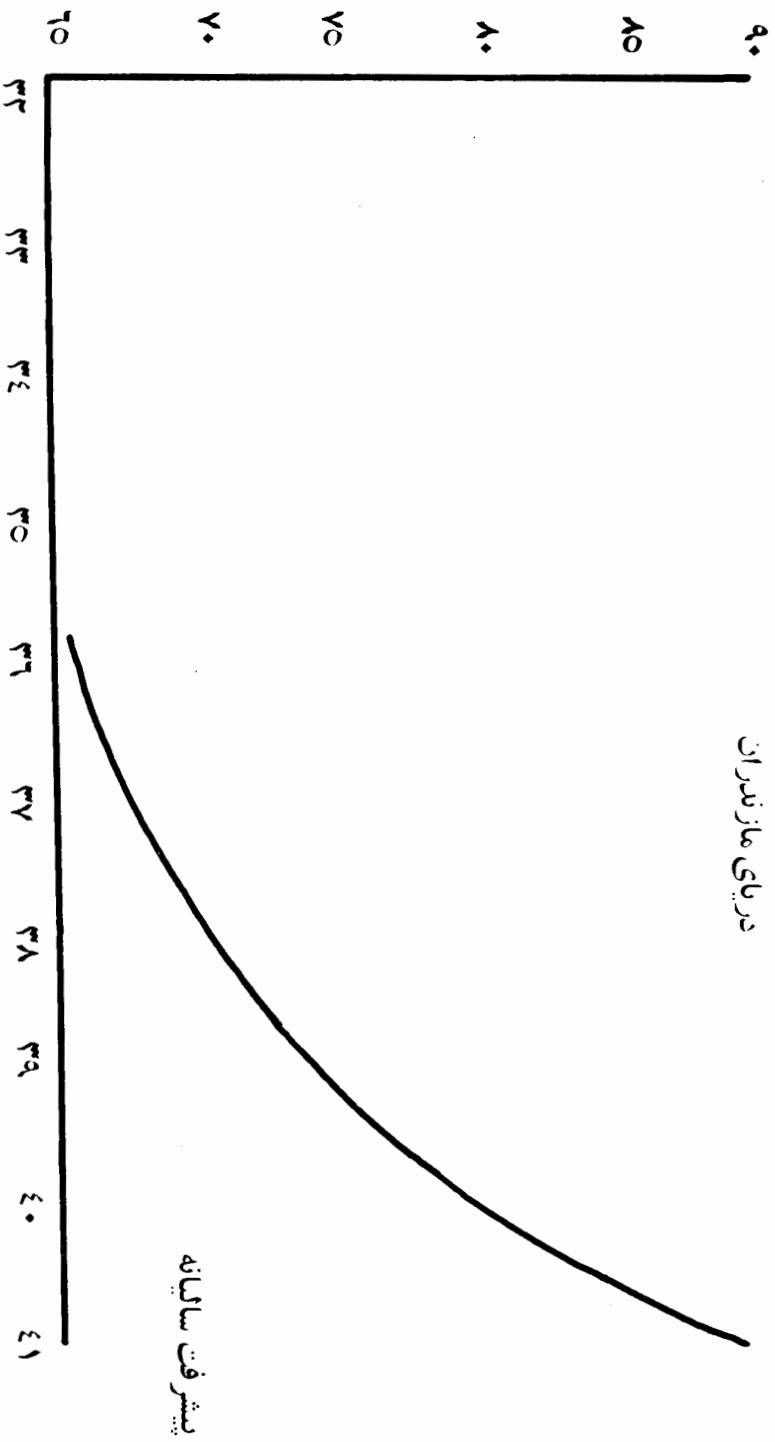
تکثیر بردن عکس هوایی

جداول حجم بر حسب

فرم کلاس

نمودار پیشرفت بر نامه تهیه جدول (طبقه بندی) حجم
فرم کلاس برای تخمین حجم درختان جنگلی سو ا حل -

دریای مازندران

نمودار شماره ۳

در اجرای برنامه‌های احیاء جنگلها از طریق زادآوری طبیعی عملیات قرق و محصور نمودن جنگلهای مخروبه انجام گردید و از سال ۱۳۳۲ تا پایان سال ۱۳۴۱ رویهم سیصد رقبه از جنگلهای مخروبه مناطق گیلان و طوالش و شهنش و نوشهر و مازندران - گرگان و خراسان بمساحت تقریبی ۳۵۰,۰۰۰ هکتار برطبق مقررات قانون جنگلها قرق گردید و پاره‌ای از آنها که بیشتر در معرض هجوم احشام و یا تجاوز اشخاص بوده با سیم خاردار محصور شده است .

تأمین مصارف داخلی کالاهای جنگلی و صدور چوب بخارج

تا قبل از شهریور ماه سال ۱۳۴۱ که امور بهره‌برداری از جنگلها بصورت درخواستهای جزء و بدون وجود طرحهای بزرگ بهره‌برداری امکان‌پذیر و معمول بود سازمان جنگلبانی ایران برای تأمین احتیاجات داخلی کشور نسبت به انواع مختلف کالاهای جنگلی و همچنین تبدیل جنگلهای مخروبه و غیرقابل احیاء بزمینهای زراعی و باغات و بالاخره برای صدور چوبهای مختلف بخارج از کشور اقداماتی بشرح زیر نمود :

سال	میزان پروانه قطع درخت برای تهیه کالاهای جنگلی	پروانه‌های صادره برای تبدیل جنگلهای مخروبه بباغات و اراضی	پروانه صدور چوب بخارج از کشور
۱۳۳۲	۳۶۶۳۳۹ مترمکعب	—	۷۰۸۲ مترمکعب
۱۳۳۳	« ۱۲۵۲۴۴	—	« ۸۴۱۳
۱۳۳۴	« ۱۶۱۱۲۴	۱۸۰ هکتار	« ۷۹۹۲
۱۳۳۵	« ۱۵۹۹۷۶	« ۶۲۸	« ۴۱۳۰
۱۳۳۶	« ۲۲۶۴۲۱	« ۵۳۷	« ۴۱۵۴
۱۳۳۷	« ۷۷۶۱۷	« ۲۹۲	« ۳۷۰۴
۱۳۳۸	« ۲۷۹۶۷۵	« ۸۱۱	« ۵۴۳۸
۱۳۳۹	« ۲۵۲۹۵۴	« ۹۳۷	« ۶۲۲۳
۱۳۴۰	« ۱۷۴۸۵۰	« ۱۵۵	« ۲۱۶۰
۱۳۴۱	« ۱۶۶۷۸۰	« ۳۵۷	« ۳۹۳۳
جمع	« ۱۹۹۰۹۸۰	« ۳۸۹۷	« ۵۳۲۲۹

حفاظت خاک در مناطق کوهستانی و تثبیت شنهای روان در مناطق کویر

خسارات ناشیه از انهدام جنگلها منحصر به محرومیت کشور از خصوصیات فوق‌العاده و فوائد سرشار اقتصادی آن نیست بلکه بر اثر انهدام بتدریج در اثر بارندگیها و سایر عوامل جوی قشر خاک در مناطق کوهستانی شسته میشود و پس از مدتی عرصه جنگلها بصورت سنگلاخهای خشک و غیرقابل استفاده درمیآید . در مناطق جلگه‌ای نیز خاک اراضی بر اثر وزش بادهای تند بهمین سرنوشت دچار میشود . بعلاوه شنهای روان در مناطق کویری نیز اراضی زراعتی - جاده‌ها و حتی خانه‌های مسکونی را تهدید و خسارات هنگفتی متوجه مردم میسازد .

سازمان جنگلبانی ایران از اواسط سال ۱۳۳۸ قسمتی از فعالیتهای خود را متوجه این امور نمود اما چون انجام عملیات عمرانی در این قبیل مناطق بعثت قلت فوق العاده رطوبت و کمبود میزان بارندگی سالانه مستلزم بررسیهای قبلی برای انتخاب بهترین نوع نباتات و درختانی است که مقاومت کافی بخشی داشته و بتوانند در شرایط نامساعد زندگی و نمو خود ادامه دهند اقدام به یک سلسله بررسیهای دقیق علمی و اکولوژی در نواحی مورد نظر گردید و در چهار نقطه از نقاط مختلف کشور « خوزستان - کرمان - مشهد و تهران » بتدریج تا پایان سال ۱۳۴۱ اقدامات زیر صورت گرفت :

- ۱ - احداث ۷ ایستگاه بوسعت مجموعاً ۱۳ هکتار بر روی شش رشته از شزارهای مناطق خوزستان و خراسان و کرمان بمنظور انجام بررسیهای مربوط به تثبیت شن .
- ۲ - احداث سه خزانه بوسعت رو بهم ۱/۵ هکتار در اهواز - کرمان و سبزوار از انواع نباتات و درختان مقاوم بخشی بمنظور مطالعه درباره کیفیت درجه مقاومت آنها برای انتخاب بهترین نوع .
- ۳ - احداث یک ایستگاه بوسعت ۱۰ هکتار برای مطالعه درباره استرداد بارخیزی خاک در شهر و کرمان .
- ۴ - احداث یک ایستگاه بوسعت یک هکتار بمنظور ایجاد پوشش گیاهی بر روی اراضی شور در نیبید کرمان .
- ۵ - احداث یک ایستگاه بوسعت سه هکتار بمنظور مطالعه تحولات نباتی و شرایط اکولوژی - قیچزارها .
- ۶ - بررسیهای مربوط به نگهداری آبخیزها در منطقه قرق شده سیراچال (دره کرج) که از لحاظ حفظ سد کرج و جلوگیری از سرازیر شدن خاک کوهستانهای اطراف بداخل سد اثر فوق العاده دارد .
- ۷ - بررسیهای مربوط به جلوگیری از فرسایش خاک در حوزه سفیدرود گیلان بمنظور حفاظت از سد سفیدرود .

فعالتهای انجام شده در امور حقوقی و تثبیت مالکیت دولت بر جنگلها و مراتع طبیعی

گذشته از فعالیتهائی که از مجرای مقررات قانون جنگلها و از طریق مراجع قانونی در امر تعقیب و تنبیه متخلفین که بدون تحصیل پروانه مبادرت بقطع درخت از جنگلها مینمایند بعمل آمد سازمان جنگلبانی ایران تا قبل از تصویب لایحه قانون ملی شدن جنگلها و مراتع طبیعی کشور اقدام دامنهداری از طرق مختلف و براساس مقررات قوانین مدنی و ثبتی بمنظور جلوگیری از تملک اشخاص نسبت باین قبیل املاک عمومی نمود و با طرح دعاوی و از طریق محاکم صالحه اقدامات لازم در امر تثبیت مالکیت دولت نسبت باینگونه رقبات معمول داشت .

برنامههای آموزشی و تبلیغاتی

توسعه و ترقی فن جنگلبانی براساس روشهای نوین و همچنین جلوگیری از تخریب جنگلها بدست عناصر ناباب مستلزم وجود کادر فنی متناسبی بود که نه تنها از نظر کمیت بلکه از لحاظ کیفیت نیز شایستگی و بصیرت کافی در انجام برنامههای عمرانی و حفاظتی داشته باشند برای این

منظور و همچنین برای آشنائی مردم به ارزش جنگلها و اطلاع آنها از فعالیتهای سازمان جنگلبانی اقداماتی بشرح زیر انجام داد :

۱ - برای تربیت کارمندان مطلع و خبره باصول جنگلداری نوین و همچنین مأموران زبده و ورزیده برای حفاظت از جنگلها بتأسیس آموزشگاههای مختلف واعزام مأموران فنی بخارج از کشور بااستفاده از بورسهای تحصیلی برای تکمیل معلومات آنها اقدام گردید .

سال	فارغ التحصیل از آموزشگاه عالی جنگل و مرتع تأسیس شده در سال ۱۳۳۶	فارغ التحصیل از کلاس کمک مهندسی تأسیس شده در سال ۱۳۳۳	کارمندان اعزامی بخارج از کشور برای استفاده از بورسهای تحصیلی	جنگلبانان ارشد فارغ التحصیل از آموزشگاه جنگلبانی از سال ۱۳۳۶	جنگلبانان فارغ التحصیل از آموزشگاه جنگلبانی تأسیس سال ۱۳۳۵
۱۳۳۲	—	—	۵ نفر	—	—
۱۳۳۳	—	۲۶ نفر	۲ «	—	—
۱۳۳۴	—	—	۶ «	—	—
۱۳۳۵	—	۸۲ «	۹ «	—	۱۰۱ نفر
۱۳۳۶	۲۸ نفر	۳۹ «	۶ «	۳۰ نفر	۲۰۲ «
۱۳۳۷	۲۸ «	۴۳ «	۷ «	۵۰ «	۱۵۴ «
۱۳۳۸	۱۵ «	۳۶ «	۴ «	—	۱۰۰ «
۱۳۳۹	۲۴ «	۴۰ «	۸ «	—	—
۱۳۴۰	۲۳ «	—	۴ «	—	—
۱۳۴۱	۲۵ «	—	۲۲ «	—	—
جمع	۱۴۳ نفر	۲۲۶ نفر	۷۳ نفر	۸۰ نفر	۵۵۷ نفر

۲ - برای اطلاع و استفاده کارمندان فنی جنگلبانی از آخرین تحولات و پیشرفتهای نوین جنگلبانی جهان اقدام بتأسیس يك کتابخانه درمرکز سازمان گردید که تا پایان سال ۱۳۴۱

حدود ۲۰۰۰ جلد کتاب و مجلات خارجی از کشورهای مختلف و بزبانهای فرانسه و انگلیسی و همچنین از نشریات داخلی در آن جمع آوری نموده و در دسترس علاقمندان گذارده میشود .

۳- برای بالا بردن سطح معلومات مأموران جنگلبانی در سراسر کشور و آشنانمودن آنها بفنون مختلف جنگلبانی و همچنین برای آشناساختن مردم به فوائد بیشمار جنگلها و جلب مساعی آنها در مورد حفظ و حراست جنگل و کمک بمأموران جنگلبانی سازمان جنگلبانی ایران با استفاده از اطلاعات و تجربیات مأموران فنی اقدام به تألیف و طبع و انتشار کتب و جزوات مختلف درباره موضوعات گوناگون مربوط به جنگلبانی و جنگلداری نمود و همچنین بروشورها و پسترهای متنوعی که نمودار خصوصیات و فوائد درخت و جنگل و طرق حفاظت است چاپ و در سراسر کشور توزیع کرد .

سال	کتاب منتشره درباره جنگلها		جزوات منتشره درباره جنگلها		بروشور و پستر درباره جنگلها	
	نوع	تعداد	نوع	تعداد	نوع	تعداد
۱۳۳۲	—		۱	۲۴۰۰۰	—	
۱۳۳۳	—		۱	۲۴۰۰۰	—	
۱۳۳۴	۷۰	۳۵۰۰	۲	۲۶۰۰۰	—	
۱۳۳۵	۱	۵۰۰	۱	۲۴۰۰۰	—	
۱۳۳۶	۲	۱۵۰۰	۱	۲۴۰۰۰	۲	۲۵۰۰۰
۱۳۳۷	۲	۱۵۰۰	۵	۵۵۰۰	۴	۷۰۰۰۰
۱۳۳۸	۲	۱۰۰۰	۲	۱۲۰۰۰	۵	۶۵۰۰۰
۱۳۳۹	۱	۵۰۰	۲	۱۲۰۰۰	۴	۵۵۰۰۰
۱۳۴۰	۲	۱۵۰۰	۱	۵۰۰	۳	۳۵۰۰۰
۱۳۴۱	—		—		۴	۳۰۵۰۰
جمع	۸۰	۱۰۰۰۰ جلد	۱۶	۱۵۲۰۰۰ جلد	۲۲	۲۸۰۵۰۰ برگ

۴- تشکیل کنفرانسهای بین المللی جنگلبانی
بمنظور جلب همکاری مؤسسات بین المللی برای کمک به پیشرفت فن جنگلبانی و کسب

اطلاعات لازم از آخرین متد و اصول علم جنگلداری سازمان جنگلبانی ایران در پنج کنگره جنگلبانی شرکت جست .

کنگره بین‌المللی جنگل در ایران	۱۳۳۳	درسال
کمیسیون جنگلبانی خاورمیانه در ایران	۱۳۳۴	درسال
کنفرانس پیمان مرکزی درباره مراتع در ایران	۱۳۳۸	درسال
کنفرانس جنگلبانی سنتو در ترکیه	۱۳۳۹	درسال
کنفرانس جنگلبانی سنتو در پاکستان	۱۳۴۰	درسال

معاملات بازرگانی مستقیم

یکی دیگر از اقدامات سازمان جنگلبانی امر تحصیل درآمد از طریق معاملات بازرگانی مستقیم و همچنین اقداماتی در امر بازداشت کالاهای جنگلی غیرمجاز و فروش آنها بسود دولت بود که میزان کارهای انجام‌شده در این زمینه بشرح زیر است :

- ۱ - تهیه و فروش ۴۶۸,۶۹۶ اصله و ۷۰,۰۰۰ مترمکعب و ۱,۵۰۰ تن انواع چوبهای مورد نیاز اداره کل معادن و ذوب فلزات برای استفاده در امر استخراج ذغالسنگ از معادن جمعاً بمبلغ
۱۶۰,۸۴۲,۴۲۷/- ریال
 - ۲ - تهیه و فروش ۱۲,۳۰۰ تن چوب مورد نیاز اداره کل دخانیات برای جعبه‌های چوبی جهت حمل و نقل کالاهای دخانیاتی جمعاً بمبلغ
« ۳۰,۷۵۰,۰۰۰/-
 - ۳ - تهیه و فروش ۸۰۰ اصله چوب تونلی شرکت بایعکلا بمبلغ
« ۲۸,۴۰۰/-
 - ۴ - تهیه و فروش چوب مورد نیاز کارخانه گلیسیرین برای تهیه جعبه چوبی ۵۰ تن بمبلغ
« ۱۲۵,۵۰۰/-
 - ۵ - فروش درخت سرپا به بنگاه راه آهن دولتی برای تهیه تراورس ۲۴,۵۸۰ مترمکعب بمبلغ
« ۸,۲۶۵,۰۲۵/-
 - ۶ - جمع‌آوری و فروش پسته در جنگلهای دولتی خواجه (خراسان) بمقدار ۴۴,۱۳۶ کیلو
« ۱,۲۰۰,۰۰۰/-
 - ۷ - تهیه و فروش ذغال مورد نیاز عده از کارمندان سازمان جنگلبانی بمقدار ۶۷,۳۴۰ کیلو بمبلغ
« ۱۵,۳۴۷/-
-
- جمع کل فروش « ۲۰۱,۲۲۶,۶۹۹/-

بازداشت و فروش کالاهای جنگلی غیرمجاز بسود دولت

دراثر فعالیتهای مأموران سازمان جنگلبانی ایران از سال ۱۳۳۵ تا پایان سال ۱۳۴۱ کالاهای جنگلی بشرح جدول زیر بسود دولت بازداشت شده است .

سال	تعداد چوب بازداشت شده	تعداد نهال و درخت بازداشتی	مقدار هیزم غیرمجاز بازداشت شده	مقدار ذغال غیرمجاز بازداشت شده
۱۳۳۵	اصله ۳۱۲,۹۸۳	اصله ۱۲,۴۷۶	۲,۰۴۲ استر	۲۶۶,۰۳۵ کیلو
۱۳۳۶	« ۲۱۳,۶۹۱	« ۱۶,۵۳۸	« ۹۶۱	« ۱۴۵,۶۰۵
۱۳۳۷	« ۱۳۲,۵۸۹	« ۷۸,۳۰۳	« ۷۲,۱۴۸	« ۴۶۷,۹۵۵
۱۳۳۸	« ۵۵,۶۰۱	« ۲,۰۵۱	« ۱,۱۷۶	« ۱,۵۲۲,۹۱۳
۱۳۳۹	« ۵۲,۲۲۹	« ۴۲,۳۹۵	« ۴,۱۱۰	« ۱,۶۴۷,۹۸۰
۱۳۴۰	« ۲۷۸,۲۴۱	« ۱۱۶,۱۴۵	« ۴,۲۳۰	« ۲۳۹,۵۶۵,۴۲۵
۱۳۴۱	« ۱۳۰,۱۶۹	« ۲۹۵,۳۹۹	« ۲۲۲,۹۰۶	« ۲,۸۵۶,۳۱۹
جمع	« ۱,۱۷۵,۵۰۳	« ۵۶۳,۳۰۷	« ۳۰۷,۵۷۳	« ۴۴۶,۴۷۲,۲۳۲

فروش کالاهای جنگلی غیرمجاز بسود دولت بمؤسسات دولتی مقدار ۱,۰۸۴,۱۵۴ اصله بشرح زیر:

سال	مقدار چوبهای فروخته شده	مبلغ فروش
۱۳۳۴	اصله ۱۶,۸۲۰	۱,۹۳۶,۳۲۵ ریال
۱۳۳۵	« ۷۴۴,۳۳۶	« ۹۴,۸۲۲,۲۹۳
۱۳۳۶	« ۱۴۱,۱۱۰	« ۱۲,۸۸۵,۰۲۱
۱۳۳۷	« ۱۲۵,۹۷۶	« ۱۴,۸۸۹,۱۶۸
۱۳۳۸	« ۱۳,۳۴۳	« ۳,۱۵۳,۳۶۰
۱۳۳۹	« ۹,۰۰۶	« ۳,۰۶۴,۵۲۸
۱۳۴۰	« ۱۸,۳۹۰	« ۷,۳۳۳,۰۱۰
۱۳۴۱	« ۱۵,۱۷۳	« ۳,۹۰۲,۷۹۵
جمع	اصله ۱,۰۸۴,۱۵۴	۱۴۱,۹۸۶,۵۰۰ ریال

قانون ملی کردن جنگلها

با مرحله اجرا درآمدن یکایک محبوبات ششگانه پیشنهادی شاهنشاه قانون ملی کردن جنگلهای ایران صورت تحقیق یافت و از این پس این ثروت عظیم ملی نیز در جهت رشد و تکامل جامعه ایرانی مؤثر خواهد افتاد .

با اجرای این قانون از تجاوز عده انگشتشماری مالکان سودجو جلوگیری میشود و فعالیتهای عمرانی در امر احیای جنگلها و مراتع مخروبه که بعلت وجود مالکان و مدعیان مالکیت خصوصی را کد مانده بود گسترش مییابد .

بموجب طرحی که در دست اقدام است بتدریج بایکی از عوامل مخرب جنگل که دامپروری در مناطق جنگل است مقابله خواهد شد و بانهیه برنامههای لازم در وضع تعلیف دامها تغییراتی بوجود خواهد آمد . اختلافات ملکی بین اشخاص نسبت بجنگلها و مراتع از بین میرود و طرحهای جنگلداری بر اساس روشهای علمی و نوین در مناطق جنگلی اجرا و بهره برداری صحیح از آن خواهد شد . بدیهی است سرمایه گذاران نیز در این صورت با حصول اطمینان و طیب خاطر سرمایه گذاری مبادرت میکنند .

بدین ترتیب با توسعه عملیات راهسازی در جنگلها و سایر عملیات بهره برداری عده زیادی از بیکاران بکارگمارده میشوند و روستائیان نیز خواهند توانست در اوقات فراغت از امور کشاورزی بکار مشغول و با دریافت دستمزد درآمد بیشتری برای بالارفتن سطح زندگی خود تحصیل نمایند .

با اجرای این قانون نیازمندیهای داخلی کشاورزان و جنگل نشینان از نظر تعلیف احشام و چوب درخت محالاً تأمین و بدینوسیله گام مؤثری در راه افزایش سطح درآمد و رونق زندگی کشاورزان و دامداران برداشته خواهد شد .

بالغاء مالکیتهای خصوصی و تثبیت مالکیت ملی بر اراضی جنگلی ، آنقسمت از اراضی جنگل که غیرمولد میباشد با شرایط مناسب و آسانی در اختیار شرکت های دامپروری قرار میگیرد و این خود عاملی است در بهبود وضع تغذیه صحیح احشام و تولید حشم بیشتر و همچنین با افزایش سطح مراتع مرغوب از فشار تعلیف دام در جنگلها جلوگیری میشود .

اجرای قانون ملی کردن جنگلها در پیشرفتهای بازرگانی و اقتصادی کشور بطور فوق العاده ای مؤثر است شالوده اقتصاد نوینی را که رهبر خردمند ما با پیشنهاد قوانین ششگانه محبوبات ملی ریخته اند مستحکم میسازد زیرا نیازمندیهای داخلی کشور از لحاظ انواع فرآورده های جنگلی بصورت اطمینان بخش و ثابتي تأمین میگردد .

از نظر صادرات چوب و تأمین ارز نیز چون خریداران خارجی بیک سازمان دولتی بمراتب بیش از بازرگانان متفرقه اعتماد دارند طبعاً صادرات چوب رونق خواهد یافت .

با تثبیت مالکیت ملی و دخالت و نظارت دولت در امر بهره برداری از جنگلها امکانات بیشتری جهت جلب سرمایه های خارجی بمنظور توسعه صنایع چوب فراهم میشود و احتیاجات داخلی کشور در مورد هر نوع چوب مرغوب و فرآورده های مورد نیاز تأمین خواهد شد و بدینوسیله هر سال از خروج مقدار زیادی ارز جلوگیری میشود و در نتیجه سطح مبادلات محصولات جنگلی ایران بین کشورهای خاورمیانه افزایش می یابد .

اجرای قانون ملی کردن جنگل در عمران اراضی جنگلی از طریق واگذاری آنها
بزارعین و کشاورزان بنحومطلوبی مؤثر است .

برطبق برنامه‌ایکه دراینمورد تنظیم شده اراضی جنگلی بترتیب بکسانیکه مراتع مشجر
و یا غیرمشجر آنها ملی شده ، بـجنگل‌نشینانیکه اراضی داخلی جنگل را ترك نموده و برای احیاء
بـسازمان جنگلبانی واگذار نموده‌اند ، بمؤسسات فرهنگی ، بهداشتی و علمی دولتی ، مؤسسات
خیریه وبتحصیل‌کرده‌های کشاورزی که شاغل کارهای دولتی نباشند واگذارمیشود تا درمدت معین
وبرطبق شرایطی که درنظر گرفته شده نسبت باحیاء این اراضی ازطریق تبدیل آن به باغ و قلمستان
یا جنگل مصنوعی اقدام نمایند .

با اجرای این هدف بسرعت کلیه اراضی بوته‌زار و مخروطه و جنگلی که فاقد ارزش
اقتصادی هستند باغها و مزارع سرسبز تبدیل میشود ومقدار زیادی از اراضی جنگلی نیز که
سالیان دراز بی‌مصرف افتاده وصاحبان آنها درباره عمران آن اقدامی نکرده‌اند بین عده کثیری
تقسیم خواهد شد ودر نتیجه باسرعت هرچه تمامتر روبآبادی خواهندرفت ضمناً کسانیکه از جنگلها
یا مراتع مشجر اعاشه مینموده‌اند درمقابل از مساعدت دولت برخوردار شده ومیتوانند زندگی
خود را بنحو بهتری اداره کنند .

همچنین عده زیادی از تحصیل‌کرده‌های کشاورزی بکارهای تولیدی مشغول وموجب
افزایش سطح تولید چوب وتوسعه باغها میشوند و نتیجه کلی آن درجهت منافع عمومی یعنی
ازدیاد سطح تولید وبالا رفتن سطح درآمد افراد و استفاده کامل از منابع طبیعی خواهدبود .

جمع کل بودجه وزارت کشاورزی از منابع مختلف سال ۱۳۳۲ - ۱۳۴۱

سال	بودجه کل کشور	سازمان برنامه	حساب عملیات مخصوص	جمع کل
۱۳۳۲	۱۸۱,۳۸۲,۰۰۰ ریال	—	—	۱۸۱,۳۸۲,۰۰۰/—
۱۳۳۳	« ۲۶۹,۴۷۵,۳۰۰	—	۲۳,۸۰۲,۱۱۷/—	۲۹۳,۲۷۷,۴۱۷/—
۱۳۳۴	« ۲۶۹,۴۷۵,۰۰۰	—	۳۴,۸۷۵,۴۳۶/—	۳۰۴,۳۵۰,۴۳۶/—
۱۳۳۵	« ۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۴۷۲,۲۷۰	۱۶۴,۳۰۳,۱۱۷/۸۰	۶۶۹,۷۷۵,۳۸۷/۸۰
۱۳۳۶	« ۴۸۰,۹۰۳,۰۰۰	۱۶۶,۹۰۸,۰۰۳	۱۳۷,۵۱۰,۲۴۵/۱۰	۷۸۵,۳۲۱,۲۴۸/۱۰
۱۳۳۷	« ۴۳۰,۵۱۶,۶۱۶	۱۴۸,۹۰۱,۲۳۹/۵۰	۲۰۷,۷۲۴,۷۰۸/۶۰	۷۸۷,۱۴۲,۵۶۴/۱۰
۱۳۳۸	« ۵۴۲,۳۲۴,۹۹۲	۱۵۸,۰۹۷,۲۸۸	۹۷,۵۷۸,۸۷۵/۹۵	۷۹۸,۰۰۱,۱۵۵/۹۵
۱۳۳۹	« ۶۹۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۶۰,۹۱۹,۳۲۴	۸۸,۹۷۹,۵۰۰/۵۰	۹۳۹,۸۹۸,۸۲۴/۵۰
۱۳۴۰	« ۶۹۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۵۷,۸۳۴,۳۴۵	۹۲,۶۵۲,۵۴۳/۵۰	۹۴۰,۴۸۶,۸۸۸/۵۰
۱۳۴۱	« ۶۲۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۸۰,۷۰۶,۵۸۳	۱۲۳,۶۴۵,۳۴۸/—	۹۳۲,۳۴۷,۹۳۱/—

پیشرفت‌های صنعتی

- پیشرفت‌های صنعتی ایران .
- توسعه صنایع نساجی .
- توسعه صنعت قند .
- جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی .
- تأسیس کارخانه‌های مهم .
- توسعه بازرگانی - آمار صادرات و واردات صنعتی .
- اعطای وام‌های صنعتی و معدنی .
- تأثیر اعطای وام‌های صنعتی و معدنی .
- ذوب آهن و پتروشیمی .
- اقتصاد ایران .
- صنعت نفت .

پیشرفت‌های صنعتی ایران

از سال ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۲ فعالیتهای صنعتی و سرمایه‌گذاری بعلت عدم ثبات سیاسی و آرامش اجتماعی بسیار محدود بود و تنها سرمایه‌داران و مؤسسات خصوصی در بعضی از رشته‌های صنعتی از قبیل نساجی نخی و پشمی اقداماتی نمودند و در چند شهر کارخانه‌هایی تأسیس کردند .

دولت نیز در رشته‌هایی از قبیل نساجی و قندسازی و سیمان‌سازی و استخراج معادن فعالیتهایی نمود ، لکن این اقدامات پاسخگوی احتیاجات کشور نبود و لازم مینمود که سرعت برای تأمین احتیاجات اصلی و اساسی مردم اقداماتی بعمل آید و نیروی انسانی مجهز گردد و در راه صنعتی کردن کشور گامهای مؤثری برداشته شود .

از سال ۱۳۳۲ به بعد در نتیجه فراهم آمدن زمینه‌های مساعدی از قبیل ثبات و آرامش و اعاده اعتماد عمومی و تضمین منافع سرمایه‌گذاران ، سرمایه‌گذاری خصوصی بیش از پیش مورد توجه قرار گرفت و سیاست صنعتی کشور متوجه تقویت و اجرای برنامه‌های توسعه صنعتی و معدنی بدست مردم و مؤسسات خصوصی گردید بهمین سبب سرمایه‌های راکد افراد بمنظور انجام امور تولیدی بکار افتاد و با ایجاد تسهیلات لازم و تشویقهای قانونی از قبیل معافیت مالیاتی و گمرکی مؤسسات تولیدی و تشویق صادرات و تولید و ترمیم مالیات بردرآمد و تعرفه گمرکی هر روز بر فعالیتهای تولیدی افزوده شد .

طی این مدت با استفاده از سرمایه و فعالیت و کوشش صاحبان سرمایه‌های خصوصی قدمهای مؤثر و مفیدی در راه پیشرفت صنایع کشور برداشته شد بطوریکه هم‌اکنون اثرات این فعالیت که موجب پیشرفت صنایع مختلف در اجتماع شده مشهود است .

توسعه صنایع نساجی

در دهسال گذشته کوشش شد تا به سه طریق زیر برای تکمیل کارخانه‌های موجود نساجی و خرید و نصب کارخانه‌های جدید سرمایه‌گذاری شود .

- ۱ - سرمایه‌گذاری مستقیم برای تکمیل و اصلاح کارخانه‌های دولتی قدیم .
- ۲ - سرمایه‌گذاری از طریق مشارکت با اشخاص .

۳ - سرمایه‌گذاری از طریق اعطای وام بصاحبان صنایع .

الف - درمورد سرمایه‌گذاری مستقیم باتکمیل ماشین آلات

برای تکمیل و رفع نواقص کارخانه‌های نساجی اقدام لازم بعمل آمد و فهرست این کارخانه‌ها با افزایش محصول هریک در زیر شرح داده میشود .

۱ - کارخانه نساجی بهشهر - تولید سالانه این کارخانه که از ۱۷ میلیون متر تجاوز نمیکرد به ۳۱ میلیون متر افزایش یافت و نوع محصول آن نیز از حیث مرغوبیت و کیفیت موردپسند بازار واقع شد .

۲ - کارخانه شماره ۱ شاهی - در این کارخانه که بمراتب از کارخانه بهشهر قدیمی‌تر و فرسوده‌تر بود سرمایه‌گذاری بیشتری شد و یک کارخانه نخریسی بظرفیت ۲۲ هزار دوک خریداری و نصب گردید . محصول سالانه این کارخانه از پنج میلیون متر به ۱۴ میلیون متر افزایش داده شد .

۳ - کارخانه چیت‌سازی تهران - برای تکمیل این کارخانه و بالابردن میزان تولیدات آن کارخانه مجهز وجدیدی بظرفیت ۳۰ هزار دوک نخریسی تأسیس شد و یک کارخانه مجهز و کامل رنگرزی و چاپ احداث گردید . محصول این کارخانه که پارچه‌های نخی از قبیل چیت - چلوار - کودری - کتان و کرکی است به ۳۵ میلیون متر در سال افزایش یافت .

۴ - کارخانه شماره ۲ شاهی - برای توسعه تولید منسوجات نخی کارخانه جدیدی در شهر شاهی که از نظر تولید پنبه و مرکزیت حائز اهمیت بود تأسیس شد . قسمت ریسندگی و بافندگی این کارخانه بظرفیت ۳۰ هزار دوک ریسندگی و ۱۰۲۰ دستگاه بافندگی تمام اتوماتیک است و ظرفیت تولید سالانه آن در حدود ۲۵ میلیون متر انواع پارچه‌های نخی میباشد کارخانه رنگرزی این کارخانه که از مدرن‌ترین و عالی‌ترین ماشینهای امروزی است قدرت تکمیل و چاپ شصت میلیون متر پارچه را دارا میباشد . در اثر تکمیل و اصلاح کارخانه‌های فوق و یا ایجاد کارخانه‌های جدید نساجی تولید سالانه این کارخانه‌ها از ۳۱ میلیون متر به ۱۰۵ میلیون متر افزایش یافت .

کارخانه گونی‌بافی جدید شاهی

بمنظور تهیه لفاف برای پنبه و تولید گونی علاوه بر تکمیل یک کارخانه گونی‌بافی که بظرفیت سالانه سه میلیون متر در شاهی مشغول کار بود کارخانه جدید گونی‌بافی تمام اتوماتیک دیگری بظرفیت سالانه ۷ میلیون متر چتائی تأسیس شد .

درمورد سرمایه‌گذاری از طریق مشارکت با اشخاص

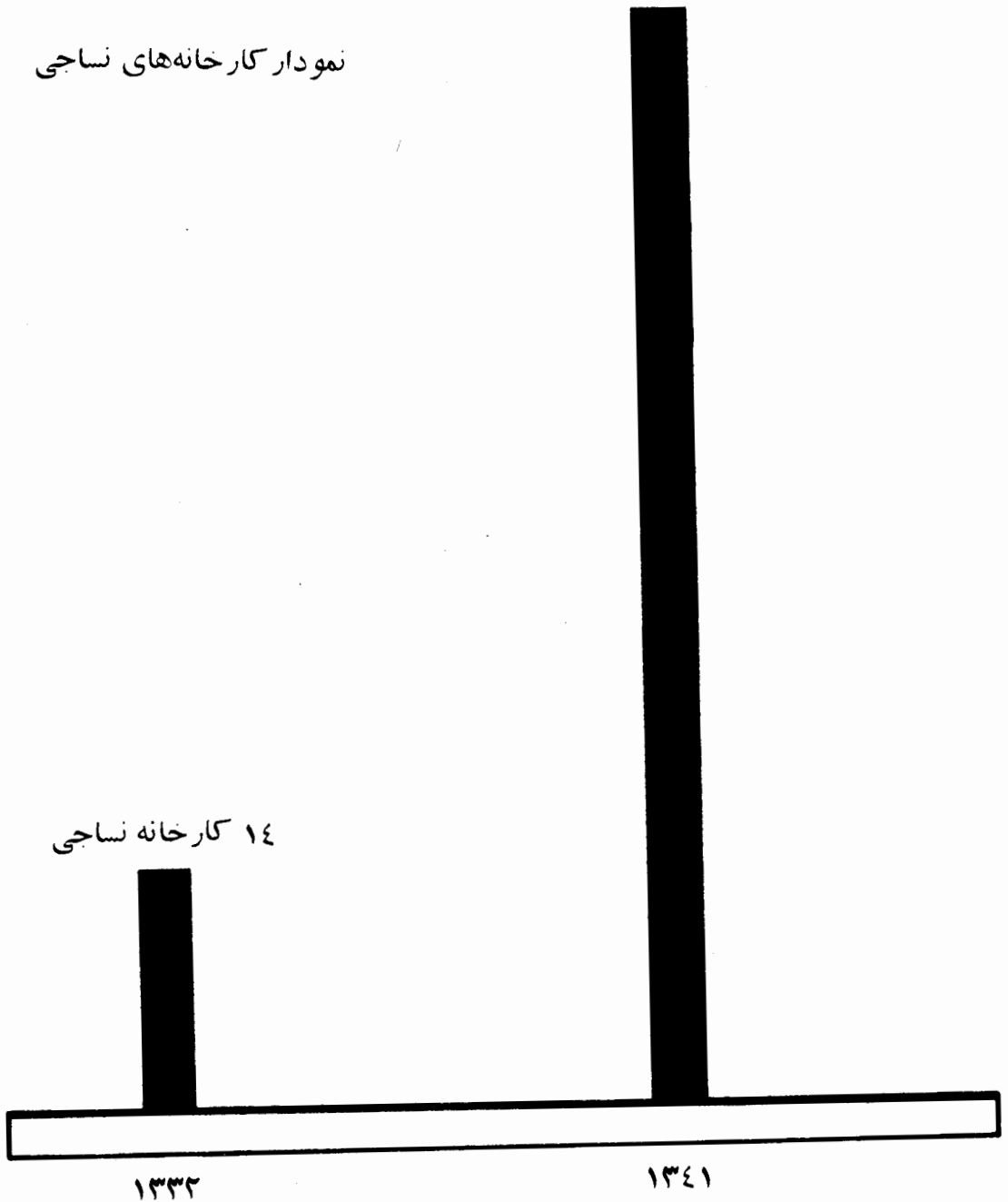
ضمن مشارکت با شرکت‌های خصوصی و اعطای اعتبار لازم برای فعالیت این شرکتها شرکت نساجی شوش با سرمایه ۱۰۰ میلیون ریال تشکیل شد و ساختمان کارخانه و نصب ماشین آلات مبادرت ورزید . ظرفیت سالانه این کارخانه به ۱۵ میلیون متر بالغ میگردد .

کارگاههای بافندگی دستی

برای ایجاد کارگاههای بافندگی مدرن و آشنا کردن مردم بوسائل بهتر و مؤثرتر تعدادی

۶۴ کارخانه نساجی

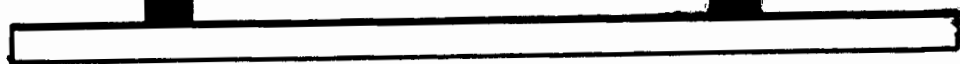
نمودار کارخانه‌های نساجی

۴۱۸ میلیون متر

قدرت تولید سالانه کارخانه‌های نساجی

۶۰ میلیون متر

۱۳۳۳

۱۳۴۱

ماشین بافندگی دستی خریداری و در اصفهان کوهپایه - یزد و کرمان نصب شد و با این اقدام تولید دستی پارچه نخی در کشور افزایش داده شد .

سرمایه گذاری از طریق اعطای وام بصاحبان صنایع

بمنظور کمک بصاحبان کارخانه های نساجی خصوصی و ترمیم و توسعه تأسیسات موجود از طریق بانک اعتبارات صنعتی مبلغی معادل ۳۷۳ میلیون ریال به آنها وام داده شد و بدین طریق بر تولید سالانه نساجی کشور ۵۰ میلیون متر افزوده شد .

بدین ترتیب بر اثر اقداماتی که در مورد بهبود وضع کارخانه های نساجی صورت گرفت تعداد کارخانه های نساجی از ۱۲ کارخانه خصوصی و دو کارخانه دولتی در سال ۱۳۳۲ به ۶۰ کارخانه خصوصی و ۴ کارخانه مجهز دولتی در سال ۱۳۴۱ افزایش یافت . حجم تولیدات کارخانه های نساجی نیز از ۶۰ میلیون متر به ۴۱۸ میلیون متر قدرت تولید سالانه افزایش داده شد .

توسعه صنعت قند

تا سال ۱۳۳۲ کارخانه های قند کشور محدود به ۱۲ کارخانه تهیه قند از چغندر و یک تصفیه خانه بود و جمعاً در حدود ۶۰ هزار تن قند و شکر تولید میگردید چون مصرف قند و شکر کشور خیلی بیش از ظرفیت تولید کارخانه های موجود بود اقدامات وسیعی در زمینه توسعه تولید قند و شکر صورت گرفت و از طریق سرمایه گذاری مستقیم و راهنمایی و کمک به سرمایه گذاری خصوصی کارخانه های قند موجود تقویت شد و کارخانه های جدیدی بکار افتاد .

تکمیل و تجهیز کارخانه های قند مرو دشت - فسا - چناران و بردسیر و همچنین تصفیه خانه ورامین و ایجاد کارخانه های قند جدید موجب شد که بمقدار وسیعی تولید قند کشور افزایش یابد . بدین ترتیب قدرت تولید قند سالانه کشور از ۶۰ هزار تن در سال ۱۳۳۲ به ۲۱۷۰۰۰ تن در سال ۱۳۴۱ بشرح زیر ترقی داده شد .

۱ - تولید ۱۱ کارخانه قند چغندر کرج - شازند - شاه آباد - مرو دشت - تربت حیدریه - رضاییه - میاندوآب - آبکوه - فسا - کرمان و چناران	۷۹۰۰۰ تن
۲ - تصفیه خانه دولتی شکر خام در ورامین	۲۳۰۰۰ تن
۳ - کارخانه نی شکر دولتی در هفت تپه خوزستان	۳۰۰۰۰ تن
۴ - کارخانه چغندر قند خصوصی در فریمان و اصفهان	۴۰۰۰۰ تن
تصفیه خانه خصوصی شکر خام در اهواز	۴۵۰۰۰ تن
جمع	۲۱۷۰۰۰ تن

با بکار افتادن ۶ کارخانه خصوصی در حال نصب جمع ظرفیت تولید به ۲۹۴۰۰۰ تن در سال بالغ خواهد گردید .

نظیر چنین پیشرفتهائی برای صنایع روغن نباتی - سیمان - لوازم فلزی - پلاستیکی و لاستیکی و بعضی صنایع مولد کالاهای مصرفی دیگر قابل ذکر است که نشان دهنده رشد صنایع کشور در سالهای ۳۲ - ۴۲ میباشد بموجب برآوردی که شده ارزش تولید ۵ قلم محصول کارخانه های داخلی (سیمان - قند و شکر - قماش نخی - دخانیات - کبریت) در سال ۳۲ در حدود ۴/۲ میلیارد ریال و در سال ۱۳۳۴ معادل ۶/۷ میلیارد ریال و در سال ۱۳۳۸ در حدود ۱۰/۳

میلیارد ریال بالغ گردیده است .

با توجه به توسعه و افزایش تولیدات داخلی - محصول کارخانه ها و معادن ایران که در بیست سال قبل قسمت بسیار کوچکی از تولیدات ملی ایران را تشکیل میدادند امروزه در حدود ۱۰ - ۱۵ درصد تولید ملی را تشکیل میدهند بدون آنکه درآمد حاصل از نفت را در این برآورد منظور کنیم و با در نظر گرفتن اینکه تولیدات کشاورزی در حدود ۳۰ - ۴۰ درصد تولید ملی میباشد میزان تأثیر قابل توجه صنایع در درآمد ملی واضح میگردد .

بر اساس محاسبات و برآوردهائی که شده رشد سالیانه تولیدات صنعتی بجز نفت در فاصله سالهای ۳۴ - ۳۸ در حدود ۸ - ۱۰ بوده است بدین ترتیب ملاحظه میشود که صنایع جوان کشور در ظرف مدت بسیار خیلی قادر گردیده است در تولید ملی نقش قابل ملاحظه ای را ایفا نماید .

جلب و حمایت سرمایه های خارجی

ثبات سیاسی و اقتصادی و جلب اعتماد عمومی ده ساله اخیر کشور که در نتیجه اجرای سیاستها و برنامه های جامع و مترقی بوجود آمد نه تنها سدی در برابر فرار سرمایه ملی از کشور شد بلکه زمینه مساعدی برای سرمایه گذاری جدید و جلب سرمایه های خارجی بکشور گردید بطوریکه در ابتدای سال ۱۳۴۲ میزان سرمایه های خارجی که در اثر قانن جلب و حمایت سرمایه های خارجی در ایران و در قسمت صنایع بکار افتاده است برابر با ۱,۱۸۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال میباشد .

تأسیس کارخانه های مهم

اقدامات بسیار ارزنده دیگری نیز در زمینه صنعتی شدن کشور بعمل آمده که بطور خلاصه در زیر شرح داده میشود .

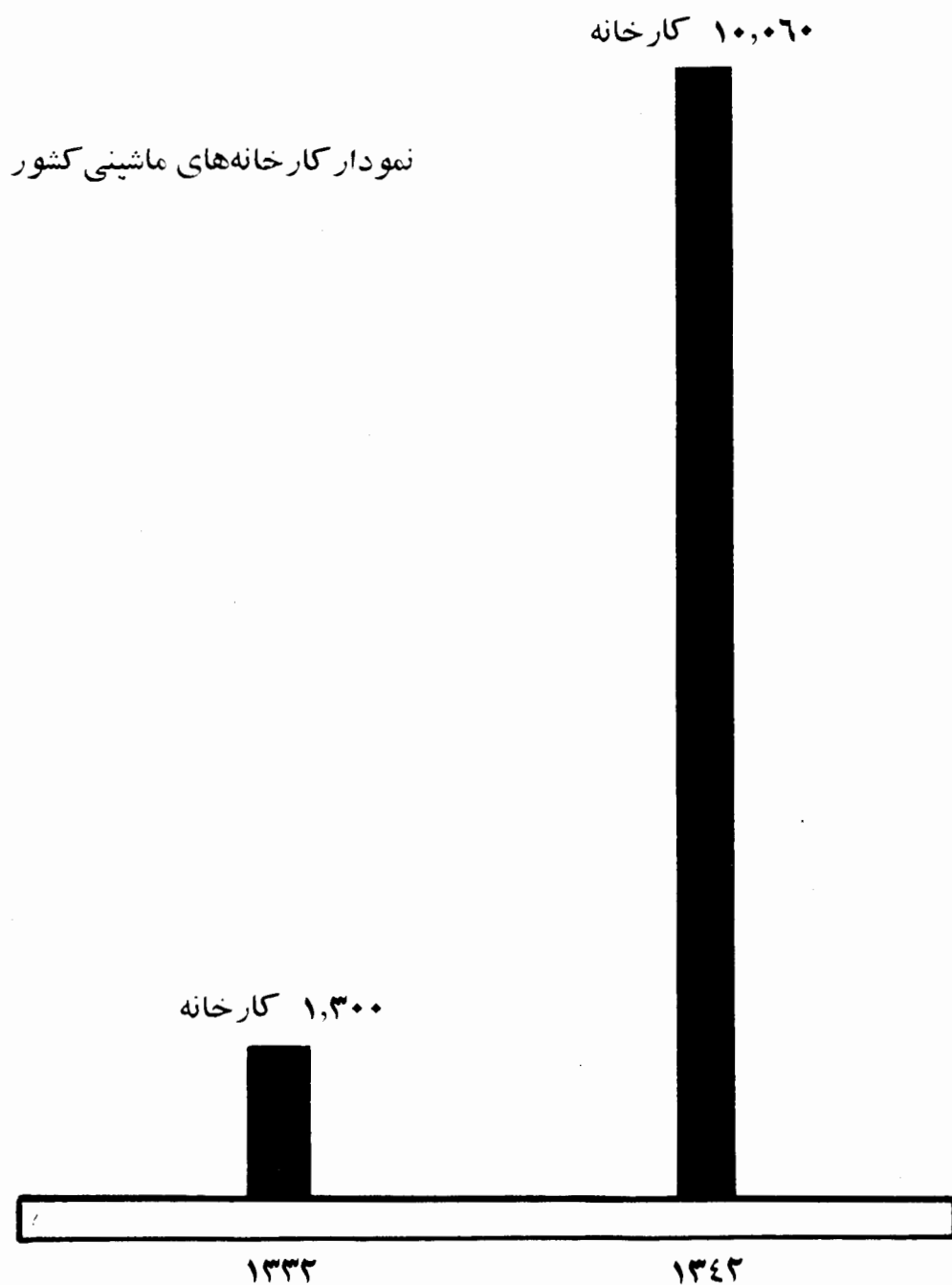
- ۱ - تأسیس يك کارخانه کودشیمیائی در شیراز با ظرفیت ۸۰ هزار تن در سال که اکنون شروع به بهره برداری از آن شده است .
 - ۲ - تأسیس کارخانه های بسیار مجهز داروئی که در حدود ۵۰ درصد میزان کل احتیاجات کشور را تأمین میکنند .
 - ۳ - تأسیس کارخانه های یخچال سازی و اجاق های گازسوز و نفت سوز و موتور رادیو و تلویزیون با ظرفیتی که تمام احتیاجات مملکت را تأمین مینمایند .
 - ۴ - تأسیس کارخانه های موتور اتومبیل سواری و اتوبوس و باری با ظرفیتهای قابل توجهی که قسمتی از آن در ایران ساخته شده و بتدریج تماماً در ایران ساخته خواهند شد .
 - ۵ - تأسیس کارخانه های کره - ماست - پنیر و شیر پاستوریزه در سراسر کشور که به سلامت مردم و حفظ بهداشت کمک شایان و قابل توجهی مینمایند .
 - ۶ - تأسیس کارخانه های شیمیائی برای تهیه مواد اولیه صنایع شیمیائی از قبیل اسید کلریدریک و غیره در خوزستان و تهران که عامل بسیار مهمی در توسعه صنایع پتروشیمی و شیمیائی بشمار می آیند .
- میزان تولید بعضی از تولیدات در اول سال ۱۳۴۱ که در سال ۱۳۳۲ یا در کشور تولید نمیشده و یا تولید آن بصورت ماشینی نبوده است بشرح زیر است :

نوع محصولات	مقدار	واحد
شیر پاستوریزه	۱۳,۶۴۴,۳۴۹	لیتر
روغن نباتی هیدروژنه	۳۹,۸۵۸	تن
مشروبات غیر الکلی	۱۰۶,۹۰۵,۸۸۳	بטר
لاستیک روکش شده	۱۴,۰۰۰	حلقه
لاستیک توئی	۹۶,۰۰۰	«
لاستیک روئی	۹۶,۰۰۰	«
انواع کفش لاستیکی	۷,۸۹۷,۹۰۶	جفت
انواع مواد شیمیائی	۱,۷۶۰	تن
انواع بستنی ماشینی	۳۶۹	«
نان ماشینی	۳۵۶۲	«
انواع صابون و پودر رختشوئی	۵۳,۷۱۰	«
لوله های چدنی	۶۳۴۲	«
انواع لوازم الکتریکی (کلید - پریز و کار و توکار جعبه تقسیم - سریج و غیره)	۲,۳۱۷,۱۲۰	عدد
آبگرم کن	۱۷,۶۵۶	«
بخاری با کاربوراتور	۶۰,۰۲۵	«
بخاری علاءالدین	۷۶,۲۲۸	«
انواع میخ	۳,۴۸۰	تن
اجاق گاز کوچک و بزرگ	۱,۰۰۰	دستگاه
انواع خود روهای مونتاژ شده	۲,۰۸۵	«
کولر آبی	۱,۵۰۰	«
زیپ	۱,۵۰۰,۰۰۰	متر
اشیاء پلاستیک	۲,۲۹۰	تن
گاز اکسیژن	۲,۷۰۹,۸۴۰	لیتر
ریل پرده	۱,۰۰۰,۰۰۰	متر

افزایش کارخانه‌های ماشینی و کارگران آنها در سالهای ۳۲ تا ۱۳۴۲

در سال ۱۳۳۲ در سراسر ایران تنها ۱۳۰۰ کارخانه ماشینی وجود داشت که جمعاً ۷۵۰۰ کارگر در آنها بفعالیت مشغول بودند در حالیکه اکنون تعداد ۱۰۰۶۰ کارخانه ماشینی در سراسر کشور بفعالیت مختلف مشغولند و ۱۳۹۰۰۰ کارگر که از تمام مزایا و حقوق متداوله کارگری دنیا استفاده مینمایند چرخهای عظیم و غول‌پیکر صنعت جوان کشور را بحرکت درآورده‌اند .
(۸۵ هزار نفر کارگران صنعت نفت - راه آهن دولتی ایران - دخانیات و سیلات در رقم فوق منظور نشده است) .

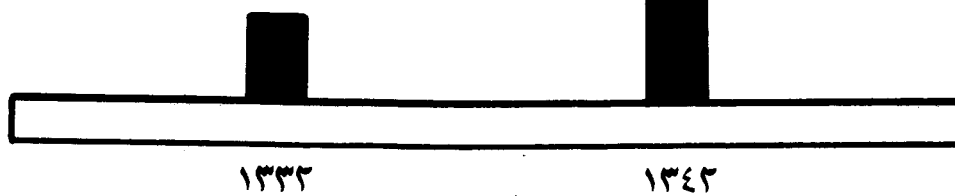
باتوجه بآمار فوق طی ده سال گذشته بیش از هشت هزار و هفتصد کارخانه در نقاط مختلف کشور تأسیس یافته و تولیدات صنعتی آن نیازمندیهای مردم را تا حد امکان تأمین نموده است . برای ماکه خود همراه با این تحولات پیش می‌رویم احساس اینهمه موفقیت کمتر پیش می‌آید ولی افزایش تعداد ۸۷۰۰ کارخانه ماشینی و بکارگماردن بیش از یکصد و سی هزار نفر کارگر طی ده سال موفقیت آمیز است .

کارگر ۱۳۹,۰۰۰

نمودار کارگران

کارگر ۷,۰۰۰

توسعه بازرگانی

۱ - لغو صدور سهمیه‌های فردی و پروانه ورود

مؤثرترین اقداماتی که در سالهای اخیر صورت گرفت لغو صدور سهمیه‌های فردی برای کالاهای وارداتی و جوازهای صادراتی و همچنین واگذاری عمل صدور پروانه ورود به گمرکات ایران بود باین معنی که در سالهای قبل از ۱۳۳۳ تجار واردکننده ملزم بودند برای ورود کالا قبلاً بورارت بازرگانی مراجعه کرده و برای کالاهای مورد سفارش خود برگ تأمین سهمیه دریافت کنند و سپس برای افتتاح اعتبار به بانک ملی مراجعه نمایند این عمل صرف نظر از اینکه موجب تضییع وقت تجار میگردد تأمین سهمیه بنابر موقعیت کالا و جریان بازار دارای ارزش میگردید و بین تجار خرید و فروش میشد بنابراین برای خاتمه دادن بتمام این جریانات بموجب تصویب نامه صادره مقرر گردید تجار بدون مراجعه بوزارت بازرگانی مستقیماً بپانک واسطه معامله مراجعه و تا حدودی که مقدورات ارزی کشور اجازه میداد برای کالاهای مجاز گشایش اعتبار نمایند و در نتیجه این اقدام بسیاری از مشکلات بازرگانی خود بخود حل شد . همچنین جواز کالاهای صدور که در سالهای قبل از ۱۳۳۳ معمول بود بتدریج منسوخ و بصادر کنندگان ابلاغ گردید که با رعایت مقررات مربوط و بدون مراجعه بوزارت بازرگانی میتوانند اقدام بصور کالاهای مجاز نمایند . ضمناً از نظر تسهیل و تسریع در امر بازرگانی و ترخیص کالا از گمرک در سال ۱۳۳۴ موافقت گردید که عمل صدور پروانه کالاهای وارداتی را که قبلاً وزارت بازرگانی انجام میداد بعهد گمرکات واگذار گردد در نتیجه اقدامات فوق اولین قدم مؤثر در راه تسهیل امور بازرگانی کشور برداشته شد .

۲ - عقد قرارداد و موافقتنامه‌های بازرگانی

بموازات اقدام فوق مناسبات بازرگانی ایران با کلیه کشورها توسعه داده شد و توازن نسبی بین واردات و صادرات بوجود آمد و در نتیجه بایستاری از کشورها به عقد قرارداد و موافقتنامه بازرگانی مبادرت شد که از آن جمله میتوان کشورهای امریکای شمالی - انگلستان - فرانسه - آلمان - ایتالیا - شوروی - چکسلواکی - لهستان - مجارستان - اتریش - ژاپن - ترکیه - هندوستان - پاکستان - افغانستان - سیلان و اردن هاشمی را نام برد .

۳ - تشویق صادرات

قانون تشویق صادرات و امتیازاتی که بموجب آن بصادر کنندگان داده شد یکی دیگر از اقدامات مفید و مؤثری است که در نتیجه اجرای آن شرکتهای صادر کننده برای صدور کالای بیشتر و ایجاد بازار در کشورهای مختلف ترغیب شدند .

۴ - استانداردیزه کردن کالاهای صادراتی

با تأسیس مؤسسه استاندارد و آشنانمودن تجار با استانداردیزه کردن کالاهای صادراتی فصل جدیدی در توسعه صادرات ایران و جلب خریداران خارجی افتتاح گردید و مشکلاتی که

در گذشته صادرات ایران با آن مواجه بود بعد قابل ملاحظه‌ای تخفیف یافت .

۵ - تنظیم موافقتنامه ترانزیت

بمنظور تسهیل و تسریع امور واردات و صادرات و استفاده بیشتر از راههای ارتباطی کشور با ممالک همجوار مانند شوروی - ترکیه - پاکستان و افغانستان قرارداد ترانزیت منعقد گردید و بدینوسیله قدم مؤثری بمنظور برقراری روابط حسنه بیشتر با کشورهای مزبور از طرفی و ایجاد تسهیلات بازرگانی از طرف دیگر بسود اقتصاد کشور برداشته شد .

۶ - شرکت در نمایشگاههای بین‌المللی

شرکت دولت ایران در نمایشگاههای بزرگ بین‌المللی مانند نمایشگاه بروکسل - نیویورک - شیکاگو - ازبیر - کابل و مرنو در چند سال اخیر موجب گردید که محصولات و مصنوعات ایران در معرض تماشای میلیونها نفر از مردم کشورهای جهان قرار گیرد و موجبات تشویق و ترغیب آنانرا برای خرید و مصرف محصولات و مصنوعات ایرانی فراهم نماید .

۷ - حمایت از صنایع داخلی

الف - کارخانجاتی که تولیدات آنها برای تأمین احتیاجات عمومی کافی تشخیص داده شد بموجب مقررات عمومی واردات و صادرات ورود کالاهای مشابه آنها از خارج ممنوع گردید و بدین طریق نه تنها از رقابت نامشروع کالای خارجی مصون ماندند بلکه موجب جلوگیری از خروج میلیونها ارز از کشور گردید .

کالاهاییکه در چندساله اخیر ورود آنها غیرمجاز گردید عبارتند از انواع قماش نخی و الیاف مصنوعی - نخ قرقره - یخچال برقی - لاستیک اتومبیل اعم از سواری و باری (اندازه‌هاییکه در ایران ساخته میشود) روغن نباتی - روغن موتور - مصنوعات فلزی مانند بخاری - آبگرم کن - میز و صندلی و قفسه‌های فلزی - انواع چراغهای خوراک‌پزی نفتی - مصنوعات پلاستیکی - انواع جوراب زنانه و مردانه و سیمان .

بدیهی است بتدریج که سایر کارخانجات داخلی قدرت تولید خود را بمیزان تأمین نیازمندیهای عمومی برسانند نسبت به ممنوع‌الورود کردن محصولات مشابه خارجی آنها اقدام خواهد گردید .

ب - بمنظور حمایت از کارخانه‌هایی که تولیدات آنها تکافوی احتیاجات عمومی را نمی‌نماید برای مشابه خارجی آن با توجه بسطح تولید داخلی و سایر عوامل دیگر سودبازرگانی متناسبی تعیین گردید البته بمحض اینکه این قبیل کارخانجات نیز بتوانند تولید خود را به میزان احتیاجات کشور بالا ببرند ورود مشابه خارجی آن ممنوع خواهد گردید .

ج - تجار واردکننده برای سرمایه‌گذاری در صنایعی که مملکت با آن نیازمند است تشویق شدند تا باتحول و پیشرفت صنعت در ایران و حمایتی که براههای مختلف از تولیدات داخلی میشود بتدریج سرمایه‌های خود را که تاکنون برای واردات از کشورهای خارج بکار میرفت با ایجاد کارخانه‌هایی که بتواند احتیاجات مردم را در داخل تهیه نماید بکار بیاورند .

۸ - رفع مشکلات بازار مشترك

بمنظور رفع مشکلاتیکه در نتیجه تصمیمات بازار مشترك برای صادرات ایران مخصوصاً فرش و خشکبار بوجود آمده بود در دوسه سال اخیر بتأسیس يك دفتر اقتصادی در بلژيك مبادرت شد و با دبیرخانه بازار مزبور تماس دائم برقرار گردید و پس از مذاکرات لازم و عزیمت چند هیئت به بروکسل مقدمات انعقاد قراردادهائی با بازار مشترك فراهم شد تا مشکلاتیکه در راه صادرات ایران بهشش کشور عضو بازار مشترك وجود دارد مرتفع گردد .

۹ - استفاده از سرمایه های خارجی

در اجرای قانون جلب و حمایت سرمایه های خارجی با همکاری بانک مرکزی صاحبان سرمایه های خارجی با مشارکت سرمایه داران ایرانی در رشته های مختلف صنعتی سرمایه گذاری نمودند و بدین طریق گام مؤثری در توسعه صنایع داخلی برداشته شد .

۱۰ - صادرات به شیخ نشینهای خلیج فارس

بمنظور صدور محصولات نواحی جنوب مخصوصاً تره بار و میوه به کویت و سایر شیخ نشینهای خلیج فارس اقدامات وسیعی صورت گرفت و هیئتی به کویت اعزام شد و مطالعاتی درباره توسعه مبادلات بازرگانی بین دو کشور بعمل آمد .

۱۱ - پرداخت جایزه بصادر کنندگان

در اجرای قانون تشویق صادرات و تولید و بمنظور قابل رقابت نمودن بعضی از کالاهای صادراتی ایران از قبیل سنگهای معدنی سبزه و سالامبور با کالاهای صادراتی مشابه سایر کشورها برای صدور این قبیل کالاهای جوائز نقدی تعیین گردید که پس از صدور و ارائه مدارک لازم بصادر کنندگان پرداخت گردد . با این اقدام گذشته از اینکه کالای بیشتری بخارج صادر خواهد گردید موجبات جلوگیری از بیکاری عده ای کارگر ایرانی و بالارفتن سطح تولید داخلی نیز فراهم گردید و عده بیشتری کارگر وزارت را بکار مشغول خواهد نمود .

۱۲ - بهبود وضع گمرکی

بمنظور پیشرفت امور گمرکی و مکانیزه کردن آن بطوریکه بتواند با گمرکخانه های ممالک مترقی جهان برابر باشد در ظرف ده سال اخیر کوششهای فراوانی بعمل آمد و از لحاظ فنی تا حدود قابل توجهی مجهز گردید .
قسمتی از تجهیزات فنی که در ده سال اخیر برای گمرکات ایران فراهم شده است بشرح زیر است :

شرح	تعداد	ارزش بریال
انواع جرثقیل	۸۲ دستگاه	۹۷,۵۸۰,۰۰۰
انواع لیفتراک	۷۰ «	۱۹,۵۲۲,۰۰۰
کامیون و اتوبوس	۵۵ «	۳۳,۳۲۸,۰۰۰
تریلو	۹۵ «	۱۱,۲۳۷,۰۰۰
چرخ دستی	۶۰۰ « با ۱۵۰۰ پلاتفرم	۶,۵۴۱,۰۰۰
انبار فلزی	۶۰ «	۶۶,۶۶۰,۰۰۰
برزنت	۲۲۶۰ تخته	۱۹,۶۰۰,۰۰۰
موتور بولت و موتور لنج	۸ فروند	۱۱,۲۵۰,۰۰۰
قیان ۳۰ تنی	۵ دستگاه	۱,۴۰۰,۰۰۰
موتور برق	۷۳ «	۱۹,۲۶۰,۰۰۰
فرستنده و گیرنده بی سیم	۱۸ «	۱۶,۵۸۱,۸۰۰
رادیو تلفن	۶ «	۱,۲۴۲,۸۰۰
پروژکتور	۱۵ «	۴۵,۰۰۰
آب شیرین کن	۲ «	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
خانه چوبی	۱۰۰ «	۱۹,۸۰۰,۰۰۰
لوازم آتش نشانی و لابراتوار و بیمارستان		۲۱,۵۲۶,۰۰۰
جمع		۳۵۵,۵۷۳,۶۰۰

عملیات ساختمانی

پایای پیشرفتهای دهساله گمرک يك سلسله اقدامات ساختمانی برای رفاه حال کارمندان و بهبود وضع دفاتر اداری و انبارها و محوطه‌های گمرکی بعمل آمده که در زیر شرح داده میشود .

اسکله و دیوار ساحلی بطول	۱۷۰۰۰۰	متر
دیوار کشی محوطه‌های گمرکی بطول	۱۴۳۲۰	«
تعمیرگاه و کارخانه برق بمساحت	۸۲۰۰	«
ساختمان اداری بمساحت	۴۰۰۰۰	«
۳ باب باشگاه و سینما بمساحت	۱۵۷۰	«
۳۷ باب انبار بمساحت	۴۳۰۰۰	«
۵۲۲ دستگاه منزل مسکونی بمساحت	۶۸۲۰۰	«

متفرقه

در ظرف دهسال اخیر معادل ۹,۰۰۰,۰۰۰ تن کالا بارزش ۴۲۸ میلیارد ریال واردات و ۴,۵۰۰,۰۰۰ تن کالا بارزش ۸۳ میلیارد ریال صادرات مملکت بوده که از دروازه‌های گمرک گذشته است . در این مدت مواد نفتی صادره بالغ بر ۲۵۱ هزار تن بارزش ۲۲۹ میلیارد ریال بوده است .

باتوجه بآنکه قسمتی از واردات از حقوق گمرکی بخشوده است و قسمتی نیز از معافیت‌های قانونی استفاده میکنند در این مدت بیش از ۸۶ میلیارد ریال درآمد عمومی و خصوصی داشته که در مقابل باتوجه بقسمت قابل توجهی از مخارج ساختمانی و خرید وسائل که از محل درآمدهای اختصاصی بعمل آمده فقط در حدود ۵ میلیارد ریال هزینه داشته است .

سال	واردات		صادرات		صادرات مواد نفتی	
	وزن - تن	ارزش - هزار ریال	وزن - تن	ارزش - هزار ریال	وزن - تن	ارزش - هزار ریال
۱۳۳۳	۵۳۰,۲۲۶	۷,۴۱۵,۰۱۵	۴۹۰,۴۷۸	۱۰,۲۸۸,۱۷۱	۳,۴۳۴,۴۱۲	۲,۰۰۸,۱۸۷
۱۳۳۴	۶۳۷,۱۳۲	۹,۱۲۵,۴۳۶	۵۰۷,۸۷۳	۸,۰۳۳,۷۲۶	۱۵,۳۶۴,۶۹۵	۹,۴۰۵,۱۸۵
۱۳۳۵	۷۴۴,۸۷۶	۲۰,۰۸۱,۲۸۸	۴۶۳,۵۲۹	۷,۹۳۰,۶۱۰	۲۳,۰۰۱,۰۱۰	۱۵,۹۰۸,۸۵۹
۱۳۳۶	۷۴۳,۷۸۴	۲۵,۲۲۹,۳۴۲	۴۳۶,۶۴۱	۸,۳۵۲,۹۲۲	۳۱,۳۴۷,۷۸۷	۱۹,۲۹۷,۷۶۸
۱۳۳۷	۹۸۶,۰۹۲	۳۳,۴۵۸,۲۶۰	۴۴۵,۳۹۸	۷,۹۴۰,۶۱۵	۳۶,۵۶۰,۸۷۵	۲۲,۸۵۹,۴۷۱
۱۳۳۸	۱,۲۰۱,۹۵۰	۴۱,۶۳۰,۱۳۵	۳۹۷,۲۲۱	۷,۷۰۱,۰۱۷	۴۱,۴۳۹,۶۲۹	۴۹,۴۴۹,۸۱۲
۱۳۳۹	۱,۹۱۳,۵۰۳	۵۲,۶۵۷,۱۳۹	۴۴۶,۳۰۷	۸,۳۵۹,۸۷۵	۴۵,۷۵۱,۴۵۷	۵۳,۳۹۰,۵۹۸
۱۳۴۰	۱,۶۱۹,۲۳۴	۴۷,۱۷۰,۷۰۶	۵۵۱,۳۸۴	۹,۵۹۳,۴۵۰	۵۳,۳۴۴,۴۲۷	۵۶,۴۵۱,۳۵۶

« موجب خوشوقتی است که در این مدت از طرف اهالی فعالیتهائی در امور تولیدی و عمرانی و خیریه شده که سابقه نداشته است چنانکه در قسمت صنعتی با استفاده از اعتبارات ارزیابی پشوانه اسکناس اقداماتی که بدست صاحبان صنایع خصوصی صورت گرفته بیش از عملیات پنجاه سال گذشته است . »

« از سخنان شاهنشاه »

اعطای وامهای صنعتی و معدنی از محل تفاوت ارزیابی پشوانه اسکناس

بموازات اصلاح و بهبود وضع اقتصادی ، توسعه فعالیتهای ملی و تقویت صنایع داخلی مورد توجه قرار گرفت و کوشش شد تا با اتخاذ تدابیر صحیح و لازم اقتصاد صنعتی و صنایع ملی نیز همگام با ترقیات دیگر پیشروی و حرکت داشته باشد .

در اجرای این هدف بابتکار شاهنشاه رهبر خردمند ملت ایران قانون اصلاح قانون تثبیت پشوانه اسکناس در اردیبهشت ماه سال ۱۳۳۶ بتصویب رسید .

بموجب این قانون که بدون شك یکی از مؤثرترین و مفیدترین برنامه های ۱۰ سال اخیر محسوب میشود بانک ملی ایران مجاز شد تا از محل تفاوت ارزیابی پشوانه اسکناس برای تأمین هزینه های ریالی امور کشاورزی و تولیدی خارج از برنامه هفتساله دوم بصاحبان صنایع و سرمایه گذاران داخلی وام پردازد و بدینوسیله هم شرایط بهبود وضع اقتصاد کشاورزی و صنعتی را فراهم آورد و هم فعالیتهای تولیدی مملکت را توسعه بخشد .

نتایج ارزنده اجرای این طرح عظیم در فرصت کوتاهی آشکار گردید بطوریکه میزان تولیدات داخلی سرعت بالارفت و از میزان واردات کشور کاسته شد .

چگونگی اعطای وام

اعتبار حاصله از تفاوت ارزیابی پشوانه اسکناس که کل مبلغ آن بالغ بر ۷۱۰۰ میلیون ریال میگردد بدو قسمت تقسیم گردید که قسمت اول آن بمبلغ ۳۵۰۰ میلیون ریال برای امور کشاورزی و ۳۶۰۰ میلیون ریال بقیه برای امور تولیدی صنعتی و معدنی تخصیص داده شد .

برای اعطای وام از این اعتبار جهت امور صنعتی و معدنی آئین نامه مخصوصی تنظیم گردید و پس از تصویب شورای عالی اقتصاد و هیأت وزیران بموقع اجرا گذارده شد .

بموجب آئین نامه اجرائی برای کمک به بهبود و توسعه فرآورده های صنعتی و معدنی موجود و همچنین ایجاد فعالیتهای جدید وزارت صنایع و معادن طرحهای پیشنهادی را با توجه به نیازمندیهای کشور تحت نظر کمیسیونهای صلاحیتدار مورد بررسی قرار داده و پیشنهادات تهیه شده را بشورای عالی اقتصاد ارسال میداشت . در شورای عالی اقتصاد ابتدا طرحها در کمیسیون

مخصوصی مورد مطالعه قرار گرفته و بعداً برای تصویب نهائی شورای عالی اقتصاد فرستاده میشد . پس از اعلام موافقت شورای عالی اقتصاد وزارت صنایع و معادن برای هر طرح توصیه لازم را جهت پرداخت وام باتعین مبلغ - نحوه پرداخت و مدت برگشت اقساط ببانک ملی ایران میفرستاد ، بانک ملی ایران باتوجه بمقاد قانون اصلاح قانون تثبیت پشتوانه اسکناس در مقابل تضمین و وثیقه لازم بعقد قرارداد با صاحب طرح اقدام مینمود .

حداکثر وامهای اعطائی برای انجام هر طرح ۵۰ درصد ارزش کل طرح بوده و صاحب طرح مکلف بود لااقل ۳۰ درصد ارزش طرح را اعم از هزینه های سرمایه گذاری یا تنخواه گردان را رأساً بپردازد بهره وامها باتوجه بنوع صنایع مختلف بوده و برای صنایع مهمی مانند نساجی - قند و معادن که توجه مخصوص نسبت بآنها کمال ضرورت را داشت ۴ درصد و برای سایر صنایع ۶ درصد در نظر گرفته شد .

مدت وامها حداکثر برای ۱۲ سال بوده ولی آنقسمت از وام که برای تنخواه گردان در نظر گرفته شده بود فقط برای یکسال بوده است بانک ملی ایران متعهد شده بود برای تأمین اعتبارات مربوط به تنخواه گردان جهت سالهای بعدی بهره برداری از اعتبارات خود تنخواه گردان لازم را بابت بهره ۶ درصد در اختیار صاحبان صنایع و معادن بگذارد .

پرداخت وام مصوبه بصاحب طرح با توصیه وزارت صنایع و معادن انجام گرفته فقط ۱۰ درصد آن در موقع عقد قرارداد و بقیه بتناسب پیشرفت کار بصاحب وام پرداخت میگردد . ضمناً بانک ملی نظارت داشت که تناسب وام پرداختی و سرمایه گذاری صاحب طرح محفوظ مانده و مادام که صاحب طرح ۳ درصد حداقل را نپرداخت اقساط مصوبه باو پرداخت نشود . تا پایان سال ۱۳۳۹ یعنی در مدتی قریب چهار سال جمعاً ۳۲۶ و ۴۰۳,۴۰۳ ریال و ۶,۰۹۲,۴۰۳ ریال و ۱۲۱۵ و ۳۸۱,۲۶۰,۲۵۰ ریال برای پرداخت بصاحبان صنایع و معادن کشور توصیه شده است .

اینک وامهای بزرگ و کوچک بطور جداگانه مورد رسیدگی و بحث قرار میگیرد .

وامهای بزرگ صنعتی و معدنی

وامهای بزرگ صنعتی و معدنی بطور کلی بوامهائی اطلاق میشود که بیش از ۵۰۰,۰۰۰ ریال بوده است . تقاضای این وامها تماماً بمرکز ارسال شده و باتوجه بنظریه رؤسای ادارات صنایع و معادن استانهائی مربوط و سایر مقامات دولتی وامهای درخواستی مورد مطالعه قرار گرفته و بطوری که در مقدمه ذکر شده پس از تصویب شورای عالی اقتصاد ببانک ملی ایران توصیه شده است . بهره وامهای مربوط به صنعت نساجی - صنعت قند و معادن ۴ درصد بوده و بعداً که صنعت قند و نساجی پیشرفت حاصل کرده بهره وام این دو صنعت به ۶ درصد ترقی داده شد ولی بهره وامهای معدنی ۴ درصد باقی ماند و سایر صنایع با بهره ۶ درصد بوده است .

از وامهای اعطائی در این برنامه ۸۵ مورد برای توسعه و تکمیل و بقیه آن برای ایجاد صنایع و فعالیتهای جدید بوده است که بعضی از این صنایع مانند صنعت لاستیک سازی - کود شیمیائی - مونتاز اتومبیل کاملاً جدید و بدون سابقه بوده است .

تا پایان سال ۱۳۳۹ جمعاً قراردادهائی بمبلغ ۵,۰۵۶,۷۱۰,۱۰۰ ریال که معادل ۸۴ درصد مبالغ توصیه شده میباشد منعقد گردید و تا پایان سال ۱۳۳۹ بترتیب زیر طرحها خاتمه پذیرفت

وبشرح زیر شروع به بهره برداری کرده اند .

طرح	۱	۱۳۳۶	در سال
«	۶۴	۱۳۳۷	«
«	۶۵	۱۳۳۸	«

صورت وضعیت وامهای توصیه شده

در مدت چهار سال که بپایان سال ۱۳۳۹ محدود میشود جمعاً ۱۴۴ تقاضا بمبلغ ۱۰,۸۹۷,۷۵۰,۰۰۰ ریال برای استفاده از وامهای تولیدی صنعتی و معدنی بوزارت صنایع و معادن تسلیم گردید .

از مجموع تقاضاهای فوق جمعاً ۳۲۶ طرح بمبلغ ۶,۰۹۲,۴۰۳,۲۰۰ ریال مورد موافقت قرار گرفت . پس از انجام تشریفات بترتیب زیر نسبت بپرداخت وام آنها بیانك ملی ایران توصیه گردید .

توصیه	وام توصیه شده بریال	نسبت توزیع %
صنایع نساجی	۲,۱۰۶,۴۷۴,۸۰۰	۳۴/۵۷
صنایع قند	۱,۴۶۰,۵۰۰,۰۰۰	۲۳/۹۷
صنایع شیمیائی و داروئی	۷۴۵,۵۰۰,۰۰۰	۱۲/۳۴
صنایع مواد غذائی	۵۳۲,۸۴۵,۰۰۰	۸/۷۵
صنایع ساختمانی	۴۱۵,۴۵۵,۰۰۰	۶/۸۲
صنایع نوسازی	۳۰۸,۱۵۰,۰۰۰	۵/۰۶
صنایع پلاستیک و لاستیک	۱۸۳,۴۹۶,۴۰۰	۳/۰۱
صنایع چرمسازی	۸۸,۴۷۰,۰۰۰	۱/۴۵
صنایع چوب - کاغذ و مقوا	۷۹,۲۵۰,۰۰۰	۱/۳۰
صنایع متفرقه	۱۵,۶۸۲,۰۰۰	۰/۲۶
معادن	۱۵۶,۵۸۰,۰۰۰	۲/۴۷
جمع	۶,۰۹۲,۴۰۳,۲۰۰	۱۰۰/۰۰

از توصیه‌های فوق ۲۸ توصیه بمبلغ ۲۵۰,۴۱۲,۵۰۰ ریال بعلت آنکه برای عقد قرارداد با بانک ملی نتوانستند تضمین لازم را بپردازند و یا صاحبان طرح اصولاً از اجرای آن منصرف شدند لغو گردید و از ۲۰ توصیه نیز جمعاً بمبلغ ۲۴۶,۱۰۰,۰۰۰ ریال کسر گردید و عملاً تا پایان ۱۳۳۹ تعداد ۲۶۱ توصیه بمبلغ ۵,۰۰۸,۰۲۵,۱۰۰ ریال منجر بعقد قرارداد شد.

هزینه کل ۳۲۶ طرح توصیه شده ۱۸,۰۱۷,۹۲۴,۲۲۶ ریال بوده که معادل ۱۰,۲۰۷,۳۸۱,۲۲۶ ریال آن هزینه‌های ارزی و ۷,۸۱۰,۵۴۳,۰۰۰ ریال هزینه ریالی بوده است.

از مجموع هزینه‌های ریالی قسمی که ملاحظه شد فقط ۶,۰۹۲,۴۰۳,۲۰۰ ریال از طرف وزارت صنایع و معادن که معادل ۳۳,۸٪ از کل ارزش طرحها میباشد برای اعطای وام توصیه شده است.

تا آخر اسفندماه ۱۳۳۹ - ۳۸۸ قرارداد مربوط به ۲۶۱ طرح بمبلغ ۵,۰۰۸,۰۲۵,۱۰۰ ریال منعقد شد و ۴,۶۱۷,۴۱۲,۸۴۳ ریال آن که معادل ۹۲/۵٪ مبلغ قراردادهای منعقد شده بود بصاحبان طرحهای مختلف پرداخت شد و بقیه آن ضمن تکمیل طرحها برعهده بانک ملی بوده است که پرداخت نماید.

ضمناً مبلغ ۲۳۰ میلیون ریال سرمایه خارجی از طرف شرکتهای آمریکائی - آلمانی ایتالیائی - فرانسوی و سوسی در اجرای طرحهای فوق وارد کشور شد.

بطوریکه ذکر شد از ابتدای اجرای طرح اعطای وامهای تولیدی بصاحبان صنایع و معادن از محل تفاوت ارزیابی پشتوانه اسکناس تا پایان سال ۱۳۳۹ که عملاً خاتمه دوره اعطای وامهای تولیدی باین برنامه بود جمعاً ۳۲۶ طرح بزرگ بارزش ۱۸ میلیارد ریال از طرف مردم برای ایجاد صنایع تولیدی و بهره‌برداری از معادن جدید شروع شد.

در پایان سال ۱۳۳۹ ارزش کارخانه‌های تولیدی کشور (باستثنای صنعت نفت) اعم از دولتی و غیردولتی ۵۲۱۳۹ میلیون ریال و تأسیسات غیردولتی ۴۰۱۸۱ میلیون ریال برآورد گردید که ۱۸۰۱۸ میلیون ریال آن مربوط بتأسیساتی میباشد که با استفاده از وامهای اعطائی از محل تفاوت ارزیابی پشتوانه اسکناس تحقق یافت و قریب ۴۴/۸٪ ارزش کل واحدهای صنعتی و معدنی خصوصی است که تا پایان سال ۱۳۳۹ در کشور بوجود آمد.

توزیع جغرافیائی وامهای بزرگ

حتی المقدور سعی شد تا وامهای اعطائی به منطقه مخصوصی محدود نشود و عملاً طرز توزیع وامهای اعطائی در مناطق مختلف کشور بقرار زیر بوده است.

محل توزیع وام	تعداد وام توصیه شده	مبلغ وام توصیه شده بریال	نسبت توزیع %
تهران	۱۶۱	۲,۵۰۴,۳۷۳,۷۰۰	۴۱/۱۱
اصفهان	۴۳	۱,۰۱۷,۰۴۷,۵۰۰	۱۶/۶۹
خراسان	۱۶	۶۸۲,۲۰۰,۰۰۰	۱۱/۲۰
فارس	۱۴	۶۴۷,۹۵۰,۰۰۰	۱۰/۶۴
خوزستان	۱۸	۴۰۰,۳۲۵,۰۰۰	۶/۵۷
مازندران	۲۶	۳۵۴,۲۴۵,۰۰۰	۵/۸۱
کرمانشاهان	۸	۲۴۸,۸۰۰,۰۰۰	۴/۰۸
آذربایجان شرقی	۱۸	۱۰۶,۰۰۰,۰۰۰	۱/۷۴
شهرستان یزد	۴	۵۹,۵۰۰,۰۰۰	۰/۹۸
گیلان	۹	۲۹,۰۵۰,۰۰۰	۰/۴۸
فرمانداری بنادر جنوب	۳	۲۵,۵۰۰,۰۰۰	۰/۴۲
کرمان	۳	۹,۶۱۲,۰۰۰	۰/۱۶
کردستان	۲	۷,۰۰۰,۰۰۰	۰/۱۱
بلوچستان	۱	۸۰۰,۰۰۰	۰/۰۱
جمع کل		۶,۰۹۴,۴۰۳,۲۰۰	۱۰۰/۰۰

بقسمی که از جدول بالا استنباط میشود در اجرای طرح مورد بحث برای اولین بار جهت اعطای وامهای تولیدی تا این حد بخارج از مرکز توجه شده است و این موضوع موجب گردید که تدریجاً تمرکز فعالیتهای صنعتی و معدنی که تا قبل از سال ۱۳۳۶ متجاوز از ۵۰٪ آن فقط در تهران و حومه بود بخارج از پایتخت متوجه شود .

اضافه محصول سالیانه

اضافه محصول سالیانه صنایع و معادن کشور که در نتیجه اعطای وامهای تولیدی از محل تفاوت ارزیابی پشتهانه اسکناس حاصل گردید بقرار زیر است :

شرح	ارزش بمیلیون ریال
صنایع نساجی	۴,۵۳۸
صنایع قند	۲,۸۲۳
صنایع شیمیائی و داروئی	۳,۲۳۶
صنایع مواد غذائی	۳,۹۲۰
صنایع ساختمانی	۱,۰۸۸
صنایع نو سازی	۱,۳۴۳
صنایع پلاستیک و لاستیک	۴۹۴
صنایع چرم سازی	۴۱۳
صنایع چوب - مقوا و کاغذ	۲۴۶
معادن	۹۳۸
جمع به میلیون ریال	۱۹,۰۳۹

برگشت وامهای صنعتی بزرگ

از ۲۶۱ طرح که قرارداد آن بمبلغ ۵,۰۰۸,۰۲۵,۱۰۰ ریال از طرف بانک ملی ایران منعقد شد تا پایان سال ۱۳۳۹ جمعاً ۱,۰۵۵,۵۲۱,۵۴۹ ریال یعنی ۲۱٪ از وام اعطائی از طرف صاحبان آن مسترد شده است .

در گزارشی که در پایان سال ۱۳۳۸ از طرف وزارت صنایع و معادن منتشر گردید و بموجب آن ۳۱۶ وام بزرگ بمبلغ ۵,۸۵۲,۷۸۲,۷۰۰ ریال توصیه شده بود جمعاً در ۲۴۰ مورد از طرف بانک ملی قراردادی بمبلغ ۴,۰۶۹,۲۳۴,۱۰۰ ریال منعقد گردیده بود و بموجب قراردادهای مربوط اقساط وام در بین سنوات ۱۳۳۷ تا ۱۳۴۹ پیش بینی شده بود .

سال	مبلغ برگشتی بریال	نسبت %
۱۳۳۷	۶۱,۶۵۵,۷۱۶	۱/۵۱
۱۳۳۸	۳۹۳,۸۰۸,۶۹۸	۸/۹۴
۱۳۳۹	۵۰۸,۹۵۶,۳۵۰	۱۲/۵۰
۱۳۴۰	۵۱۸,۳۴۱,۷۲۳	۱۲/۷۳
۱۳۴۱	۵۴۶,۱۹۶,۲۹۷	۱۳/۴۱
۱۳۴۲	۵۲۱,۸۱۴,۲۳۷	۱۲/۸۲
۱۳۴۳	۴۲۶,۳۵۲,۳۳۹	۱۰/۴۷
۱۳۴۴	۳۵۷,۳۷۶,۶۴۵	۷/۷۸
۱۳۴۵	۳۰۴,۸۲۹,۸۶۳	۷/۴۸
۱۳۴۶	۲۳۹,۲۳۹,۴۴۵	۵/۸۷
۱۳۴۷	۱۵۸,۵۳۳,۶۷۵	۳/۸۹
۱۳۴۸	۶۱,۵۶۹,۵۵۴	۱/۵۱
۱۳۴۹	۵۵۹,۵۵۸	۰/۰۹
جمع	۴,۰۶۹,۲۳۴,۱۰۰	۱۰۰/۰۰

آمار موجود نشان میدهد که میزان برگشت وامهای اعطائی از محل تفاوت ارزیابی پشتوانه اسکناس تا پایان سال ۱۳۳۹ بالغ بر ۱,۰۵۵,۵۲۱,۵۴۹ ریال و از مبالغ پیشبینی شده (۹۶۴,۴۲۰,۷۶۴ ریال) ۹۱,۱۰۰,۷۸۵ ریال زیادتر بوده است.

وامهای کوچک صنعتی و معدنی

وامهای کوچک صنعتی و معدنی بوامهائی اطلاق میگردد که ارزش طرح از ۵ میلیون ریال تجاوز نکرده و میزان وام مورد تقاضا نیز از ۵۰۰,۰۰۰ ریال بیشتر نباشد. تقاضای این نوع وامها مستقیماً به نزدیکترین اداره صنایع و معادن و یا شعب بانک ملی ایران ارسال گردید و تصویب آنها نیز با شورای اقتصاد استان بوده است. برای اعطای این نوع وام مبلغی معادل ۳۰۰ میلیون ریال از اعتبار اصلی تخصیص داده شد. مدت وام حداکثر پنجسال و بهره آنها ۶٪ بوده است. تا پایان سال ۱۳۳۹ جمعاً ۱۲۱۵ توصیه بمبلغ ۳۸۱,۴۲۲,۵۰۰ ریال در شعب بانک ملی ایران انجام یافت و تا این تاریخ ۲۷۰,۷۰۴,۵۹۲ ریال بصاحبان صنایع کوچک پرداخت گردیده است.

تقاضای دریافت این نوع وام بسیار زیاد بود و رسیدگی آنها نیز صرف اوقات زیادی را ایجاد میکرد چنانکه در استان تهران در پایان سال ۱۳۳۹ وضع وامهای کوچک بقرار زیر بود :

کل تقاضاهای واصله	۱۱۸۲	مبلغ	۵۹۱,۸۶۰,۰۰۰ ریال
وامهای توصیه شده ببانك	۳۸۶	توصیه	« ۱۵۰,۶۰۱,۲۰۰
قراردادهای منعقد شده	۳۲۷	قرارداد	« ۹۱,۲۰۰,۰۰۰
مبلغ پرداخت شده از طرف بانك ملی ایران			« ۸۸,۷۲۲,۶۱۲
مبلغ برگشت داده شده از وامهای اعطائی			« ۳۸,۸۲۷,۰۵۰

بنابر این تا پایان سال ۱۳۳۹ قریب ۴۴٪ از وامهای كوچك اعطائی از طرف دریافت کنندگان آنها ببانك ملی ایران برگشت داده شد .

بمنظور آنکه داوطلبان دریافت وامهای كوچك در سراسر کشور بتوانند استفاده کنند از ابتدای کار اعتبار موجود باستانهای مختلف تقسیم گردید و ترتیبی داده شد تا نقاط دور افتاده بیشتر بتوانند به این امکانات دسترسی داشته باشند .

توزیع جغرافیائی وامهای كوچك

تا پایان سال ۱۳۳۹ وضع توصیه - پرداخت و برگشت وامهای كوچك در سراسر کشور بقرار جدول صفحه ۱۲۹ بوده است .
 قسمی که ملاحظه میشود برگشت تمام وامهای كوچك تا پایان سال ۱۳۳۹ قریب ۳۴٪ مبلغ پرداخت شده بوده است .

تأثیر اعطای وامهای صنعتی از محل تفاوت ارزیابی

پشتوانه اسکناس در بهبود وضع اقتصادی کشور

مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران در پایان سال ۱۳۳۹ موضوع اعطای وامهای تولیدی از محل تفاوت ارزیابی پشتوانه اسکناس را بررسی و مطالعه دقیق و عمیق کرد و گزارشی با همکاری متخصصین اقتصادی و دانشجویان در ۸۵ صفحه تهیه کرد .
 در مقدمه این گزارش چنین نوشته است « . . . بجرأت میتوان گفت که اعطای وامهای صنعتی و معدنی طویل المدت از محل تجدید ارزیابی پشتوانه اسکناس موضوع قانون اردیبهشت ماه ۱۳۳۶ نخستین کوشش هماهنگی است که برای بوجود آوردن يك سیستم منطقی اعتبار تولیدی در ایران و بنیان گزار بازار مالی در کشور بعمل آمده است » .
 آثاری که بطور مشهود در نتیجه اعطای وامهای تولیدی از محل تفاوت ارزیابی پشتوانه اسکناس ظاهر گردیده بقرار زیر بوده است :

تأثیر وامهای صنعتی در سرمایه گذاریهای خصوصی

تا سال ۱۳۳۶ قسمت مهمی از سرمایه های داخلی در فعالیتهای غیر تولیدی از قبیل

جدول مبالغ توصیه ، پرداخت و برگشت وامهای کوچک

محل توصیه وام	تعداد	مبلغ توصیه شده بر ریال	مبلغ پرداخت شده بر ریال	مبلغ برگشت شده بر ریال
تهران	۳۸۶	۱۵۰,۶۰۱,۲۰۰	۸۸,۷۲۲,۶۱۲	۳۸,۸۲۷,۰۰۰
گیلان	۴۷	۱۶,۱۴۵,۰۰۰	۱۴,۸۴۰,۰۰۰	۶,۳۰۵,۱۰۰
مازندران	۶۹	۲۱,۸۲۰,۰۰۰	۱۷,۵۲۲,۳۰۰	۶,۲۸۲,۸۸۰
آذربایجان شرقی	۱۵۰	۳۵,۳۷۰,۰۰۰	۲۹,۳۵۸,۲۰۰	۸,۷۱۴,۲۴۴
آذربایجان غربی	۳۰	۸,۱۳۰,۰۰۰	۷,۹۸۰,۰۰۰	۳,۷۷۷,۱۳۷
کرمانشاه	۵۱	۱۶,۱۸۵,۰۰۰	۱۰,۹۳۰,۶۳۰	۳,۱۰۲,۸۸۰
کردستان	۱۸	۵,۴۶۰,۰۰۰	—	—
خوزستان	۲۳	۷,۹۵۰,۰۰۰	۷,۷۷۰,۰۰۰	۲,۷۱۵,۶۲۷
فارس	۶۱	۱۷,۰۶۰,۰۰۰	۱۳,۵۲۶,۰۰۰	۲,۹۰۲,۱۰۶
کرمان	۸۱	۲۶,۱۸۳,۰۰۰	۲۰,۵۸۳,۰۰۰	۶,۵۹۵,۹۰۸
خراسان	۷۲	۲۵,۶۴۵,۰۰۰	۱۹,۹۰۵,۰۰۰	۵,۷۶۳,۴۲۵
اصفهان	۲۰۵	۴۳,۴۵۶,۰۰۰	۳۳,۱۲۵,۱۸۳	۶,۳۸۶,۱۷۱
فرمانداری یزد	۱۰	۲,۴۵۵,۰۰۰	۱,۹۴۱,۶۶۷	۳۱۷,۲۹۲
جزایر جنوب (فرمانداری)	۵	۱,۷۵۰,۰۰۰	۱,۷۵۰,۰۰۰	—
بلوچستان و سیستان	۷	۳,۰۵۰,۰۰۰	۲,۷۵۰,۰۰۰	۳۲۶,۰۰۰
جمع	۱۴۱۵	۴۸۱,۶۶۰,۴۵۰	۴۷۰,۷۰۴,۵۹۲	۹۴,۰۱۵,۸۴۰

خرید و فروش زمین متمرکز گردیده و نتیجه‌ای جز ایجاد عدم تعادل اقتصادی و فقر عمومی ببار نمی‌آورد. قسمت اعظم سرمایه‌های خصوصی بجای آنکه در جریان تولید بکار افتاده و موجب افزایش درآمد ملی گردد در گوشه و کنار عقیم مانده بود در صورتیکه اعطای وام‌های صنعتی موجب گردید که سرمایه‌هایی که در امور غیر تولیدی متمرکز یافته و زاکد مانده بود بجهت توسعه صنایع کشور مورد استفاده قرار گیرد.

در نتیجه پرداخت قریب ۵۰۰ میلیون ریال وام از محل مازاد ارزیابی پشتوانه اسکناس سرمایه‌هایی متجاوز از دو برابر این مبلغ از حال رکود خارج و یا از فعالیتهای بی‌ثمر بامور تولیدی سوق داده شد که اثر آن ایجاد طرح‌های تولیدی صنعتی و معدنی با ارزش بسیار قابل توجه بوده است.

سرمایه‌های ارزی ایرانیانی که در طی اجرای طرح از خارج بکشور آمده و از نظر ثبات کشور اهمیت آن بمراتب از سرمایه‌گذاریهای خارجی بیشتر میباشد از ۲۰۰ میلیون ریال کمتر نبود ولی متأسفانه این توجه برای اعاده سرمایه‌های ایرانی بکشور با پایان سال ۱۳۳۹ نیز تعطیل و حتی در جهت معکوس مورد عمل قرار گرفت.

اثر وام‌های صنعتی در وضع اقتصادی

هر کشور که برای تأمین احتیاجات اولیه و مورد نیاز عامه بخارج محتاج باشد بدون تردید با اشکال خواهد توانست که سیادت ملی خود را حفظ نماید. در نتیجه اعطای وام‌های تولیدی از محل تفاوت ارزیابی پشتوانه اسکناس این امکان بوجود آمد تا کشور ما در آینده بتواند قسمت مهمی از احتیاجات اساسی خود مخصوصاً کالاهای مصرفی را از طریق تولیدات داخلی تأمین نماید. بطور نمونه تولید داخلی قماش نخی در سال ۱۳۳۶ در حدود ۱۲۰ میلیون متر بود و تقریباً ۴۰ درصد مصرف کشور را تأمین میکرد ولی در نتیجه استفاده از اعتبارات صنعتی جهت تأسیس کارخانجات نساجی جدید و توسعه کارخانجات موجود میزان تولید تا سال ۱۳۴۲ تا ۴۰۰ میلیون متر پیش‌بینی میشود.

تأثیر وام‌های اعطائی در بالا بردن فعالیتهای کشاورزی

تأسیس کارخانجات جدید مخصوصاً در رشته‌های نساجی - قند و روغن نباتی موجب افزایش قابل توجه بازار مواد اولیه کشاورزی از قبیل پنبه - چغندر قند و نیشکر و دانه‌های روغنی خواهد گردید. افزایش این محصولات محیط مناسبی برای فعالیت کشاورزان بوجود آورده و بهترین راه برای تشویق آنان در انجام کوشش بیشتر برای سود زیادتر بشمار میرود.

تأثیر وام‌های اعطائی در ایجاد کار و افزایش قدرت خرید

تأسیس کارخانجات جدید و توسعه امور صنعتی ملازمه با بکار بردن نیروی انسانی زیادتر دارد و با ایجاد فعالیتهای جدید و توسعه تولید، بازار تازه‌ای هم برای نیروی انسانی ایجاد شده است. در نتیجه افزایش تقاضا جهت نیروی کار از یک طرف و با اضافه شدن تولیدات از طرف دیگر درآمد ملی نیز افزایش یافته و قوه خرید بالا میرود افزایش قوه خرید بنوبه خود در تولیدات اثر بخشیده موجبات افزایش مجدد فعالیت‌ها میشود.

تأثیر وامهای اعطائی صنعتی و معدنی از محل تفاوت ارزیابی پشتوانه اسکناس در درآمد ملی بسیار قابل توجه بوده و از کلیه فعالیتهای عمرانی و اجتماعی (با توجه بمبلغ تخصیص داده شده) اثر آن بر روی درآمد ملی بیشتر بوده است.

اگر توجه شود که طرحهای مورد نظر بطور متوسط در مدت ۱۸ ماه آماده برای بهره برداری گردیده و در واقع تأثیر آنها بر روی درآمد ملی آشکار شده بنابراین میتوان اطمینان داشت که تا پایان سال ۱۳۳۹ حسن تأثیر این فعالیتها (صرف نظر از سایر عوامل مخالف یا مغایر) بر روی درآمدهای ملی و فردی منعکس گردیده است.

اثر اجرای طرحهای فوق که ارزش سالیانه محصول آنها قریب ۱۹ میلیارد ریال برآورد میباشد بر روی درآمد ملی بمیزان ۴۰٪ ارزش محصول که قریب ۷/۶ میلیارد ریال است پیشبینی میشود که با فرض ۲۰ میلیون جمعیت برای کشور تأثیر سرانه آن قریب ۳۸۰ ریال یا قریب ۵ دلار است با مقایسه بدراآمد ملی در سال ۱۳۳۷ که قریب ۱۲۰ دلار برآورد گردیده و میزان افزایش درآمد ملی و در نتیجه اعطای وامهای تولید صنعتی و معدنی قریب ۴ درصد میگردد که کاملاً قابل ملاحظه میباشد.

ذوب آهن

در چند سال اخیر بر اثر اجرای طرحهای عمرانی و تولیدی و همچنین پروژههای کوچک و بزرگ صنعتی سطح مصرف کالای آهن سرعت بالا رفت و ایجاد کارخانه ذوب آهن در دستور کارهای اصلاحی دولتها قرار گرفت بی مناسبت نیست که در اینجا کوششهایی که از زمان پیدایش فکر ایجاد ذوب آهن در ایران در این راه صورت گرفته است تشریح نمائیم و عللی را که موجب به تعویق افتادن این هدف بزرگ ملی شده است بررسی میکنیم.

از سال ۱۳۱۳ که مصرف مواد آهنی در کشور سرعت افزایش یافت ضرورت تأسیس کارخانه ذوب آهن مورد توجه دقیق قرار گرفت و در سال ۱۳۱۶ طرح ایجاد آن بفرمان اعلیحضرت فقید رضاشاه کبیر بمرحله اجرا و عمل گذاشته شد.

باین منظور قرارداد تأسیس کارخانه ذوب آهن بظرفیت ۱۰۰,۰۰۰ تن محصول در سال با کنسرسیوم (ماگ - کروپ) منعقد گردید.

محل کارخانه ابتدا در امین آباد واقع در جنوب تهران تعیین شد ولی بعداً به محلی واقع در ۳ کیلومتری جنوب شهر کرج منتقل گردید.

تا شروع جنگ دوم جهانی در حدود ۸,۵۰۰ تن ماشین آلات و مصالح کارخانه ساخته و بکرج حمل شد و عملیات ساختمانی شروع گردید ولی بروز جنگ اجباراً کلیه عملیات اجرایی و تحویل و تحول قسمتهای مختلف کارخانه را متوقف ساخت.

مواد اولیه کارخانه قرار بود از معادن آهن سمنان و ذغال ناحیه البرز و منگنز رباط کریم تأمین شود، ولی معادن آهن سمنان بیش از ۲ میلیون ذخیره نداشت و سنگ آهن قابل استفاده آن

از ۸۰۰ هزار تن تجاوز نمیکرد و معادن ذغال ناحیه البرز نیز از یکعده معادن کوچک و متفرق تشکیل شده بود که تأمین ذغال کارخانه را دچار اشکال مینمود. در سالهای پس از جنگ معادن آهن شمس آباد واقع در ۶۰ کیلومتری جنوب شرقی اراک که از نظر ذخیره و موقعیت بمراتب به معادن سمنان رجحان داشت کشف گردید و بمناسبت عملیاتی که در معادن ناحیه زیر آب بعمل آمده بود امیدواری بیشتری نسبت به ذخایر این معادن بوجود آمد.

با اینجهت در فروردینماه سال ۱۳۳۴ قراردادی میان سازمان برنامه و کنسرسیوم (ماگ کروپ) برای مطالعه طرح کارخانه ذوب آهن منعقد گردید و ظرفیت کارخانه باتوجه بمصارف روز و توسعه آتیه آن ۳۰ تا ۶۰ هزار تن در سال با قابلیت توسعه به ۱۲۰ هزار تن تعیین شد. طرح کارخانه براساس ۱۱۰ هزار تن محصول سالانه در سال ۱۳۳۶ تحویل سازمان برنامه گردید.

محل کارخانه در اراضی چم زمان واقع در ۱۰ کیلومتری جنوب ازنا در ملتقای دو رودخانه ازنا و کمندان انتخاب و بدین منظور ۵۰۰ هکتار زمین در همان محل خریداری شد. مواد اولیه کارخانه از نظر سنگ آهن از معدن شمس آباد و از جهت ذغال از معدن ایستگاه گاجره و بخصوص ناحیه زیر آب در نظر گرفته شد.

عملیاتی که در شمس آباد از لحاظ شناسائی کمیت و کیفیت سنگ معدنی بعمل آمد منجر بشناسائی در حدود ۵۰ میلیون تن ذخیره بعبار متوسط ۴۰ تا ۴۵ درصد آهن گردید و در معادن زیر آب نیز ذخایر جدیدی در حدود ۶ میلیون تن شناخته شد.

ضمناً بمنظور صرفه جوئی در مصرف ذغال برای ذوب چندین قرار شد بعوض کوره های مرتفع کوره های برقی با استفاده از برق سد محمدرضا شاه پهلوی نصب شود.

با افزایش سریع میزان مصرف آهن در کشور در نظر گرفته شد که در صورت امکان ظرفیت کارخانه بحدود دو برابر پیش بینی شده و حتی به ۳۰۰ هزار تن ترقی داده شود زیرا بر طبق آماری که صحت نسبی آن مورد گواهی مطلعین اقتصادی است در چند سال گذشته بر اثر اجرای طرحهای بزرگ و بخصوص در سالهاییکه سرمایه گذاری در امور ساختمانی افزایش یافته بود مصرف سالانه آهن در کشور به ۲۵۰,۰۰۰,۰۰۰ کیلو رسید.

با این سبب طی مذاکراتی که با کنسرسیوم بعمل آمد قرار شد که ساختمان کارخانه در دو مرحله یکی شامل کارخانه نورد تنها بمنظور تبدیل مواد نیمه تمام بمحصول تمام شده و دیگری کارخانه ذوب آهن برای تهیه فولاد خام بظرفیت ۲۰۰ هزار تن انجام پذیرد.

در سال ۱۳۳۸ که سازمان ذوب آهن تشکیل شد ادامه مطالعات کارخانه را به مهندس مشاور و اگذار نمود و این مهندس ساختمان يك کارخانه نورد را با محصول اولیه ۲۵۵ هزار تن و قابل توسعه به ۵۰۰ هزار تن در کرج توصیه کرد. این طرح برای اظهار نظر کارشناسان بانک بین المللی فرستاده شد و بمناسبت ایراداتی که بآن وارد آمد مورد قبول واقع نگرفت و در نتیجه قرار شد که شناسائی منابع مواد اولیه باتوسعه بیشتری ادامه یابد.

عملیات شناسائی در معادن ذغال حوزه کرمان و معادن آهن حوزه بافق شروع شد. بدون شك با ایجاد کارخانه ذوب آهن که طرح آن مراحل نهائی خود را میگذراند گام مثبت دیگری نیز در راه ترقی و توسعه صنعت در ایران برداشته میشود.

پتروشیمی

صنایع پتروشیمی عبارت از صنایعی هستند که از نفت و گاز طبیعی و گازهای تصفیه‌خانه بعنوان مواد اولیه برای تولیدات شیمیائی مختلف استفاده مینمایند و برای کشوری مانند ایران که دارای ذخایر کافی نفت و گاز طبیعی میباشد بیشك ایجاد چنین صنعت مهمی میتواند منشأ افزایش سریع درآمد و تولید ملی گردد .

از طرفی میزان مصرف محصولات پتروشیمی در ایران بطور قابل توجهی رو به افزایش بوده است . آمار گمرکی در سالهای ۱۳۳۶ تا ۱۳۴۰ بخوبی نشان میدهد که میزان واردات محصولاتی که منشأ پتروشیمی دارند مرتباً بالا رفته است . جدول واردات این محصولات بقرار زیر است .

سال	انواع لاستیک		کودها و مواد شیمیائی		الیاف مصنوعی	
	تن	میلیون ریال	تن	میلیون ریال	تن	میلیون ریال
۱۳۳۶	۱۱,۰۱۰	۱,۰۳۹	۳,۷۷۸	۱۵۰	۱۲,۷۹۷	۱,۸۴۸
۱۳۳۷	۱۲,۴۹۸	۱,۳۱۸	۹,۴۴۰	۳۵۲	۱۴,۱۴۲	۲,۱۲۸
۱۳۳۸	۱۵,۱۲۸	۱,۵۷۳	۲۱,۰۳۴	۵۱۸	۱۸,۴۴۹	۲,۳۷۵
۱۳۳۹	۱۶,۵۵۱	۱,۵۵۳	۳۸,۹۱۲	۷۴۱	۲۳,۰۶۰	۲,۱۹۹
۱۳۴۰	۱۷,۶۹۱	۱,۳۵۷	۵۳,۸۹۱	۸۴۰	۲۶,۷۴۹	۲,۷۰۵

اگر واردات بالا را در سالهای ۳۹ - ۴۰ با میزان کل واردات کشور در همان سالها مقایسه کنیم تناسب زیر بدست میآید که مقدار واردات صنایع پتروشیمی زیاد بوده است .

سال	کل واردات کشور		واردات محصولات پتروشیمی		نسبت درصد	
	تن	میلیون ریال	تن	میلیون ریال	تن	میلیون ریال
۱۳۳۹	۱,۹۱۳,۵۰۳	۵۲,۶۵۷	۷۸,۵۲۳	۴,۴۹۳	۴/۱۰	۸/۵۳
۱۳۴۰	۱,۶۱۹,۲۳۴	۴۷,۱۷۱	۹۸,۳۳۱	۴,۹۰۱	۶/۰۷	۱۰/۳۹

از مطالعه آمار فوق چنین استنباط میشود که سالیانه هم از نظر وزن و هم از نظر ارزش نسبت واردات محصولات پتروشیمی رقم مهمی از واردات کشور را تشکیل میداده است . وجود ماده اولیه کلیه این محصولات که از فرآورده های نفتی بصورت مایع و گاز ، نمک و پاره ای محصولات معدنی دیگر میباشد ایجاد صنایع پتروشیمی در کشور را آشکار میسازد . تولید روزانه بیش از ۶۰۰ میلیون پای (فوت) مکعب گاز نفت در مناطق نفتخیز جنوب که کارخانه کودشیمیائی شیراز فعلاً بیش از ۱۰ میلیون پای مکعب آنرا در روز مصرف میکند و منابع عظیم نفتی و گازی که در مناطق دیگر کشور مخصوصاً در ناحیه سراج و قم کشف گردیده ضرورت ایجاد صنعت پتروشیمی را قطعی ساخت بهمین سبب تأسیس صنایع پتروشیمی در برنامه سوم منظور شد و مقدمات انعقاد قراردادی بامؤسسه نفت (انستیتو دوپترول) فراهم گردید . تولیدات این مجموعه در صنایع لاستیک سازی - الیاف سنتتیک - دترورها و پلاستیکها بمصرف خواهد رسید .

کشور ایران با امکانات بسیار وسیعی که برای ایجاد این صنعت مهم در اختیار دارد میتواند بصورت یک کشور صادرکننده بزرگ این نوع محصولات درآمد و با توجه باینکه بیش از ۲۰۰۰ نوع کالا در صنعت پتروشیمی تولید میشود توسعه این صنعت موجب خواهد شد که درآمد ارزی قابل توجهی از محل صدور کالاهای صنعتی پتروشیمی عاید کشور گردد .

اقتصاد ایران

استقرار ثبات اقتصادی ، اعاده اعتماد عمومی ، جلب سرمایه های خصوصی ، تشویق صادرات ، تحدید واردات ، حفظ ارزش پول ، واگذاری امور تولیدی بمردم ، حمایت صاحبان صنایع و حرف واعطای وامهای طویل المدت بآنها از جمله اقدامات مفید و ارزنده ایست که از سال ۱۳۳۲ تاکنون در پی ریزی یک اقتصاد نو و تحکیم ارکان آن برشالوده ی صحیح و جهانی انجام شده و اساسی ترین تحول در تغییر شکل جامعه بوجود آمده است .

سیر تکامل اقتصاد ایران از سال ۱۳۳۲ تا ۱۳۴۲

از دیماه ۱۳۳۳ کشور ما مجدداً توانست درآمدهای ارزی نفت را بدست آورد و هر ساله بمقدار معتناهی ارز از این راه درآمد داشته است . در سال ۱۳۳۳ مقدار ارزی که از کنسرسیوم دریافت شد ۶۵۲ میلیون ریال بود . این درآمد مرتباً افزایش یافت چنانکه در سال ۱۳۳۸ معادل ۱۹/۵ میلیارد ریال و در سال ۱۳۴۰ به ۱۱۶ میلیارد ریال بالغ گردید . افزایش منابع ارزی و ازدیاد قدرت خرید مردم در داخل کشور و اعلام سیاست دروازه باز بمنظور جلوگیری از تورم ارزی موجب ارتقاء سطح واردات طی سالهای ۳۳ - ۱۳۳۹ گردید لذا همراه با افزایش واردات اقدام با افزایش کالای تولیدی شد .

آمار موجود نشان می‌دهد که واردات کالاهای «سرمایه‌ای» در سالهای اخیر بیش از واردات کالاهای مصرفی بوده چنانکه در سالهای ۳۵ - ۳۷ واردات کالاهای مصرفی به ۱۲ درصد در سال افزایش یافت در حالیکه بر حجم واردات کالاهای سرمایه‌ای هر سال ۳۵ درصد اضافه شد باین ترتیب عملاً کشور ما وارد مرحله تازه‌ای از صنعتی شدن گردید .

ذخیره فراوان ارز ، هزینه‌های ارزی واحدهای صنعتی را تأمین نمود و افزایش حجم پول در گردش « اعم از اسکناس ، اعتبارات و سپرده‌های بانکی » هزینه‌های ریالی طرحهای صنعتی را تأمین کرد .

در سال ۱۳۳۷ مبلغ ۷۱۰۰ میلیون ریال اسکناس جدید از طریق تجدید ارزیابی پستوانه اسکناس منتشر و در راه توسعه صنایع و کشاورزی از طریق اعطای وام مصرف گردید . افزایش سرمایه‌گذاری در رشته ساختمان در سالهای ۱۳۳۶ - ۱۳۳۸ مهمترین مشخصه آن است .

در سال ۳۶ مبلغ ۱۶۲۵ میلیون ریال در ساختمان بکار افتاد و در سال ۱۳۳۸ این مبلغ ببالا ترین حد خود یعنی ۶۹۳۱ میلیون ریال رسید .

توسعه فعالیت ساختمانی بعلاوه افزایش تقاضای مسکن بصورتی درآمد که دولت و مؤسسات خصوصی -- برنامه‌های تازه‌ای جهت شهرسازی وضع کردند و چند شهر هم از همین طریق بوجود آمد (تهران پارس - شهر آراء و غیره) .

اقدامات مثبت و ثمر بخشی برای حفرچاههای عمیق - توسعه بذر مرغوب - افزایش مصرف کودشیمیائی و بالاخره ساختن سدهای بزرگ بعمل آمد که موجب افزایش محصولات عمده کشاورزی و فرآورده‌های مختلف آن گردید و سطح درآمد عمومی مردم بالا رفت .

بطوریکه گفته شد باتخصیص اعتبار حاصله از تفاوت ارزیابی پستوانه اسکناس در کار توسعه صنایع و حمایت و ایجاد تسهیلات دیگر در این زمینه تولید بسیاری از کالاها افزایش یافت چنانکه شاخص تولید سیمان در سال ۱۳۳۶ یکصدوسی و نه بود و در سال ۱۳۳۸ معادل ۲۵۷ شد .

شاخص تولید برق از ۵۶۸ به ۱۱۸۳ و تولید قماش نخی از ۱۲۱ به ۲۳۹ و صابون از ۵۶۸ به ۱۱۸۳ و چای از ۷۰ به ۹۶ رسید .

افزایش سرمایه‌گذاریهای عمرانی در سال ۱۳۳۴ جمعاً در حدود ۱۷ میلیارد ریال بود در حالیکه در پایان سال ۱۳۳۸ این مبلغ به ۵۰ میلیارد ریال افزایش یافت و هزینه‌های عمرانی از ۱۲ درصد تولید ملی در سال ۱۳۳۴ به ۲۲ درصد در سال ۱۳۳۸ رسید .

در چند سال اخیر فعالیتهای زیر بنا آغاز شد (فعالیتهای زیر بنا فعالیتهاییست که مستقیماً اقتصادی نیست ولی نتایج اقتصادی دارد) بر تعداد مدارس و آموزشگاههای حرفه‌ای افزوده شد. راههای تازه احداث گردید . راه آهن تهران - تبریز و تهران - مشهد شروع بکار کرد و کارخانه‌های برق در بسیاری از شهرها احداث گردید . وضع بنادر نیز اصلاح شد .

این توسعه امور زیر بنا سبب افزایش سطح دستمزدها شد و در وضع مشاغل تأثیر بسزائی داشت و نتیجتاً بر تعداد کارگران افزوده گردید .

در سال ۳۹ - ۴۰ تنظیم يك برنامه تثبیت اقتصادی بمنظور کنترل وثبات قیمتها از طریق ایجاد يك نظم پولی ضروری بنظر رسید و بمرحله اجرا درآمد و نتایج ثمر بخشی ببار آورد . ورود بسیاری از کالاهای غیر ضروری منع و بر بسیاری از کالاها سود بازرگانی تعلق گرفت

وزمینه برای ایجاد يك اقتصاد سالم و صحیح که بتواند جامعه‌ی ما را بسوی سعادت سوق دهد آماده شد .

تشکیل کنفرانس اقتصادی

بمنظور فراهم آوردن ثبات بیشتر در امور اقتصادی و ایجاد اعتماد و اطمینان بیشتر برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی ضمن مطالعات دقیقی که بعمل آمد لزوم تشکیل شورائی از کلیه طبقات ذیصلاحیت و صاحب نظر احساس گردید شورائی که بتواند با تبادل نظر و بحث پیرامون امور اقتصادی مشی اقتصاد کشور را در جهت انقلاب همه جانبه کشور تعیین نماید لذا در روز ۸ اسفند ۴۱ کنفرانس اقتصادی بانطق تاریخی شاهنشاه گشایش یافت .

در این کنفرانس پیرامون اموری که بازندگی مردم و سیاست اقتصادی کشور ارتباط مستقیم داشت مانند وصول مالیاتها - عوارض - سرمایه گذاری - تشویق صنایع - حمایت محصولات داخلی و . . . بحث و مذاکره گردید و نتایجی در زمینه مسائل مربوط با امور کشاورزی - صنعتی - کار و مسائل اجتماعی - مالی و پولی و بازرگانی و برنامه‌های عمرانی حاصل شد و با دستور العمل قراردادن نتایج حاصله از آن کنفرانس مردم از هر طبقه و هر صنف و هر دسته خواهند دانست و وضعیتشان در حال و آینده چیست و مالا" امور زندگی اجتماعی و اقتصادی خود را بر مبنای آن استوار خواهند کرد و طبیعی است که این امر در بهبود وضع عمومی کشور اهمیت بسزائی خواهد داشت .

« در موضوع نفت و مبارزه با شرکت خارجی تمام افراد این مملکت شرکت داشتند و من برای تأمین منافع بی سابقه‌ای از لحاظ عواید نفتی کشور خودمان در مقابل چه خطراتی ایستادگی کردم تا باصل ۷۵ درصد منافع برای ایران رسیدم . »
« از سخنان شاهنشاه »

صنعت نفت

تاریخچه مختصر مصرف نفت در ایران

کاوشهای باستانشناسان معلوم داشته‌است که ساکنین کشورما از پنج تا شش هزار سال پیش ماده نفت را میشناخته‌اند و در موارد گوناگون از آن استفاده میکرده‌اند . آثار باستانی نشان میدهد که مردم ایران قیر را بعنوان ملاط در ساختن عمارات و یا برای نصب و بهم چسباندن جواهرات و ظروف سفالین یا اندود کردن کشتیها بکار میبرده‌اند . در اوستا کتاب مقدس زرتشتیان نفت بمعنی روغن معدنی آمده‌است و زرتشتیان از این ماده در آتشکده‌ها استفاده میکرده‌اند .

هرودوت مورخ مشهور ضمن شرح چگونگی کندن چاه و استخراج و صاف کردن نفت در ایران میگوید که « در آردریکا نزدیک شوش چاهی وجود دارد که از آن سه ماده مختلف یعنی قیر و نفت و نمک استخراج میگردد . »

کار صنعت نفت امروزه نیز در واقع استخراج و صاف و جدا کردن همین مواد است. نهایت با وسایل و شیوه‌های جدیدتر و کاملتر . باین سبب می‌بینیم که صنعت نفت در کشورما سابقه‌ای بس کهن دارد .

در دوره هخامنشیان از نفت برای تولید روشنائی و معالجه برخی از ناخوشیها استفاده میشده است .

بهر صورت اسناد و مدارك تاریخی بسیار در دست است که نشان میدهد مردم ایران از زمانهای بسیار دور نفت را میشناخته‌اند و از آن برای ایجاد روشنائی - سوخت برگراری جشنها - آتش بازی - معالجه بیماری - بندکشی عمارات و کشتیها استفاده میکرده‌اند . نخستین چاه نفتی که در منطقه خاورمیانه حفر و از آن بهره‌برداری گردید چاه نفتی است در مسجد سلیمان که در پنجم خرداد ماه ۱۲۸۷ به نفت رسید .

ملی شدن صنعت نفت

در روز ۲۹ اسفند ماه ۱۳۲۹ بهمت و پایمردی شاهنشاه رهبر خردمند ملت ایران صنعت نفت ملی اعلام گردید و اداره امور این صنعت عظیم در اختیار ایرانیان یعنی صاحبان اصلی منابع

سرشار نفت ایران قرار گرفت و در نهم اردیبهشت ماه ۱۳۳۲ شرکت ملی نفت ایران بوجود آمد تا از جانب ملت ایران از این ثروت ملی بهره‌برداری کند.

تحصیل عواید بیشتر از منابع نفت ایران برای مصرف در راه عمران و آبادی کشور کوشش برای کشف منابع نفت در سایر نقاط ایران، استفاده از استعداد کارکنان ایرانی در صنعت نفت و سپردن مقامات حساس بدست آنها، توسعه عملیات پخش مواد نفتی در سراسر کشور از جمله هدفهای مهم شرکت ملی نفت است و در راه رسیدن بآنها کوششهای فراوان بعمل آمده است. اکنون چگونگی قراردادهای، افزایش عواید و پیشرفت صنعت نفت در ایران را مورد بررسی قرار میدهیم و وضع آنها با گذشته مقایسه میکنیم.

انعقاد قراردادهای مختلف بمنظور بهره‌برداری از منابع نفتی

با رعایت قانون ملی شدن صنعت نفت دولت شاهنشاهی و شرکت ملی نفت ایران متفقاً در هفتم آبانماه یکهزار و سیصد و سی و نه (۲۹ اکتبر ۱۹۵۴) قرارداد جدیدی با هشت شرکت معظم خارجی که متفقاً کسرسیوم نفت را تشکیل داده بودند منعقد ساخت و حق اکتشاف و استخراج و تصفیه و حمل و نقل و فروش نفت در منطقه مشخصی موسوم به حوزه قرارداد و همچنین حق استفاده قسمتی از اموال و دارائی موجود در منطقه مزبور را برای مدت ۲۵ سال با اختیار تمدید سه دوره پنجساله بآنها واگذار و مقرر شد که دوشرکت برای انجام تعهدات جدید یکی بنام شرکت سهامی اکتشاف و تولید نفت ایران و دیگری بنام شرکت سهامی تصفیه نفت ایران تأسیس شود و شرکت ملی از نظر تأمین منافع ایران در امور آن دوشرکت حق نظارت مستقیم داشته باشد و نیز در اجرای تعهدات مربوط بفروش و صدور نفت هر يك از شرکتهای طرف قرارداد متعهد شدند يك شرکت بازرگانی تشکیل داده آنها در ایران به ثبت رسانده و این شرکتهای نفت خام را بمبلغی معادل ۱۲/۵ درصد بهای اعلان شده آن در خلیج فارس یعنی بهائی که طبق آن نفت بعموم خریداران عرضه میشود از شرکت ملی نفت ایران خریداری و وجه آنها که بنام «پرداخت مشخص» موسوم است تأدیه نمایند سپس آنها بهبهای اعلان شده فروخته مخارج را از آن موضوع و نصف منافع حاصله را بابت مالیات بردرآمد پس از کسر مبالغی که بعنوان پرداخت مشخص تأدیه شده در وجه دولت کارسازی دارند.

با انعقاد این قرارداد نه تنها اختلافات با شرکت نفت سابق مرتفع شد بلکه امور مربوط به اکتشاف و استخراج و پالایش و صدور نفت هم در حوزه معینی که حدود یکصد هزار کیلومتر مربع و شامل قسمتی از جنوب و جنوب غربی ایران است بشرکتهای عامل تفویض گردید تا بسمت عامل از طرف شرکت ملی عمل نمایند.

قرارداد اصل ۷۵ - ۲۵

در نهم امرداد ماه ۱۳۳۶ قانون نفت تصویب و منتشر شد و شرکت ملی اختیار داد کشور را بمناطق نفتی تقسیم و هر منطقه را صلاح و مقتضی بداند حوزه آزاد اعلام و مبادرت به انعقاد قراردادهائی برای بهره‌برداری از منابع آن بنماید. متعاقب آن شرکت ملی باتوجه به اطلاعات جامع و مبسوطی که از عملیات اکتشافی در خصوص ذخایر نفتی کشور بدست آورده بود کشور را به ۲۷ ناحیه تقسیم و چند ناحیه را برای مدت معین و محدودی حوزه آزاد اعلام و دو قرارداد

جدید درمورد بعضی قسمتهای آن منعقد نمود .

یکی در همان سال ۱۳۳۶ با شرکت ایتالیائی آجیپ مینراریا و دیگری سال بعد با شرکت پان امریکن . طبق قرارداد اول شرکت ملی و شرکت آجیپ متفقاً شرکت جدیدی بنام شرکت نفت ایران - ایتالیا تشکیل دادند که سهام آن بالمنافعه بین طرفین تقسیم شد و مقرر گردید شرکت آجیپ مبادرت بانجام عملیات اکتشافی در سه قسمت مختلف واقع در نواحی زاگرس - خلیج فارس و مکران (جمعاً ۲۲۹۰۰ کیلومتر مربع) بنماید و در صورت کشف نفت در مدت مشخصی شرکت سیرپ عملیات بعدی را دنبال کند و منافع حاصله پس از تأدیه مالیات بر درآمد بالمنافعه بین صاحبان سهام تقسیم شود و باین ترتیب هفتاد و پنج درصد منافع عاید دولت ایران و شرکت ملی ویست و پنج درصد هم سهم شرکت آجیپ خواهد شد و برای نخستین بار اصلی که معروف به ۷۵-۲۵ گردیده در دنیا اعلام و اجرا گردید .

اهمیت این قراردادها در آنستکه بر اثر رهبری خردمندان شاهنشاه برای اولین بار در جهان شرکت ملی نفت توانست بر اساس دریافت ۷۵ درصد از منافع با شرکت های خارجی قرارداد ببندد . عقد این قرارداد فصل تازه ای در تاریخ بهره برداری از منابع نفت ایران بشود .

شرایط قرارداد با شرکت پان امریکن در حدود قانون نفت و مواد مشابه مندرج در قرارداد با شرکت آجیپ میباشد . شرکت ملی و شرکت پان امریکن متفقاً شرکت جدیدی بنام شرکت سهامی نفت ایران و پان امریکن تأسیس نمودند منتهی شرکت مزبور رأساً اقدام به صدور و فروش نفت نمی نماید بلکه نفت تولیدی را بالمنافعه بین صاحبان تقسیم میکند . البته وجوه حاصله از فروش آن تابع مالیات بر درآمد دولت ایران است و باز ۷۵ درصد کل منافع عاید دولت و شرکت ملی نفت ایران خواهد شد .

اخیراً شرکت ملی بقیه حوزه يك از حوزه های نفتی کشور را که در خلیج فارس قرارداد برای مدت معینی از نظر عملیات حوزه آزاد اعلام نمود و بیش از سی شرکت مختلف نفتی با خرید پرسشنامه های مربوط علاقه خود را بانجام عملیات در این حوزه ابراز داشته اند .

عملیات اکتشاف و حفاری

در سال ۱۳۳۲ تعداد میدانهای نفتخیز کشور منحصر و محدود بود بهمان هشت میدانی که توسط شرکت نفت سابق کشف و طبق قانون ملی شدن جزو دارائی شرکت ملی درآمد بود . با اقداماتی که برای کشف میدانهای جدید نفتی گردید میدانهای نفتخیز کشور به هیجده میدان بالغ گردید و ذخائر نفت مملکت نیز که در سال ۱۳۳۲ فقط یک هزار مینیون تن برآورد شده بود با وجود آنکه در بین سالهای ۳۲ تا ۱۳۴۲ مقادیر معتنا بیهی نفت از آن استخراج شده معادل ۱۰۰۰ هزار مینیون تن افزایش یافت .

تولید

مقدار تولید نفت خام از میدانهای جنوب و نفت شاه که در سال ۱۳۲۹ جمعاً ۳۲ میلیون تن بود با ملی شدن نفت تقلیل یافت و در سال ۱۳۳۲ به ۱/۶ میلیون تن محدود گردید که قسمت عمده آنهم برای مصرف داخلی مورد استفاده قرار گرفت ولی با انعقاد قرارداد کنسرسیوم تولید

مجدداً قوس صعودی یافت بطوریکه در سال ۱۳۴۱ جمع تولید نفت کشور به ۶۴ میلیون تن افزایش یافت .

شرکت سهامی اکتشاف و تولید نفت ایران	۶۳,۳۰۰,۰۰۰	تن
شرکت ملی نفت ایران	۳۰۰,۰۰۰	«
شرکت سیرپ	۳۰۰,۰۰۰	«
شرکت ایپاک	۱۰۰,۰۰۰	«

ضمناً مقدار ۹,۱۲۱ میلیون مترمکعب گاز طبیعی نیز از مناطق نفتخیز جنوب بدست آمد که ۱۳ درصد آن بمصارف مختلف صنعتی و غیرصنعتی رسید ۲۶ درصد جهت بکار انداختن توربینها بکار رفت و بقیه سوزانده شد . برای بهره برداری کامل یا تزریق مجدد این گازها بمنابع ، مطالعات زیادی صورت گرفت و در آینده نزدیک از آنها بنحو کامل استفاده خواهد شد .

صادرات

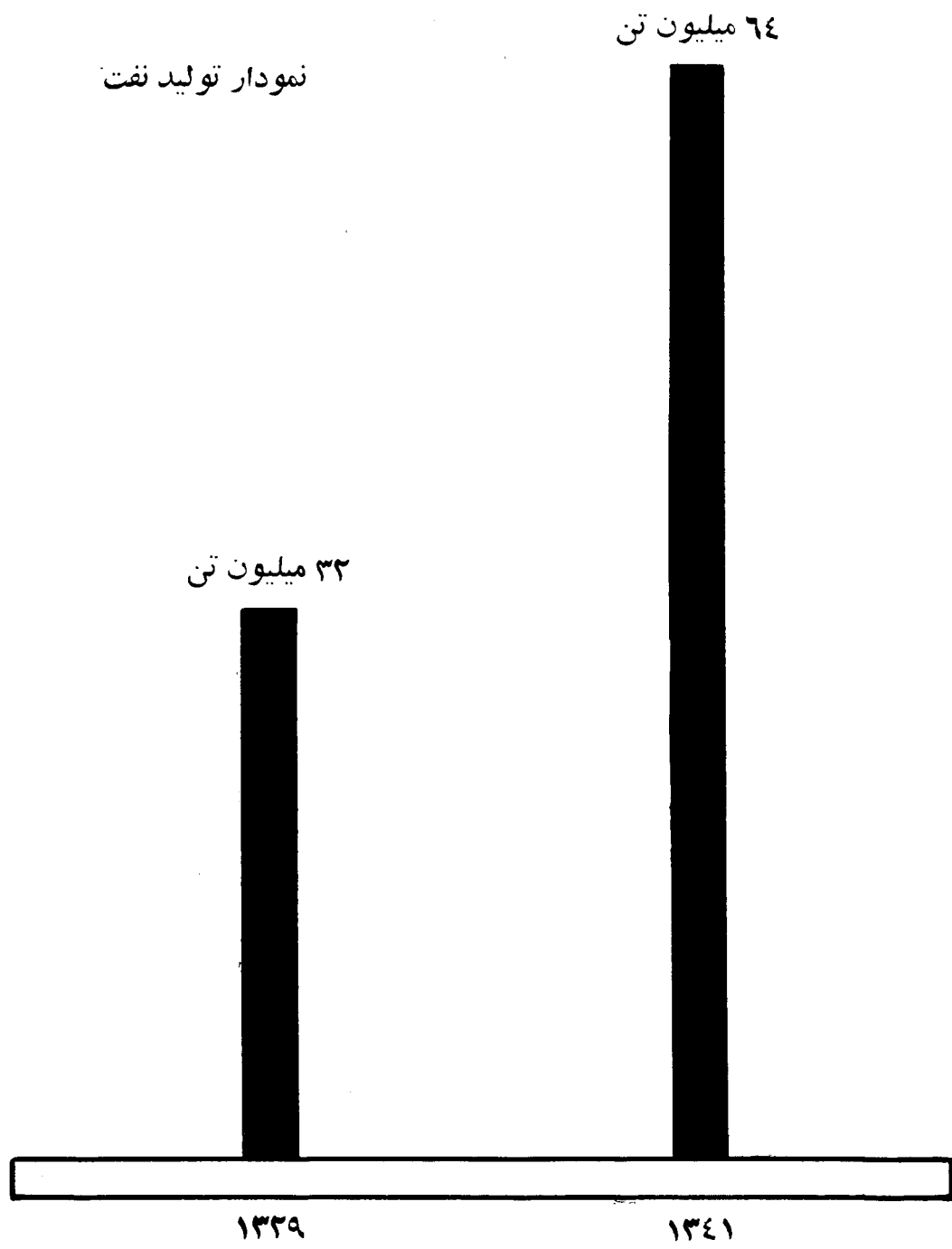
صادرات نفت خام و فرآورده های نفتی نیز وضعی شبیه به تولید نفت داشت باین معنی که صادرات کشور که در سال ۱۳۲۹ سی و یک میلیون تن بود با ملی شدن تقریباً متوقف و بعداً منحصر به مقدار کمی فرآورده گردید بطوریکه جمع صادرات در سال ۱۳۳۲ فقط به ۵۶,۰۰۰ تن رسید . ولی با انعقاد قرارداد کنسرسیوم صادرات نیز افزایش یافت و در سال ۱۳۴۱ از ۶۰ میلیون تن متجاوز گردید . برای بالا بردن قدرت صادراتی نفت شرکت های عامل نفت ایران علاوه بر توسعه میدان های موجود و کشف ذخائر جدید اقدام به نصب دستگاه های بارگیری اضافی در معشور نمود و بندر صادراتی جدیدی نیز در خارك ایجاد و آنرا با نصب یکرشته لوله به میدان گچساران متصل کرد و باین ترتیب قدرت صادراتی ایران از ۳۰ میلیون تن در سال به ۶۵ میلیون تن افزایش یافت و قرار است با نصب خط لوله دیگری بین گچساران و خارك قدرت صادراتی ایران از اینهم بالاتر برده شود .

پالایش

در سال ۱۳۲۹ پالایشگاه آبادان در حدود ۲۸ میلیون تن فرآورده های مختلف نفتی تولید و قریب نود و پنج درصد آنرا صادر مینمود ولی با ملی شدن صنعت نفت و تقلیل صادرات طبعاً کار پالایشگاه نیز محدود به تهیه فرآورده های مورد نیاز داخلی گردید . با انعقاد قرارداد با شرکت های عضو کنسرسیوم پالایشگاه مجدداً رونق از سر گرفت و تولید آن بمرور افزایش یافت و در سال ۱۳۴۱ به ۱۸ میلیون تن بالغ گردید .

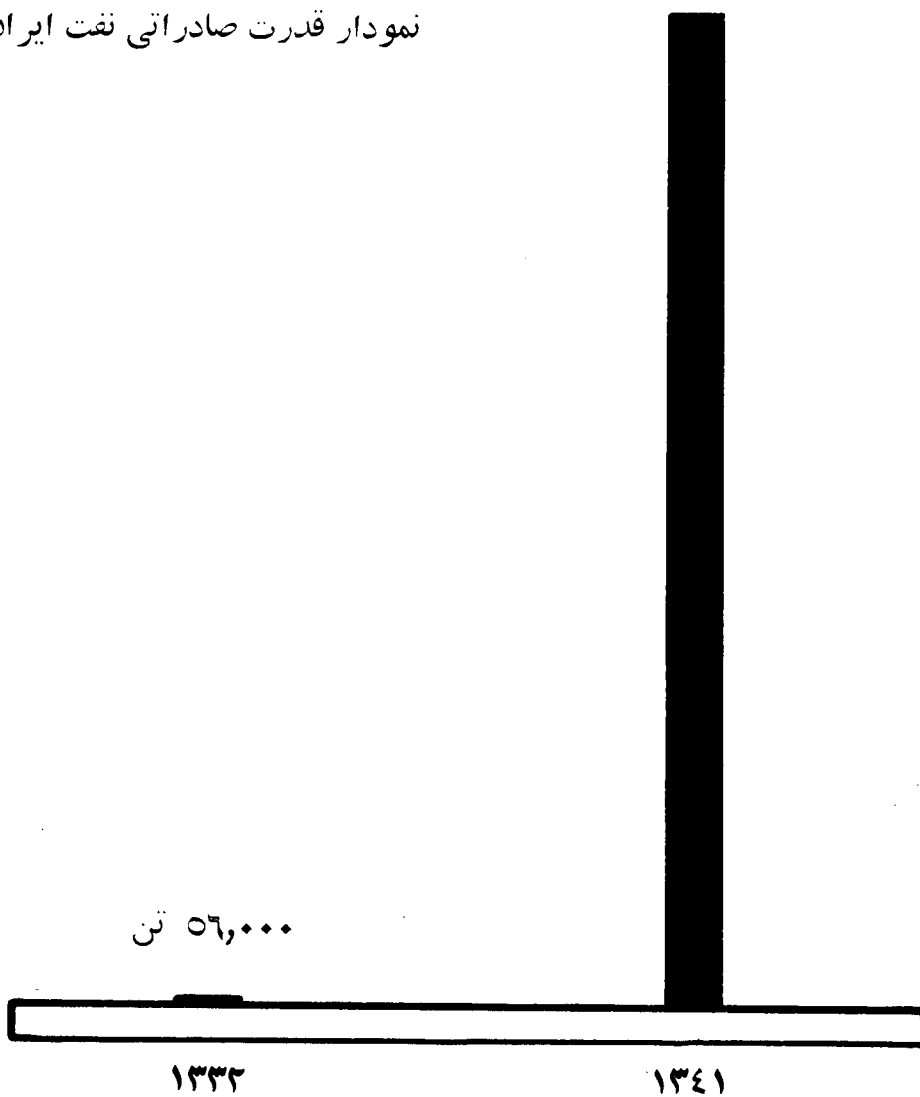
در این اواخر اقداماتی شده تا بتوان با تجدید و تعویض بعضی دستگاه ها و نصب دستگاه های جدید پالایشگاه آبادان را برای تهیه فرآورده هایی که در آینده بیشتر مورد نیاز مردم است آماده تر ساخت و بر قدرت صادراتی آن نیز افزود .

پالایشگاه کرمانشاه که در زمان ملی شدن ظرفیتش فقط ۱۵۰,۰۰۰ تن در سال بود بکار خود ادامه داد منتهی از سال ۱۳۴۰ شرکت ملی نفت با نصب یک رشته خط لوله ۴ اینچ بموازات لوله سه اینچ قدیمی ترتیبی داد تا نفت خام مستقیماً از نفتشاه به کرمانشاه جریان یابد و در پالایشگاه کرمانشاه تصفیه شود و از لوله قدیمی برای حمل فرآورده های تولیدی دستگاه تقطیر نفتشاه

۶۵ میلیون تن

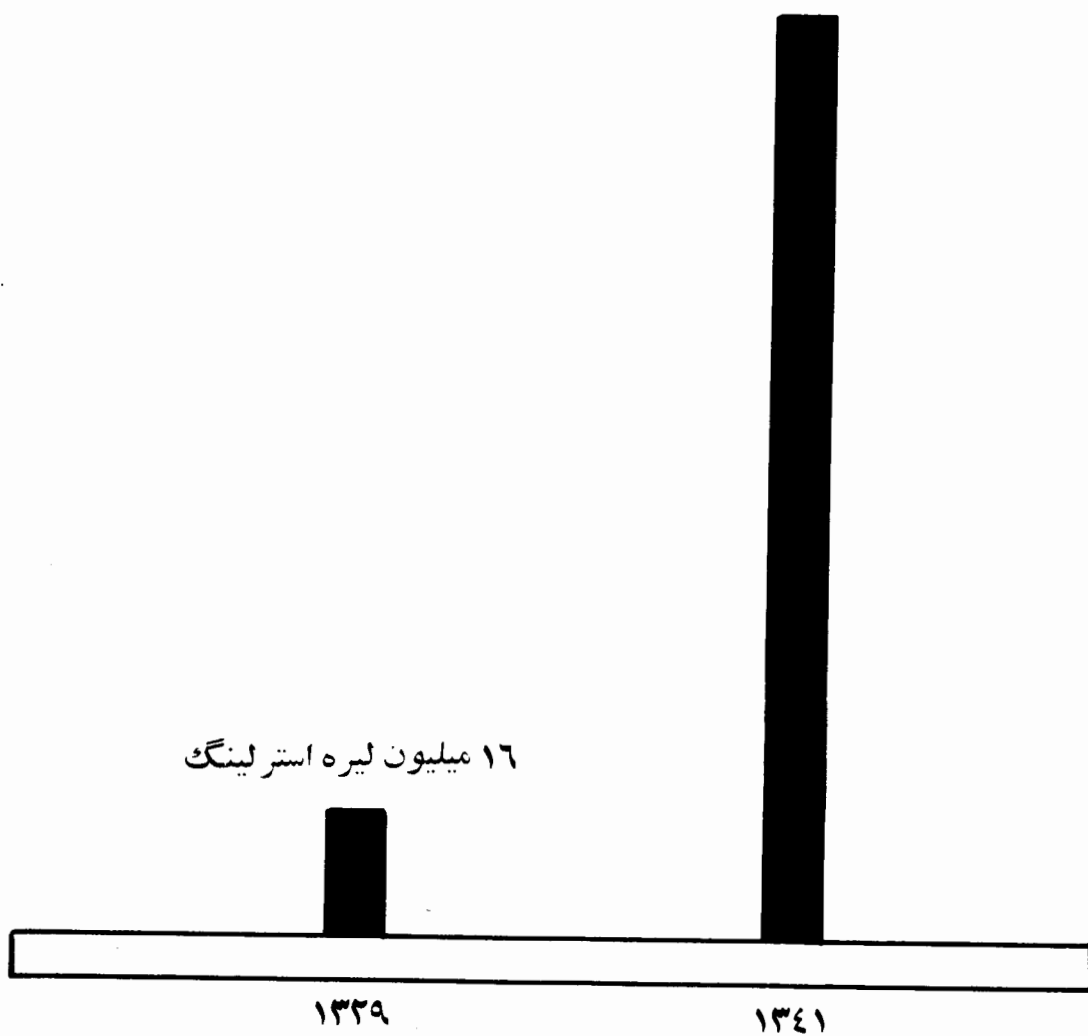
نمودار قدرت صادراتی نفت ایران

نمودار درآمد ایران از صادرات نفت

۱۲۲,۴۰۰,۰۰۰ لیره استرلینگ

۱۶ میلیون لیره استرلینگ

استفاده گردد و باین ترتیب بر قدرت تولیدی ناحیه غرب بمقدار ۵۰,۰۰۰ تن در سال افزوده شود .
توسعه بیشتر پالایشگاه کرمانشاه نیز تحت مطالعه است .

درآمد

درآمد کشور از صادرات نفت جنوب که در سال ۱۳۲۹ فقط ۱۶ میلیون لیره استرلینگ بود با انعقاد قرارداد کنسرسیوم افزایش یافت بطوریکه در سال ۱۳۴۱ به ۱۲۲,۴۰۰,۰۰۰ لیره بالغ گردید .

در ظرف ۹ سال گذشته یعنی از تاریخ شروع فعالیت کنسرسیوم تا دهم دیماه ۱۳۴۱ که پایان سال مالی شرکت نفت است در مقابل ۳۱۰ میلیون تن نفت صادره جمعاً ۶۸۰ میلیون لیره استرلینگ از نفت جنوب عاید کشور شده است یعنی هر تن ۴۴ شلینگ (این رقم در سال ۱۳۲۹ فقط ۱۰ شلینگ و نیم بوده است) .

علاوه بر این در ظرف این مدت ۱۹۷ میلیون استرلینگ دیگر توسط شرکت های عامل نفت ایران ب بانک ملی فروخته شد و در مقابل ریال دریافت گردید و بمصرف تأمین هزینه های ریالی شرکت های مزبور در ایران رسید مبلغ ۲۵ میلیون دلار نیز بعنوان پذیره از شرکت پان امریکن دریافت گردید و در اختیار وزارت دارائی قرار گرفت .

از درآمد حاصله از نفت جنوب شرکت ملی نفت ایران تا دهم دیماه ۱۳۴۱ قریب ۶۹ میلیون لیره استرلینگ دریافت کرده که حدود ۷۰ درصد آنرا بمصرف ایجاد خطوط لوله نفت - خرید ماشین آلات - ایجاد تأسیسات مختلف و سرمایه گذاری های دیگر نموده است و قسمتی از بقیه وصولی را نیز بمصرف انجام عملیات اکتشافی و حفاری رسانده که کشف ذخائر عظیم نفت و گاز در البرز و سراجیه را میتوان از اهم آنها نام برد .

فروش داخلی

فروش فرآورده های نفتی در داخل کشور که در سال ۱۳۳۲ فقط ۸۸۴,۰۰۰ تن بود در سال ۱۳۴۱ به بیش از چهار برابر آن یعنی ۳,۸۰۰,۰۰۰ تن بالغ گردید بعبارت دیگر مصرف سرانه باتوجه به عامل جمعیت از ۷۰ لیتر به ۲۱۵ لیتر رسید و ایران از این نظر مقام دوم را (بعد از ژاپن) در سراسر آسیا احراز نمود . عوامل مؤثر در بالا بردن میزان مصرف عبارت بوده اند از توسعه اقتصادی کشور که متعاقب افزایش درآمد نفت صورت گرفت ، بالا رفتن سطح زندگی مردم - ارزان بودن بهای فرآورده های نفتی - افزایش جمعیت و بالاخره توسعه عملیات پخش نفت .

لوله های نفت

در سال ۱۳۳۲ شرکت ملی مطلقاً فاقد لوله برای حمل فرآورده نفتی بود و مواد نفتی با کامیون و خط آهن سراسری حمل و بدست مصرف کننده میرسید امروزه شرکت بیش از دوهزار کیلومتر خط لوله حمل نفت دارد . یک رشته بقطر ۱۰ اینچ و نیم از اهواز به تهران - دو رشته بقطر ۸ اینچ یکی از تهران به مشهد و دیگری از تهران به رشت (که قسمتی از آن هنوز تکمیل نشده) و یک رشته بقطر ۶ اینچ از ازنای به اصفهان . علاوه بر این یک رشته خط لوله جهت حمل گاز

بطول ۲۶۸ کیلومتر و قطر ۱۰ اینچ گچساران را به شیراز متصل میسازد که مورد بهره‌برداری نیز قرار گرفت .

جایگاههای فروش

در ظرف ده سال گذشته تعداد جایگاههای فروش از ۷۴ دستگاه به ۱۱۷ دستگاه رسید کارگزارها نیز از ۴۵ به ۸۳ و نمایندگان گیهای فروش از ۴۴۹ به ۲,۷۴۷ افزایش داده شد .

پالایشگاه

برای تأمین نیازمندیهای داخلی در آینده که انتظار می‌رود تا چند سال دیگر به‌دور برابر برسد شرکت اخیراً نیز دو اقدام اساسی دیگر نمود یکی جهت ایجاد پالایشگاهی بظرفیت ۵ میلیون تن در سال در نزدیکی تهران تا استفاده و بهره‌برداری از ذخائر نفتی البرز را میسر ساخته از فشار بر پالایشگاه آبادان کاسته و قسمتی از نیازمندیهای استانهای شمالی و مرکزی را تأمین نماید و دیگری طرح استفاده از ذخائر گاز سراج و حمل آن به تهران که طبعاً از احتیاج به نفت کوره خواهد کاست قراردادهای لازم برای دو منظور فوق در خردادماه ۱۳۴۲ امضاء گردید . ضمناً برای اینکه در این فاصله اشکال و وقفه‌ای در توزیع مواد نفتی پیش نیاید شرکت یکدستگاه تقطیر در البرز نصب نمود که ظرفیت آن ۱۰,۰۰۰ بشکه در روز میباشد و باین ترتیب میتوان اطمینان حاصل کرد اشکالی در امر توزیع رخ نخواهد داد .

آموزش

امور مربوط به آموزش و پرورش کارکنان صنعت نفت ایران همواره مورد توجه قرار داشت و هدف آن بالا بردن سطح معلومات کارکنان و تهیه کادر فنی مجهزی برای رفع نیازمندیهای آینده و نیز آماده نمودن ایرانیان واجد شرایط برای جانشینی کارکنان خارجی میباشد و در این راه پیشرفتهای مهمی حاصل گردید .

در سال ۱۳۲۹ تسهیلات و تأسیسات آموزشی صنعت نفت ایران که از شرکت نفت سابق شرکت ملی منتقل شده بود محدود و منحصر به آموزشگاه فنی آبادان و آموزشگاه حرفه‌ای آبادان بود ضمناً حدود ۸۰ نفر دانشجو نیز در انگلستان مشغول به تحصیل بودند . وضع آموزشی شرکت ملی نفت ایران در پایان سال ۱۳۴۱ بشرح زیر بوده است :

تعداد دانشجویان و کارآموزان شرکت در خارج از کشور	۲۶۹	نفر
تعداد دانشجویان دانشکده‌های ایران که از شرکت کمک هزینه تحصیلی دریافت میداشته‌اند	۱۲۲	نفر
تعداد دانشجویان آموزشگاه عالی حسابداری در تهران	۲۱۲	«
تعداد دانشجویان دانشکده فنی نفت آبادان	۱۶۲	«
تعداد محصلین آموزشگاههای حرفه‌ای آبادان و اهواز آغاچاری	۶۱۵	«
تعداد محصلین هنرستانهای اهواز و آبادان	۱۳۵	«
شرکت کنندگان در کنفرانسهای اصول سرپرستی	۱۵۰۳	«

علاوه بر این تعداد ۱۱۷ نفر از اولاد کارگران شرکت نیز یا در آموزشگاههای حرفه‌ای شرکت تحصیل میکردند و یا از شرکت کمک هزینه تحصیلی دریافت میداشتند .
در تمام سال کارآموزی درجین خدمت نیز در تمام صنعت نفت اجرا میگردد و از این راه بر میزان معلومات و تجربیات کارکنان اضافه میشد .
مرکز کاوشهای علمی شرکت نفت شامل آزمایشگاه مهندسی و حفاری و زمین‌شناسی و ژئوفیزیک و ژئوشیمی و پتروفیزیک و سرویسهای مربوط بآن نیز که در خاورمیانه بی نظیر است تأسیس شد و مشغول بکار گردیده و آزمایشگاه پتروشیمی شرکت نیز در دست تکمیل میباشد .

عملیات عمرانی برنامه هفت ساله دوم

- تاریخچه برنامه .
- برنامه هفتساله اول .
- برنامه هفتساله دوم .
- وضع اقتصادی کشور در دوران برنامه هفتساله دوم - دوره توسعه ، دوره محدودیت .
- تأسیس بانک مرکزی .
- برنامه تثبیت اقتصادی .
- موفقیت‌های ارزنده در اجرای طرح‌های عمرانی .
- فهرست فعالیتهای عمرانی برنامه هفتساله دوم .
- عمران ناحیه‌ای .
- عملیات عمرانی شهرسازی .
- اصلاح امور اجتماعی و عمران دهات .

عملیات عمرانی برنامه دوم

مهرماه ۳۴ - ۱۳۴۱

مقدمه

بر اثر تثبیت اوضاع سیاسی و اجتماعی ایران در سال ۱۳۳۲ و بدنبال آن استفاده‌ی مجدد از درآمد نفت، دولت توانست در شرایطی مساعد و خالی از تنشج بمسئله رشد اقتصادی و اجتماعی کشور با دیدی وسیع‌تر و جدی‌تر توجه کند و قسمت مهمی از درآمد نفت را به اجرای برنامه‌های عمرانی تخصیص دهد. بدین منظور سازمان برنامه در سال ۱۳۳۳ با اجرای طرح‌های مقدماتی و فوری و تنظیم طرح‌های گوناگون اقتصادی و اجتماعی پرداخت و سرانجام از سال ۱۳۳۴ در نقش بزرگترین دستگاه سرمایه‌گذاری مملکتی شروع با اجرای برنامه هفتساله دوم نمود.

قبل از تشریح عملکرد برنامه هفتساله دوم که موضوع این بحث را تشکیل میدهد بذکر شم‌ای از تاریخچه برنامه‌های عمرانی کشور و وضع اقتصادی در دوران برنامه دوم و سایر مسائل مربوط به برنامه مزبور و کلیاتی راجع بموفقیت‌های ارزنده آن مبادرت میشود.

۱ - تاریخچه برنامه

اقدامات اولیه

لزوم داشتن برنامه جهت رشد اجتماعی و اقتصادی کشور قبل از جنگ دوم جهانی احساس میگردید و بهمین منظور شورای اقتصادی تشکیل شد ولی اندکی پس از تشکیل این شورا وقایع شهریورماه ۱۳۲۰ پیش‌آمد و بر اثر شرایط خاصی که طی جنگ جهانی دوم در ایران حکمفرما بود شورای اقتصادی نتوانست در رسیدن به هدفهای خود موفقیتی بدست آورد.

پس از خاتمه جنگ بر اثر مخارج نیروهای متفقین در ایران طی سالهای جنگ کشور قوه خرید خارجی معتناهی بشکل نقره و طلا و ارز بدست آورده بود. ارزش این اندوخته به نرخ بین‌المللی وقت به ۵,۸۰۰ میلیون ریال یعنی به ۱۸,۵ برابر ارزش ذخایر ارزی کشور در سال

۱۳۱۹ بالغ گردید وجود چنین اندوخته ارزی همزمان با وضع نامطلوب اقتصاد کشور بار دیگر فکر ترمیم و توسعه اقتصادی و طرح برنامه‌های عمرانی را تقویت نمود .
در اوائل سال ۱۳۲۵ دولت وقت برای پاسخگوئی باین نیازمندیها دوقدم اساسی برداشت .
قدم اول مربوط بود به بهبود و اصلاح وضع کارخانجات دولتی که سالهای قبل تأسیس شده
و در دوران جنگ دچار وضع نامطلوبی گردیده بود و قدم دوم تنظیم يك برنامه توسعه اقتصادی
برای کشور بود .

برای نیل به هدف اول بانك صنعتی و معدنی ایران تأسیس شد و کلیه مؤسسات اقتصادی
و کارخانه‌های دولتی بااستثنای صنعت نفت و انحصار دخانیات و راه آهن دولتی ایران و سیلوها
در آن دستگاه متمرکز گردید . در اجرای هدف دوم هیأتی بنام کمیته برنامه بوجود آمد که براساس
طرحهای وزارتخانه‌ها برنامه‌ای برای مدت هفتسال تهیه و تنظیم کند .

هیأت مزبور پس از مشاوره و بررسیهای لازم يك برنامه ۶۲ میلیارد ریالی (۱,۹۳۷ میلیون
دلار بر مآخذ نرخ هر دلار ۳۲ ریال) تنظیم نمود و چون باین نتیجه رسید که قدرت مالی کشور
برای اجرای این برنامه کافی نیست این فکر بوجود آمد که قسمتی از وجوه لازم برای اجرای
برنامه از طریق وام خارجی تأمین گردد . باین منظور در نیمه دوم سال ۱۳۲۵ با بانك بین‌المللی
توسعه و ترمیم تماس گرفته شد بانك مزبور برای مطالعه و بررسی تقاضای وام از دولت ایران
خواستار گردید جزئیات طرحها و برنامه‌های پیشنهادی را در اختیار بانك بگذارد . بدین مناسبت
دولت ایران در آذرماه ۱۳۲۵ قراردادی با شرکت مورینس کنودسن برای بررسی و تنظیم برنامه
مورد نظر منعقد کرد .

شرکت مورینس کنودسن در سه ماهه دوم سال ۱۳۲۶ گزارشی تحت عنوان «برنامه توسعه
و عمران ایران» بمقامات دولت تسلیم نمود ولی چون وسعت برنامه پیشنهادی بازهم خارج از
حدود امکانات مالی دولت ایران بود يك برنامه نهائی بنام «برنامه هفتساله اول» از طرف کارشناسان
ایرانی و براساس تحقیقات و نظرات شرکت مورینس کنودسن تنظیم گردید .

برنامه هفتساله اول

طرح برنامه هفتساله اول در آذرماه ۱۳۲۶ آماده شد . حجم این برنامه که بدو ا در حدود
۶۲ میلیارد ریال پیش‌بینی شده بود بعلت عدم تکافوی امکانات مالی و نیروی انسانی آزموده مورد
تجدید نظر قرار گرفت و به ۲۱ میلیارد ریال تقلیل یافت .

لایحه برنامه هفتساله اول در بهمن‌ماه ۱۳۲۷ بتصویب مجلس شورای ملی رسید و پیش‌بینی
درآمد و اعتبار هزینه‌های برنامه مزبور بشرح جدول موضوع شماره ۱ میباشد .

چون پیش‌بینی شده بود که حدود ۳۲ درصد از وجوه لازم از بانك بین‌المللی ترمیم
و توسعه وام گرفته شود و بانك بین‌الملل خواستار اطلاعات تفصیلی درباره طرحهای عمرانی بود
دولت ایران در بهمن‌ماه ۱۳۲۷ قراردادی بامؤسسه مشاورین ماوراءبحار منعقد نمود تا يك برنامه
تفصیلی براساس قانون برنامه تهیه نماید . درمهرماه ۱۳۲۸ مؤسسه مشاورین ماوراء بحار گزارش
جامعی تهیه و تسلیم مقامات ایرانی نمود و بر آن اساس دولت ایران بمقامات بانك جهانی مذاکرات
اخذ وام را شروع کرد ولی اندکی پس از ورود نمایندگان بانك به ایران صنعت نفت ملی گردید
و مذاکرات بین طرفین تعطیل شد معذالك برنامه هفتساله اول پس از بحث و مذاکرات مفصل

و تجدید نظر در پیشنهاد های مندرج در گزارش مشاورین ماوراء بحار بمرحله اجرا درآمد .

دوسال اول دوره برنامه هفتساله اول صرف اجرای مقاصد زیر گردید :

— ایجاد تشکیلات سازمان برنامه .

— اصلاح وضع و تجدید سازمان صنایعی که از بانک سابق صنعتی و معدنی ایران به سازمان

برنامه منتقل شده بود .

فعالیت سازمان برنامه در زمینه اخیر موجب بهبود وضع کارخانه ها از نظر مالی و میزان

تولید گردید بطوریکه تولید قند کارخانه های دولتی از ۲۷ هزار تن در سال ۱۳۲۸ به ۵۵ هزار تن

در سال ۱۳۲۹ افزایش یافت و محصول سیمان از ۵۶ هزار تن به ۶۲ هزار تن رسید همچنین کارخانه قند

رضائیه تکمیل شد و شروع به بهره برداری کرد .

در اوایل سال ۱۳۳۰ بحران نفت و قطع درآمد آن دولت را دچار مضیقہ شدید مالی

نمود و عملاً نه تنها باعث رکود و وقفه در اجرای طرح ها شد بلکه قسمت عمده از وجوه برنامه

صرف بودجه مستمر دولت گردید این وضع تا سال ۱۳۳۳ ادامه یافت .

پس از برقراری مجدد درآمد نفت لازم بود یک برنامه جدید توسعه اقتصادی که بشرایط

جدید ناشی از حل بحران نفت تطبیق نماید بمرحله اجرا گذارده شود از این رو برنامه اول

در شهریور ماه ۱۳۳۴ متوقف و مبادرت با اجرای برنامه دوم گردید .

برنامه هفتساله دوم

در سال های بین ۱۳۳۱ و ۱۳۳۴ اقتصاد کشور وضع مطلوبی نداشت درآمد ارزی کشور

در نتیجه قطع درآمد نفت کاهش یافته و خطر ترقی شدید قیمتها ظاهر گردیده بود . طی سه سال

از ۱۳۳۰ تا ۱۳۳۳ هزینه زندگی ۳۳ درصد ترقی نموده بود کاهش موجودیهای ارزی موجب

برقراری محدودیتهای شدید اقتصادی گشته و در عین حال موجودی کالاهای وارداتی روبه نقصان

گذاشته بود .

قبل از شروع برنامه دوم شرایط سخت اقتصادی دولت را ناگزیر بتحصول وام از بانک

ملی کرد خزانه داری کل و دستگاه های دولتی در پایان سال ۱۳۳۴ که مقارن آغاز برنامه دوم میباشد

جمعاً معادل ۱۰,۹ میلیارد ریال به بانک ملی و ۸,۲ میلیارد ریال بسایر بانکها بدهی داشتند

و باتوجه باینکه در پایان سال ۱۳۲۹ وام دولت وسایر مؤسسات وابسته بآن بانک ملی معادل ۵,۹

میلیارد ریال وسایر بانکها ۱,۳ میلیارد ریال بود و در مدت پنج سال (۱۳۲۹ - ۱۳۳۴) به بدهی

دولت و دستگاه های تابعه آن به بانک ملی ۵ میلیارد ریال و بسایر بانکها ۶/۹ میلیارد ریال یعنی

مجموعاً ۱۱/۹ میلیارد ریال اضافه شده بود در چنین شرایطی بود که برنامه هفتساله دوم آغاز

گردید .

قانون برنامه هفتساله دوم در هشتم اسفندماه ۱۳۳۴ بتصویب مجلس شورای ملی رسید

هدفهای این برنامه بطوریکه در مقدمه قانون برنامه مندرج است عبارت بود از :

« افزایش تولید و بهبود و تکثیر صادرات و تهیه مایحتاج مردم در داخله کشور و ترقی

کشاورزی و صنایع و اکتشاف و بهره برداری ازمعادن و ثروت های زیرزمینی و اصلاح و تکمیل

وسائل ارتباط و اصلاح امور بهداشت عمومی و انجام هر نوع عملیاتی برای عمران کشور و بالا بردن

سطح فرهنگ و زندگی افراد و بهبود وضع معیشت عمومی » .

اعتبارات اولیه که ضمن این قانون تصویب رسید بالغ بر ۷۰ میلیون ریال بود که مبلغ ۱۷/۲ میلیارد آن مربوط به تعهدات طرحهای نیمه تمام برنامه عمرانی هفت ساله اول و ۵۲/۸ میلیارد ریال بقیه برای اجرای طرحهای عمرانی جدید برنامه هفت ساله دوم در نظر گرفته شد. تقسیم اعتبارات فصول چهارگانه برنامه دوم بشرح جدول شماره ۲ میباشد. سازمان برنامه پس از شروع به اجرای طرحهای جدید عمرانی در اواسط سال ۱۳۳۶ متوجه شد که اعتبارات بالا برای پرداخت هزینه کلیه طرحهای عمرانی که اجرای آنها طی برنامه هفت ساله دوم پیشبینی شده بود کافی نیست. بنابراین باستناد بند ۴ ماده ۵ قانون برنامه بکمیسون مشترک برنامه مجلسین پیشنهاد نمود که معادل ۲۰ درصد اعتبار هر فصل را افزایش دهد کمیسون مشترک برنامه مجلسین در دیماه ۱۳۳۶ افزایش اعتبارات را بمیزان ۲۰ درصد تصویب نمود و اعتبار برنامه از ۷۰ میلیارد به ۸۴ میلیارد ریال بشرح جدول موضوع شماره ۳ افزایش یافت.

در جریان عمل سازمان برنامه مشاهده نمود که تقسیم اعتبارات مصوب برنامه در فصول مختلف (بر اساس ۸۴ میلیارد ریال) نمیتواند جوابگوی احتیاجات طرحها باشد لذا بدون اینکه جمع کل اعتبار برنامه تغییر باید اعتبار فصول را بر اساس احتیاجات روز مورد تجدید نظر قرار داد و چون این تجدید نظر مقارن با فترت دوره قانونگزاری بود با تصویب هیئت وزیران رقم جدید اعتبار هر فصل تعیین گردید این ارقام در جدول موضوع شماره ۴ مذکور است.

در اسفند ماه ۱۳۳۶ سهم سازمان برنامه از درآمد نفت بابت چهار سال اخیر دوره برنامه از ۸۰ درصد به ۶۰ درصد کاهش داده شد. این کاهش باعث شد که درآمد سازمان برنامه از محل نفت در دوره هفت ساله به ۷۶/۵ میلیارد ریال تقلیل یابد.

در اسفند ماه ۱۳۳۷ دولت یکبار دیگر سهم سازمان برنامه را از عواید نفت تقلیل داد بطوریکه برای سال ۱۳۳۸ سهم سازمان برنامه از درآمد نفت به ۱۰ میلیارد ریال (۱۳۰ میلیون دلار) و برای دو سال ونیم باقیمانده از دوره برنامه به ۵۵ درصد درآمد نفت کاهش یافت. بمناسبت این کاهش مسلم گردید که سازمان برنامه از سال ۱۳۳۸ تا آخر شهریور ماه سال ۱۳۴۱ نمیتواند بیش از مبلغی در حدود ۴۲ میلیارد ریال (۵۶۰ میلیون دلار) از درآمد نفت دریافت کند.

دراثر دو فقره کاهش فوق درآمد برنامه از محل نفت به حدود ۶۰ میلیارد ریال تقلیل یافت و در نتیجه مسلم گردید که اجرای برنامه ۸۴ میلیارد ریالی بدون استفاده از وام مقدور نیست. بدین مناسبت قراردادهای وامی منعقد گردید و از محل آنها در حدود ۲۵ میلیارد ریال تا آخر دوره برنامه مورد استفاده قرار گرفت.

عملکرد مالی سازمان برنامه طی دوره برنامه هفت ساله دوم به تفکیک فصول بشرح جدول موضوع شماره ۵ میباشد.

وضع اقتصادی کشور در دوران برنامه دوم

تحولات اقتصادی کشور را طی برنامه دوم میتوان به دو دوره مشخص تقسیم کرد:

دوره توسعه از سال ۱۳۳۴ تا اواسط سال ۱۳۳۹.

دوره محدودیت از اواسط سال ۱۳۳۹ تا پایان برنامه.

وضع پول و اعتبار

در دوره توسعه بموازات شروع برنامه دوم عمرانی و برطرف شدن آثار رکود نسبی تحرك و رونقی در اقتصاد عمومی کشور پدیدار شد که منجر بکاهش تعداد بیکاران و افزایش میزان درآمد و قدرت خرید افراد گردید مخصوصاً اینکه بر اثر ازدیاد تقاضای کالا و خدمات امکانات بیشتری جهت توسعه معاملات پولی و بازرگانی فراهم شد.

این رونق اقتصادی بر اثر عوامل زیر بوجود آمد:

— افزایش درآمد نفت و وامها و کمکهای بلاعوض خارجی که اجازه داد هزینههای جاری و سرمایه گذاری دولت بمیزان قابل توجهی افزایش یابد.

— افزایش هزینههای دولتی بموازات افزایش اعتبارات داخلی و خارجی که به سرمایه گذاران داخلی اجازه داد مخصوصاً از سال ۱۳۳۶ به بعد با استفاده از شرایط مساعد موجود اقدام به سرمایه گذاری بیشتری در رشتههای مختلف اقتصادی بنمایند.

جدول شماره ۶ نشان میدهد که سرمایه گذاری خصوصی که در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۳۶ کمتر از سرمایه گذاری دولتی بود در سالهای بعد بسرعت روبافزایش نهاد. این افزایش از طرفی بر اثر افزایش سرمایه گذاری دولتی و از طرف دیگر بر اثر تصمیم دولت در سال ۱۳۳۶ دایر باعطای وام به سرمایه گذاران خصوصی از محل تجدید ارزیابی پشتوانه اسکناس* توسط بانک ملی بود.

جدول شماره ۷ رشد سرمایه گذاری را روشن میسازد. جدول مزبور نشان میدهد که سرمایه گذاری از حدود ۸ درصد درآمد ملی در ابتدای دوره توسعه به حدود ۱۸ درصد درآمد ملی در ۱۳۳۸ بالغ گردیده است یعنی بطور متوسط $13/3$ درصد درآمد ملی در این دوره سرمایه گذاری شده که بر اثر آن از سال ۱۳۳۴ تا ۱۳۳۸ درآمد ملی کشور بطور متوسط سالانه پنج درصد افزایش یافته است.

بطوریکه جدول شماره ۸ نشان میدهد از پایان سال ۱۳۳۳ تا پایان سال ۱۳۳۶ بیشتر اعتبارات جدید در اختیار بخش خصوصی قرار گرفت و میزان اعتبارات خصوصی تقریباً دوبرابر بالا رفت یعنی از $7/6$ میلیارد ریال (در پایان ۱۳۳۳) به $14/7$ میلیارد ریال (در پایان ۱۳۳۶) افزایش یافت در حالیکه اعتبارات بخش دولتی در همان مدت فقط $1/8$ میلیارد ریال بالا رفت و از $18/9$ میلیارد ریال به $20/7$ میلیارد ریال رسید.

از طرف دیگر طی مدت سه سال ۱۳۳۴ - ۱۳۳۶ معادل $3/6$ میلیارد ریال بر سپردههای بانکی بخش دولتی افزوده گردید و در نتیجه دولت نه تنها در سالهای ۱۳۳۴ تا ۱۳۳۶ عملاً از اعتبارات بانکی استفاده نکرد بلکه افزایش سپردههای دولت معادل $1/8$ میلیارد ریال اثر ضد تورمی داشت. ولی در عوض بخش خصوصی با توجه بمیزان سپردههای بانکی آن طی این مدت

* در سال ۱۳۳۶ در قیمت طلا نسبت به ریال تجدید نظر بعمل آمد و بر آن اساس مبلغ ۷ میلیارد ریال از این محل بر حجم پول در جریان افزوده شد. این افزایش حجم پول بصورت اعتبار به سرمایه گذاران خصوصی برای توسعه و ایجاد صنایع پرداخت گردید.

بطور خلاص از ۴/۸ میلیارد ریال اعتبار جدید استفاده نمود . علاوه بر این در این سه سال بعثت امیدواری بادامه افزایش درآمد ارزی این فکر قوت گرفت که بانکها خواهند توانست در آینده نیز بر حجم اعتبارات خود بیفزایند براساس این فکر و در شرایطی که سیاست آزادی تجارت خارجی در کشور برقرار بود بانکهای جدیدالتأسیس در جلب تقاضای وام جدید به رقابت برخاستند و این دو عامل موجب افزایش سریع و روزافزون اعتبارات بازرگانی گردید .

وضع ارزی

وضع ارزی کشور از سال ۱۳۳۴ تا پایان ۱۳۳۶ بسیار رضایتبخش بود و واردات در نتیجه سیاست دروازه‌های باز رو به افزایش گذاشت .

منابع عمده تحصیل ارز را صادرات (غیراز نفت) و کمکهای بلاعوض و درآمد نفت و فروش ارز توسط کنسرسیوم نفت جهت تأمین ریال برای هزینه‌های داخلی آن تشکیل میداد با آنکه ارزش صادرات (غیراز نفت) تا حدی در تحصیل ارز مؤثر بود افزایش درآمد ارزی بطور کلی از طریق درآمد نفت و فروش ارز و کمکهای بلاعوض صورت گرفت ولی بتدریج که درآمد ارزی ایران از نفت بالارفت کمکهای بلاعوض رو بکاهش گذاشت .

جدول شماره ۹ دریافتها و پرداختهای ارزی ایران را از سال ۱۳۳۳ تا ۱۳۴۱ نشان میدهد . چنانکه می‌بینیم افزایش سالانه ذخائر ارزی کشور که در سال ۱۳۳۴ معادل ۵/۶ میلیون دلار بود در سال ۱۳۳۶ به ۵۲ میلیون دلار رسید . بالارفتن درآمد ارزی سبب شد که میزان تقاضا نیز بالا رود و در نتیجه واردات کالای سرمایه‌ای و مصرفی هر دو رو به افزایش نهاد . این کیفیت با سیاست ارزی دولت دائر به فروش نامحدود ارز بمنظور تحصیل ریال از یکطرف و مبارزه با تورم از طرف دیگر تقویت گردید .

بهبود وضع ارزی ایران و افزایش قدرت خرید در دوره توسعه برنامه دوم مسلماً از عوامل بسیار مؤثر در افزایش میزان سرمایه‌گذاری داخلی بوده‌است و این پدیده وقتی بخوبی نمایان میگردد که ارقام سرمایه‌گذاری طی سالهای قبل از برنامه دوم و خصوصاً در جریان بحران نفت با سالهای ۱۳۳۴ تا ۱۳۳۶ مورد مقایسه قرار گیرد .

افزایش درآمد ارزی ایران موجب شد که طی سالهای ۱۳۳۴ تا ۱۳۳۶ و حتی بعد از آن بانکها به تبعیت از سیاست دروازه‌های باز در انجام معاملات ارزی و اعطای اعتبارات جدید آزادی کامل داشته باشند و بهمین دلیل بود که بانکها موفق شدند طی دوره توسعه برنامه دوم بدون آنکه فشاری بر ذخائر ارزی کشور وارد شود به اکثر درخواستهای وام و فروش ارز پاسخ مثبت بدهند . در حقیقت وضع مساعد ارزی در سالهای ۱۳۳۴ و ۱۳۳۶ تکیه‌گاه قابل اطمینانی برای اجرای سیاست توسعه اعتبارات بشمار میرفت .

ب - دوره محدودیت

قیمتها و موازنه پرداختها

از دیداد سرمایه‌گذاری و افزایش سطح تقاضا طی دوره توسعه ، موجب گردید که موجودی

ارز کشور از سال ۱۳۳۷ نه تنها افزایش نیابد بلکه نقصان پذیرد و قیمت‌های داخلی رو به افزایش گذارد.

چنانکه جدول شماره ۱۰ نشان می‌دهد شاخص هزینه زندگی که در سال ۱۳۳۴ برابر ۱۰۰ بود در سال ۱۳۳۷ به ۱۱۴/۸ رسید یعنی بطور متوسط افزایش سالانه‌ای در حدود پنج درصد حاصل نمود که با توجه به توسعه سریع فعالیت‌های سرمایه‌گذاری چندان زیاد بنظر نمی‌رسد. البته وضع مساعد ارزی کشور در دوره توسعه برنامه دوم تا حد زیادی توانست فشار تقاضا را بخارج منتقل سازد و از تورم شدیدی که در غیر این صورت دامگیر ایران میشد جلوگیری کند. ولی از سال ۱۳۳۷ وضع تغییر محسوسی یافت. نه تنها هزینه زندگی با سرعت بیشتری رو با افزایش گذاشت بلکه کشور تنها طی سال ۱۳۳۷ در حدود ۴۹ میلیون دلار از ذخایر ارزی خود را از دست داد.

در تغییر جهت اقتصاد و تقلیل ذخایر ارزی کشور از سال ۱۳۳۷ بعد دو عامل را میتوان مؤثر دانست. یکی سرمایه‌گذاری در سالهای قبل که مقدار زیادی از ذخائر ارزی کشور را بخود جذب کرد و دیگری عدم تمرکز تعهدات ارزی و وام‌های خارجی توسط مؤسسات دولتی که آثار آن از سال ۱۳۳۸ بعد ظاهر گردید. چون مؤسسات دولتی در اخذ وام از خارج بایکدیگر هماهنگی نداشتند و بدون توجه بمیزان برگشت وام و زمان برگشت از خارج وام میگرفتند و از سال ۱۳۳۸ بتدریج سر رسید اقساط شروع میشد اقتصاد کشور در پرداخت‌های ارزی مواجه بامشکلات حساب نشده‌ای گردید. افزایش قیمت‌ها و کاهش ذخیره ارزی کشور از یکطرف معلول سیاست پولی کشور در دوره اول برنامه دوم بود که بر اثر آن سرعت افزایش پول از سرعت رشد اقتصادی کشور پیشی گرفت و از طرف دیگر نتیجه وضع بودجه و سیاست مالی دولت بود.

جدول پیش‌بینی درآمد و اعتبار هزینه‌ی برنامه عمرانی هفتساله اول
جدول شماره ۱
(مبلغ به میلیارد ریال)

اعتبار هزینه		پیش‌بینی درآمد	
درصد نسبت به کل	مبلغ	درصد نسبت به کل	مبلغ
۲۵	۵/۲۵	۳۷/۱	۷/۸
	کشاورزی		درآمد نفت
	راهسازی و ساختمان	۴/۸	۱
۲۳/۸	۵	۴/۸	۱
	راه آهن و بنادر و فرودگاهها		فروش داراییهای دولتی
۱۴/۳	۳	۲۱/۴	۴/۵
	صنایع و معادن		مشارکت مؤسسات خصوصی
۴/۸	۱	۳۱/۹	۶/۷
	صنعت نفت		وام ارزیانک ملی ایران
۳/۶	۰/۷۵		وام ارزیانک بین‌المللی
	پست و تلگراف و تلفن		
۲۸/۵	۶		
	امور اجتماعی		
۱۰۰	۲۱	۱۰۰	۲۱
	جمع		جمع

توضیحات

- ۱ - منظور از صنعت نفت مذکور درستون هزینه عبارتست از سرمایه لازم به منظور تأسیس يك شركت ملی اكتشاف و بهره‌برداری نفت .
- ۲ - درآمدهای آبان و آذر ۱۳۳۱ اعتبار تخصیصی به برنامه ۲۱ میلیارد ریال به متجاوز از ۲۱ میلیارد ریال افزایش داده شد .

جدول شماره ۲

جدول تقسیم اولیه اعتبارات مصوب برنامه هفتساله دوم

(مبلغ به میلیون ریال)

شرح	تعدادات برنامه اول	اعتبار برنامه دوم	جمع	درصد نسبت به کل
کشاورزی و آبیاری	۶,۲۶۰	۱۱,۹۵۸	۱۸,۲۱۸	۲۶
ارتباطات و مخازرات	۵,۳۶۷	۱۷,۴۵۴	۲۲,۸۲۱	۳۲/۶
صنایع و معادن	۲,۷۵۹	۷,۸۰۱	۱۰,۵۶۰	۱۵/۱
امور اجتماعی	۲,۸۱۴	۱۵,۵۸۷	۱۸,۴۰۱	۲۶/۳
جمع	۱۷,۲۰۰	۵۴,۸۰۰	۷۰,۰۰۰	۱۰۰

جدول شماره ۳

جدول اعتبارات برنامه دوم براساس افزایش ۲۰ درصد باعتبار مصوب هر فصل

عنوان	اعتبار به میلیون ریال
کشاورزی و آبیاری	۲۱,۸۶۲
ارتباطات و مخابرات	۲۷,۳۸۵
صنایع و معادن	۱۲,۶۷۲
امور اجتماعی	۲۲,۰۸۱
جمع	۸۴,۰۰۰

جدول شماره ۴

جدول آخرین اعتبارات مصوب برنامه

عنوان	اعتبار به میلیون ریال
کشاورزی و آبیاری	۲۵,۱۰۰
ارتباطات و مخابرات	۳۴,۰۰۰
صنایع و معادن	۹,۴۰۰
امور اجتماعی	۱۵,۵۰۰
جمع	۸۴,۰۰۰

جدول شماره ۵

جدول عملکرد مالی برنامه هفتساله دوم

(مبلغ به میلیون ریال)

عنوان	اعتبار تأمین شده	وجوه پرداخت شده	درصد پرداختی نسبت به کل پرداخت
کشاورزی و آبیاری	۲۴,۸۰۷	۲۳,۴۶۴	۳۱/۱
ارتباطات و مخابرات	۳۲,۹۷۳	۲۹,۹۴۰	۳۹/۸
صنایع و معادن	۹,۱۹۱	۸,۸۲۳	۱۱/۸
امور اجتماعی	۱۵,۳۸۶	۱۳,۰۰۶	۱۷/۳
تنخواه گردان پرداختی جهت اجرای طرحهای راهسازی و شهرسازی	—	۱۸	—
جمع	۸۲,۴۵۷	۷۵,۲۵۱	۱۰۰

جدول شماره ۶

مقایسه سرمایه‌گذاری خصوصی و دولتی طی سالهای ۱۳۳۴ - ۱۳۴۱

(مبلغ به میلیارد ریال)

سال	سرمایه‌گذاری خصوصی	سرمایه‌گذاری دولتی
۱۳۳۴	۱۰/۴	۷/۴
۱۳۳۵	۱۰/۸	۱۳/۳
۱۳۳۶	۱۰/۹	۱۶/۹
۱۳۳۷	۲۳/۳	۲۱/۴
۱۳۳۸	۳۰/۵	۲۰/۵
۱۳۳۹	۲۱/۹	۲۷/۲
۱۳۴۰	۱۳	۲۵/۶
۱۳۴۱	۱۳	۱۷/۸

جدول شماره ۷

جدول مقایسه سرمایه‌گذاری با درآمد ملی طی سالهای ۱۳۳۴ - ۱۳۴۱
(مبلغ به میلیارد ریال)

سال	سرمایه‌گذاری	درآمد ملی	درصد سرمایه‌گذاری نسبت به درآمد ملی
۱۳۳۴	۱۷/۸	۲۲۹	۷/۸
۱۳۳۵	۲۴/۱	۲۳۵	۱۰/۳
۱۳۳۶	۲۷/۸	۲۴۳	۱۴/۸
۱۳۳۷	۴۴/۷	۲۵۲	۱۷/۸
۱۳۳۸	۵۱	۲۸۶	۱۷/۸
۱۳۳۹	۴۹/۱	۲۹۵	۱۶/۶
۱۳۴۰	۳۸/۶	۳۰۳	۱۲/۷
۱۳۴۱	۳۰/۸	۳۰۷	۱۰

جدول شماره ۸

جدول اعتبارات بخش خصوصی و دولتی طی سالهای ۱۳۴۱ - ۱۳۴۰

(مبلغ به میلیارد ریال)

پایان سال	اعتبارات بخش خصوصی	اعتبارات بخش دولتی	کل اعتبارات
۱۳۳۳	۷/۶	۱۸/۹	۲۶/۵
۱۳۳۴	۹/۲	۱۹/۱	۲۸/۳
۱۳۳۵	۱۰/۱	۲۰/۸	۳۰/۹
۱۳۳۶	۱۴/۷	۲۰/۷	۳۵/۴
۱۳۳۷	۲۳/۷	۲۶/۷	۵۰/۴
۱۳۳۸	۳۲/۵	۲۸/۹	۶۱/۴
* ۱۳۳۸	۳۷/۸	۳۲/۴	۷۰/۲
۱۳۳۹	۴۲	۳۳/۲	۷۵/۲
۱۳۴۰	۴۹/۲	۳۱	۸۰/۲
۱۳۴۱	۶۰	۲۹	۸۹

* برای سال ۱۳۳۸ دو رقم وجود دارد. رقم اول توسط بانک ملی ایران و رقم دوم توسط بانک مرکزی ایران تهیه شده است. چون بین این دو رقم اختلاف زیادی وجود دارد هر دو در این جدول منعکس گردیده است. از سال ۱۳۳۸ بعد بانک مرکزی ایران ارقام را تهیه کرده است.

جدول شماره ۹

جدول دریافت‌ها و پرداخت‌های ارزی کشور
(به میلیون دلار)

الف - دریافت‌ها

موضوع	۱۳۳۳	۱۳۳۴	۱۳۳۵	۱۳۳۶	۱۳۳۷	۱۳۳۸	۱۳۳۹	۱۳۴۰	۱۳۴۱
خرید ارزهای صادراتی	۹۴/۹	۷۰/۱	۸۹/۶	۹۸/۴	۸۶/۳	۹۴/۷	۱۰۰/۶	۸۸/۵	۸۲/۱
خرید ارزهای غیربازرگانی	۱۱/۹	۱۱/۰	۱۶/۲	۲۵/۳	۵۵/۰	۶۴/۷	۶۲/۳	۵۵/۸	۴۴/۷
درآمد نفت	۲۲/۵	۹۲/۲	۱۴۰/۵	۲۰۷/۸	۲۴۴/۹	۲۶۰/۹	۲۸۵/۲	۲۹۱/۱	۳۴۲/۲
خرید ارز از کنسرسیوم	۱۱/۹	۴۶/۷	۴۰/۵	۴۸/۲	۷۴/۲	۷۶/۸	۷۰/۷	۹۶/۶	۹۰/۵
خرید ارز از سایر شرکتهای نفت	—	—	—	—	۲۵/۰	—	۳/۰	۳/۶	۴/۵
استفاده از وامهای خارجی	۳۳/۹	۷۳/۰	۱۰۵/۸	۹۶/۵	۵۱/۶	۸۰/۳	۱۰۰/۹	۱۲۱/۵	۵۴/۵
کمکهای خارجی	۴۷/۵	۱۹/۲	۳۴/۶	۱۹/۷	۱۰/۰	۳۳/۷	۲۱/۸	۳۰/۰	—
دریافت‌های متفرقه	۱۴/۰	۱۲/۰	۲/۵	۶/۶	۳/۷	۶/۸	۳/۱	۵/۸	۷/۸
جمع	۲۳۶/۶	۳۲۴/۲	۴۲۹/۷	۵۰۲/۵	۵۵۰/۷	۶۱۷/۹	۶۵۲/۶	۶۹۲/۹	۶۲۶/۳

جدول شماره ۱۰

ب - پرداختها

۱۳۴۱	۱۳۴۰	۱۳۳۹	۱۳۳۸	۱۳۳۷	۱۳۳۶	۱۳۳۵	۱۳۳۴	۱۳۳۳	موضوع
۴۵۸/۱	۴۹۰/۱	۵۰۴/۷	۴۸۶/۳	۴۵۱/۴	۳۶۹/۰	۳۴۵/۵	۲۷۹/۱	۲۰۰/۲	فروش ارز برای واردات (دولتی و خصوصی) فروش ارزهای غیر بازرگانی استرداد اصل و بهره وامهای خارجی پرداختهای متفرقه معاملات ثبت نشده واختلافات آماری تغییر در موجودی ارزی
۷۴/۱	۶۳/۷	۷۸/۱	۸۶/۶	۸۶/۵	۵۸/۸	۵۰/۹	۲۳/۶	۱۷/۴	
۸۳/۸	۱۱۸/۸	۶۱/۷	۷۹/۱	۵۸/۸	۱۸/۹	۲۰/۱	۱۴/۸	۱۳/۲	
—	—	۲/۱	۵/۶	۳/۳	۲/۹	۰/۷	۳/۰	۳/۱	
—	+۰/۸	+۲/۲	+۲/۲	-۰/۱	+۰/۹	-۱/۸	-۱/۹	-۲/۰	
+۱۰/۳	+۱۹/۵	+۳/۸	-۴۱/۹	-۴۹/۲	+۵۲/۰	+۱۴/۳	+۵/۶	+۴/۷	جمع
۶۲۶/۳	۶۹۲/۹	۶۵۲/۶	۶۱۷/۹	۵۵۰/۷	۵۰۲/۵	۴۲۹/۷	۳۲۴/۲	۲۳۶/۶	

جدول شاخص هزینه زندگی طی سالهای ۱۳۳۴ تا ۱۳۴۱

(۱۳۳۴=۱۰۰)

سال	۱۳۳۴	۱۳۳۵	۱۳۳۶	۱۳۳۷	۱۳۳۸	۱۳۳۹	۱۳۴۰	۱۳۴۱
شاخص هزینه زندگی	۱۰۰	۱۰۸/۸	۱۱۳/۶	۱۱۴/۸	۱۲۹/۷	۱۴۰/۱	۱۴۳/۴	۱۴۳/۸

تأسیس بانک مرکزی

تاسال ۱۳۳۴ در کشور تنها ۱۲ بانک دولتی و خصوصی به عملیات عادی بازرگانی و ارزی و اعتباری اشتغال داشتند از سال ۱۳۳۵ تا سال ۱۳۳۹ تعداد پانزده بانک جدید با استفاده از قانون بانکداری مصوب تیرماه ۱۳۳۴ در کشور تأسیس شد.

تعدادی از این بانکها با استفاده از قانون جلب و حمایت سرمایه گذاری های خارجی بصورت مختلط با سرمایه داخلی و خارجی بوجود آمد باستانی سه بانک یعنی بانک اعتبارات صنعتی و بانک توسعه صنعتی و معدنی ایران و بانک کشاورزی که اعتبارات طویل المدت میدادند اکثر عملیات بقیه بانکها متوجه ایجاد تسهیلات اعتباری کوتاه مدت بمنظور گردش امور عادی بازرگانی و مقاطعه کاری بود.

افزایش سریع سازمانهای بانکی و اعتباری از یکطرف و توسعه عملیات اعتباری آنها از طرف دیگر ضرورت تنظیم و ارشاد اعتبارات و کنترل سیستم بانکی را بیش از پیش مسلم ساخت بانک ملی ایران تا سال ۱۳۳۹ از طریق قسمت نشر اسکناس خود وظائف يك بانک مرکزی را نیز انجام میداد ولی چون بانک ملی ایران بعنوان يك مؤسسه انتفاعی بازرگانی میخواست از طریق افزایش اعتبارات حداکثر سود ممکن را برای خود تأمین کند مشکل بود که در عین حال موفق به کنترل پول و اعتبار و در صورت لزوم کاهش حجم اعتبارات بگردد.

در حقیقت توسعه شاید زیاده از حد اعتبارات صرفاً معلوم این کیفیت بود که بانک ملی ایران در تلفیق دوهدف مغایر خویش بیشتر متمایل به فعالیتهای بانکی خود باشد و این امر با افزایش دائم قیمتها اولیاء اقتصادی کشور را نگران ساخته و از مدتها پیش فکر تأسیس بانک مرکزی را در خاطر آنان بوجود آورده بود. لیکن بدلیل مقدماتی که انجام این امر خطیر لازم داشت تأسیس بانک مرکزی تا سال ۱۳۳۹ عملی نشد در این سال باتصویب قانون بانکی و پولی کشور بانک مرکزی بوجود آمد و سیاست اعتباری کشور از فعالیتهای بازرگانی بانک ملی مجزا گردید.

میتوان گفت که تأسیس بانک مرکزی ایران یکی از قدمهای بزرگی است که در دوره برنامه دوم برداشته شد و تجربه ای که از بدو تأسیس آن تا کنون بدست آمده است مؤید نظر کسانست که همواره وجود آنرا بصالح اقتصاد کشور دانسته اند.

از آنجا که هنوز در ایران خرید و فروش اوراق قرضه دولتی رواج کامل نیافته است

بانك مركزى از وسيله كلاسيك خود دائر به كنترل عمليات بازار آزاد نمیتواند بخوبى استفاده كند ليكن دوحربه مؤثر براى كنترل اعتبارات دراختيار بانك مركزى است يكي تغيير سپرده هاى بانكها دربانك مزبور وديگرى تغيير نرخ بهره كه بعلت سياست مقرون باحتياطى كه بانك ازبدو تأسيس تاكنون ازآن پيروي نموده درچند مورد موفقيت بانك را درنظارت خويش برسيستم بانكى و اعتبارات تأمين کرده است .

برنامه تثبيت اقتصادى

براثر افزايش قيمتها وكاهش ذخيره ارزى كشور وضعى پيش آمده كه ادامه آن ممكن بود براى رشد اقتصادى متضمن عواقب بسيار نامطلوبى باشد . بنا بر اين بكمك صندوق بين المللى پول وبانك مركزى ايران و وزارت دارائى برنامه تثبيت اقتصادى تنظيم گرديد .

هدف برنامه تثبيت اقتصادى كه درجريان عمل دوبار مورد تجديد نظر قرار گرفت اين بود كه ازراه نظارت بر اعتبارات و افزايش نرخ بهره از سرعت افزايش تقاضاى مردم براى كالاهار كاسته شود تا ضمن تثبيت قيمتها فشار واردات بر روى موازنه پرداختهاى خارجى تقليل يابد .

طبق اين برنامه قرار بود اعتبارات جديد بانكها ب مردم در سالهاى ۱۳۳۹ و ۱۳۴۰ از ۳ ميليارد ريال تجاوز نمايد و دولت در سال ۱۳۳۹ معادل ۲ ميليارد ريال و در سال ۱۳۴۰ معادل ۲/۵ ميليارد ريال از بدهى خود بىانكلى ايران بكاهد و بتدريج كه از بدهى دولت بىانكها كسر ميشود بهمان ميزان به اعتبارات بخش خصوصى علاوه گردد .

در عين حال وزارت دارائى متعهد شد مبلغ ۱,۹۵۰ ميليون ريال تا مهرماه ۱۳۴۱ از محل صرفه جوئى خود بسازمان برنامه انتقال دهد ، تا سازمان بتواند بدون تقليل هزينه عمرانى بدهى خود را به بانك مركزى وبانك اعتبارات صنعتى و اريز نمايد ولى در عمل دولت بعلت كسر بودجه نتوانست در سال ۱۳۳۹ مبلغ دوميليارد ريال از بدهى خود را بىانك ملي بپردازد و در نتيجه بانكها نيز نتوانستند افزايش اعتبارات بخش خصوصى را طبق برنامه تثبيت اقتصادى عملى سازند . بنا بر اين دولت به ناچار در برنامه تثبيت اقتصادى تجديد نظر كرد . طبق برنامه تثبيت اقتصادى تجديد نظر شده كه در سال ۱۳۴۰ تنظيم گرديد ميزان اعتبارات جديد به بخش خصوصى براى سال مزبور ۶ ميليارد ريال تعيين گرديد ومقرر شد كه تا پايان اسفندماه ۱۳۴۰ بدهى خالص دولت معادل ۲ ميليارد ريال كاهش يابد .

بر اساس برنامه جديد نرخ رسمى تنزىل از ۴ درصد به ۶ درصد افزايش يافت وحد اقل نرخ بهره وام بانكلى ايران ۲/۵ درصد بيش از نرخ رسمى تنزىل تعيين گرديد بعلاوه بمنظور جلب پس اندازهاى خصوصى نرخ بهره اين پس اندازها از حداكثر ۴ درصد به حداكثر ۵ درصد افزايش داده شد .

ولى در سال ۱۳۴۰ اقدامات مالى دولت موجب گرديد كه ميزان اعتبارات بحد پيش بينى شده نرسد بطوريكه باوجود اعطائى ۷/۲ ميليارد ريال اعتبار به بخش خصوصى در عمل فعاليتهاى عمرانى دولت وسرمايه گذارى مردم بنا بعلى مختلفى كاهش يافت وحساب پس انداز وسپرده هاى مدت دار مردم مبلغ ۳/۱ ميليارد ريال اضافه گرديد و عملاً اعتبارات بانكى را بهمين ميزان خنثى نمود وچون اعتبارات بانكها بدولت معادل ۲/۲ ميليارد ريال كاهش يافته بود بنا بر اين خالص اعتبارات اعطائى به روى بخش در سال ۱۳۴۰ فقط به ۱/۹ ميليارد ريال رسيد كه بامقياسه

با رقم سال ۱۳۳۹ کاهش قابل توجهی را نشان می‌دهد .
در سال ۱۳۴۱ مجموع اعتبارات اضافی بانکها ب مردم و مؤسسات خصوصی به ۸/۱۰ میلیارد ریال بالغ گردید ولی حساب پس انداز و سپرده مدت دار مردم بمیزان ۸/۴ میلیارد ریال افزایش پیدا کرد و در نتیجه خالص اعتبارات اضافی جدید به ۲/۴ میلیارد ریال رسید و چون بدهی خالص دولت به بانکها معادل ۱/۱ میلیارد ریال تقلیل پیدا کرد در نتیجه کل اعتبارات اعطائی سال ۱۳۴۱ به هر دو بخش فقط به ۱/۳ میلیارد ریال بالغ گردید .

با وجود آنکه برنامه تثبیت اقتصادی صورتی که عملی شد در تثبیت قیمتها و بهبود موازنه پرداختها مؤثر بود و موجب گردید که ترقی سالانه‌ی قیمتها از حدود يك درصد تجاوز نکند و ذخیره ارزی کشور از نیمه دوم سال ۱۳۳۹ تا پایان سال ۱۳۴۱ معادل ۳۳/۶ میلیون دلار افزایش یابد.

شناسائی توسعه اقتصادی بعنوان هدف ملی

اجرای برنامه عمرانی طی سالهای ۱۳۳۴ تا ۱۳۴۱ موجب شد که توسعه و رشد اقتصادی واجتماعی کشور بعنوان هدف ملی شناخته شود و مسلم گردد که بهبود وضع مردم تنها از طریق اجرای برنامه‌های اقتصادی امکان پذیر است .

برنامه عمرانی دوم و نقشه توسعه و رشد اقتصادی موجب شد که مسئولین ومقامات مختلف واحزاب و گروههای سیاسی توسعه اقتصادی کشور را هدف نهائی خود قرار دهند و فعالیتهای آینده دولتها و تنظیم بودجه عمومی واختصاص درآمد نفت بعملیات عمرانی با رشد اقتصادی واجتماعی کشور پیوند گیرد و خط مشی دولت بر اساس عملیات عمرانی تنظیم گردد .

این امر موفقیت بزرگی برای آینده است و تردید نمیتوان کرد که دوره برنامه دوم بعنوان يك دوره آزمایشی موفقیت آمیز به تردیدها وشکهای مسئولین امور درباره اهمیت توسعه و رشد اقتصادی پایان داده است .

تشکیل کادر آزموده برای اجرای عملیات عمرانی

در برنامه دوم تشکیلات و ترکیب کادر سازمان برنامه مورد تجدیدنظر قرار گرفت و با جذب نیروی جدید تقویت گردید .

برای مطالعه پروژهها ونظارت در اجرای آنها استفاده از وجود مهندسین مشاور ناگیر بود . باین منظور دورا حل وجود داشت : یکی استخدام مهندسین ومتخصصین مجرب در رشتههای مختلف و تشکیل کادر فنی مجهز در داخل تشکیلات سازمان برنامه و دستگاههای اجرائی ودیگری انعقاد قراردادهای با مؤسسات مهندسین مشاور وتشکیل يك دفتر فنی مرکب از عده محدودی متخصصین مجرب که در کار مؤسسات فوق نظارت نماید راه حل اول موجب افزایش خارج از اندازه ضروری کادر مستخدمین دولت میگردد وعلاوه بر آن در صورت استخدام مهندسین ومتخصصین ایرانی بعلت اینکه بحد کفایت در کشور وجود نداشتند در مدت کوتاه عملی نبود و در صورت استخدام خارجیان خیلی گران تمام میشد باینجهت سازمان برنامه راه حل دوم را انتخاب نمود .

چون در اوایل برنامه دوم مؤسسات مهندسین مشاور مجهز در کشور بوجود نیامده بود ناگیر در رشتههای مهم که احتیاج باطلاعات فنی تخصصی داشت از وجود مهندسین مشاور خارجی

استفاده شد ولی ضمن سالهای برنامه هر جا که امکان داشت از وجود مهندسین ایرانی استفاده گردید و کوشش بعمل آمد که تشکیل کادر مهندسین مشاور ایرانی تشویق شود. نتیجه این کوشش بوجود آمدن مؤسسات مهندسین مشاور ایرانی در رشتههای ساختمانی و شهرسازی گردید. گرچه تا آخر برنامه دوم در مواردی از عملیات عمرانی نظیر بندر سازی و ساختمان فرودگاهها و راههای اصلی و سد سازی نیازمندی کشور بمهندسین مشاور خارجی کاملاً مرتفع نگردیده بود (و هنوز هم نشده است) معذالک در اغلب موارد خط مشی سازمان برنامه آن بود که مهندسین مشاور خارجی را با مهندسین مشاور ایرانی هم گروه و شریک نماید تا از راه بالابردن سطح تکنیک کادر ایرانی متکی باین کادر گردد.

همچنین در برنامه دوم در رشتههای مختلف عمرانی کادر پیمانکاران قوی بوجود آمد و هم اکنون پیمانکاران ورزیده در رشتههای ساختمان راههای اصلی و فرعی - فرودگاهها شهر سازی و نظائر آن وجود دارد و جهت عملیات عمرانی برنامه سوم آماده قبول مسئولیت میباشد. علاوه بر اصلاح کیفیت کادر اداری سازمان برنامه بوجود آمدن کادر مهندسین مشاور ایرانی و پیمانکاران باتجربه قدم بزرگی بوده که در برنامه دوم برداشته شده است.

موفقیتهای ارزنده در اجرای طرحها

در رشتههای آبیاری و کشاورزی سه سد بزرگ (کرج - سفیدرود و محمدرضا شاه پهلوی) باتمام رسید و مطالعات مربوط به سدهای دیگری انجام شد که خود مقدمه اجرای طرحهای دیگری در این رشته در برنامه سوم میگردد.

طرحهای اصلاح بذر مرغوب - مکانیزه کردن کشاورزی - دفع آفات - ترویج کود شیمیائی و کشت نیشکر و ایجاد صنعت قند بر پایه آن - ایجاد صنایع پیشاهنگ کشاورزی از قبیل کمپوت و کنسرو سازی باموفقیت انجام گردید.

در رشته ارتباطات و مخابرات ۲,۷۰۰ کیلومتر راه آسفالتی درجه ۱ و ۲,۸۰۰ کیلومتر راه درجه ۲ و استانی ساخته شد.

راه آهن شاهرود به مشهد و میانه به تبریز متصل گردید و باتعویض و تقویت خطوط آهن موجود و تهیه وسائل و لوازم بهره برداری قدرت کشش راه آهن از ۴۰۰۰ تن به ۱۵۰۰۰ تن در روز افزایش یافت. ظرفیت بنادر خرمشهر و شاهرود از ۸۷۰ هزار تن به ۲ میلیون تن افزایش یافت. فرودگاه مهرآباد بصورت بین المللی ساخته و تجهیز گردید و فرودگاههای آبادان - اصفهان - شیراز و تعدادی فرودگاههای دیگر ساخته شد. سازمان نقشه برداری و سازمان هواشناسی بکمک سازمان برنامه بوجود آمد تجهیزات پستی و تلگرافی و رادیویی بمیزان مؤثری تقویت گردید و مورد استفاده مردم قرار گرفت.

در رشته صنایع و معادن توجه خاصی به صنایع نساجی و سیمان و قند و شکر بعمل آمد و کارخانههای متعددی مانند چیت سازی تهران و شاهی و کارخانه سیمان درود و منجیل و کارخانههای قند مرو دشت و بردسیر کرمان و چناران ساخته و یا تکمیل و تجهیز شد و ظرفیت تولیدی کارخانههای نساجی کشور که در سال ۱۳۳۲ بالغ بر ۶۰ میلیون متر بود در سال ۱۳۴۱ به ۴۱۸ میلیون متر رسید و قدرت تولیدی کارخانههای سیمان که در سال ۱۳۳۴ برابر ۸۲ هزار تن بود در سال ۱۳۴۱ به ۱/۲ میلیون تن بالغ گردید و ظرفیت تولیدی کارخانههای قند کشور که در سال ۱۳۳۴ در حدود

۸۵ هزار تن بود در سال ۱۳۴۱ به ۲۱۷ هزار تن رسید .

در رشته امور اجتماعی که شامل بهداشت - فرهنگ و عمران شهری است عملیات درخشانی از جمله مبارزه موفقیت آمیز با مالاریا و بیماریهای واگیر از قبیل آبله - دیفتری - سیاه سرفه و کزاز انجام گردید و تعداد زیادی درمانگاه و بیمارستان و مدرسه و مراکز و کارگاههای حرفه ای و کشاورزی ساخته شد .

به ۱۴۴ شهر برق داده شد و آسفالت خیابانهای ۶۳ شهر باتمام رسید و در ۴۰ شهر لوله کشی پایان یافت . برای آنکه تصویر عملیات عمرانی شهری کاملتر محسوس شود باید توضیح داد که در برنامه دوم لوله کشی ۱۳۲ شهر دیگر شروع گردید که در اوائل برنامه سوم پایان خواهد یافت . همچنین ۲۳ طرح برق شهرها نیز در اوایل برنامه سوم باتمام خواهد رسید . طی سالهای برنامه دوم سرمایه گذاری دولت و مردم افزایش یافت و بموازات آن درآمد ملی از ۲۲۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۳۴ به ۳۰۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۴۱ بالغ گردید .

با آنکه اواخر برنامه بعثت تقلیل نسبی سرمایه گذاری خصوصی و اجرای برنامه تثبیت اقتصادی افزایش درآمد ملی به نسبت سالهای اول بالا رفت معذالك باید متذکر شد که دامنه و شدت و وسعت فعالیتهای عمرانی که از طرف سازمان برنامه اجرا میگردد هیچگاه نقصان نیافت و این خود سهم بزرگ سازمان برنامه را در افزایش درآمد ملی و رشد اقتصادی کشور روشن میسازد . مهمتر اینکه اجرای برنامه هفتساله دوم عوامل مساعد و محکمی را در زیر بنای اقتصادی جامعه ایران دوم وقوام بخشید و امکانات جدیدی در زمینه های اقتصادی و اجتماعی بوجود آورد تا برنامه سوم عمرانی بتواند امر رشد و توسعه و تکامل اقتصادی و اجتماعی کشور را در قالبی متوازن و هماهنگ و جامع پی ریزی کند . اینك فهرست فعالیتهائی که در برنامه هفتساله دوم در زمینه های مختلف انجام شده است شرح داده میشود .

الف - آبیاری و سدسازی

- ۱ - ساختمان سد بمپور .
- ۲ - سد کرخه .
- ۳ - ساختمان سدهای سیستان (میانکنگی و زهك) .
- ۴ - ساختمان کانال قصر شیرین .
- ۵ - ساختمان چشمه ی شاه آباد .
- ۶ - ساختمان سد کرج - بمنظور تأمین و تنظیم آب و برق تهران و آبیاری مزارع پائین دشت سد .
- ۷ - ساختمان سد سفیدرود بمنظور تولید برق و تأمین آبیاری منطقه وسیعی از شمال کشور .
- ۸ - ساختمان سد محمدرضا شاه پهلوی (سد دز) که در منطقه ی خوزستان بر روی رودخانه (دز) ساخته شده است .
- ۹ - حفر دوچاه بزرگ در ورامین و امامزاده هاشم رشت .
- ۱۰ - مطالعات لازم بمنظور توسعه فعالیت در زمینه آبیاری که نتایج حاصله از آنها برای عملیات بعدی در برنامه سوم مورد استفاده قرار خواهد گرفت .

- ۱۱ - خرید قسمتی از سهام شرکت‌های آبیاری کازرون - جهرم - شوشتر - تونل کوهرنگ - سد گلیایگان بمنظور کمک بتوسعه آبیاری و ایجاد برق در نقاط مختلف کشور .

ب - کشاورزی

- ۱ - اختصاص اعتباری معادل ۱۷ میلیون ریال برای تعلیم کشاورزی بسربازان در کلاس‌هاییکه در پادگانها تشکیل شد .
- ۲ - تأسیس کلاسهای تخصصی باغبانی دفع‌آلات در دانشکده کشاورزی کرج .
- ۳ - تکمیل وتجهیز ساختمانهای دانشکده کشاورزی کرج .
- ۴ - اختصاص ۲۱۸ میلیون ریال بمنظور اصلاح بذور تولید نباتات در سراسر کشور .
- ۵ - ایجاد ایستگاههای اصلاح بذور در ورامین - کرج و ۱۲ نقطه دیگر بالغ بر ۶۳ (صحت‌وسه) هکتار .
- ۶ - کمک به اصلاح بذور برنج - پنبه - چغندر - سبزیجات - حبوبات - دانه‌های روغنی ومیوه‌جات از راه آزمایش بذرها .

ج - امور دام

- ۱ - ایجاد يك آزمایشگاه در کرج بمنظور مبارزه با تب برفکی .
- ۲ - ساختمان درمانگاه توبرکولین در حصارک .
- ۳ - تعمیر ساختمانهای مؤسسه حیدرآباد و ایجاد اصطبل گاوی وپرورگاه مرغ تخمی .
- ۴ - اصلاح نژاد گوسفند از طریق خرید ونگهداری گله‌های گوسفند مختلف وتخم‌کشی .
- ۵ - ایجاد ایستگاههای دامپزشکی ودامپروری در نقاط مختلف کشور .

د - دفع آفات نباتی

- ۱ - خرید بیش از یکهزارتن سموم مختلف .
- ۲ - خرید ۱۵ فروند هواپیمای سمپاش ویدکیهای لازم .
- ۳ - خرید ۸۰ دستگاه سمپاش موتوری و ۱۳۲ دستگاه وسیله نقلیه .

ه - امور جنگل

- ۱ - اختصاص ۱۴۵ میلیون ریال برای حفظ ونگهداری جنگلهای کشور .
- ۲ - ایجاد جنگلهای جدید وتعلیم کادر مسلح جنگل .
- ۳ - تأسیس يك کارخانه چوب‌بری در اسالم .

و - سایر اقدامات در زمینه کشاورزی

- ۱ - اختصاص قریب ۳۶۲ میلیون ریال برای عمران دشت مغان - دشت گرگان و کرخه .
- ۲ - تعلیم ۷۰۰ نفر دهیار در کلاسهای مختلف .
- ۳ - تعلیم وتریت ۵۳۸ مروج کشاورزی - ۱۱۸ مروج مربی ودیلمه ویکصد نفر مروج

- خانه‌داری در دانشسراهای مامازان ودانشسرای دختران ورامین .
- ۴ - خرید ۴۸۰۰ تراکتور و ۸۵۰ کمباین و فروش آنها با شرایط سهل به کشاورزان .
 - ۵ - تربیت ۲۰۰ نفر مکانیسین و راننده تراکتور .
 - ۶ - اختصاص ۱۹۲ میلیون ریال برای تهیه ماشین‌آلات سیلوهای اهواز - مشهد - شیراز و کرمانشاه .
 - ۷ - اختصاص ۳۶۰ میلیون ریال برای حفر قنوات جدید و تنقیه قنوات موجود .

ز - صنایع کشاورزی

- ۱ - تأسیس کارخانه شیر پاستوریزه تهران
- ۲ - تأسیس کارخانه‌های کنسرو سازی نمونه خشکبار مشهد - اصفهان - آذرشهر و مراغه.
- ۳ - تأسیس کارخانه ضد عفونی و بسته‌بندی خرما در خرمشهر .

ارتباطات و مخابرات

الف - راهسازی

- ۱ - اسفالت و ترمیم راههای سرتاسری خرمشهر تا بندر پهلوی بطول ۱۱۵۳ کیلومتر.
- ۲ - اسفالت و ترمیم راههای اصلی غرب ایران بطول ۳۷۹ کیلومتر .
- ۳ - ترمیم راه رود هن - آمل و بابل بطول ۱۷۳ کیلومتر .
- ۴ - ترمیم راه اهواز - سربندر و خلف آباد بطول ۱۶۰ کیلومتر .

ب - راه آهن

- ۱ - ساختمان راه آهن شاهرود به مشهد بطول ۴۹۷ کیلومتر .
- ۲ - ساختمان راه آهن میانه به تبریز .
- ۳ - ساختمان ایستگاههای بین راه دو خط مزبور .
- ۴ - خرید ۵۴ میلیارد ریال لوازم و ماشین‌آلات مورد نیاز راه آهن دولتی ایران .

ج - فرودگاهها

- ۱ - ساختمان و تجهیز فرودگاه مهر آباد .
- ۲ - ساختمان فرودگاه بین‌المللی آبادان .
- ۳ - ساختمان فرودگاههای کشوری اصفهان - بندرعباس - شیراز - بوشهر - کرمان - تبریز - مشهد و رامسر .

د - بنادر

- ۱ - تجهیز دوبرخرمشهر و شاهپور و توسعه اسکله‌های آنها و ایجاد انبارهای جدید .

۲ - ساختمان دیوار بارانداز بندرپهلوی .

ه - مخابرات

- ۱ - تخصیص ۷۲۳ میلیون ریال برای ایجاد دستگاههای تله‌تایپ و خرید وسائل مختلف پستی و تلگرافی و تلفنی .
- ۲ - تهیه پروژه ارتباطات تلگرافی میان تهران و آنکارا - پاکستان و سیمکشی خط تهران - مشهد .
- ۳ - ساختمان وزارت پست و تلگراف .

صنایع و معادن

الف - صنعت نساجی

- ۱ - تکمیل کارخانه چیت‌سازی تهران .
- ۲ - تأسیس کارخانه گونی‌بافی درشاهی .
- ۳ - تعویض ماشین‌آلات قسمت نخ‌ریسی کارخانه نساجی شماره ۱ شاهی .
- ۴ - تکمیل کارخانه چیت‌سازی بهشهر .
- ۵ - سرمایه‌گذاری در کارخانه نساجی شوش و تأسیس یک کارخانه بیست‌هزار دوکی .
- ۶ - کمک بکارخانه‌های نساجی شخصی .
- ۷ - تأسیس یک کارخانه سی‌هزار دوکی و یک کارخانه رنگرزی و چاپ و تکمیل پارچه در شاهی .
- ۸ - تأسیس کارخانه بزرگ نساجی شماره ۲ شاهی .

ب - صنعت قند

- ۱ - اتمام کارخانه قند رضائیه بظرفیت ۷۰۰ تن چغندر قند در ۲۴ ساعت
- ۲ - اتمام کارخانه قند تربت‌حیدریه « ۷۰۰ « « « «
- ۳ - اتمام کارخانه قند فسا « ۳۵۰ « « « «
- ۴ - توسعه کارخانه قند مرودشت .
- ۵ - اتمام تصفیه‌خانه قند ورامین .
- ۶ - اتمام کارخانه قند مشیر وچناران .
- ۷ - توسعه قند آبکوه .
- ۸ - ایجاد مزارع نیشکر و صنعت قند نیشکر در خوزستان .

ج - صنعت سیمان

- ۱ - ایجاد کارخانه سیمان لو شان (منجیل) بظرفیت ۳۰۰ تن .

- ۲ - ایجاد کارخانه سیمان دورود بظرفیت ۶۰۰ تن .
- ۳ - کمک در تأسیس کارخانه سیمان شیراز .
- ۴ - کمک در تأسیس کارخانه سیمان شمال .
- ۵ - تکمیل کارخانه سیمان ری .

د - صنایع شیمیائی

- ۱ - رفع نواقص کارخانه روغن کشی ورامین .
- ۲ - رفع نواقص کارخانه گلیسیرین وصابون .
- ۳ - ایجاد کارخانه روغن کشی زیتون در گنجه رودبار بظرفیت ۷۰ تن در روز .

ه - صنایع غذایی

- ۱ - تکمیل کارخانه کنسرو سازی شاهی .
- ۲ - تکمیل کارخانه کنسرو بندرعباس .

و - معادن

- ۱ - مکانیزاسیون معادن ذغال کرمان .
- ۲ - رفع نواقص و تکمیل وسایل معادن فلز و تجهیز معادن ذغال .
- ۳ - مطالعات و اکتشاف معادن .
- ۴ - اکتشاف و ایجاد کارخانه تصفیه طلا در موله .

امور بهداشتی

- ۱ - ایجاد ۵۵ بیمارستان - زایشگاه - آسایشگاه مسلولین و درمانگاه که هشت بیمارستان باقیمانده آن در شرف تکمیل است .
- ۲ - تأسیس هشت آموزشگاه بهیاری - کلاس مربیان بهداشت - کمک بهیاری و کلاس مدیران بیمارستانها .
- ۳ - همکاری لازم در عملیات مبارزه با مالاریا در ۲۳ هزار قریه و تلقیح همگانی آبله - مبارزه با دیفتی - کزاز - سیاه سرفه - بیماریهای آمیزی - مبارزه با سل - تراخم و ویلارزیور .

امور فرهنگی

- ۱ - ایجاد ۵۸۵ باب دبستان و دبیرستان .
- ۲ - اعزام ۱۱۷ نفر دانشجویان رتبه اول دانشکده ها باروپا و امریکا .

- ۳ - اعزام ۴ تن استاد دانشگاه بمنظور تحقیق در زمینه‌های مختلف علمی .
- ۴ - کمک به‌بنگاه ترجمه و نشر کتاب .
- ۵ - خرید لوازم لابراتوارهای آموزشگاههای کشور .
- ۶ - خرید لوازم سمعی و بصری برای دانشسراهای کشور .
- ۷ - ایجاد دبستانهای کشاورزی در شهرهای مرزی لطف‌آباد - درگز - بندرلنگه - ودولت‌آباد زابل .
- ۸ - تکمیل و تجهیز وسایل دانشسراهای کشاورزی و روستائی .
- ۹ - تکمیل وسایل و ساختمان آموزشگاههای حرفه‌ای و هنرستانهای صنعتی .
- ۱۰ - تکمیل ساختمانهای دانشکده‌های تهران - تبریز و اصفهان .
- ۱۱ - تکمیل ساختمان بیمارستان دانشکده پزشکی تبریز - بیمارستان سعدی شیراز و ثریا اصفهان .
- ۱۲ - ساختمان چشم‌پزشکی بیمارستان امیر علم - کاخ هنرهای زیبای کشور - دانشسرای عالی حصارک و دانشکده دامپزشکی تهران .
- ۱۳ - تأمین هزینه ساختمان دانشکده فنی تبریز - کارشناسان یونسکو در هنر سرایعالی و کمک به‌مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشکده ادبیات تهران - مرکز تربیت معلم حرفه‌ای در ونک - سازمان لغت‌نامه دهخدا و مؤسسه‌سازی حصارک .

عمران ناحیه‌ای

اجرای برنامه اصلاح امور اجتماعی و عمران دهات ، نتایج مفید و ثمربخشی بارآورد باین‌سبب برای توسعه و گسترش این برنامه اقدام با اجرای طرحهای عمران ناحیه‌ای از قبیل طرح عمران ناحیه خوزستان - طرح عمران ناحیه سیستان و طرح عمران ناحیه گران گردید . اجرای این طرحها که بمنظور ایجاد يك تحول مفید اقتصادی و اجتماعی است باعث شد که در مدت کمی فعالیتهای عمرانی جدیدی در نقاط مختلف مملکت بوجود آید . مشاغل جدید پیدا شود و میزان محصولات افزایش یابد هدفهای مهمی که با اجرای این طرحها حاصل شده‌است عبارتند از :

- ۱ - آموزش عمومی در زمینه فرهنگ - کشاورزی - اجتماعی .
- ۲ - تشویق کشاورزان و روستائیان بمذاکره و تبادل نظر در اطراف مسائل و مشکلات - تولید محصول و کوشش در راه پیدا کردن راه حل برای آن مسائل و مشکلات .
- ۳ - ایجاد روح همکاری میان کشاورزان و حس خودیاری در آنان .
- ۴ - تشویق به‌کشت محصولات جدید بمنظور بالا رفتن درآمد .

طرح عمرانی ناحیه‌ای گرگان

با اجرای طرح عمرانی ناحیه گرگان محصول گندم ۲۰۰٪ تا ۳۰۰٪ و محصول پنبه ۵۰٪ افزایش یافت و سطح محصولات دستی و بومی بطور خارق‌العاده‌ای بالا رفت.

آموزش روستائی

در ۶۶۱ جلسه تعلیم بهداشت ۸۷۴ جلسه کارآموزی آشپزی و خانه‌داری کلیه زنان این ناحیه شرکت و اصول نوین را فراگرفتند. با تشکیل کلاسهای اکابر ۵۸۹۱ زن و مرد روستائی این ناحیه خواندن و نوشتن فراگرفتند و در ۲۸۷ جلسه درس آداب معاشرت و شیوه‌های نوین زندگی اجتماعی بآنها تعلیم داده شد.

کشاورزی

۱۴۱ چاه آرتزین و ۳۲۱ چاه نیمه عمیق حفر گردید و بمقدار آب آبیاری مزارع افزوده شد بر اثر راهنماییهای دهیاران تعلیم‌دیده میزان مصرف کود شیمیائی افزایش یافت.

بهداشت

احداث ۳۵۲ چاه آب آشامیدنی با تلمبه. ایجاد ۹۰ منبع ذخیره آب آشامیدنی در دهات ترکمن. معالجه ۲۹۸۴ بیمار مبتلا به تراخم و کچلی. همچنین بر اثر تعلیمات بهداشتی ساکنین ۱۰۴۵۲ خانه روستائی در ساختمان و محوطه‌های خانه خود اصول بهداشتی را رعایت مینمایند.

فعالیت‌های اجتماعی

۸۶ درصد از روستاهای تحت فعالیت این طرح انجمنهای عمرانی تشکیل دادند و ۱۰۲۸۹ جلسه برای بحث در زمینه‌های بهداشتی - کشاورزی و عمرانی تشکیل گردید. متجاوز از ۸ میلیون ریال توسط کشاورزان بعنوان کمکهای محلی برای انجام ساختمانهای ضروری دهات جمع‌آوری شد و متجاوز از ۱۳۰۰ پروژه عمرانی دهات تکمیل گردید.

طرح عمران خوزستان

اجرای طرح عمران خوزستان موجب بروز تحولات عمیقی در کلیه شئون این ناحیه گشته و پیشرفتهای شایان توجهی نصیب مردم این منطقه نموده است. از جمله اقداماتی که با اجرای طرح عمران خوزستان در آن ناحیه صورت گرفت ساختمان عظیم سد محمدرضا شاه پهلوی (سد دز) بر روی رودخانه دز بمنظور آبیاری ۱۲۵,۰۰۰ هکتار اراضی مرغوب شمال خوزستان و تهیه برق ارزان برای استفاده شهرها و صنایع و تلمبه‌های آبیاری و طرح احیاء کشت نیشکر و تأسیس کارخانه قند نیشکر است که تحت برنامه طرح عمران ناحیه خوزستان انجام شد و دروضع زندگی مردم این ناحیه اثر بسزائی داشت.

اولین مرحله اجرای این طرح در يك ناحیه ۲۲۰۰۰ هکتاری که در جنوب شهر دزفول واقع است و ۵۸ دهکده با ۱۴۰۰۰ نفر جمعیت در آن قرار دارد شروع گردید . طرح احیاء کشت نیشکر و تأسیس کارخانه قند و نیشکر بنحو کاملی اجرا شد و در سال ۱۳۴۰ برای اولین بار پس از تقریباً پانصد سال کشت نیشکر در خوزستان احیاء گردید و بهره برداری از دوهزار و دویست هکتار مزارع زیر کشت آغاز شد . در سال ۱۳۴۱ - ۳۰۰۰ هکتار زیر کشت بوده است .

علاوه بر احیاء مزارع - يك کارخانه قند نیشکر بظرفیت مصرف ۳۰۰۰ تن نیشکر در روز در هفت تپه ساخته شده که میتواند سالیانه ۳۰۰,۰۰۰ تن شکر تهیه نماید محصول این کارخانه در سال ۱۳۴۰ دوازده هزار تن و در سال ۱۳۴۱ به ۱۸۰۰۰ تن رسید و بتدریج بحداکثر ظرفیت خود خواهد رسید .

عمران ناحیه سیستان و بلوچستان

احداث چهار مرکز بزرگ کشاورزی و دامپروری درخاش - زابل - بمپور و جیرفت بمنظور آشنا کردن زارعین این ناحیه با اصول زراعت کشاورزی جدید - تهیه بذور اصلاح شده - دفع آفات نباتی و حیوانی و تأمین بهداشت همگانی از جمله اقدامات مفیدیست که در زمینه کشاورزی در ناحیه بلوچستان و سیستان انجام شده است .

احداث ۲۶۰ مرکز آب آشامیدنی سالم و تصفیه شده در نقاط مختلف این ناحیه و احداث مرکز بهداشتی مجهز به ۱۰ دستگاه آمبولانس و پزشک - پزشکیار و دارو گام مفیدی است که در راه تأمین بهداشت این ناحیه برداشته شده است .

ماهگیری یکی از عوامل مهم درآمد ساکنان خلیج چاه بهار است برای آنکه صیادان با قایقهای بزرگتر بتوانند کار کنند و امکان تخلیه و بارگیری قایقهای مزبور موجود باشد يك اسکله ماهگیری که قایقهای بزرگ با ظرفیت ۲۰ تن بتوانند در آن پهلو بگیرند ساخته شده و تحویل گمرک چاه بهار گردید .

بمنظور جلوگیری از شنهای روان که موجب انسداد کانالها و آبروها میگردد و از مشکلات بزرگ آبیاری این منطقه محسوب میشد طرح جلوگیری از حرکت شنهای روان تهیه و مرحله اجرا درآمد . ساختمان يك کارخانه یخ و لبنیات در زابل از اقدامات مهم دیگری است که انجام شده ضمناً بعلت وجود رگه های مرغوب کرم طرح استخراج آن اجرا و مقدار ششصد تن کرم استخراج گردید .

عمران دشت مغان

دشت مغان در گوشه شمال شرقی استان آذربایجان در کنار رودخانه ارس مرز مشترک ایران و شوروی قرار گرفته است .

ساکنان این دشت از عشایر ایل شاهسون میباشد که تا چند سال پیش یعنی قبل از اینکه اقدامات مفیدی برای بهبود وضع زندگی آنها بشود بطور چادر نشینی و کوچ زندگی میکردند . طی ده سال گذشته که اهمیت عمران و آبادی و اسکان عشایر در دشت مغان مورد توجه قرار گرفت در مرحله اول اقدام به تأمین آب برای زراعت گردید و کانالی بطول ۲۵ کیلومتر

از رودخانه ارس حفر گردید و ۴۰۰۰ هکتار از اراضی دشت مغان زیرکشت رفت و بهره برداری گردید .

بواسطه استقبال بی سابقه اهالی مغان و عشایر شاهسون از این اقدام پروژه دیگری برای آبیاری ۱۴۳۸ هکتار اراضی داخل کانال و ۱۴۰۰۰ هکتار اراضی منطقه مرزی باجرا گذارده شد نتیجتاً عشایر ایل شاهسون شروع بزراعت نموده و بطور متوسط سالیانه شش هکتار برای هر خانواده کشاورز زیرکشت گندم و پنبه و کنجد قرار گرفت .

تهیه آب آشامیدنی ، ساختمان راههای ارتباطی مغان با شهرهای اطراف ، تأمین وسایل تعلیم و تربیت روستازادگان عشایر ، خرید لوازم فنی کشاورزی و مکانیزه کردن مزارع و تهیه وسایل بهداشت نیز از جمله اقدامات ارزنده ایست که طی اجرای برنامه عمران دشت مغان انجام گردیده است .

شهرسازی

طبق قانون برنامه هفتساله - سازمان برنامه موظف بود با مشارکت شهرداری‌های سراسر کشور عملیات عمرانی شهرسازی را طرح‌ریزی و بیابان برساند براساس قانون مزبور نیمی از اعتبار هر طرح از طرف سازمان برنامه تأمین میگردید و نیم دیگر را شهرداریها تعهد میکردند. براساس این توافق قراردادهای عمرانی منعقد شد و طرحهای لازم بمرحله‌ی اجرا درآمد. این فعالیتها در زمینه تأمین برق - آب - اسفالت و ساختمان کشتارگاه - فاضل‌آب - سیل‌بند - حمام - پل و غیره بشرح جدول مربوط صورت گرفت.

علاوه بر عملیات عمران شهری فوق در طول برنامه دوم طرحهای متفرقه زیر بمرحله اجرا درآمد.

- کمک به ساختمان و تکمیل و تجهیز چهار ابنیه ورزشی و تربیت‌بدنی در تهران.
- رفع نواقص و تکمیل ساختمان مهمانخانه بوعلی همدان.
- اعطای وام برای ساختمان مهمانخانه‌های بنیاد پهلوی.
- ساختمان ۷۲۰ دستگاه خانه در نقاط سیل‌زده بقرار زیر:
- ۱۰۰ دستگاه در بزرگ‌کاشان.
- ۷۰ « در کاریز یزد.
- ۱۴۰ « در شاه‌آباد کرمان.
- ۱۲۵ « در رباط کریم.
- ۲۰۵ « دستگاه در نیشان اصفهان.
- ۸۰ « در کهنک اصفهان.
- ساختمان ۱۴۴ پارتمان در چهاربنای بزرگ در نازی‌آباد تهران برای تحویل به پاسانان.
- ساختمان ۲۰۴ باب خانه‌های کارگری در اصفهان.
- پرداخت مانده تعهدات سازمان برنامه از برنامه اول بابت وام به ۳۴ شهر برای خرید ۳۸ دستگاه دیزل ژنراتور.
- مطالعه آبشارهای ليقوان بمنظور توليد برق واستفاده از آب‌آن برای تبریز.
- مطالعات مقدماتی برای تأسیس شرکت واحد برق کشور.

جدول عملیات عمرانی شهرسازی

محل اجرای طرح	برق	آب مشروب	اسفالت	سایر طرحها	جمع
استان مرکزی	۱۵	۱۵	۹	۶	۴۵
گیلان	۱۹	۱۳	۴	۷	۴۳
مازندران	۲۲	۱۹	۸	۱	۵۰
آذربایجان شرقی	۱۱	۲۲	۷	۲	۴۲
آذربایجان غربی	۱۲	۱۰	۴	—	۲۶
کرمانشاه	۴	۶	۱	۱	۱۲
خوزستان	۱۱	۱۱	۴	۲	۲۸
فارس	۸	۱۳	۵	۳	۲۹
کرمان	۱۱	۱۰	۳	۳	۲۷
خراسان	۱۶	۱۸	۸	۳	۴۵
اصفهان	۱۳	۴	۳	۵	۲۵
بلوچستان و سیستان	۶	۶	۱	۴	۱۷
کردستان	۶	۶	۴	—	۱۶
فرمانداریکل جزایر عمان	۵	۵	۱	۱	۱۲
فرمانداریکل سمنان	۲	۳	۲	۱	۸
فرمانداریکل همدان	۲	۳	۳	—	۸
فرمانداریکل لرستان	—	۴	۲	—	۶
فرمانداریکل بختیاری	۱	۲	۲	—	۵
فرمانداریکل جزایر خلیج فارس	۳	۲	۲	—	۷
جمع	۱۶۷	۱۷۲	۷۳	۳۹	۴۵۱

« هیچ چیز نباید ما را از رسیدن به هدف خود بازدارد هدف ما اینستکه مردم دهات از نیروی نهفته و استعداد ذاتی خود بیشتر بهره‌برداری نموده و در راه تولید بیشتر و بهتر موفق شوند . برنامه عمران دهات براساس اصل خودیاری استوار گردیده‌است . هدف این برنامه اینستکه ابتکار عملیات عمرانی بدست خود مردم روستائی داده شود و روح همکاری در بین مردم بوجود آید بنحویکه جوامع روستائی خود سر نوشت خود را بدست گیرند . »

« از بیانات شاهنشاه »

اصلاح امور اجتماعی و عمران دهات

بمنظور تحقق این هدف عالی شاهنشاه که در حقیقت شالوده و زیربنای دموکراسی واقعی محسوب میشود برای آنکه روستائی در راه تأمین زندگی بهتر ، بانیروی خلاقه و بزرگ خود بپا خیزد و مشکلات زندگی خود را رفع نماید از سال ۱۳۳۲ برنامه‌ای اصلاح امور اجتماعی و عمران دهات که هدف آن شناختن مشکلات زندگانی روستائیان بوسیله خودشان و حل آن از طریق خودیاری و همکاری است بمرحله اجرا درآمد .

هدف اصلی از اجرای این برنامه این بوده است که تغییراتی در وضع روحی و معنوی طبقه روستائی حاصل شود و خاصیت تحرک و جنبش در آنان بوجود آید این تغییرات شامل توسعه افکار و اعمال و روابطی است که شایستگی روستائیان را برای رسیدن به هدفهای خویش تقویت میکند و آنان را نسبت بمسئولیتهایی که در قبال زندگی و اجتماع خود دارند آگاه میسازد .

بعبارت دیگر اجرای برنامه اصلاح امور اجتماعی و عمران دهات هدفی جز این ندارد که با برقرار ساختن یک سیستم رهبری صحیح ، روستائیان را بکار گروهی و تبادل نظر و همکاری بایکدیگر در انجام کارهای عام المنفعه تشویق و راهنمایی کند و تحولات را در سطح ده گسترش دهد. نهضت عظیم اصلاحات اجتماعی طی ده سال گذشته بخوبی توانسته‌است نیروهای نهفته و دست نخورده و استعدادها را در سطح ده بکار اندازد و روستائیان را وادار سازد که خودشان مشکلات زندگی خود را بشناسند و از طریق خودیاری و همکاری بحل آن اقدام کنند .

روستائی اکنون مشکلات خودش را تشخیص داده و بپا خاسته تا بدست خود هم برای خود زندگی بهتر و عالیتری بسازد و هم در پیشبرد هدفهای اجتماع نقش مؤثر داشته باشد کوششهای ارزنده‌ای که طی ده سال گذشته در زمینه عمران دهات صورت گرفته در بهبود زندگی روستائیان تأثیر بسزائی داشته است .

اینک فهرست خلاصه فعالیت‌هایی که طی ده سال گذشته در سطح روستاها صورت گرفته‌است بنظر میرسد .

بخاطر بالا بردن سطح معلومات عمومی کشاورزان و آماده ساختن آنان در اجرای برنامه‌های عمرانی با اجرای برنامه‌های آموزشی ، پیشرفتهای شایان توجهی حاصل گردید .

در زمینه آماده نمودن روستائیان برای اداره کردن امور ده بدست خودشان ۲۵۶۹ کدخدا و معتمد در هر ده در کلاسهای آموزشی شرکت کردند و باتشکیل ۵۱ حوزه عمرانی ۱۱۸۲ دهیار مرد و ۶۷ دهیار زن تربیت شدند این دهیاران از طریق تشکیل جلسات عمومی هفتگی در منازل - مساجد - مدارس و میدانها و جلسات آموزشی ، روستائیان را باحیاجات خود واقف نمودند و با همکاری و جلب کمک و راهنمائیهای سایر سازمانهای دولتی فعالیتهای مثبتی در زمینه امور اجتماعی - عمرانی - بهداشتی - فرهنگی و کشاورزی در ۳۹۸۹ قریه برای بیش از ۲ میلیون نفر ساکنان قریه‌های مزبور انجام دادند .

همچنین ۱۱۱ تن مأموران عمران بخارج اعزام شدند و با اصول نوین و شیوه‌های جدید دهیاری آشنا گردیدند .

اقدامات اجتماعی و فرهنگی عمران دهات

از ۱۳۳۲ تا ۱۳۴۲

- احداث و تکمیل ۳۱۵۴ باب مساجد دهات .
- تعمیر و تکمیل ۳۷۷۱ باب دبستان .
- تشکیل ۱۳۵۸ کلاس اکابر - خیاطی و خانه‌داری .
- نصب ۴۳ دستگاه موتور برق بمنظور تأمین روشنائی دهات .
- نصب ۸۹ دستگاه موتور آسیا .
- نصب ۸۸۱ دستگاه تلمبه بر روی چشمه‌ها و چاهها .
- تأسیس ۱۲ کتابخانه عمومی .

اقدامات بهداشتی

- احداث ۳۲ باب کشتارگاه بهداشتی .
- لوله‌کشی آب در ۴۳ قریه .
- احداث و تعمیر ۸۴۱ باب آب‌انبار .
- ایجاد و تعمیر و بهداشتی کردن ۴۱۵۳ باب حمام .
- احداث و تعمیر ۲۲۷ باب درمانگاه و مرکز بهداشتی .
- احداث و تعمیر ۵۶۷ باب غسلخانه .
- ایجاد ۵۹ باب رختشویخانه عمومی .
- رهکشی و خشک کردن ۱۳۰۲ قطعه باتلاق .

اقدامات کشاورزی

- حفر ۴۶۴ حلقه چاه عمیق و نیمه عمیق برای تأمین آب زراعت .
- نصب ۲۹۷ دستگاه تلمبه و موتور پمپ جهت چاههای زراعتی .
- ایجاد ۱۰۹۸ رشته قنات .
- احداث ۱۹ مخزن آب و استخر .
- احداث ۲۱۹ سیل بند و سد کوچک .
- احداث ۲۵۱۹ قطعه مزرعه نمونه .
- احداث ۳۸۶ باب انبار و سیلوی نگهداری محصول .
- اجراء ۱۷۶۲ برنامه دفع آفات نباتی و حیوانی .
- ایجاد ۸۲۹ مرغدان بهداشتی .
- احداث ۴۶۹ اصطبل بهداشتی .

فعالتهای راهسازی و ساختمانی

- احداث و مرمت ۴۳۹۳ رشته و ۳۶۳۸ کیلومتر راههای فرعی دهات .
- احداث و تعمیر ۹۸۸۵ عدد پل .
- تعمیر ۸۶۳۱ باب منازل نقاط آسیب دیده .
- ساختمان ۲۹۳۱ اتاق روستائی .

پیشرفت‌های فرهنگی

- فرهنگ ایران .
- پیشرفت‌ها و ترقیات فرهنگ ایران - مقایسه آمار فرهنگی
درسالهای ۳۲ - ۱۳۴۲ .
- آمار بودجه سالانه فرهنگ درسالهای ۳۲ - ۱۳۴۲ .
- تعلیمات حرفه‌ای - تعلیمات کشاورزی، دبیرستانهای بازرگانی -
مدارس عالی ، دانشکده صنعتی، مدرسه عالی بازرگانی، سازمان
نمونه تعلیم و تربیت حرفه‌ای - آمار آموزشگاههای حرفه‌ای
و هنرستانها .
- سپاه دانش .
- پیشرفت‌های دانشگاه - دانشکده‌های مختلف دانشگاه تهران .

فرهنگ ایران

کشور ایران یکی از زادگاههای بارور فرهنگ و از غنی‌ترین سرزمینهای سنن و آداب و دانش و معرفت جهانی بشمار میرود .

سنگ نبشته‌ها و آثار باستانی و تاریخ مدون دقیقی که آئینه تمام‌نمای اوضاع سیاسی - اجتماعی و فرهنگی این کشور از هشت قرن پیش از میلاد تا کنون محسوب میشود نشان می‌دهد که این کشور از آغاز تمدن انسانی مهد دانش و فرهنگ و زادگاه و پرورشگاه افکار زنده و پیشرو بوده است .

زرتشت پیامبر ایرانی در سه هزار سال پیش رسالت خود را براساس فرهنگ و دانش استوار ساخت و برای نمودن ارزش و اهمیت علم و دانش چنین گفت :

« . . . اگر شخص بیگانه یا هم‌کیش یا برادر یا دوست برای تحصیل دانش و هنر نزد شما آید او را بپذیرید و آنچه خواهد بدو بیاموزید . »

از این عصر که در حقیقت میتوان آنرا اوائل تاریخ مدون ایران دانست دانش و فرهنگ در جامعه ایران سیر ترقی و تکامل پیمود . هخامنشیان و پس از یک توقف کوتاه ساسانیان مساعی ارزنده‌ای در راه تقویت مبانی فرهنگ ایران بکار بردند .

کتاب مینوخرده که از زمان ساسانیان باقیمانده نشان دهنده عظمت فرهنگ ایران در آن عصر است . در کتاب پندنامه بزرگمهر که توسط وزیر خردمند انوشیروان نوشته شده است پدران و مادران مسئول تربیت فرزندان معرفی شده‌اند و بزرگمهر آنان را بعواقب وحشتناک غفلت از تربیت فرزندان آگاه ساخته است .

دانشگاه بزرگ گندی‌شاپور گواه معتبری بر اصالت و عظمت فرهنگ بارور و کهن ایران میتواند باشد .

این دانشگاه مرکز بحث و مشاوره فضلا و دانشمندان بود و انوشیروان شخصاً در کلاسها و جلسات امتحان آن شرکت میکرد . استادان و دانشمندانیکه از چهار گوشه جهان در این دانشگاه گرد آمده بودند بتدریس رشته‌های مختلف علوم مانند هیأت - نجوم - فنون نظامی - هندسه - پزشکی - داروسازی - تاریخ ادبیات و حکمت عملی می‌پرداختند .

هنگامیکه کتابخانه‌های بزرگ و گنجینه‌های علم و دانش ایران دستخوش تاراج شد ایرانیان تلاش پیگیر و شرافتمندانه‌ای برای حفظ فرهنگ و تمدن خود آغاز کردند و لحظه‌ای از پای ننشستند تا افکار و اندیشه‌های دانش‌پژوهانه و تمدن و فرهنگ خود را از زیر سیطره بیگانه رهایی بخشند و به‌سبب نفوذ آن میان ملل جهان پیراوند شدند. در این زمان بود که باردیگر ایرانیان بجمع‌آوری ذخائر فکری خود پرداختند و فرهنگ کهن ایران باردیگر در مسیر ترقی و تکامل خاص خود گام نهاد.

در عصر سلطنت غزنویان - شعرا و مورخان و دانشمندانی ظهور کردند که هر يك مصدر خدمات گرانبهائی بفرهنگ ایران و جهان گشتند.

حکیم ابوالقاسم فردوسی با پدید آوردن حماسه کوه‌پیکر شاهنامه روح ملیت و سلحشوری و تجدید عظمت را دوباره در يك يك وجود ایرانیان دمید و شاهکار جاویدانی بوجود آورد که هم‌اکنون با کثر زبانهای زنده دنیا ترجمه شده است.

ابوعلی سینا دانشمند و فیلسوف مشهور تاریخ یا بگفته‌ی (پی‌یر روسو) پرنس علوم با تألیفات گرانقدر و ارزنده خود نقش مؤثری در توسعه دانش و علم جهانی ایفا کرد.

در دوره سلجوقیان خواجه نظام‌الملک وزیر دانشمند ملک‌شاه سلجوقی در شهرهای بغداد - موصل - بلخ - آمل - هرات - مرو - نیشابور - بصره و اصفهان دانشگاه‌های بزرگی تأسیس کرد و از بزرگترین فضلا و دانشمندان زمان خود دعوت نمود تا در آن دانشگاهها مشغول تدریس شوند، در دارالعلم بغداد که یکی از دانشگاههای ایران در آن زمان بود بیش از شش هزار دانشجو به تحصیل علم مشغول بودند و استادانی چون امام محمد غزالی در آنجا تدریس میکردند.

بهمین ترتیب فلاسفه - شعرا - نویسندگان و دانشمندان بزرگی مانند حکیم عمر خیام - سنائی - فارابی - زکریای رازی - مولانا جلال‌الدین مولوی - سعدی - عطار و حکیم نظامی هر يك سهم خود با عرضه کردن شاهکارهای جاودانی در استغناء گنجینه فرهنگ ایران و جهان صمیمانه کوشیدند.

فرهنگ کنونی ایران وارث بلا فصل همان فرهنگ کهن و اصیلی است که حتی در بحرانی‌ترین لحظات تاریخ، زنده و جاویدان، منبع اشاعه علم و دانش میان جهانیان بوده است.

پیشرفت‌ها و ترقیات فرهنگ ایران

پیشرفت فرهنگ در دهساله‌ی اخیر بسیار درخشان و شگفت‌انگیز است با يك مقایسه اجمالی میتوان موفقیت‌های امیدوارکننده‌ای را که در زمینه توسعه دانش و فرهنگ میان طبقات مختلف اجتماع حاصل شده است بهتر ارزیابی نمود و اثر این پیشرفت را در رشد افکار و افزایش سطح معلومات جامعه بررسی کرد.

نمودار پیشرفت فرهنگ در دهسال اخیر

دبستانها - دبیرستانها - مدارس عالی شاگردان	۱۳۳۲	۱۳۴۲	افزایش دهساله	برابر
دبستان	۵,۶۷۵	۱۲,۴۵۱	۶,۷۷۶	۲/۵
دبیرستان	۴۶۵	۱,۲۰۷	۷۴۲	۳
هنرستان و دبیرستان کشاورزی	۶	۷۹	۷۳	۱۳
دانشسراها و کلاسه‌های تربیت معلم	۳۰	۸۶	۵۶	۲/۵
تعداد شاگردان دبستانها	۷۳۰,۷۹۳	۱,۷۲۰,۰۰۰	حدود یک میلیون	۲/۵
تعداد شاگردان دبیرستانها	۱۰۱,۱۴۰	۳۲۶,۸۵۶	۲۲۵,۷۱۶	۳
تعداد شاگردان هنرستانها و آموزشگاههای کشاورزی	۷۹۲	۹,۱۱۷	۸,۳۲۵	۱۱/۵
شاگردان دانشسراها و دستگاههای تربیت معلم	۱,۷۰۹	۷,۵۸۵	۵,۸۷۶	۴
شاگردان دانشکده‌ها و مدارس عالی	۸,۹۱۸	۲۴,۴۵۶	۱۵,۵۳۸	۳

در سال ۱۳۳۲ در سراسر ایران فقط ۷۴ کودکستان وجود داشت که در آنها ۵۵۲۰ کودک پرورش می‌یافتند در حالیکه اکنون ۲۴۵ باب کودکستان در نقاط مختلف کشور دایر است و ۱۲۹۴۴۴ کودک با روشهای جدید آموزش و پرورش در آنها تربیت میشوند .
اگر تعداد سالن‌های کلاسه‌های اکابر و کودکان روستائی را که نزد سپاهیان دانش به تحصیل مشغول اند بتعداد شاگردان رسمی دبستان یا دانشگاه بیفزائیم تعداد کل محصلین کشور در سال ۴۲ - ۴۱ به ۲,۶۵۳,۷۲۶ نفر میرسد .
برای آنکه حاصل این ترقی و پیشرفت شگفت بهتر نمایان شود افزایش هر يك از ارقام زیر را به نسبت درصد در دهساله اخیر شرح داده میشود .

افزایش مجموع شاگردان	۱۲۵ درصد
افزایش عده معلمان و فرهنگیان	۱۱۰ «
افزایش تعداد دبستانها	۱۲۰ «

افزایش تعداد دبیرستانها	۱۶۰	درصد
افزایش تعداد دانشکده‌ها و مدارس عالی	۸۸	«
افزایش عده دانشجویان در داخل کشور	۱۵۶	«

با این ترتیب نهضت عمیق و سازنده‌ای که با رستاخیز ۲۸ مرداد سال ۱۳۳۲ در کشور ما آغاز شد نقش مؤثری در تقویت اساسی‌ترین پایه‌های ساختمان يك جامعه متحول و متمدن نمود. مبارزه پی‌گیری که در ده سال اخیر برای ریشه‌کن ساختن بی‌سوادی در کشور ما صورت گرفت نتایج امیدوارکننده سودمندی ببار آورد و تشکیل سپاه دانش بفرمان شاهنشاه فصلی درخشانتر و امیدبخش‌تر بر این مبارزه افزود.

بموازات افزایش تعداد محصلین، کادر آموزش فرهنگ نیز توسعه یافت در سال تحصیلی ۱۳۳۱ جمعاً ۳۱۶۹۶ نفر بخدمات فرهنگی اشتغال داشتند و در سال ۱۳۴۲ این رقم به ۷۴۱۵۲ نفر رسید. تقویت کادر کارشناسان فنی و متخصصین تعلیم و تربیت عامل مؤثری در پیشرفت‌های فرهنگی و بهبود کیفیت تعلیم و تربیت کشور ما بوده است.

بودجه فرهنگ که در سال ۱۳۳۲ مبلغ ۱,۴۳۹,۷۶۲,۰۰۰ ریال بوده در سال ۱۳۴۲ به ۸,۵۱۳,۰۰۰,۰۰۰ ریال رسیده و جمع کل اعتبارات فرهنگ و دانشگاه‌ها و دانشجویان اعزامی بخارج کشور که در سال ۱۳۳۲ بمبلغ ۱,۶۸۱,۱۶۷,۰۰۰ ریال بوده در سال ۱۳۴۲ به ۱۰,۳۳۰,۹۹۰,۰۰۰ ریال بالغ شده است.

برای آنکه افزایش تدریجی بودجه فرهنگ بهتر مشخص شود آمار بودجه هر يك از سالهای بین ۱۳۳۲-۱۳۴۲ و افزایش اعتبار کل فرهنگ و دانشگاه‌ها نسبت بسال قبل در دوجداول زیر بنظر می‌رسد.

سال	افزایش اعتبار کل فرهنگ و دانشگاه‌ها نسبت بسال قبل به ریال
۱۳۳۳	۳۵۰,۱۴۷,۰۰۰
۱۳۳۴	۵۰۵,۹۴۷,۰۰۰
۱۳۳۵	۱,۶۸۱,۳۹۴,۰۰۰
۱۳۳۶	۴۹۲,۹۴۷,۰۰۰
۱۳۳۷	۷۵۷,۲۱۲,۰۰۰
۱۳۳۸	۷۷۹,۴۱۰,۳۷۱
۱۳۳۹	۱,۲۴۱,۵۲۵,۸۲۹
۱۳۴۰	۲۶۲,۲۴۹,۸۰۰
۱۳۴۱	۲,۵۷۸,۹۹۰,۰۰۰

سال	اعتبار وزارت فرهنگ بریال	جمع کل اعتبارات فرهنگ و دانشگاهها و دانشجویان اعزامی بخارج - بریال
۱۳۳۲	ریال ۱,۴۳۹,۷۶۲,۰۰۰	ریال ۱,۶۸۱,۱۶۷,۰۰۰
۱۳۳۳	« ۱,۷۰۰,۰۰۰,۰۰۰	« ۲,۰۳۱,۶۱۴,۰۰۰
۱۳۳۴	« ۲,۱۰۴,۸۱۳,۰۰۰	« ۲,۵۳۷,۲۶۱,۰۰۰
۱۳۳۵	« ۳,۵۸۳,۸۵۰,۰۰۰	« ۴,۲۱۸,۶۵۵,۰۰۰
۱۳۳۶	« ۳,۸۹۳,۵۰۰,۰۰۰	« ۴,۷۱۱,۶۰۲,۰۰۰
۱۳۳۷	« ۴,۱۰۱,۳۱۲,۰۰۰	« ۵,۴۶۸,۸۱۴,۰۰۰
۱۳۳۸	« ۴,۶۹۱,۹۵۴,۴۲۷	« ۶,۲۴۸,۲۲۴,۳۷۱
۱۳۳۹	« ۵,۶۷۰,۱۸۵,۲۰۰	« ۷,۴۸۹,۷۵۰,۲۰۰
۱۳۴۰	«	« ۷,۷۵۲,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۴۱	« ۸,۵۱۳,۰۰۰,۰۰۰	« ۱۰,۳۳۰,۹۹۰,۰۰۰

در حقیقت بدین ترتیب بودجه فرهنگ کشور ظرف دهساله اخیر ششصد درصد (۶۰۰٪) افزایش یافته است .

ضمناً تعداد ساختمانهای غیراستیجاری فرهنگ در سال ۱۳۴۱-۴۲ بقرار زیر بوده است :

۱ -	تعداد ساختمانهای دولتی	۲۶۵۵
۲ -	« « وقفی	۲۲۰
۳ -	« « واگذاری	۵۳۵۳

یکی از مسائل مهمی که در سالهای اخیر در فرهنگ کشور توجه خاصی بآن شده است تشخیص استعداد و تمایلات ذاتی افراد و پس از آن پرورش و تربیت این استعدادهاست . با اجرای طرحهای مهمی در این زمینه کوشش شده است تا استعداد دانش آموزان در همان مراحل ابتدائی تشخیص داده شود .

یکی دیگر از طرحهای مهمی که متناسب با نیازمندیهای کشور و بمنظور افزایش سطح تولیدات کشاورزی و صنعتی از سال ۱۳۳۵ بمرحله اجرا درآمده است تربیت جوانان برای مشاغل آزاد است .

فعالیت های دامنه داری که در راه توسعه تعلیمات فنی و حرفه ای کشاورزی و بازرگانی در چند سال اخیر صورت گرفته است نتایج سودمند و فراوانی داشته که خلاصه قسمتی از آنها بشرح زیر است :

در سال ۱۳۳۴ در اهواز و قزوین ، در سال ۱۳۳۵ در زاهدان و یزد ، در سال ۱۳۳۶ در کرمان و رضائیه ، در سال ۱۳۳۸ در رشت و ساری ، در سال ۱۳۳۹ در کرمانشاه و سال ۱۳۴۰ در اراك و كاشان هنرستانهای جدیدی دایر گردید که مجموعاً در سال تحصیلی ۴۱ - ۴۲ تعداد ۱۷ باب هنرستان پسرانه در سراسر کشور دائر و ۴۰۴۶ هنرجو در رشته‌های درودگری - فلزکاری - ساختمان - برق - اتومکانیک - لوله‌کشی - نساجی - رنگرزی بفرارگرفتن هنر و صنعت مورد علاقه خود اشتغال داشتند و فارغ‌التحصیلان همین هنرستانها امروزه هسته اصلی صنعتگران و تکنیسینهای کشور و هنرآموزان آموزشگاههای حرفه‌ای را تشکیل میدهند . با استقبال که از هنرستانها شد وبا وجود اینکه تعداد این هنرستانها نسبت به گذشته چند برابر شد میزان تقاضا همواره بیش از ظرفیت آنها بود .

در سال ۱۳۳۸ وزارت فرهنگ بمنظور تربیت کارگران متخصص که بتوانند با کمک مهندسین و تکنیسینها يك كادر كامل صنعتی را تشكيل دهند اقدام بتأسیس آموزشگاههای حرفه‌ای جدید نمود و در سال اول ۱۳۳۸ تعداد ۱۸ باب آموزشگاه حرفه‌ای که ۸ باب از آن در تهران بود تأسیس شد و جمعاً ۲۳۱۳ نفر بفرارگرفتن فنون مختلفه در این آموزشگاهها مشغول شدند این آموزشگاههای حرفه‌ای تدریجاً به ۲۹ باب بالغ گردید .

تعلیمات حرفه‌ای بانوان

در سال ۱۳۱۱ خورشیدی تنها هنرستان خواجه‌نوری (بانوان) با دو رشته خیاطی و طبخی در تهران دایر بود و تا سال ۱۳۳۵ هنرستانهای اصفهان - شیراز - تبریز و رضاشاه کبیر در تهران تأسیس گردید و مجموع هنرجویان این پنج هنرستان در سال تحصیلی ۳۵ - ۳۶ از ۵۰۰ نفر تجاوز ننمود .

از سال ۱۳۳۸ بموازات توسعه هنرستانهای پسرانه هنرستانهای جدید دختران با برنامه‌های تازه و رشته‌های متعدد در ساری - رشت - رضائیه - کرمان و سداب در تهران گشایش یافت . در سال ۱۳۴۱ اساسنامه‌ای تهیه شد و از تصویب شورای عالی فرهنگ گذشت و بموجب آن بدوشیز گانیکه دارای گواهینامه شش‌ساله ابتدائی باشند اجازه ورود به آموزشگاههای حرفه‌ای دخترانه داده شد و برنامه این آموزشگاهها بدوره‌های کوتاه‌مدت تقسیم گردید تا هنرجویان در هر رشته و تا هر مرحله‌ای که بخواهند بتوانند کسب هنر نمایند و باخذ گواهینامه اختصاصی نائل گردند .

بسبب استقبال فراوانی که از این آموزشگاهها بعمل آمد کلاسهای شبانه نیز دائر شد تا بزرگسالان و بانوانی که بعلت مشاغل خانوادگی و اداری نمیتوانند در کلاسهای روزانه شرکت نمایند با شرکت در کلاسهای شبانه آزاد بکسب هنر مشغول شوند .

تعلیمات کشاورزی

هدف از تأسیس مدارس کشاورزی تربیت افراد است که بتوانند بموازات ترقیات صنعتی سطح تولید کشاورزی کشور را بالا برده و اطلاعات لازم را در اختیار روستائیان بگذارند . بدین سبب در اکثر استانها مراکز آموزش کشاورزی که شامل دانشسرای کشاورزی - دبیرستان کشاورزی و کلاسهای تربیت معلم روستائی و دوره‌های کوتاه‌مدت برای روستائیان است تأسیس شد و تعداد

تعداد دبستانها

باب ۱۲,۴۵۱

تعداد دبستانها

باب ۵,۶۷۵

تعداد دبیرستانها

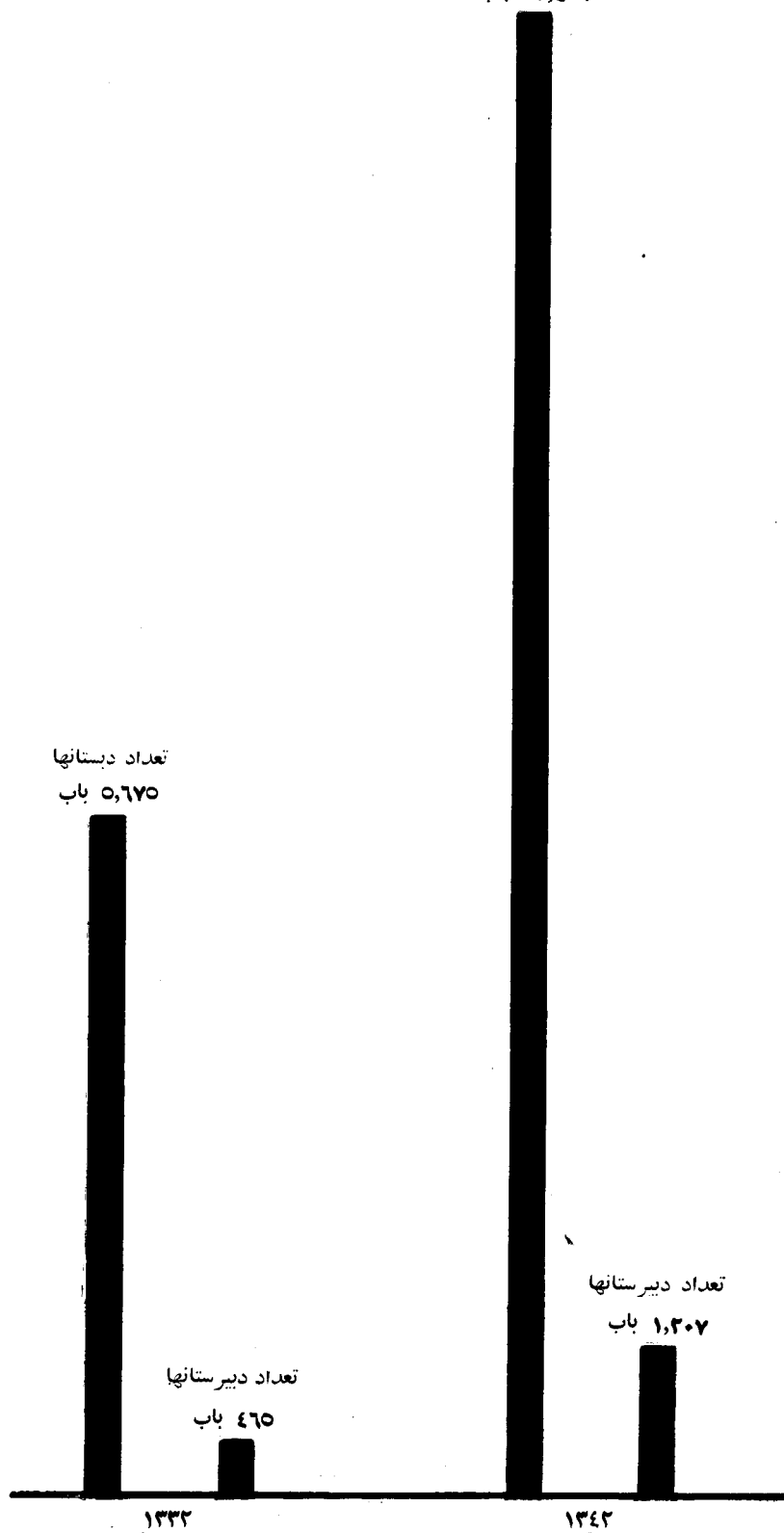
باب ۱,۲۰۷

تعداد دبیرستانها

باب ۴۶۵

۱۳۳۲

۱۳۴۲

شاگردان دبستانها

نفر ۱,۷۳۰,۰۰۰

تعداد شاگردان دبستانها

نفر ۷۳۰,۷۹۳

شاگردان دبیرستانها

نفر ۳۲۶,۸۵۶

شاگردان دبیرستانها

نفر ۱۰۱,۱۴۰

تعداد هنرستانها و دانشسراها

۱۶۵

تعداد هنرستانها و دانشسراها

۳۶

۱۳۳۳ ۱۳۴۳

این مراکز به ۱۴ باب بالغ گردید که مجموع دانش آموزان آنها در سال تحصیلی ۴۱ - ۴۲ بالغ بر ۲۲۵۳ پسر و ۱۲۳ دختر بوده است .

مخارج و هزینه تحصیلی سالیانه یک نفر دانش آموز در مراکز آموزش کشاورزی با هزینه شبانه روزی در ورامین که تعداد دانش آموزان نسبتاً زیاد و بالغ بر ۱۲۹ نفر است کمتر و برای هر نفر ۲۴,۲۳۰ ریال و در بمپور که تعداد دانش آموزان ۵۳ نفر است مخارج بیشتر و برای یک نفر ۴۱,۳۰۰ ریال میباشد با اعتباراتی که از بودجه عمرانی سازمان برنامه در سال جاری در اختیار این قبیل مدارس گذاشته خواهد شد و سائل و تجهیزات و لابراتوارها و خوابگاههای آنها تکمیل و بوضع مؤثرتری به تربیت معلمان مدارس روستائی و تکنیسینهاى کشاورزی خواهند پرداخت .

دبیرستانهای بازرگانی

از سال ۱۳۳۶ بتدریج دبیرستانهای بازرگانی در تبریز - تهران - اهواز - رضائیه - کرمان - رشت و مشهد دائر گردید . در سال تحصیلی ۴۱ - ۴۲ دهفت دبیرستان بازرگانی کشور جمعاً ۵۳۸ نفر دانش آموز بتحصیل اشتغال داشتند . هدف این دبیرستانها که دانش آموزان پس از گذراندن سال سوم دبیرستانها وارد و پس از سه سال تحصیل دیپلمه کامل متوسطه در رشته بازرگانی شناخته میشوند - آموختن اصول علمی و عملی در امور تجاری میباشد تا فارغ التحصیلان بتوانند پس از اخذ دیپلم در مؤسسات تجاری و اقتصادی کشور فعالیت نمایند برنامه دبیرستانهای بازرگانی که تقریباً همان برنامه مدرسه تجارت سابق بود مورد تجدیدنظر و بررسی قرار گرفت و بکمک افراد ذیصلاحیت که با اقتصاد کشور سروکار دارند تغییرات کلی در آن داده شد و باین ترتیب برنامه فعلی با اوضاع اقتصادی روز هماهنگ گردید .

مدارس عالی

- ۱ - دانشکده صنعتی .
- ۲ - مدرسه عالی بازرگانی .
- ۳ - سازمان نمونه تعلیم و تربیت حرفه ای کشور .
- ۴ - کلاسهای تربیت معلم حرفه ای پسران و دختران .

۱ - دانشکده صنعتی

دانشکده صنعتی بمنظور تربیت مهندسین عملی با همکاری سازمان برنامه از لحاظ ایجاد ساختمان و ابنیه در سال ۱۳۳۸ دائر شد . این دانشکده شامل یک دوره عمومی بمدت دو سال و رشته های مهندسی ساختمان - برق - مکانیک - نساجی - شیمی و متالوژی است که مدت هر کدام از آنها نیز دو سال میباشد .

در سال تحصیلی ۴۱-۴۲ کلیه ساختمانهاییکه بوسیله سازمان برنامه ساخته شد و تجهیزات کاملی که در کارگاههای وسیع آن نصب گردید برای بهره برداری تحویل دانشکده صنعتی شد و برای رفع مشکلاتی که این دانشکده از لحاظ مالی داشت بموجب تصویبنامه هیأت دولت امور مالی آن زیر نظر هیأتی بنام (هیئت امنا) که از ۱۰ نفر مهندسین عالیمقام در رشته های مختلف و افراد مطلع و مؤثر تشکیل میشود اداره خواهد گردید .

۲ - مدرسه عالی بازرگانی

از سال ۱۳۳۷ در تهران مؤسسه‌ای بنام مدرسه عالی بازرگانی تأسیس گردید و فارغ التحصیلان رشته‌های مختلف دبیرستانها باین مدرسه عالی وارد و پس از سه سال تحصیل باخذ لیسانس در رشته بازرگانی نائل میشوند . فارغ التحصیلان این مدرسه در مؤسسات اقتصادی بکار مشغول میشوند . باتغییرات اساسی که در برنامه و طرز اداره آن بعمل آمد کلیه فارغ التحصیلان این مدرسه خواهند توانست در مؤسسات اقتصادی مشاغل خوبی بدست آورند .

۳ - سازمان نمونه تعلیم و تربیت حرفه‌ای کشور

در سال ۱۳۳۵ هنر سرایعالی با دوره تحصیلی چهار ساله بمنظور تربیت معلم - مهندس در رشته‌های اتومکانیک - برق - ساختمان - فلزکاری و غیره برای تکمیل سازمان آموزشی هنرستانها تأسیس گردید . چون فارغ التحصیلانی که مهندس شناخته میشدند سهولت میتوانستند در مؤسسات صنعتی برای خود کار پیدا کنند و در نتیجه از شغل معلمی امتناع میکردند بامطالعاتیکه بعمل آمد اقدام بتأسیس دانشسرایعالی صنعتی شد و بدست مبارک اعلیحضرت همایون شاهنشاه گشایش یافت دوره دانشسرایعالی صنعتی سه سال است و فارغ التحصیلان لیسانسیه فنی شناخته میشوند و موظفند که در هنرستانها بشغل معلمی اشتغال ورزند . این دانشسرا بتدریج جایگزین هنر سرایعالی خواهد شد هنر سرایعالی و دانشسرایعالی صنعتی بانضمام يك باب هنرستان مجموعاً سازمان نمونه تعلیم و تربیت حرفه‌ای کشور را تشکیل میدهند قرار است یکدوره دوساله نیز برای تربیت تکنیسین درجه ۱ در این مرکز تأسیس شود .

این سازمان از لحاظ ساختمان و تجهیزات و وسعت با آنکه جدیدالتأسیس میباشد از بزرگترین مراکز تربیت معلم حرفه‌ای در خاور میانه بشمار میرود و آینده درخشانی در پیش دارد . علاوه بر مرکز تربیت معلم نمونه يك مرکز تربیت معلم در محل آموزشگاه حرفه‌ای نمونه تهران دایر است که هدف آن تربیت استادکار برای کارگاههای هنرستانها میباشد همچنین يك مرکز تربیت معلم دخترانه در محل هنرستان دخترانه خواجه‌نوری بمنظور تربیت معلم برای هنرستانها و آموزشگاههای حرفه‌ای دختران تأسیس شد .

بمنظور بهبود وضع استادکاران و کارکنان روزمزد که تعداد آنها در تشکیلات تعلیمات حرفه‌ای زیاد است اقدامات لازم برای استفاده از مرخصی استحقاقی با دریافت دستمزد و تأمین هزینه بیمه آنان انجام گرفت که اثرات مطلوبی در زندگی آنان خواهد داشت .

جدول صفحه ۲۰۳ مشخص هزینه کلی هر هنرجو در سال تحصیلی ۴۱-۴۲ است که از تقسیم جمع مخارج مربوط به هزینه پرسنلی و اداری و هزینه‌های مربوط بمواد اولیه کارگاهی به تعداد هنرجویان هر مؤسسه بدست آمده است .

هنرستانهای کشور			آموزشگاههای حرفه‌ای مراکز شهرستانها		
هزینه هر هنرجو	تعداد هنرجو	نام مؤسسه	میزان هزینه هر هنرجو در یکسال	تعداد هنرجو	نام مؤسسه
۲۶,۶۶۰	۹۰۴	هنرستان تهران	۳۲,۱۰۰	۲۰۰	آموزشگاه شماره ۱
۲۰,۱۱۰	۱۶۴	هنرستان نساجی			آموزشگاه شماره ۲
۱۸,۷۴۰	۱۶۰	هنرستان قزوین	۱۶,۴۳۰	۱۹۰	آموزشگاه شماره ۳
۳,۳۶۰	۹۴	هنرستان کاشان	۱۴,۹۸۰	۱۴۷	آموزشگاه شماره ۴
۱۶,۱۳۰	۱۳۳	هنرستان ساری	۱۳,۲۵۰	۱۷۹	آموزشگاه شماره ۵
۱۰,۳۱۰	۲۱۴	هنرستان رشت	۱۹,۷۵۰	۱۲۰	آموزشگاه شماره ۶
۲۴,۷۵۰	۲۵۳	هنرستان تبریز	۲۶,۵۲۵	۷۰	آموزشگاه داودیه
۱۷,۷۰۰	۱۹۶	هنرستان اهواز	۳۰,۰۶۰	۲۷	آموزشگاه محلات
۱۹,۰۹۰	۳۴۷	هنرستان شیراز	۶۱,۱۸۰	۳۰	« شماره ۲ تبریز
۱۹,۱۹۰	۱۷۳	هنرستان کرمان	۲۰,۹۰۰	۱۱۰	« شماره ۳ تبریز
۲۰,۵۷۰	۴۵۷	هنرستان مشهد	۶۵,۶۰۰	۲۴	« شماره ۴ تبریز
۱۸,۴۲۰	۳۴۱	هنرستان اصفهان	۵۲,۶۰۰	۲۳	« شماره ۵ تبریز
۱۸,۶۹۰	۱۶۵	هنرستان یزد	۵۱,۶۱۰	۴۵	آموزشگاه اردبیل
۱۵,۱۰۰	۱۰۷	هنرستان زاهدان	۱۲,۹۴۰	۱۲۵	آموزشگاه مراغه
۲۸,۷۷۰	۹۸	هنرستان رضائیه	۳,۳۶۰	۶۷	آموزشگاه شاهپور
			۲۹,۴۲۰	۵۴	آموزشگاه خرمشهر
			۱۲,۹۶۰	۵۶	آموزشگاه بهبهان
			۴۲,۴۰۰	۲۲۵	آموزشگاه شیراز
			۱۷,۳۱۰	۶۳	آموزشگاه آباده
			۹,۱۳۰	۳۲۳	آموزشگاه مشهد
			۱۶,۹۲۰	۸۳	آموزشگاه سبزوار
			۲۷,۵۵۰	۷۸	آموزشگاه شهرضا
			۱۹,۳۷۰	۱۵۷	آموزشگاه اصفهان

تشکیل سپاه دانش

تشکیل سپاه دانش و کوشش بی‌نظیر این جوانان فصلی درخشانتر و امیدبخش‌تر برپیکار حیاتی ملت ایران در زمینه مبارزه با بی‌سوادی و توسعه فرهنگ بویژه در روستاها بوجود خواهد آورد.

سپاهیان دانش بروستاها و نقاط بی‌بهره از امکانات فرهنگی اعزام خواهند شد تا با تشکیل کلاسهای درس، روستائیان و فرزندان آنان را از نعمت سواد بهره‌مند سازند. سپاهیان دانش میکوشند تا روستائیان را با روح نیازمندیهای زمان آشنا سازند و آنان را در راه تأمین زندگی بهتر ارشاد و راهنمایی نمایند.

سپاهیان دانش بموازات تلاش در راه باسواد کردن کشاورزان و کارگران، کوشش خود را در راه تشویق روستائیان بکارگروهی و همکاری با یکدیگر در کارهای عام‌المنفعه مانند حفر چاهها و قنوت و ایجاد کاریزها و لایروبی نهرها بکار خواهند برد و حس خودیاری و تحرك را در وجود آنان بیدار خواهند ساخت.

سپاهیان دانش علاوه بر باسواد کردن کشاورزان نقش يك آموزگار اجتماعی و اخلاقی، يك معلم اقتصادی و يك آموزنده شیوه‌های نو زندگی را ایفا میکنند.

اولین گروه سپاهیان دانش مرکب از ۲۴۶۲ نفر جوانان میهن‌پرست پس از گذراندن تعلیمات اولیه بمنظور اجرای این وظیفه بزرگ ملی در اردیبهشت‌ماه ۱۳۴۲ بروستاها و نقاط دورافتاده کشور خواهند رفت تا فعالیت ثمربخش خود را آغاز کنند.

اگر هر سپاهی دانش در دوره خدمت خود حداقل به تعلیم و تربیت ۶۰ نفر همت‌گمارد اولین گروه سپاهیان دانش خواهند توانست به ۱۵۰,۰۰۰ نفر روستائیان و کارگران و فرزندان آنان سواد خواندن و نوشتن بیاموزند.

بدین ترتیب با اجرای کامل این طرح مفید درآینده نزدیکی سطح معلومات عمومی بالا خواهد رفت و در راه مبارزه با بی‌سوادی موفقیت‌های ارزنده‌ای نصیب مردم خواهند شد.

پیشرفت‌های دانشگاه

بموازات پیشرفتی که در زمینه تعلیمات ابتدائی و متوسطه در دهسال اخیر حاصل شد دانشگاه‌های کشور نیز توسعه یافت و سطح تعلیمات عالی در رشته‌های مختلف بالا رفت.

در بیشتر دانشکده‌ها و مؤسسه‌های نوین علمی ورشته‌های جدید دوره دکتری بوجود آمد و دانشگاه تهران در ردیف دانشگاه‌های مجهز و کم‌نظیر آسیائی و اروپائی قرار گرفت.

فعالیت‌های علمی و تحقیقی دانشگاه تهران گرچه بحد کمال نرسیده ولی با توجه به موفقیت‌هایی که در مراکز علمی جهان بدست آورده افتخارات بیشماری برای کشور کسب کرده است.

در دهسال اخیر کوشش شد تا با تربیت افراد ورزیده و متخصص در رشته‌های جدید و مختلف نیازمندیهای کشور را تأمین نماید .

کادر علمی دانشگاه با آشنائی بشیوه‌های نوین تعلیم و تربیت بموازات تحولات علمی توسعه یافت و دانشکده‌های مختلف با وسائل علمی مدرن مجهز شدند .

با ایجاد ساختمانهای جدید واحداث آزمایشگاهها و کتابخانه‌ها تسهیلات لازم فراهم شد تا دانشجویان با استفاده از کلیه امکانات بتوانند بکسب معلومات بیشتر بپردازند .

یکی از اقدامات مهمی که در دهسال اخیر بمنظور توسعه دانشگاه صورت گرفت تأسیس مرکز اتمی و مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه است . دانشگاه تهران از سال ۱۳۳۷ درصد برآمد تا در زمینه علوم اتمی تحقیقاتی را آغاز کند . بدینمنظور نخست مقدمات تأسیس کرسی اتمی در دانشکده علوم فراهم شد و با اقداماتیکه صورت گرفت دستگاه رآکتور اتمی در دانشکده علوم فراهم گردید و بدین ترتیب اولین گام در راه ترویج علوم اتمی در ایران برداشته شد . پس از تهیه وسایل لازم برای ایجاد کرسی اتمی به تأسیس مؤسسه ژئوفیزیک اقدام شد .

مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران که در اردیبهشت ماه سال ۱۳۳۹ شروع بکار کرد یکی از مراکز بزرگ تحقیقاتی است که در حلقه زنجیری مراکز جهانی قرار گرفته و از لحاظ تکمیل مطالعات زمین از نظر جو و داخل زمین و روابط کره زمین با سایر کرات و قسمت عمده‌ای از عوامل فیزیکی که در زندگی ساکنان کره ما مستقیم و یا غیرمستقیم تأثیر بسزائی دارند مطالعه نموده و خلاء موجود در منطقه خاورمیانه را که تا چند سال پیش از نظر نداشتن یک مرکز تحقیقاتی محسوس بود پر نمود .

این مؤسسه با اکثر مراکز مشابه جهانی همکاری دارد و نتایج مطالعات و تحقیقات خود را میان آنها توزیع میکند .

این نتایج در آرشیوهای علمی مراکز اینگونه تحقیقات نظیر پاریس - توکیو و واشنگتن جهت تحقیقات محققان بایگانی میگردد .

ژئوماگنتیسم یا مطالعات تغییرات مغناطیسی ، سیمولوژی یا مطالعات زلزله‌شناسی گرا دیمتری یا شناسائی جاذبه و جزرومد زمین - فیزیک خورشید و عکسبرداری از قمرهای مصنوعی از جمله مطالعات مختلف مؤسسه ژئوفیزیک و شعبات وابسته بدان است .

کوی امیرآباد

بمنظور تأمین زندگی و رفاه و آسایش دانشجویان شهرستانی در سال ۱۳۲۴ شاهنشاه دانش‌پرور ده امیرآباد را با تمام تأسیسات آن خریداری و بدانشگاه تهران واگذار فرمودند .

دانشگاه تهران

دانشکده ادبیات

دانشکده ادبیات دارای ۹ گروه آموزشی زیر است: روانشناسی و علوم تربیتی - علوم اجتماعی - فلسفه - زبانشناسی همگانی و زبانهای باستانی - جغرافیا - زبان و ادبیات فارسی - باستانشناسی و هنر - تاریخ - زبانهای خارجی .

دانشکده معقول و منقول

این دانشکده دارای هفت گروه آموزشی است: فقه و اصول - فرهنگ اسلامی - ادیان و مذاهب - علوم قرآنی و حدیث - ادبیات عرب - فلسفه و حکمت - عرفان و سیر آن در ادبیات فارسی .

دانشکده پزشکی

دانشکده پزشکی دارای ۲۱ گروه آموزشی است: کالبدشناسی - آنستزیولوژی - فیزیولوژی - میکروبیولوژی - فیزیولوژی - آسیب شناسی - جراحی - رادیولوژی - بیماریهای کودکان - بیماریهای پوست و آمیزشی - جراحی بیماریهای زنان و مامائی - چشم پزشکی - بیماریهای گوش و گلو و بینی - پزشکی قانونی - بیماریهای روانی و اعصاب - آزمایشگاهی بالینی - بیماریهای قلب و عروق - انگل شناسی پزشکی و بهداشت گرمسیری .

۹ بیمارستان بشر زیر ازضامین دانشکده پزشکی است: بیمارستان امیراعلم - بیمارستان بهرامی - بیمارستان پهلوی - بیمارستان رازی - بیمارستان روزبه - بیمارستان زنان - بیمارستان سینا - بیمارستان فارابی - بیمارستان وزیری .
بیمارستان رضا پهلوی و بیمارستانهای شماره ۳ و ۲ شورای کمکهای بهداشتی و درمانی کشور نیز از لحاظ آموزشی وابسته بدانشکده پزشکی است .

دانشکده حقوق و علوم سیاسی و اقتصادی

هسته اصلی این دانشکده مدرسه علوم سیاسی است که در سال ۱۳۱۷ قمری تشکیل شد رشته های تحصیلی در این دانشکده عبارتست از رشته های قضائی - رشته سیاسی (دارای ۲ قسمت سیاسی و اداری) رشته اقتصادی (دارای دو قسمت اقتصادی و بازرگانی) .
این دانشکده دارای هشت گروه آموزشی است: حقوق اسلامی - حقوق خصوصی - حقوق عمومی - علوم سیاسی - علوم جزائی - علوم اداری و بازرگانی - حقوق تطبیقی - اقتصاد - مؤسسه علوم اداری و بازرگانی ضمیمه دانشکده حقوق است که زیر نظر ریاست دانشگاه اداره میشود .

دانشکده داروسازی

این دانشکده دارای پنج گروه آموزشی است: شیمی - داروسازی - مواد داروهای

دانشجویان دانشکده‌ها و مدارس عالی

نفر ۲۴,۴۵۶

شاگردان هنرستانها و دانشسراها

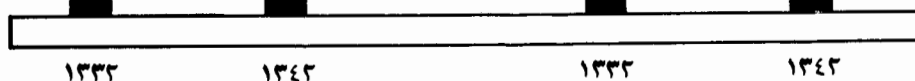
نفر ۱۶,۷۰۲

دانشجویان دانشکده‌ها و مدارس عالی

نفر ۸,۹۱۸

شاگردان هنرستانها و دانشسراها

نفر ۲,۵۰۱

شیمیائی - فیزیک و شیمی - مواد خوراکی و زهرشناسی - فیزیولوژی - و فارماکودینامی .

دانشکده دامپزشکی

این دانشکده دارای پانزده گروه آموزشی است : کالبدشناسی - فیزیولوژی و فارماکولوژی دامپروری - میکروشناسی و بیماریهای واگیر - انگلشناسی و بیماریهای انگلی - بازرسی مواد غذایی - پاتولوژی - جراحی - زایمان - دامهای بزرگ - دامهای کوچک - تغذیه حیوانات - بیولوژی - شیمی - فیزیک .

دانشکده دندانپزشکی

این دانشکده دارای پنج گروه آموزشی است : ارتدنیسی و دندانپزشکی کودکان - جراحی دهان (دندان و فك و صورت) - پروتز - بیماریهای دهان - دندانپزشکی .

دانشکده علوم

گروه های آموزشی ورشته های این دانشکده عبارتست از ریاضی - فیزیک - شیمی - زیست شناسی - زمین شناسی .
مؤسسه های ژئوفیزیک و مرکز تحقیقات اتمی ضمیمه این دانشکده است .

دانشکده فنی

این دانشکده دارای چهار شعبه مهندسی در رشته های علمی زیر است :
الکترومکانیک - برق - صنایع - تأسیسات .
معدن - استخراج معدن - استخراج نفت - زمین شناسی .
شیمی - مهندسی شیمی - شیمی نفت .
ساختمان - مهندسی ساختمان .
تاکنون در دانشکده فنی سیزده گروه آموزشی معین شده است : ماشین سازی - الکتریسته جریان قوی - مهندسی شیمی - صنعت نفت و پتروشیمی - الکتروتکنیک و ماشینهای برقی - صنایع - الکتریسته جریان ضعیف - مهندسی زمین شناسی و اکتشاف - استخراج نفت معدن - ذوب فلزات - شیمی معدنی - صنایع شیمی آلی .

دانشکده کشاورزی

اساس این دانشکده مدرسه فلاحت قدیم است که زیر نظر اداره فواید عامه اداره میشد و پس از تغییرات و تحولات مختلف در سال ۱۳۲۴ بدانشگاه تهران منتقل شده است .
این دانشکده دارای ۱۲ گروه آموزشی است : جنگل - باغبانی - صنایع کشاورزی - آگرونومی - مکانیک و ماشینهای کشاورزی - آبیاری و آبادانی - خاکشناسی - علوم پایه - بیولوژی فیزیکی و اصلاح نباتات - حفاظت نباتات - دامپروری - اقتصاد کشاورزی و جامعه شناسی روستائی .

دانشکده هنرهای زیبا

هنرکده درمهرماه ۱۳۱۹ تأسیس شد و در سال ۱۳۲۸ بدانشگاه تهران انتقال یافت . این دانشکده از سه شعبه معماری - نقاشی - مجسمه سازی تشکیل شده و دوره تحصیل در معماری ۶ سال و در نقاشی و مجسمه سازی ۴ سال است .

مؤسسات علمی دانشگاه

- ۱ - مرکز اتمی دانشگاه (ضمیمه دانشکده علوم) .
 - ۲ - مؤسسه ژئوفیزیک (ضمیمه دانشکده علوم) .
 - ۳ - مؤسسه انگل شناسی پزشکی و بهداشت گرمسیری (ضمیمه دانشکده پزشکی) .
 - ۴ - مؤسسه علوم اداری و بازرگانی (ضمیمه دانشکده حقوق) .
 - ۵ - مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی (ضمیمه دانشکده ادبیات) .
- کار این مؤسسه تدریس و تحقیق است و حاصل تحقیقات آن در اختیار دانشمندان قرار میگیرد .

توسعه و ترمیم راهها

- راههای ایران .
- توسعه و ترمیم راهها - عملیات راهسازی ، پلسازی ، احداث پاسگاههای توزین .
- هواشناسی - آمار ایستگاههای هواشناسی .
- ساختمان پلها و راهها .
- ساختمان راه آهن - اتصال راه آهن ایران با اروپا و آسیای شرقی - عملیات متفرقه .
- توسعه فرودگاهها .
- فعالیتهای راه آهن - طول خطوط ساخته شده ، آمار ابنیه و ساختمان ، آمار وضعیت تأسیسات آب و برق راه آهن ، آمار درآمد و هزینه راه آهن .
- آمار بودجه سالانه وزارت راه .

راههای ایران

توسعه مداوم طرق ارتباطی از زمان هخامنشیان بخصوص عهد داریوش کبیر همواره مورد توجه بوده و کشور ایران از لحاظ وسایل ارتباطی در جهان آنروز بی نظیر بوده است . وسعت قلمرو شاهنشاهی بزرگ ایران و لزوم تأمین ارتباط میان واحدهای سیاسی متنوع آن و تمایل نخستین پادشاهان هخامنشی بتوسعه حدود امپراطوری و بسط اعتلای تمدن ایرانی در جهان آنروز علل اصلی و اساس این امر بشمار میرود از آن پس همواره اعتلای سیاسی و اجتماعی کشورها مترادف با بهبود ارتباطات داخلی بود زیرا توسعه ارتباطات داخلی در تأمین وحدت سیاسی ایران و ترویج تجارت و رونق فعالیتهای اقتصادی نقش مؤثری را بعهده داشت .

در زمان سلطنت اعلیحضرت فقید رضاشاه کبیر همزمان با پیشرفتهائی که نصیب ملت ایران شد لزوم توسعه راههای ارتباطی و ساختمان خطوط آهن احساس شد و اقدامات ثمر بخشی صورت گرفت که در احیای حیات اقتصادی کشور تأثیر فراوانی داشت .

نظر باهمیتی که توسعه راهها در وضع اجتماعی ما داشت در سال ۱۳۰۵ پروژه ای برای توسعه راهها تهیه و قرار شد طی مدت ۹ سال با صرف مبلغ ۴۵۰ میلیون ریال هفده هزار کیلومتر راه درجه ۲ و ۱ ساخته شود . وسایل راهسازی در آنروزها در مراحل ابتدائی بود و کار با کندی و اشکالات فراوان پیش میرفت . این فعالیتهای برای احداث راههائی که بتواند آسایش و رفاه مردم را تأمین کند و در بهبود وضع زندگی و معیشت آنان مؤثر باشد تا سال ۱۳۲۰ ادامه داشت و در این راه موفقیتنهائی نصیب مردم شد .

صدمات ناشی از بروز جنگ بین المللی دوم بکشور ما هم سرایت کرد و برنامه های عمرانی و آبادانی ایران را متوقف ساخت . ورود نیروی متفقین بایران نه تنها سبب گردید که عملیات راهسازی مانند سایر برنامه ها بحال رکود درآید بلکه حمل مقادیر زیادی مهمات و وسایل سنگین جنگی از جنوب بشمال ایران که مدت زیادی ادامه داشت راههای ایران را بکلی ویران ساخت و بلا استفاده گذارد . پس از خاتمه جنگ و فراخواندن نیروهای بیگانه از ایران ضمن بررسیهائی که وسیله مهندسین و متخصصین فن درباره راههای ایران بعمل آمد این نتیجه حاصل شد که قسمت مهمی از راههای ایران در اثر عبور وسائط نقلیه سنگین و مهمات که بطور مداوم صورت گرفته

از بین رفته و مابقی آنهم قابل استفاده نیست .
 این راهها از نظر اهمیتی که در پیروزی متفقین در جنگ دوم داشت سابقه تاریخی خود را حفظ نمود و اهمیت جهانی کسب کرد و در اثر مجاهدتی که ملت ایران در مبارزه علیه فاشیزم از خود نشان داد کشور ایران به پل پیروزی لقب یافت .
 ترمیم خرابیها و تعمیر پلها و راهها کار ساده ای نبود و نیاز بوقت زیادی داشت تا بتدریج علاوه بر رفع نواقص راههای خراب ، بتوسعه طرق ارتباطی که در تأمین رفاه و آسایش عمومی مؤثر بود مبادرت شود .

وقایع تاریخی ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و تحولی که از آن تاریخ در کشور ما بوجود آمد این فرصت مناسب را در اختیار قرار داد تا بات تهیه وسائل و لوازم مدرن بتوسعه شبکه راههای اصلی و فرعی و خطوط راه آهن جدید و فرودگاههای بزرگ و کوچک در تمام کشور اقدام شود .
 هم اکنون ۲۷۰۰۰ کیلومتر راه که ۱۲۰۰۰ کیلومتر آن راههای اصلی و ۱۵۰۰۰ کیلومتر راههای فرعی است خطوط ارتباطی کشور را تشکیل میدهند .
 از این راهها بیش از ۷۵۰۰ کیلومتر آسفالت است . طی سالهای اخیر فعالیتهای ثمر بخشی برای توسعه و ترمیم راهها صورت گرفته و با تنظیم برنامه جامعی که بتواند با ترقیات شگرف و تحولات روز افزون کشور همگام باشد فعالیت دامنه داری آغاز شده است تا با ایجاد ارتباط میان شهرها و نقاط دور افتاده کشور و تأمین رفاه و آسایش مردم دوران سازندگی ایران نوین مراحل درخشان و موفقیت آمیز خود را سپری کند .
 در ده سال گذشته اقدامات اساسی و مهمی بمنظور بهبود طرق ارتباطی صورت گرفته و کشور ما همزمان با نهضت مترقیانه کشورهای آزاد جهان بموفقیت های شایانی نایل آمده است .

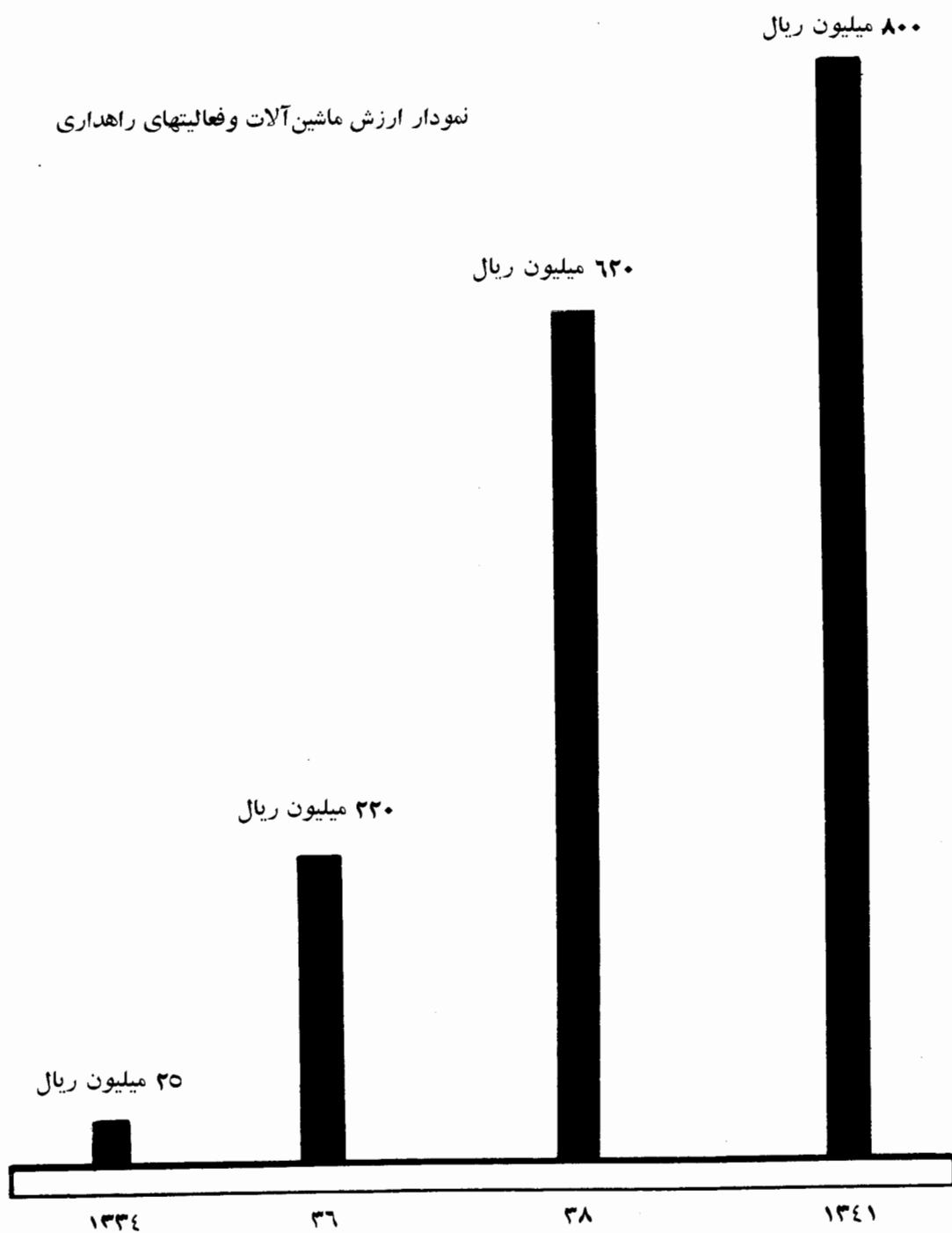
فهرست اقدامات و عملیات دهساله ایران بمنظور

توسعه و ترمیم راههای ایران

مکانیزه نمودن راهداری

۱- ماشین آلات راهداری از ۱۳۳۲ تا ۱۳۳۵ بسیار محدود بود و عملیات راهداری و نگاهداری راهها بوسیله کارگران و اکثراً با وسائل دستی انجام میشد . ارزش ماشین آلات راهداری در این سالها در حدود ۲۵ میلیون ریال بود ولی چون این ماشین آلات تکافوی احتیاجات راهداری را نمیکرد افزایش وسائل و لوازم کافی که بتواند در نگاهداری راهها مؤثر باشد مورد توجه قرار گرفت بطوریکه میزان ارزش ماشین آلات راهداری تا سال ۱۳۳۷ به ۹ برابر سال ۱۳۳۵ افزایش یافت و بتدریج در سالهای بعد نیز بر میزان این وسائل اضافه شد بطوریکه :

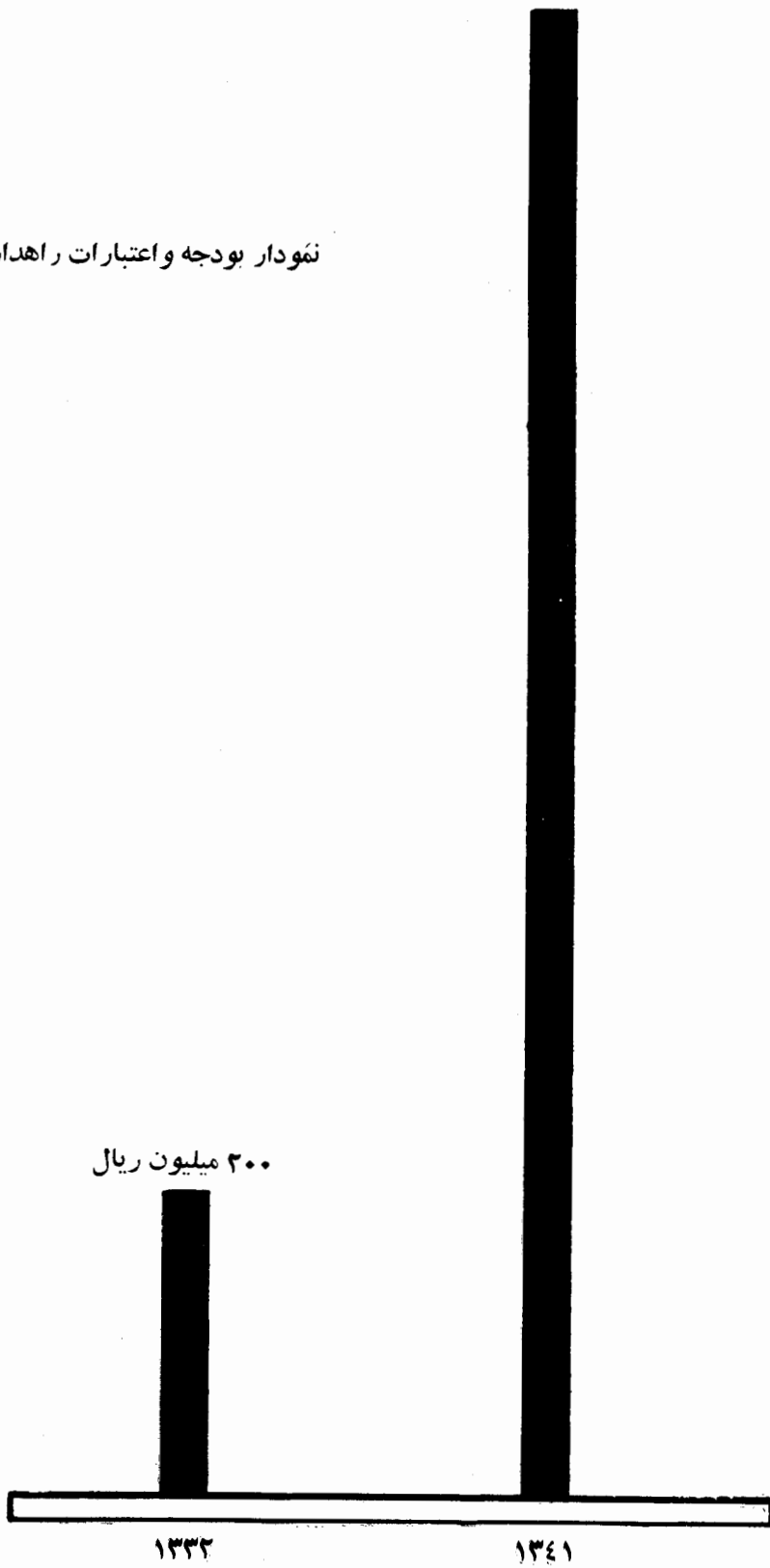
جمع ارزش ماشین آلات راهداری در سال	۱۳۳۶	۲۲۰ میلیون ریال
« « « « «	۱۳۳۸	۶۲۰ «
« « « « «	۱۳۴۱	۸۰۰ «

۱,۰۰۰ میلیون ریال

نمودار بودجه و اعتبارات راهداری

۳۰۰ میلیون ریال

افزایش یافت که بیش از سی برابر سال ۱۳۳۵ میشود. با افزایش این ماشین آلات نگهداری ۷۰۰۰ کیلومتر از راههای اصلی کشور با وسائل مکانیزه انجام گرفت و بهبود محسوسی در اصلاح پروفیل و تسطیح راهها بعمل آمد.

۲ - بیش از ۳۰۰۰ نفر تکنیسین - راننده - مکانیک - افزارمند برای استفاده از وسایل بالا بکارگمارده شد و متجاوز از پنجاه نفر مهندس جدید وارد کادرفنی راهداری گردید.

۳ - برای تعمیر و مرمت ماشین آلات، ساختمان تعمیرگاههای مجهز در تهران و شهرستانهای تبریز - رضائیه - مشهد - کرمان - سمنان - اصفهان و شیراز آماده شد و در سایر شهرها نیز ساختمان این تعمیرگاهها شروع شد. جمع هزینه‌ای که برای ساختمان و تجهیز تعمیرگاههای فوق در دهسال گذشته بمصرف رسید متجاوز از ۸۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال است.

۴ - برای تعلیم رانندگان و مکانیکها و آشنانمودن آنان بطرز کار ماشین آلات سنگین راهداری آموزشگاه فنی راهداری از سال ۱۳۳۷ شروع بکار نمود و تا پایان سال ۱۳۴۱ به پانصد نفر راننده و ۲۰۰ نفر مکانیک برای وسائل سنگین از انواع مختلف تعلیم داده شد.

ساختمان و آسفالت راهها با ماشین آلات راهداری بطور امانی

علاوه بر مکانیزه کردن راهداری ۷۰۰۰ کیلومتر از راههای اصلی کشور مقداری از همین راهها بتدریج اصلاح و مرمت اساسی گردید و بایک قشر آسفالت سرد پوشیده شد این راهها عبارتند از (راه اصفهان - شیراز) - (راه چالوس - رامسر) - (راه کرج - چالوس) - (راه تهران - قزوین) - (راه تهران - قم) - (راه تبریز - آذرشهر) و مقداری از راههای کوتاه اطراف تهران و شهرهای بزرگ.

طول راههاییکه به ترتیب در سالهای مختلف انجام گردیده بشرح زیر است:

سال	۱۳۳۷	۵۰ کیلومتر
"	۱۳۳۸	۱۲۰
"	۱۳۳۹	۱۵۰
"	۱۳۴۰	۲۶۰
"	۱۳۴۱	۳۴۰
		جمع ۹۲۰

افزایش بودجه و اعتبارات راهداری

نظر باهمیتی که امر راهداری در بهبود وضع راههای کشور داشت اعتبارات مربوط به راهداری بتدریج افزایش داده شد بطوریکه در فاصله بین سالهای ۱۳۳۲ تا ۱۳۴۱ اعتبارات راهداری از مبلغ دویست میلیون ریال در سال به یک هزار میلیون بالغ شد.

عملیات راهسازی

در دهسال اخیر راههای جدیدی بر اساس احتیاجات کشور و تناژ و ترافیک وسائط نقلیه موتورساخته شد که از لحاظ انتخاب مسیر و تعیین شیبها و پیچها و طرز عمل و تطبیق با آخرین اسلوب ساختمانی و اصول فنی ساختمان آنها مبادرت شد.

راهبانیکه از اعتبارات وزارت راه ساخته شده بشرح زیر است :

- ۱ - راه کناره شمال بطول ۳۷۱ کیلومتر که از شهرهای رشت - شهنسوار - رامسر - چالوس - محمودآباد - بابلسر - بابل - شاهی و ساری عبور نموده و بطور اساسی اصلاح و تعریض شد و با احداث ویا تحکیم و زیرسازی کافی باسفالت آن اقدام گردید .
- ۲ - راه کرج - چالوس بطول ۱۵۷ کیلومتر که پس از اصلاحات اساسی و دیوارسازی قابل ملاحظه و تغییرمسیر در بعضی نقاط اسفالت گردید .
- ۳ - راه تهران - ساوه - اصفهان بطول ۴۳۲ کیلومتر که بطور اساسی ساخته شد و اسفالت گردید .
- ۴ - راه اصفهان - شیراز بطول ۴۹۵ کیلومتر که پس از اصلاحات اساسی اسفالت شد .
- ۵ - راه تهران - آمل بطول ۵۷ کیلومتر کاملاً ساخته و اسفالت شد .
- ۶ - راه شاهپور تا فلهیان و دو گنبدان ساخته شد و در محور شیراز - اهواز عبور داده شد .
- ۷ - راه ساوه - روان (دو راهی همدان) بطول ۱۴۵ کیلومتر که بطور اساسی ساخته شد .
- ۸ - راه کرج - قزوین بطول ۱۰۵ کیلومتر که بطور اساسی ساخته و اسفالت گردید .
- ۹ - راه تهران - کرج بطول ۴۰ کیلومتر که پس از اصلاحات اساسی و تعریض اسفالت شد .
- ۱۰ - راه تهران - قم بطول ۱۴۵ کیلومتر که اصلاح اساسی و تعریض و اسفالت شد .
- ۱۱ - راه هروآباد - خلخال به میانه که قسمت عمده آن انجام یافت .
- ۱۲ - راه گنبد - بجنورد - قوچان بطول ۳۵۰ کیلومتر که بطور اساسی ساخته شد علاوه بر موارد فوق در نواحی مختلف راههای شوسه استانی با استفاده از وسائل مکانیکی جدید ساخته شد ویا تعریض و اصلاح گردید .

راهبانیکه از طرف سازمان برنامه ساخته شد

- ۱ - محور رشت - قزوین - همدان - بروجرد - خرمآباد - اندیشک - اهواز - بطول ۱۱۱۷ کیلومتر که قسمت اعظم آن انجام و اسفالت گردید و فقط قطعات کوتاهی از آن باقیمانده است .
- ۲ - راه اهواز - بندر معشور بطول ۱۵۵ کیلومتر که ساختمان و اسفالت آن انجام شد .
- ۳ - راه اهواز - خرمشهر بطول ۱۳۱ کیلومتر که ساختمان و اسفالت آن انجام شد .
- ۴ - راه تهران - کرمانشاه - قصر شیرین بطول ۳۷۲ کیلومتر که ساختمان و اسفالت آن پایان رسید .
- ۵ - راه کرمانشاه - سنندج - سقز - بوکان بطول ۳۲۰ کیلومتر که ساختمان اساسی قسمتهای عمده آن انجام یافت .
- ۶ - راه آمل - آمل بطول ۱۳۶ کیلومتر که عملیات ساختمانی و اسفالت آن تمام شد .
- ۷ - راه شاهآباد غرب - ملاوی بطول ۱۶۰ کیلومتر که ساختمان آن پایان یافت .

پل سازی

طی دهساله اخیر در اغلب نقاط کشور پل‌های بزرگی با دهانه‌های بیش از ۱۰ متر ساخته شده که در دو قسمت تشریح میشود .

قسمت اول - پل‌های ساخته شده

- ۱ - پل بتونی طالار درمحور شاهی - بابل .
- ۲ - پل بزرگ جاجرود درمحور تهران - آبدلی .
- ۳ - پل بومهن درمحور تهران - آبدلی .
- ۴ - پل رازآور درمحور تهران - آبدلی .
- ۵ - پل سفید درمحور داروین - جیرفت .
- ۶ - پل ده بکری درمحور داروین - جیرفت .
- ۷ - پل زلان درمحور داروین - جیرفت .
- ۸ - پل زاینده‌رود دراصفهان .
- ۹ - پل شور درجهرم .
- ۱۰ - پل شهرچای در رضائیه .
- ۱۱ - پل سلامت آباد .
- ۱۲ - پل نقده - گذار .
- ۱۳ - پل گنجگاه - راه اردبیل .
- ۱۴ - پل صوفی‌چای نزدیک مراغه .
- ۱۵ - پل محمودآباد درمحور راه کناره .
- ۱۶ - پل خشت‌سر درمحور راه کناره .
- ۱۷ - پل شیروان در محور بجنورد - قوچان .
- ۱۸ - پل اترک درمحور بجنورد - قوچان .
- ۱۹ - پل فلزی شالو درمحور ایذه - اهواز .
- ۲۰ - پل فورنان - قشلاق .
- ۲۱ - پل کسری درمحور فیروزآباد - هروآباد .
- ۲۲ - پل فلزی لشگرک درمحور تهران - گلندوک .
- ۲۳ - پل نقش‌رستم درمحور شیراز - نقش‌رستم .
- ۲۴ - پل خان درمحور اصفهان - شیراز .
- ۲۵ - پل زرکش درمحور مشهد - قوچان .

قسمت دوم - پل‌های فلزی در دست اقدام

- ۱ - پل بریسو درمحور سردشت - خانه .
- ۲ - پل سیمینه‌رود درمحور سقز - بوکان .
- ۳ - پل باشت درمحور فهایان - باشت .
- ۴ - پل بازارگاد درمحور نقش‌رستم - شیراز .

- ۵ - پل سیمکان در محور جهرم - فیروزآباد .
 ۶ - پل خواجه نفس در محور گرگان - گمیشان .
 ۷ - پل هواشان .

برای ساختمان پلهای فلزی فوق از محل دوهزار متر پل فلزی که در سنوات اخیر خریداری شده استفاده گردید . ضمناً مقدمات ساختمان پلهای فلزی بزرگ دیگری در نقاط مختلف کشور فراهم گردید و نقشه برداری و مطالعات لازم مربوط به آنها انجام شد . علاوه بر این پلهای بزرگ ، تعداد زیادی پلهای بزرگ و کوچک کمتر از ۱۰ متر دهانه نیز ساخته شده که با توجه به عبور راههای کشور از مناطق کوهستانی و آبریزهای متعدد کثرت تعداد و اهمیت آنها کاملاً مشهود است .

احداث پاسگاههای توزین

از سال ۱۳۳۷ در نقاط مختلف با احداث پاسگاههای توزین اقدام شد و هفده پاسگاه توزین در شهرهای نامبرده در زیر ایجاد گردید :

تهران	۴	پاسگاه
اهواز	۱	«
خرمشهر	۱	«
اصفهان	۲	«
کرمانشاه	۲	«
قزوین	۲	«
رشت	۱	«
خرم آباد	۱	«
کرج	۱	«
همدان	۱	«
چالوس	۱	«

همچنین پلیس راه در شهرهای تهران - اهواز - خرمشهر - اصفهان - کرمانشاه - قزوین - رشت - خرم آباد - کرج - همدان و چالوس تشکیل گردید .

تعداد کامیونهای توزین شده

سال	۱۳۳۷	۱۳۳۸	۱۳۳۹	۱۳۴۰	۱۳۴۱	جمع
تعداد کامیون های توزین شده	—	۵۰,۱۹۳	۱۸۸,۸۸۵	۱۵۶,۴۲۲	۱۵۶,۰۰۴	۵۵۱,۵۰۴

جرائم وصولی بوسیله دادگاهها ومأمورین پلیس

سال	از بدو تأسیس تا آخر ۱۳۴۰	سال ۱۳۴۱	جمع
تعداد جرائم وصول شده	۶,۶۲۴,۱۵۰ ریال	۳,۳۹۲,۰۹۰ ریال	۹,۹۳۶,۲۱۰ ریال

ترافیک

هرسال ترافیک تفکیکی وبصری وماشینی ۳۲۲ دستگاه درسراسر کشور تهیه شد ونقشه نمودار مربوط تهیه وبچاپ رسید .

مشخصات فنی پلها

مشخصات فنی ۱۳۸۵۰ عدد از پلهای بزرگ وكوچك درمسیر راههای کشور تهیه شد وبرای هر کدام شناسنامه جداگانه ای فراهم گردید .

مشخصات فنی راهها

مشخصات فنی ۷۰۵۱ کیلومتر از راهها بوسیله اکیپهای مخصوص تهیه شد ودرفرمهای مخصوص ثبت گردید .

تعیین فواصل

جهت تهیه دفترچه فواصل راههای کشور بوسیله اکیپهای مخصوص بادستگاههای اودومتر اقدام شد ودفترچه مزبور چاپ وتوزیع گردید .

نقشه های جهانگردی وراههای کشور

۱ - درسالهای ۱۳۴۰ و ۱۳۴۱ تعداد ۳۰,۰۰۰ نسخه نقشه های رنگی جهانگردی تهیه وچاپ وتوزیع شد .

۲ - نقشه راههای کشور بمقیاس ۱:۲,۵۰۰,۰۰۰ - تهیه وچاپ شده است .

۳ - نقشه راههای کشور بمقیاس ۱:۱,۰۰۰,۰۰۰ - تهیه وچاپ شده است .

۴ - نقشه راههای استانی در ۶۳ قطعه بمقیاس ۱:۵۰۰,۰۰۰ - در دست تهیه است که پس از

تکمیل وچاپ توزیع خواهد شد .

طرح علائم

طرح تعداد کثیری از تابلوها وعلائم بین المللی تهیه شد وباداره کل راهداری تسلیم گردید.

درجه‌بندی راه

نسبت بدرجه‌بندی و شماره‌گذاری راه‌ها همچنین تعیین حریم و عرض مسیر راه اقدام گردید و نسبت به تهیه و تصویب نامه و لایحه حریم راه اقدام لازم معمول شد .

فعالیت‌های بهداشتی

از سال ۱۳۳۲ جدیت و کوشش لازم برای پیشرفت امور بهداشت کارگران و کارمندان بعمل آمد و علاوه بر تعهد امور هزینه معالجه و داروئی کارگران نسبت به تکمیل و تجهیز واحدهای بهداشتی در نقاط مختلف و همچنین کارگاه‌های ساختمانی مربوط به عملیات پیمانکاران وزارت راه در راه‌های سراسر کشور جدیت لازم معمول گردید که بعنوان نمونه فهرست هزینه پرداختی بمنظور تکمیل و تجهیز ۴ واحد بهداشتی در زیر شرح داده میشود .

شرح	هزینه پرداختی
هزینه تکمیل و تجهیز تأسیسات بیمارستان ۶۰ تختخوابی طرفه در مرکز	ریال ۱۷,۴۳۱,۳۸۸
هزینه تکمیل و تجهیز تأسیسات بیمارستان ۴۰ تختخوابی ثریا در شیراز	« ۱۹۱,۸۰۹
هزینه تکمیل و تجهیز تأسیسات بیمارستان ۶۰ تختخوابی رضا پهلوی کرمانشاه	« ۱۳,۰۷۵,۱۳۸
ساختمان درمانگاه اصفهان	« ۹۹۷,۴۰۳
جمع	« ۳۱,۶۹۵,۷۳۸

همچنین در کلیه مراکز استانها و شهرستانها و طول راه‌های کشور پستهای سیار و ثابت درمانی بوجود آمد و بدون اینکه از بودجه تصویبی استفاده شود از محل وصول درآمد کسور بیمه و بهداشت کارگران هزینه نگهداری و اداره دستگاههای مرکزی و واحدهای تابعه تأمین و پرداخت گردید . توسعه بیمارستان‌ها و درمانگاهها و پستهای ثابت و سیار بهداشتی در این دهساله اخیر قدم مؤثر و مثبتی در راه بهداشت کارگران و کارمندان بوده است .

هواشناسی

رفت و آمد هواپیماهای خارجی به ایران و ارتباط روزافزون ایران از راه هوایی با کشورهای مختلف جهان موجب شد که يك واحد كوچك هواشناسی بمنظور تأمین سلامت پرواز در فرودگاه مهرآباد بوجود آید و بتدریج نیز در فرودگاههای داخلی و شهرستانها ایستگاههایی تأسیس گردد و در تهران کارمندانی زیر نظر کارشناسان خارجی تربیت شوند .

در بررسی‌هایی که در برنامه اول هفتساله بعمل آمد معلوم شد که فقدان اطلاعات جوی و اقلیمی مانع بزرگی در راه طرح‌ریزی برنامه بوجود می‌آورد و این امر باعث شد که يك سازمان هواشناسی که بتواند کلیه احتیاجات گوناگون دستگاه‌های مختلف مملکتی را مرتفع سازد بوجود آید از طرفی در قسمت کشاورزی برنامه هفتساله دوم مبلغی به تحقیقات و تفحصات هواشناسی از نظر کشاورزی اختصاص یافته بود و در نتیجه در آذرماه ۱۳۳۴ این اداره بوجود آمد .

در اوائل سال ۱۳۳۵ با کمک مالی سازمان برنامه يك هسته مرکزی برای تمرکز کلیه فعالیتهای هواشناسی تشکیل شد و قانون تشکیل اداره کل هواشناسی در اسفند ماه ۱۳۳۷ بتصویب مجلسین رسید .

جدول زیر نموداری از وضع بودجه و اعتبارات این اداره از بدو تأسیس تا آخر سال ۱۳۴۱ میباشد .

سال	بودجه عمومی کشور بریال	اعتبارات سازمان برنامه بریال	جمع کل بریال
۱۳۳۵	—	۱۵,۰۰۰,۰۰۰	۱۵,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۳۶	—	۱۲,۳۰۰,۰۰۰	۱۲,۳۰۰,۰۰۰
۱۳۳۷	—	۱۱,۰۰۰,۰۰۰	۱۱,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۳۸	—	۱۱,۶۷۹,۰۵۸	۱۱,۶۷۹,۰۵۸
۱۳۳۹	۵۸,۲۰۰,۰۰۰	—	۵۸,۲۰۰,۰۰۰
۱۳۴۰	۶۰,۲۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۲,۶۲۸	۶۱,۲۰۲,۶۲۸
۱۳۴۱	۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۲,۰۰۰,۰۰۰	۵۲,۰۰۰,۰۰۰

از سال ۱۳۳۵ این اداره بتوسعه شبکه ایستگاههای هواشناسی اقدام کرد و جدول زیر نمودار تشکیل ایستگاههای هواشناسی است .

سال	ایستگاه سینوپتیک	کلیما تولوژی	باران سنج	رادیو سوند	رادار	پایلوت
۱۳۳۵	۲۸	۵۸	۹	۲	—	۸
۱۳۳۶	۳۰	۹۰	۲۴	۲	—	۸
۱۳۳۷	۳۲	۱۰۷	۳۴	۲	—	۸
۱۳۳۸	۳۶	۱۲۱	۴۳	۲	—	۸
۱۳۳۹	۳۹	۱۳۸	۵۰	۲	—	۸
۱۳۴۰	۳۹	۱۶۸	۶۹	۲	—	۸
۱۳۴۱	۴۰	۱۷۱	۸۰	۲	۱	۸

چون امر هواشناسی از نظر فنی و علمی جنبه نوینی را در ایران دارا می باشد توسط متخصصین و کارشناسان خارجی و ضمن تأسیس آموزشگاه هواشناسی بشرح زیر افرادی تربیت و تعلیم یافتند .

کلاس پیش بینی	کلاس دیده بانی	کلاس رادیو سوند	کلاس مخابرات	کلاس بازرسی فنی	کلاس مکانیکی
۲۲ نفر	۱۶۴ نفر	۹ نفر	۱۳ نفر	۸ نفر	۹ نفر

ساختمان پلها و راهها

۱ - پل جدید کرج - این پل دارای يك دهانه اصلی ۳۶متری است که با اسلوب جدید در شهریور ماه ۱۳۳۳ شروع شد و در اردیبهشت ماه ۱۳۳۶ خاتمه پذیرفت هزینه این پل بالغ بر ۲۴,۳۲۰,۰۰۰ ریال گردید .

۲ - پل خان - این پل در تاریخ ۳۳/۲/۱۲ شروع شد و در تیر ماه ۱۳۳۵ خاتمه یافت هزینه آن به ۱۶,۵۴۰,۰۰۰ ریال بالغ شد .

۳ - اتمام ساختمان پلهای بین راه زنجان - بیجار که شامل شش پل بزرگ بود که ساختمان آنها در ابتدای سال ۱۳۳۳ شروع شد و تا پایان کار ۲۵,۰۳۰,۰۰۰ ریال هزینه آنها شد .
راه آرامگاه - این راه که تهران را بآرامگاه رضاشاه کبیر مربوط میکند و ۷ کیلومتر طول آنست در مهر ماه سال ۱۳۳۴ شروع شد و در آبان ماه ۱۳۳۵ با صرف هزینه ای بالغ بر ۱۳,۲۶۰,۰۰۰ ریال خاتمه یافت .

- ۵ - ساختمان قطعات ۱ و ۲ و ۳ راه تهران - ساوه - همدان که طول آن مجموعاً ۲۷۸ کیلومتر میباشد. این راه در تاریخ آبان ۱۳۳۳ شروع شد و در مهرماه ۱۳۳۶ زیرسازی آن خاتمه یافت. هزینه این راه بالغ بر ۲۷۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال گردید.
- ۶ - ساختمان قطعات ۲ و ۱ مکرر و ۳ و ۲ راه اصفهان - ساوه که بطول ۳۰۳ کیلومتر در آبانماه ۱۳۳۳ شروع شد و در مهرماه ۱۳۳۶ بادره کل راه واگذار گردید در این مدت برای زیرسازی و اسفالت ۴۰ کیلومتر از اصفهان بطرف مورچهخورت ۲۳۴,۱۱۰,۰۰۰ ریال هزینه پرداخت شده است.
- ۷ - ساختمان قطعات ۳ و ۲ راه گرگان - مشهد که مجموعاً ۲۲۲ کیلومتر است و در ابتدای سال ۱۳۳۳ شروع شد و در فروردینماه خاتمه یافت و ۲۳۴,۸۱۰,۰۰۰ ریال هزینه آن شد.
- ۸ - ساختمان و اسفالت قطعه ۱ راه رشت - لاهیجان بطول ۴۲ کیلومتر که در دیماه ۱۳۳۳ شروع شد و تا تاریخ آبانماه ۱۳۳۶ با اسفالت ۲۰ کیلومتر آن بالغ بر ۷۵,۲۶۰,۰۰۰ ریال هزینه آن شده است.
- ۹ - راه امامزاده هاشم - رشت بطول ۱۵ کیلومتر که در اسفندماه ۱۳۳۳ شروع شد و در تیرماه ۱۳۳۶ قرارداد مقاطعه کار خاتمه یافت و هزینه آن بالغ بر ۱۴,۹۱۰,۰۰۰ ریال بود.
- ۱۰ - ساختمان قطعات ۲ و ۵ و ۶ راه رشت - گرگان بطول ۱۶۶ کیلومتر که در بهمنماه ۱۳۳۴ آغاز و اعتبار آن از محل بودجه کل کشور تأمین گردید.
- ۱۱ - ساختمان راه دیواندره - میاندوآب که در سال ۱۳۳۳ شروع شد و در دیماه ۱۳۳۵ با صرف هزینه ۹۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال بدون اسفالت خاتمه یافت این راه تا بوکان و سقز ادامه دارد.
- ۱۲ - ساختمان راه قم - کاشان بطول ۱۰۰ کیلومتر که در آبانماه ۱۳۳۴ شروع شد و در بهمنماه ۱۳۳۶ با صرف هزینه ۷۲,۳۵۰,۰۰۰ ریال بدون اسفالت خاتمه پذیرفت.
- ۱۳ - عملیات حفاظتی تونل کندوان که در سال ۱۳۳۵ شروع شد و تا آبانماه ۱۳۳۶ مجموعاً بالغ بر ۱۷,۳۱۰,۰۰۰ ریال برای انجام آن پرداخت گردید.

ساختمان راه آهن

الف - راه آهن شاهرود - مشهد

- ۱ - تکمیل و ساختمان قطعه ۲۲ بطول ۴۵ کیلومتر که در ۱۴ تیرماه ۱۳۳۴ شروع شد و در مردادماه ۱۳۳۶ با صرف هزینه ۱۰۲,۸۵۰,۰۰۰ ریال خاتمه پذیرفت.
- ۲ - تکمیل ساختمان قطعه ۲۴ که در شهریورماه ۱۳۳۵ آغاز گردید و در فروردینماه ۱۳۳۷ با صرف هزینه ۳۳,۰۲۰,۰۰۰ ریال خاتمه یافت.
- ۳ - در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۳۶ برای تکمیل خط شاهرود - مشهد مقداری بالاست بقیمت ۱۹,۳۱۰,۰۰۰ خریداری شد.
- ۴ - ساختمان ایستگاه مشهد - در شهریورماه ۱۳۳۴ ساختمان این ایستگاه آغاز شد و در تاریخ ۳۶/۲/۱۲ در حضور اعلیحضرت همایون شاهنشاه افتتاح گردید و بهره برداری از آن شروع شد.
- برای ساختمان بنای مسافرین و همچنین نصب تأسیسات در اواخر سال ۱۳۳۷ مناقصه آن.

انجام گردید و در ابتدای سال ۱۳۳۸ عملیات ساختمانی آن شروع شد هزینه‌ای که تا پایان سال ۱۳۳۷ برای ساختمان ایستگاه مشهد صرف شده است بالغ بر ۲۷۹,۰۰۰,۰۰۰ ریال است .
از آن تاریخ تا کنون برنامه ساختمان این ایستگاه مرتباً پیشرفت میکند و خطوط داخلی ایستگاه و عمارات مربوط انجام و پی‌کنی و قسمتی از پی‌ریزی بنای مسافری شروع شده و پوشش زیرزمین و اسکلت بتن مسلح و سبیلانها و سکوهای آن باتمام رسید و تا آخر سال ۱۳۴۱ صدی پنجاه و سه (۵۳٪) عملیات ساختمانی پیشرفت کرده است و ۱۶۲,۰۰۰,۰۰۰ ریال بر هزینه سابق افزوده شده است .

ب - تکمیل ساختمان راه آهن میانه - تبریز

۱ - تکمیل قطعه ۲۹ - عملیات ساختمانی در این قطعه بین کیلومتر ۴۰۰+۵۲۸ بالغ بر ۷۴,۹۰۰,۰۰۰ ریال گردید .
در تاریخ ۲۷ آبانماه سال ۱۳۲۹ آغاز شد و در سال ۱۳۳۵ خاتمه یافت . هزینه این خط

۲ - عملیات تکمیلی دره قرنقو در تاریخ مهرماه ۱۳۳۳ شروع شد و در اسفندماه ۱۳۳۵ با صرف هزینه ۷۰,۹۶۰,۰۰۰ ریال پایان یافت .

۳ - ساختمان قطعه ۳۱ بطول ۱۸ کیلومتر که در تاریخ فروردینماه ۱۳۳۳ شروع شد و در خردادماه ۱۳۳۷ خاتمه یافت هزینه آن بالغ بر ۷۴,۷۳۰,۰۰۰ ریال گردید .

۴ - ساختمان قطعه ۳۲ بطول ۲۲ کیلومتر که از آبانماه ۱۳۳۳ شروع شد و پس از ساختمان ایستگاه مراغه و سایر تأسیسات این راه در اسفندماه ۱۳۳۹ با صرف هزینه ۱۱۸,۷۵۰,۰۰۰ ریال پایان یافت .

۵ - قطعه ۳۳ الف که از کیلومتر ۶۲۰ در خرداد ماه ۱۳۳۶ شروع و تا کیلومتر ۶۵۷ در اسفندماه ۱۳۳۶ با صرف هزینه ۱۱,۰۳۰,۰۰۰ ریال خاتمه یافت .

۶ - ساختمان قطعه (۳۴) از کیلومتر ۶۵۷ تا ۶۷۵ شامل ساختمان ایستگاههای آذربایجان و دیزدرد و عجب شیر و ابنیه مسکونی کارگران و کارمندان واحداث ۶ تونل که در آبانماه ۱۳۳۴ شروع و در ۳۰ مرداد ۱۳۳۷ با صرف هزینه‌ای بالغ بر ۱۷۱,۹۹۰,۰۰۰ ریال خاتمه یافت .

۷ - ساختمان قطعه (۳۵) از کیلومتر ۶۷۵ تا ۷۰۸ که از اول اسفندماه ۱۳۳۴ شروع و در اول شهریورماه ۱۳۳۷ با صرف هزینه ۹۷,۸۷۰,۰۰۰ ریال خاتمه یافت .

۸ - ساختمان قطعه (۳۶) از کیلومتر ۷۰۸ تا ۷۳۹ که در تاریخ اسفندماه ۱۳۳۴ شروع و در خردادماه ۱۳۳۷ با صرف هزینه ۵۲,۱۵۰,۰۰۰ ریال پایان یافت .

۹ - ساختمان ایستگاه تبریز که عملیات ساختمانی آن از اول آذرماه ۱۳۳۴ شروع شد و با صرف هزینه‌ای بالغ بر ۲۵۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال بنای مسافری در زیرزمین و پوشش سقف و نصب داربست فلزی و آهن‌بندی ستونها و خاک‌برداری و بتن‌ریزی و بنای متفرقه نیمه‌ساخته شده سپس اعتبار اضافی از سازمان برنامه درخواست و پس از تصویب ساختمان مخزن بزرگ فاضلاب و سبیلان و سکوهای مربوط و انبار کالا و بتن‌ریزی اسکلت و پوشش اصلی ساختمان آغاز شد و ۴۲٪ کار تا پایان سال ۱۳۴۱ خاتمه یافت و هزینه اضافی آن ۱۰۱,۲۲۰,۰۰۰ ریال گردید .

اتصال راه آهن ایران با اروپا و آسیای شرقی (از طریق کشور پاکستان)

مسیری که برای اتصال راه آهن ایران با آسیای شرقی در نظر گرفته شده از طریق کاشان -

- یزد - کرمان - زاهدان میباشد که عملیات انجام شده آن بشرح زیر است :
- ۱ - کاشان - ایستگاه باد به طول ۶۴ کیلومتر که ساختمان آن قبل از سال ۱۳۳۲ انجام و ریلگذاری آن در سال ۱۳۳۸ خاتمه یافت .
 - ۲ - ایستگاه باد - اردکان که طول آن ۲۴۸ کیلومتر و زیرسازی آن قبل از سال ۱۳۳۲ شروع و تا آخر ۱۳۳۸ بکلی خاتمه یافت و آماده ریلگذاری گردید .
 - ۳ - اردکان - یزد - بطول ۶۷ کیلومتر که زیرسازی و ساختمان و ایستگاههای طول خط مزبور راه فرعی بکلی خاتمه یافت و آماده برای ریلگذاری شد ساختمان ایستگاه یزد نیمه تمام است . هزینه پرداخت شده آن تا آخر سال ۱۳۴۱ بالغ بر ۱۱۴,۰۰۰,۰۰۰ ریال است .
 - ۴ - یزد - بافق که طول آن ۱۱۰ کیلومتر و عملیات نقشه برداری و میخ کوبی آن خاتمه یافت .
 - ۵ - بافق - کرمان بطول ۱۳۰ کیلومتر که نقشه برداری و نیمرخ برداری آن با همکاری مؤسسه تله کومونیکاسیون انجام گردید .

اتصال راه آهن ایران با اروپا (از طریق کشور ترکیه)

- برای اتصال راه آهن ایران با اروپا مطالعاتی صورت گرفت و مسیر پیش بینی شده از طریق تبریز - شرفخانه - قطور (مرز ترکیه) در نظر گرفته شد . مطالعات و نقشه برداری این خط در سال ۱۳۳۸ شروع شد و اولین قطعه آن در سال ۱۳۳۹ آغاز گردید و تا کنون عملیات ساختمانی آن بشرح زیر پیشرفت کرده است .
- ۱ - قطعات اول و دوم و سوم - که بطول ۷۰ کیلومتر میباشد تا آخر سال ۱۳۴۱ در حدود ۴۰ کیلومتر زیرسازی و تا آخر سال ۴۲ پایان خواهد پذیرفت هزینه پرداخت شده برای اولین قسمت از این سه قطعه بالغ بر ۳۱۵,۸۰۰,۰۰۰ ریال میباشد .
 - ۲ - قطعات مکرر تبریز - شرفخانه بطول ۸۴ کیلومتر که تعریض ریل و فاصله خط تمام شده و پلهای آن که از ۴۵ سال قبل ساخته شده بود ترمیم و عملیات این خط در بهمن سال ۱۳۴۱ بمناقصه گذارده شده تا در اول ۱۳۴۲ آغاز شود .
 - ۳ - قطعات ۴ و ۷ شرفخانه قطور بطول ۵۰ کیلومتر در بهمن ۱۳۴۱ بمناقصه گذاشته شده و عملیات ساختمانی آن از ابتدای سال ۱۳۴۲ آغاز خواهد شد .
 - ۴ - قطعات ۵ و ۶ شرفخانه - قطور مجموعاً بطول ۳۶ کیلومتر میباشد که از نقاط صعب العبور و کوهستانی میگذرد عملیات نقشه برداری و زمین شناسی این خط خاتمه یافت و میخ کوبی قطعی مسیر و همچنین پروژه یک پل بزرگ که این راهها را ۸ کیلومتر کوتاه میکند آغاز گردید .
 - ۵ - راه فرعی دره قطور - برای امکان وصول بکارگاهها و حمل مصالح بقطعات ساختمانی یک راه فرعی بطول ۷۲ کیلومتر از شهر خوی بدره قطور تا مرز ساخته شد .

توسعه کشتیرانی در دریاچه رضائیه

برای توسعه کشتیرانی در دریاچه رضائیه احداث یک خط انشعابی از راه آهن مراغه - تبریز و همچنین ساختمان اسکله بندر رحمانلو و شرفخانه در برنامه قرار گرفت این خط انشعابی بطول ۱۰ کیلومتر از ایستگاه عجب شیر تا بندر رحمانلو ساخته شد و اوائل سال ۱۳۴۱ آماده

برای ریلگذاری گردید هزینه انجام شده برای این خط تا پایان سال ۴۱ بالغ بر ۵۳,۳۰۰,۰۰۰ ریال می باشد .

عملیات متفرقه

۱ - ساختمان آسایشگاه مسافری و فرودگاهها جهت زائرین حج درمهرآباد که در اواخر سال ۱۳۴۰ شروع شد و در سال ۱۳۴۱ پایان یافت و هزینه آن با زیربنائی بمساحت ۳۶۰۰ مترمربع کلاً بالغ بر ۱۹,۰۰۰,۰۰۰ ریال گردید .

۲ - ساختمان راه از نا به اصفهان بطول ۲۶۰ کیلومتر که هزینه آن بالغ بر ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال گردید .

۳ - ساختمان انبارهای فلزی خرمشهر که شامل چهار انبار بزرگ و هزینه آن ۱۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال گردید .

۴ - ساختمان راه کارخانه قند و رامین که هزینه آن تا پایان کار ۲۸,۵۰۰,۰۰۰ ریال شد.

۵ - ساختمان بیمارستان فیروزگر که ۵۴,۱۴۰,۰۰۰ ریال هزینه ساختمان آن گردید و در سال ۱۳۳۷ تحویل وزارت بهداشتی شد .

۶ - ساختمان بهداریکل وزارت راه در تهران و کرمانشاه که جهت بیمارستان ۶۰ تختخوابی تهران ۹,۳۸۰,۰۰۰ ریال هزینه و برای بیمارستان کرمانشاه بالغ بر ۱۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال پرداخت گردید .

همچنین مطالعات و نقشه برداری کارخانه چای در گیلان و فرودگاههای آبادان - تبریز - مشهد - یزد - کرمان - اصفهان و شیراز را انجام داد .

توسعه فرودگاهها

طی دهسال گذشته بموازات پیشرفت در امر توسعه راههای شوسه و آهن فرودگاههای ایران نیز در تهران و نقاط دیگر کشور گسترش یافت و با دقیقترین و مجهزترین آلات فنی که مورد استفاده فرودگاههای کشورهای بزرگ جهان است تجهیز شدند .
فعالتهای دهساله در این باره بشرح زیر بوده است :

۱ - فرودگاه مهرآباد

الف - ساختمان اصلی عمارت فرودگاه که توسط اداره کل ساختمان وزارت دارائی شروع شروع شد و از اعتبارات برنامه بوسیله مهندسین مشاور تکمیل و مورد استفاده قرار گرفت .

ب - ساختمان توقفگاه هواپیما و تاکسی و ساختمان انبارهای هواپیمائی و آتش نشانی قدیم و جدید و بناهای کوچک فنی که از اعتبارات سازمان برنامه ساخته شد .

ج - ساختمان باند فرودگاه که برای قبول سنگین ترین هواپیماها آماده گردید .

- د - تأمین روشنائی باند اصلی و فرعی و ساختمان دواشیانه مضاعف و یک آشیانه سلطنتی و بیست دستگاه ساختمان منزل مسکونی کارمندان و ساختمان حجاج و (تی - وی - او - آر) .
- ه - اقدام در خرید و نصب رادار و دستگاه ای - ال - سی و سایر وسائل فرستنده و گیرنده که ساختمان آنها تکمیل شد .

۲ - فرودگاه آبادان

- الف - باند فرودگاه آبادان اسفالت شد و ۲۰ دستگاه منازل مسکونی برای کارمندان ساخته شد.
- ب - تأمین روشنائی باند فرعی فرودگاه و ساختمان بیکن و موتورخانه .
- ج - نسبت بخريد وسائل بهداشت هواپیماها و سایر ساختمانهای لازم از اعتبار سازمان برنامه اقدام شد .

۳ - فرودگاه شیراز

- ساختمان فرودگاه قدیم و بیکن و موتور و گاراژ آتش نشانی و خیابان پرواز و توقفگاه عمارت جدید هواشناسی و احداث چاه عمیق و تکمیل آتش نشانی و موتورخانه و بیکن .

۴ - فرودگاه زاهدان

- ساختمان عمارات اصلی - توقفگاه هواپیماها - موتورخانه و بیکن و گاراژ آتش نشانی و باند ماکادام و منزل رئیس فرودگاه و چاه آب عمیق .

۵ - فرودگاه اصفهان

- ساختمان عمارات اصلی و باند و بیکن و موتور و گاراژ آتش نشانی و تکمیل ساختمان و تاکسی رو و توقفگاه و روشنائی و چاه آب و لوله کشی .

۶ - فرودگاه مشهد

- تکمیل ساختمان عمارت فرودگاه و ساختمان موتورخانه و بیکن و گاراژ و باند فرودگاه و توقفگاه و تاکسی رو و چاه عمیق .

۷ - فرودگاه تبریز

- تکمیل ساختمان نیمه کاره فرودگاه و ساختمان دوباند فرودگاه و تاکسی رو و موتورخانه و بیکن و اسفالت آن .

۸ - فرودگاه کرمان

- باند ماکادام و عمارات اصلی و موتورخانه و بیکن و گاراژ آتش نشانی ساخته شد و تأمین گردید و راه فرودگاه اسفالت شد .

۱۰ و ۹ - فرودگاه رضائیه ویزد

ساختمان بیکن و موتورخانه و تعمیر فرودگاه انجام شد و برای انتخاب محل مناسب جدید اقدام گردید .

۱۱ - فرودگاه کرمانشاه

نسبت به ساختمان موتورخانه و بیکن و سایر تأسیسات فرودگاه کرمانشاه اقدام شد .

۱۲ - فرودگاه همدان

باند فرودگاه و عمارت و توقفگاه و موتورخانه و بیکن فرودگاه همدان ساخته شد .

۱۳ - فرودگاه رشت

در این فرودگاه عمارت فرودگاه و آتش نشانی و موتورخانه و بیکن ساخته شد .

۱۴ - فرودگاه رامسر

ساختمان باند و عمارت و تسطیح و زیرسازی و توقفگاه و آتش نشانی و موتورخانه و بیکن فرودگاه رامسر انجام شد .

۱۵ - فرودگاه اهواز

بمذاکرات و قراردادهای با کنسرسیوم نفت و سازمان برنامه بعمل آمد هزینه ساختمان این فرودگاه که ۵۹ میلیون ریال است تأمین شد بدین طریق که ۲۰ میلیون ریال از اعتبار پذیره نفت و ۳۹ میلیون ریال از اعتبارات سازمان برنامه تأمین گردد این فرودگاه فعلاً برای استفاده هواپیماهای دوموتوری فرندشپ آماده است .

۱۶ - فرودگاه بابلسر

باند فرودگاه تسطیح کامل شد و ویلای شماره ۵ بمنظور استقرار ادارات بیسیم و هواشناسی خریداری شد و مورد استفاده قرار گرفت .

۱۷ - فرودگاه بیرجند

نسبت به ساختمان بیکن و موتورخانه و سایر وسائل مربوط باین فرودگاه اقدام شد .

۱۸ - فرودگاه سبزوار

زیرسازی باند فرودگاه جهت استفاده از هواپیماهای دوموتوری آماده شد و ساختمان عمارت کوچک و موتورخانه انجام یافت .

۱۹ - فرودگاه اراک

ساختمان بیکن و موتورخانه و تسطیح فرودگاه و تسطیح فرودگاه اراک انجام گرفت .

۲۰ - فرودگاه نوشهر

این فرودگاه توسط نیروی هوایی ساخته شد و مورد استفاده قرار میگیرد .
۲۱ - در رودشور و آپرین و ساوه و دهنمک نیز بیکن و موتورخانه و (وی - او - آر) ساخته شد .

تعلیم و تربیت متخصصین هواپیمائی کشوری

برای تعلیم و تربیت متخصصین آموزشگاه عالی هواپیمائی کشوری از ۱۳۳۹ تأسیس شد . در ابتدا از وجود استادان خارجی استفاده میشد ولی اینک ۷۰٪ استادان ایرانی به تعلیم و تربیت افراد مشغولند در این چند سال ۳۷۲ نفر از این آموزشگاه در رشته‌های گوناگون مدیریت - فرودگاهها - مراقبت پرواز - مهندس پرواز - مهندس مخابرات - مکانیک هواپیما فارغ التحصیل شدند .

شورای عالی فرهنگ در جلسه ۱۳۴۰/۵/۸ اساسنامه این آموزشگاه را تصویب نمود .

گسترش عملیات اداره مراقبت پرواز

۱ - در سال ۱۳۳۲ مرکز اطلاعات پرواز تهران براساس مقررات سازمان بین‌المللی هواپیمائی کشوری تأسیس شد .

۲ - از سال ۱۳۳۳ - ۱۳۳۶ اجرای برنامه‌های آموزشی و تکمیل بعمل آمد .

۳ - در سال ۱۳۳۶ دایره تقرب فرودگاه مهرآباد بوجود آمد .

۴ - در سال ۱۳۳۷ کتاب اطلاعات هواپیمائی ایران تدوین و منتشر گردید و در همین سال فرستنده مرکز اطلاعات پرواز فرودگاه مهرآباد مورد استفاده قرار گرفت و همچنین در این سال معلومات فنی کارکنان بر طبق اصول سازمان بین‌المللی هواپیمائی کشوری مورد طبقه‌بندی قرار گرفت .

۵ - در سالهای ۱۳۳۸ و ۱۳۳۹ دوایر مراقبت پروازهای شهرستانهای شیراز و اصفهان تأسیس و در سال ۱۳۴۰ دایره ترسیم نقشه‌کشی اداره مراقبت پرواز بوجود آمد و در سال ۱۳۴۱ مقدمات توسعه منطقه‌نهایی کنترل فرودگاه مهرآباد و تأسیس مرکز کنترل پرواز تهیه گردید .

۶ - در سال ۱۳۴۱ اولین دوره تعلیماتی رادار برای تربیت کارمندان مورد نظر تشکیل گردید .

بازرسی فنی و حقوقی

بازرسی هواپیماها و تهیه برنامه و فرمهای مخصوص طبق قوانین و مقررات بین‌المللی

و آزمایش خلبانان و مکانیسمها و بررسی و تفحص در انواع سوانح و صدور گواهینامه قابلیت پرواز -
 رادیو برای کلیه هواپیماهای سبک کشور شاهنشاهی صورت گرفت .
 در این دهساله قراردادهائی نیز از نظر حقوقی تنظیم و بشرح زیر مبادله گردید .

سال	۱۳۳۰	قرارداد هوائی	ایران - دانمارك
«	۱۳۳۳	« «	ایران - بلژيك - ایران - سوئیس
«	۱۳۳۵	« «	ایران - ترکیه
«	۱۳۳۶	« «	ایران - امریکا - ایران - پاکستان
«	۱۳۳۹	« «	ایران - انگلیس و ایران - آلمان غربی و ایران - فرانسه و ایران استرالیا

اقدام بودجه و درآمد هزینه

درآمد و هزینه اداره کل هواپیمائی کشوری از سال ۱۳۳۲ - ۱۳۴۱ بشرح زیر است :

سال	درآمد	هزینه
۱۳۳۲	ریال ۲,۱۵۴,۰۰۰	ریال ۲۸,۹۶۹,۰۰۰
۱۳۳۳	« ۱,۴۰۰,۰۰۰	« ۳۹,۹۴۳,۰۰۰
۱۳۳۴	« ۲,۰۰۰,۰۰۰	« ۶۹,۹۴۴,۰۰۰
۱۳۳۵	« ۲,۲۰۰,۰۰۰	« ۸۸,۰۲۴,۰۰۰
۱۳۳۶	« ۵,۰۰۰,۰۰۰	« ۱۲۸,۷۶۶,۰۰۰
۱۳۳۷	« ۵,۰۰۰,۰۰۰	« ۱۷۵,۷۶۶,۰۰۰
۱۳۳۸	« ۵,۰۰۰,۰۰۰	« ۱۹۱,۸۹۸,۹۰۰
۱۳۳۹	« ۱۰۷,۰۰۰,۰۰۰	« ۲۸۵,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۴۰	« ۱۱۵,۰۰۰,۰۰۰	« ۲۵۵,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۴۱	« ۱۲۵,۰۰۰,۰۰۰	« ۱۹۰,۰۰۰,۰۰۰

فعالیت‌های راه آهن

پس از قیام ملی ۲۸ امرداد ۱۳۳۲ در سایه رهبری خردمندان شاهنشاه راه آهن دولتی ایران دوران فعالیت جدیدی را آغاز نمود و تا سال ۱۳۳۷ قریب به ۸۰۰ کیلومتر بر طول خطوط موجود راه آهن اضافه گردید.

استانهای زرخیز خراسان و آذربایجان بمرکز کشور مرتبط گشت و میزان بار بحد اکثر قدرت راه آهن رسید. قدرت حمل و نقل و مسافربری فوق العاده افزایش یافت و درآمد آن بدیش از دو برابر سال ۱۳۳۲ بالغ گردید.

در زمینه ترمیم ضایعات زمان جنگ اقدامات و عملیات مهمی انجام پذیرفت در حدود ۳۷۰ کیلومتر خط اراک - اندیمشک بدون ایجاد وقفه در بهره برداری تعویض گردید. همچنین راه آهن جلغا به تبریز - تهران به اراک و اندیمشک با هواز در اکثر نقاط مورد تعویض ریل و تراورس قرار گرفت و از گرمسار تا شیرگاه و خسروشاه تا مراغه تراورس آهنی نصب شد.

راه آهن تهران کاشان تا ایستگاه باد ریل گذاری گردید و خط تازه از بندرشاه به گرگان ساخته شد و در کلیه ایستگاههای موجود موتور برق نصب و چاه آب عمیق حفر گردید و وسائل ارتباطی راه آهن و سوزنهای آن بصورت بسیار تازه و الکتریکی درآمد سکوهای مسافری جهت پذیرفتن قطارهای جدید امتداد یافت و خطوط فرعی داخل ایستگاهها افزایش پذیرفت.

انبارهای کالا و توشه و ابنیه مسکونی کارگران و کارمندان و باشگاههای مختلف ایجاد گردید. خطوط فرعی کارخانههای درود نیشکر هفت تپه ساخته شد و همچنین جهت ارتباط اکثر کارخانههای تولیدی داخلی خطوط فرعی ایجاد گردید.

برای اجرای برنامههای تجدید روسازی و ساختمانی خط تدارکات پردامنه ای صورت گرفت و علاوه بر ۱۵۰۰۰ تن ریل خریداری قبلی ۵۰۰۰۰ تن ریل سنگین از کمپانیهای فرانسوی و انگلیسی با قساط پنج ساله خریداری شد و نیز ۱۸۰۰ تن صفحه زیر ریل سنگین از کشور سوئد وارد گردید.

۱,۳۵۰,۰۰۰ تراورس فلزی سنگین و متعلقات آن با قساط سه ساله خریداری و نیز ۴۰۰,۰۰۰ اصله تراورس چوبی از جنس چوبهای بادوام صنعتی برای تعویض تراورسهای پوسیده در سفارشات خارجی گنجایده گردید. مضافاً باینکه ۶۰,۰۰۰ اصله تراورس چوبی از جنگل لاجیم و کارخانه چوب بری آن که تأسیس شده بود استحصال گردید.

در سال ۱۳۳۸ یک انبار ماسه خشک کن در تبریز و دو باب کارخانه آجر سازی ساخته شد. جهت بررسی خطوط و تعویض آن از وسائل مکانیکی جدید که خریداری شده استفاده و درزینهای مجهز نوینی برای بازرسیهای خطوط خریداری و بکار افتاد جهت الکتریفیکاسیون خطوط مناطق کوهستانی پیشرفتهای بی سابقه در جریه راه آهن بعمل آمد و بعلت ضعف نیروی بخاری کشش راه آهن دیزلی کردن راه آهن مورد توجه قرار گرفت و از سال ۱۳۳۵ این برنامه بمورد اجرا درآمد. بموازات تقویت نیروی کشش در کمیت و نوع و کیفیت وسائل نقلیه راه آهن دگرگونی محسوسی روی داد و به تعداد واگنهای مسافری و باری تعداد معتنا بهی افزوده شد تعداد نوینی واگن از قبیل واگنهای کمر شکن و یخچال خریداری گردید. آزمایشگاه مدرن فلزات و تأسیسات سائترال گاز اکسیژن در تهران و کارخانه تهیه گاز اسیتلن در اهواز بانصب ماشین آلات تازه انجام

پذیرفت . وسائل ارتباطی (تلفن - تلگراف - بی سیم و رادیو) تغییرات کلی کرد و با جدیدترین وسائل روز مجهز گردید .

برای تأمین کادر فنی راه آهن و آشنائی کارکنان آن با وسائل جدید جهت استفاده حداکثر، کلاسهای تخصصی گشایش یافت و صدها نفر کارگر و کارمند متخصص فنی تربیت شدند . تأسیسات بهداشتی افزایش یافت و بیمارستانهای تازه ساخته و آماده پذیرائی بیماران و خانواده آنان گردید و در زمینه امور اجتماعی و تعاون در حدود ۲۲ شرکت تعاونی جهت رفاه حال کارگران و کارمندان راه آهن در نقاط مختلف و نواحی آن ایجاد شد و نیز جهت آموزش و پرورش اطفال کارکنان راه آهن در هراستگاه تشکیلاتی دبستان و دبیرستانی ساخته و آماده گردید.

طول خطوط ساخته شده از ۱۳۳۲ - ۱۳۴۱

- ۱ - خط شاهرود - مشهد بطول ۴۹۷ کیلومتر که در اسفند ماه ۱۳۳۳ شروع شد و در دیماه ۱۳۳۵ پایان یافت و در اردیبهشت ماه ۱۳۳۶ بهره برداری از آن آغاز شد .
- ۲ - خط میانه - تبریز بطول ۳۰۳ کیلومتر که در تیرماه سال ۱۳۳۳ شروع شد و در اسفندماه ۱۳۳۶ خاتمه یافت و بهره برداری از آن در اردیبهشت ماه سال ۱۳۳۷ آغاز گردید .
- ۳ - خط کاشان - یزد بطول ۳۷۷ کیلومتر که ۷۰ کیلومتر آن ریلگذاری و بقیه باقیمانده است .
- ۴ - خط بندرشاه - گرگان بطول ۳۶ کیلومتر از شهر یورماه ۱۳۳۸ شروع شد و در آبانماه ۱۳۳۹ خاتمه یافت و بهره برداری شد .
- ۵ - خط هفت تپه به کارخانه قند نیشکر بطول ۸۶۷۰ متر که در سال ۱۳۴۱ ساخته شد .
- ۶ - خطوط فرعی داخل ایستگاهها ۷۶ کیلومتر .

تعویض خطوط اصلی بعلت فرسودگی با ریل سنگین

- ۱ - اندیمشک - اراک بطول ۳۵۵ کیلومتر که از اسفندماه ۱۳۳۴ شروع شد و در اردیبهشت ۱۳۳۷ خاتمه یافت .
- ۲ - اراک - تهران بطول ۲۱۵ کیلومتر از سال ۱۳۳۹ تا ۱۳۴۰ .
- ۳ - شیرگاه - زیرآب بطول ۱۰ کیلومتر در سال ۱۳۳۹ .
- ۴ - تبدیل عرض خط و تعویض از ۱۵۲۴ به ۱۴۳۵ میلی متر نرم بین المللی بین تبریز - جلفا و صوفیان - شرفخانه بطول ۱۹۹ کیلومتر در سال ۱۳۳۷ .
- ۵ - بین اندیمشک - اهواز از ۱۲/۹/۴۱ تعویض ریل ادامه دارد .
- ۶ - حسینیہ خرمشهر بطول ۴۰ کیلومتر در سال ۱۳۳۸ .

ابنيه وساختمان ساخته شده از ۱۳۳۲ تا ۱۳۴۱

سال	تعداد ابنيه مسكوني	تعداد ابنيه اداري
۱۳۳۲	۱۷۰۹	۱۵۸۶
۱۳۳۳	۱۷۲۵	۱۶۱۳
۱۳۳۴	۱۸۹۶	۱۶۳۳
۱۳۳۵	۱۹۸۰	۱۶۸۴
۱۳۳۶	۱۹۹۸	۱۷۲۹
۱۳۳۷	۲۱۴۲	۱۹۴۹
۱۳۳۸	۲۳۴۸	۲۱۸۵
۱۳۳۹	۳۴۵۳	۲۶۷۸
۱۳۴۰	۳۵۲۳	۲۷۲۸
۱۳۴۱	۳۵۴۸	۲۷۵۲

از سال ۱۳۳۹ ساختمانهای دیگری از قبیل انبارهای کالا و توشه و جنس و آسایشگاهها و باشگاهها و فروشگاهها و مساجد و دبستان و دبیرستان و بیمارستان و پستهای بهداشتی نیز ساخته شد .

تعداد لکوموتیوهای بخاری و دیزل و واگنهای موجود راه آهن

۱ - لکوموتیو بخاری	۲۵۲ دستگاه که فقط ۱۹ دستگاه آن در سرویس است
۲ - دیزل الکتریک	۶۰ « « ۲۰ « « «
۳ - دیزل الکتریک	۴۰ « « ۳۶ « « «
۴ - دیزل مانوری	۴۰ « « ۱۳ « « «
۵ - لکودیزل هیدرولیک	۳۰ « « ۲ « « «
۶ - لکودیزل داوونپورت	۲۰ « « ۱۴ « « «
۷ - واگن مجهز بدستگاه تهویه مطبوع	« « ۴۱ « « «
۸ - واگن مخصوص مسافری با پست و توشه	« « ۴۳۴ « « «
۹ - واگن باری مخصوص	« « ۱۳۶۲ « « «
۱۰ - واگن باری	« « ۴۴۹۱ « « «
۱۱ - دستگاه برفروب و واگن برفروب	« « ۷ « « «
۱۲ - واگن مولد بخار	« « ۳۴ « « «
۱۳ - دستگاه جرقه‌تول	« « ۵۲ « « «
۱۴ - واگن یخچال	« « ۱۲ « « «

مقایسه کارکرد لکوموتیوهای دیزل الکتریک و لکوموتیوهای بخاری و دیزل‌های مانوری در دهساله اخیر

سال	تن کیلو متر		مسافت پیاده شده به کیلومتر	
	بخاری	دیزل الکتریک	بخاری	دیزل الکتریک
۱۳۳۲	۴,۳۶۴,۱۱۱,۹۱۶	—	۱۰,۹۲۴,۵۷۸	—
۱۳۳۳	۵,۴۹۰,۷۹۷,۲۰۲	—	۱۳,۱۹۴,۳۸۶	—
۱۳۳۴	۵,۶۳۴,۹۶۸,۸۷۲	—	۱۳,۹۱۲,۲۴۹	—
۱۳۳۵	۴,۸۳۹,۱۷۹,۴۹۹	۱,۲۳۲,۷۵۷,۴۹۰	۱۲,۶۶۳,۴۹۴	۳,۱۰۶,۹۴۵
۱۳۳۶	۲,۹۹۹,۰۰۴,۱۵۹	۳,۸۶۸,۴۶۴,۲۵۴	۸,۷۶۴,۸۶۸	۹,۹۱۴,۸۹۹
۱۳۳۷	۱,۴۴۳,۲۵۰,۷۴۲	۶,۰۴۸,۵۶۷,۵۵۵	۴,۴۷۶,۸۶۳	۱۶,۹۸۲,۲۲۰
۱۳۳۸	۱,۰۲۰,۸۸۰,۴۰۶	۷,۴۴۶,۰۰۳,۸۲۹	۳,۰۷۱,۰۹۶	۱۸,۷۵۱,۰۰۳
۱۳۳۹	۲۸۵,۸۲۸,۹۵۱	۸,۲۹۸,۷۷۸,۰۸۶	۱,۳۱۲,۳۹۴	۲۰,۴۲۹,۰۰۶
۱۳۴۰	۳۴۹,۱۳۴,۵۳۹	۷,۰۲۵,۳۹۳,۵۹۴	۱,۱۰۹,۵۴۵	۲۱,۰۴۲,۹۷۰
۱۳۴۱	۱۲۲,۳۱۲,۶۵۷	۶,۵۲۱,۴۹۶,۶۷۴	۶۳۴,۶۳۴	۲۰,۵۲۱,۳۰۹

مقایسه عده مسافرتین - وزن بارگیری شده - درآمد راه آهن از ۱۳۳۳ تا ۱۳۴۱

سال	تعداد مسافرتین	نفر - کیلومتر	بارگیری - به تن	تن کیلومتر خالص	مبلغ کل درآمد بر تن
۱۳۳۲	۱,۷۰۸,۵۹۲	۳۹۴,۱۹۴,۷۳۷	۱,۸۰۷,۸۵۶	۱,۰۲۲,۳۷۲,۳۸۱	۱,۲۶۹,۱۵۰,۵۹۲
۱۳۳۳	۱,۷۹۵,۳۳۴	۴۴۳,۳۱۱,۵۲۱	۲,۲۸۷,۰۵۲	۱,۲۳۳,۶۸۹,۱۰۶	۲,۰۱۸,۳۶۳,۸۸۰
۱۳۳۴	۱,۷۳۷,۹۳۶	۴۳۷,۷۰۲,۸۵۶	۲,۴۶۶,۹۹۱	۱,۲۶۳,۹۲۰,۷۹۵	۱,۹۵۳,۱۱۲,۸۰۴
۱۳۳۵	۱,۷۲۵,۱۹۲	۴۴۲,۱۱۲,۰۰۴	۲,۶۳۱,۸۰۷	۱,۳۸۵,۵۵۳,۷۵۲	۲,۱۸۵,۷۲۳,۷۵۸
۱۳۳۶	۲,۶۸۷,۶۳۶	۹۹۵,۵۰۴,۲۵۰	۲,۹۶۳,۹۱۳	۱,۴۹۴,۹۹۷,۲۰۴	۲,۵۹۲,۴۰۱,۹۲۹
۱۳۳۷	۳,۹۸۲,۳۹۴	۱,۵۸۷,۷۱۲,۴۸۵	۲,۸۲۴,۵۲۰	۱,۴۷۶,۴۹۰,۳۶۹	۲,۸۵۲,۷۴۶,۳۷۷
۱۳۳۸	۴,۶۲۷,۸۳۶	۱,۹۶۰,۲۲۴,۹۳۷	۳,۳۳۷,۵۱۲	۱,۸۶۹,۶۵۸,۸۰۰	۳,۵۵۳,۳۳۱,۵۸۶
۱۳۳۹	۴,۰۳۱,۹۲۱	۱,۵۴۹,۴۹۹,۰۹۸	۳,۷۲۷,۲۰۱	۲,۱۴۴,۸۲۹,۸۷۶	۳,۸۰۵,۲۲۳,۰۹۳
۱۳۴۰	۳,۹۷۵,۴۱۴	۱,۴۹۵,۹۵۱,۷۲۸	۳,۲۳۱,۲۹۰	۱,۸۸۸,۱۸۳,۰۷۴	۳,۶۳۹,۵۹۹,۹۳۸
۱۳۴۱	۳,۹۶۷,۹۳۶	۱,۴۸۴,۰۵۵,۱۵۹	۲,۶۶۸,۵۸۵	۱,۴۷۷,۸۹۶,۲۲۳	۳,۱۹۰,۱۸۹,۹۲۷

وضعیت تأسیسات آب و برق راه آهن تا پایان سال ۱۳۴۱

تعداد موتورهای مولد برق	۲۵۸	دستگاه بقدرت	۱۲۶۴۴ کیلووات
« موتور پمپهای آب	۱۳۰	« «	۳۵۷۷ اسب
« الکترو پمپهای آب	۲۳۴	« «	۱۸۸۱ کیلووات
« چاههای معمولی	۲۶	حلقه و تعداد چاههای عمیق ۵۰ حلقه	
« مخازن آب	۱۹۰	مخزن بظرفیت ۲۹۷۶۵ مترمکعب	

سال	درآمد کل راه آهن بر ریال	هزینه های بهره برداری وساختمانی و صندوق بهداشت	هزینه های تجدید اموال بر ریال
۱۳۳۲	۱,۲۶۹,۱۵۰,۵۹۲	۸۷۲,۷۰۹,۹۴۲	۱۶۲,۰۵۵,۴۲۰
۱۳۳۳	۲,۰۱۸,۳۶۳,۸۸۰	۱,۱۵۷,۲۱۰,۴۴۳	۱۲۵,۲۷۱,۰۴۱
۱۳۳۴	۱,۹۹۵,۳۱۲,۸۰۴	۱,۲۷۰,۴۳۰,۶۶۲	۲۰۸,۱۴۴,۹۹۱
۱۳۳۵	۲,۱۸۵,۷۲۳,۷۵۸	۱,۵۹۹,۸۶۶,۲۹۸	۱۶۳,۵۰۳,۱۰۴
۱۳۳۶	۲,۵۹۲,۴۰۱,۹۲۹	۱,۵۶۴,۰۱۴,۹۷۲	۳۸۴,۶۵۰,۲۸۵
۱۳۳۷	۲,۸۵۲,۷۴۶,۳۷۷	۲,۲۱۰,۲۰۰,۱۹۲	۳۷۱,۸۵۶,۰۳۹
۱۳۳۸	۳,۵۵۳,۳۳۱,۵۸۶	۲,۴۵۵,۷۷۸,۵۵۶	۱,۰۱۵,۹۱۰,۰۰۰
۱۳۳۹	۳,۸۰۵,۲۲۳,۰۹۳	۲,۸۱۳,۳۱۳,۸۲۳	۶۱۲,۶۷۱,۵۲۹
۱۳۴۰	۳,۶۳۹,۵۹۹,۹۳۸	۲,۸۲۳,۴۷۳,۲۲۲	۳۴۹,۴۶۴,۱۳۰
۱۳۴۱	۳,۱۹۰,۱۸۹,۹۳۷	۲,۷۳۹,۵۶۲,۵۴۹	۱۵۵,۶۷۵,۰۵۶

صورت وضعیت بودجه اداری - راهداری - راهسازی و درآمدهای اختصاصی وزارت راه

سال	بودجه اداری بر ریال	بودجه راهسازی و راهداری بر ریال	اعتبار درآمدهای اختصاصی پیش بینی شده ضمن بودجه	جمع کل بر ریال	اعتبار استرداد و امه‌های خارجی - بر ریال
۱۳۳۲	۵۴,۸۲۰,۵۰۰	۳۷۹,۵۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۵۳۴,۳۲۰,۵۰۰	—
۱۳۳۳	۶۵,۲۷۴,۱۰۰	۴۰۹,۵۰۰,۰۰۰	۱۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۵۹۴,۷۷۴,۱۰۰	—
۱۳۳۴	۶۸,۲۷۴,۰۰۰	۳۳۷,۰۰۰,۰۰۰	۱۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۵۲۵,۲۷۴,۰۰۰	—
۱۳۳۵	۸۶,۹۵۶,۰۰۰	۵۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۸۰,۰۰۰,۰۰۰	۷۹۸,۹۵۶,۰۰۰	—
۱۳۳۶	۷۷,۱۵۳,۰۰۰	۵۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱,۰۲۷,۱۵۳,۰۰۰	—
۱۳۳۷	۷۷,۱۵۳,۰۰۰	۵۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱,۰۲۷,۱۵۳,۰۰۰	—
۱۳۳۸	۸۷,۷۷۴,۱۳۹	۵۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱,۰۳۷,۷۷۴,۱۳۹	۸۱,۸۸۲,۹۳۵
۱۳۳۹	۹۱,۷۰۰,۰۰۰	۷۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۷۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱,۳۴۱,۷۰۰,۰۰۰	۱۰۶,۲۹۵,۰۰۰
۱۳۴۰	۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰	—	۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱,۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰۶,۲۹۵,۰۰۰
۱۳۴۱	—	—	۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰	—	۳۰۴,۰۰۰,۰۰۰
جمع	۷۹۱,۱۰۴,۷۲۹	۳,۸۷۶,۰۰۰,۰۰۰	۴,۳۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۸,۹۸۷,۱۰۴,۷۲۹	۵۹۸,۴۷۲,۹۳۵

توسعه امور ارتباطی و مخابراتی

- گسترش ارتباط تلگرافی خارجه .
- بسط ارتباط تلفنی باخارج از کشور .
- توسعه ارتباط رادیو تلگرافی .
- افزایش ارتباط تلفنی بی سیم در داخل کشور .
- ایجاد خط مخابراتی سرتاسری کشور .
- توسعه امور پستی خارجه وداخله .
- توسعه امور تلگرافی .
- افزایش تلفنهای خودکار و مغناطیسی و موشیپیل .

توسعه امور ارتباطی

بموازات توسعه امور ارتباطی گسترش امر پست و تلگراف و تلفن مورد توجه قرار گرفت و کوشش شد تا همگام با کلیه پیشرفتهای ، امور ارتباطی نیز مطابق سیستم جدید و مدرن آن درآید و با توسعه دستگاهها و تجهیز وسایل مخابراتی و ایجاد سرویسهای منظم پستی و تلگرافی و تلفنی بین کلیه نقاط در راه تأمین رفاه و آسایش مردم اقدامات مؤثری صورت گیرد .

اقدامات دهساله پیرامون امور ارتباطی

ارتباط تلگرافی خارجه

قدرت فرستندههای تلگرافی در سال ۱۳۳۲ در ساعات روز چهار کیلووات و در بعضی ساعات شب به ۹ کیلووات میرسید . (گرافیک شماره ۱)
در اول سال ۱۳۴۲ قدرت فرستندههای تلگرافی در ساعات روز به ۱۴ کیلووات و در ساعات شب به ۵۵ کیلووات افزایش یافت و ۷ فرستنده در اغلب ساعات با خارج از کشور ارتباط تلگرافی برقرار کردند .

موازی با این فرستندهها تعداد ۱۲ دستگاه گیرنده تلگرافی در مرکز گیرنده نجف آباد برای اخذ علائم تلگرافی از خارج از کشور مشغول بکار شد .
کار دستگاههای فرستنده گیرنده تلگرافی بیست و چهار ساعته شد و آمار ماهیانه تلگراف مخابره شده بطور متوسط به ۲۱۰۰۰ و تلکس به ۴۷۸۸ دقیقه بالغ شد که با مقایسه سال ۱۳۳۲ مخابره تلگرافات تقریباً ۱۰ برابر شد و تلکس هم در سال ۱۳۳۲ وجود نداشت .

مدارات تلکس

بوسیله فرستنده و گیرندههای فوق الذکر جمعاً ۱۶ کانال ارتباطی تلکس با چهار مرکز مهم جهانی نیویورک - لندن - پاریس - فرانکفورت بطور ۲۴ ساعته برقرار شد .
تعداد آبونه تلکس در تهران به ۷۵ و در خرمشهر به ۱۳ رسید و از طریق ۴ مرکز فوق الذکر

ارتباط تلگرافی تلکس با کلیه نقاط جهان و در تمام ساعات شب و روز برقرار گردید .
 با بکارافتادن ۱۲ فرستنده دوبل تلگرافی هریک بقدرت پنج کیلووات در مرکز جدید
 فرستنده کمال آباد مجموعاً شصت کیلووات بقدرت دستگاههای تلگرافی کشور افزوده شد
 و بدین ترتیب سه مدار دو و چهار کانالی تلکس با مراکز مهم دیگر جهانی از قبیل بیروت و توکیو
 و ژنو برقرار خواهد شد . این فرستنده ها تا آخر سال ۱۳۴۲ آماده بهره برداری خواهند بود .

آنتن

تعداد انتهای توجیهی و رمبیک مخصوص ارتباط با خارج از کشور اعم از تلگرافی
 و تلفنی در سال ۱۳۳۲ برای فرستنده ها سه عدد و برای گیرنده ها ۲ دستگاه بود اکنون باتوجه
 بانتهای مرکز فرستنده جدید کمال آباد جمعاً بالغ بر ۱۶ عدد آنتن میباشد که تعداد آنها تا آخر سال
 ۱۳۴۲ به ۳۰ عدد بالغ خواهد گردید .

ارتباط تلفنی با خارج از کشور

قدرت فرستنده های تلفنی در سال ۱۳۳۲ منحصر بیک فرستنده بقدرت ۷ کیلووات بود
 و اکنون با دوفرستنده ۲۰ و ۳۰ کیلوواتی سینگل ساید باند مکالمات تلفنی با خارج از کشور
 انجام میشود .

با راه افتادن فرستنده ۳۰ کیلوواتی که در مرکز فرستنده جدید کمال آباد در دست نصب
 است قدرت به ۸۰ کیلووات یعنی ۱۱ برابر سال ۱۳۳۲ خواهد رسید .

ساعت کار

در سال ۱۳۳۲ ارتباط تلفنی منحصر به برن ولندن و هند و پاکستان بود که از ساعت ۸
 صبح الی ساعت ۲۰ این ارتباطات با ساعات محدود با آن کشورها برقرار میگردد یعنی جمع
 ساعت کار تلفنی فقط ۱۲ ساعت بود .

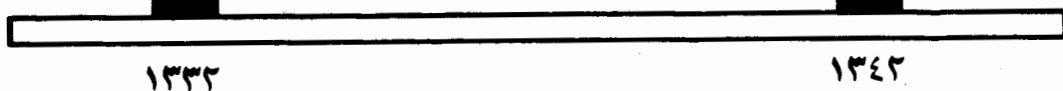
امروزه ارتباطات زیر برقرار است :

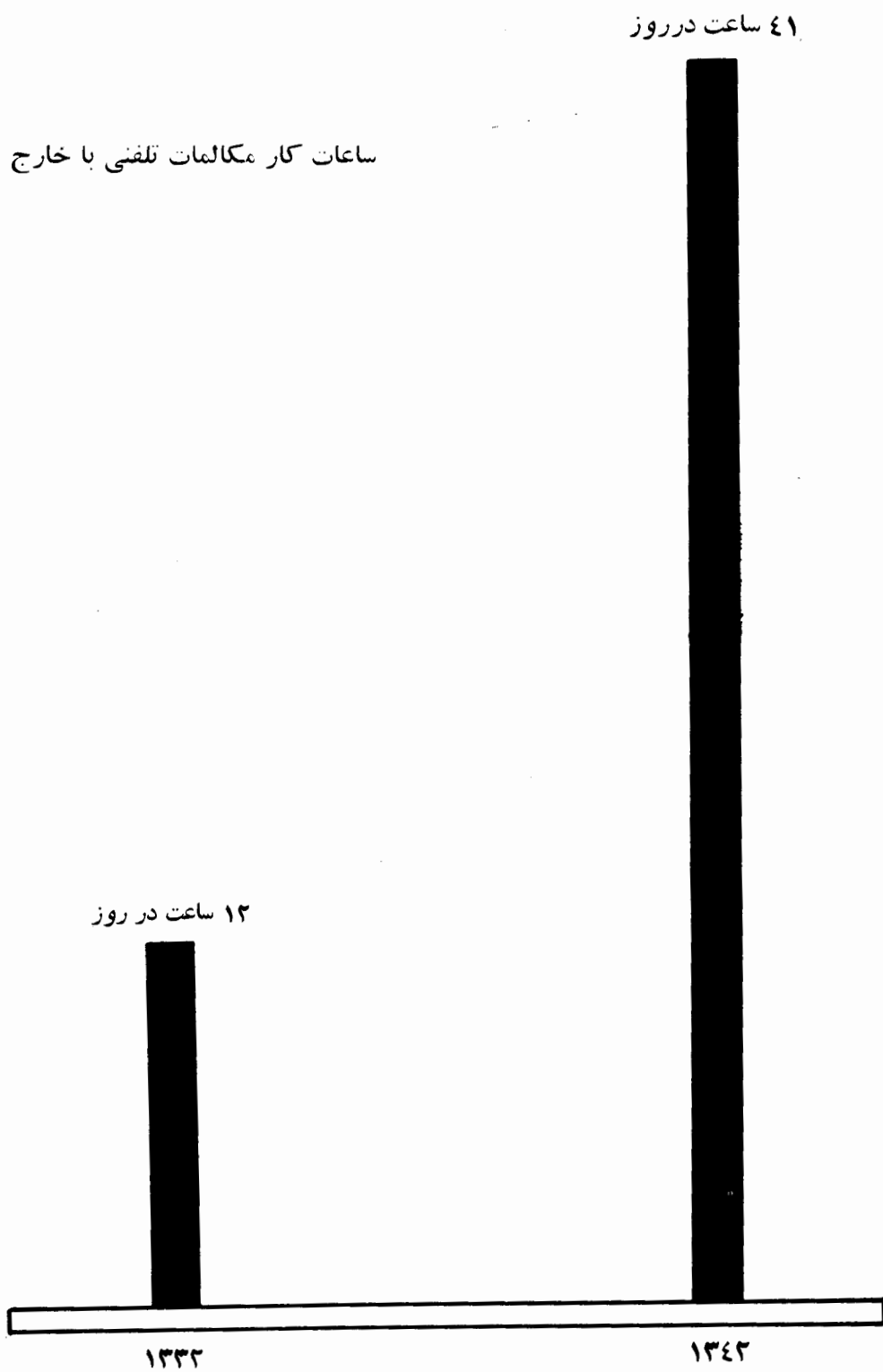
تهران - توکیو	۳ روز در هفته	روزانه	۲ ساعت
تهران - پاریس	«	«	۲ «
تهران - لندن	«	«	۵/۵ «
تهران - مسکو	«	«	۲ «
تهران - رم	«	«	۲ «
تهران - فرانکفورت	«	«	۳ «
تهران - برن	«	«	۶ «
تهران - هندوستان	«	«	۲/۵ «
تهران - کویت	«	«	۱ «
تهران - آنکارا	«	«	۱ «
تهران - پاکستان	«	«	۲/۵ «

۸۰ کیلووات

نمودار قدرت فرستنده‌های تلفنی با خارج از کشور

۷ کیلووات

21
22
23

7

1
2

جمع ساعات کار تلفنی با مراکز مختلفه روزانه ۴۱ ساعت و تعداد کانال دائر جمعاً پنج کانال میباشد .

آمار مکالمات تلفنی خارجی

تعداد مکالمات تلفنی خارجه درهر ماه بطور متوسط به ۳۵۰۰ دقیقه و درآمد ماهیانه به ۱,۰۴۰,۰۰۰ ریال بالغ شده وبا مقایسه آن با سال ۱۳۳۲ ازدیاد درآمد وساعات کار درحدود ۱۰ الی ۱۴ برابر شد .

ارتباط رادیو تلگرافی

در سال ۱۳۳۲ انتقال عکس از تهران بمراکز مهم جهان واخذ عکس متقابله دائر نبود ولی این ارتباط بالندن وپاریس و رم و هندوستان و ژاپن بوسیله سهدستگاه که هر کدام بتنهائی قادر باخذ وارسال عکس میباشند برقرار شده است .

ارتباط تلفنی بی سیم در داخل کشور

در سال ۱۳۳۲ دو ارتباط تلفنی بی سیم بوسیله دو دستگاه ارتشی هر کدام بقدرت ۴۰۰ وات بین تهران - مشهد و تهران - تبریز برقرار بود که روزانه ۸ ساعت ارتباط داشت اکنون تعداد ۲۰ دستگاه فرستنده چهارصد واتی درمرکز فرستنده تهران با ۳۴ نقطه مملکت ارتباط روزانه دارند ودرهر کدام از نقاط زیر برای برقراری ارتباط دستگاه ۴۰۰ واتی وموتور مولد برق وگیرنده مخصوص ودستگاه محرمانه کننده صدا ومنضات آن موجود است .

اصفهان - اهواز - آباده - بجنورد - بوشهر - بهبهان - بیرجند - بندرعباس - تبریز - تربت - جهرم - خرمشهر - دامغان - رضائیه - رفسنجان - زابل - زاهدان - سبزوار - سمنان - شیراز - شاهرود - فسا - قوچان - کمالآباد - کرمان - گرگان - گنبد قابوس - لار - مهاباد - مشهد - میناب - نائین - نیشابور - یزد .

جمع ساعات کار این فرستنده ها در روز بالغ بر ۲۱۶ ساعت است که بامقایسه با سال ۱۳۳۲ که ۱۶ ساعت بوده ۱۳/۵ برابر میشود .

مراکز تلگرافی بی سیم .

در سال ۳۲ در ۲۵ نقطه کشور فرستنده ۵۰ و ۱۷ واتی تلگرافی موجود بود که از آنها روزانه بطور متوسط ۵۰ ساعت استفاده میشد ولی در پایان سال ۱۳۴۱ در ۱۲۰ نقطه کشور دستگاههای فرستنده وگیرنده تلگرافی نصب شد .

دستگاههای ترمینال تلفنی خارجی

در سال ۱۳۳۲ دستگاههای فوق درمرکز تلفنی بی سیم خارجه منحصر به ۲ کابین ویکدستگاه ناقص ارتباطی بود . درحال حاضر تعداد این ترمینالها به چهار دستگاه شامل ۸ کانال ارتباطی میباشد که با نصب دستگاه جدید به ۶ دستگاه و ۱۲ کانال افزایش خواهد یافت .

موتورهای مولد برق

در سال ۱۳۳۲ قدرت کلیه موتورهای برق موجود برای بکار انداختن دستگاههای بی سیم در تمام مملکت تقریباً ۱۲۵۰ اسب بوده است. ولی در حال حاضر قدرت این موتورها در تهران ۲۴۷۵ اسب و در شهرستانها ۶۸۰۰ اسب میباشد و اگر قدرت موتورهای مرکز جدید بی سیم کمال آباد را هم که نصب شده و ۴۸۵۰ اسب قوه دارند باین مقدار اضافه نمائیم قدرت کل در تهران و شهرستانها بالغ بر ۱۴۱۲۵ اسب میشود که تقریباً ۱۱ برابر قدرت موتورهای در حال کار سال ۱۳۳۲ میباشد.

تأسیسات جدید کمال آباد و حلقه دره

چون باتوسعه روز افزون شهر تهران مراکز فرستنده بی سیم قصر و مرکز گیرنده نجف آباد در داخل شهر قرار گرفتند و از لحاظ وسعت و موقعیت قابلیت توسعه و نصب دستگاههای جدید را نداشتند لذا در ۱۰ کیلومتری جنوب غربی کرج نزدیک قریه کمال آباد محلی بمساحت تقریبی ۳۳۴,۰۰۰ متر مربع با استفاده از یک میلیون متر مربع زمین جهت نصب پایهی دکلها برای مرکز جدید فرستنده بی سیم و یک قطعه زمین در شش کیلومتری محل نامبرده در حلقه دره بمساحت تقریبی یک میلیون و دویست و پنجاه هزار متر مربع جهت مرکز جدید گیرنده اختصاص داده شد که کلیه تأسیسات و ساختمانها نزدیک به اتمام میباشد در این مرکز گیرنده تعداد ۳۰ دستگاه گیرنده مخصوص تلگرافی و تلفنی سینگل ساید باند نصب شد که بزودی مورد استفاده قرار خواهند گرفت. تعداد ۱۴ آنتن مختلف توجیهی نیز برای این مرکز خریداری شد و بزودی نصب خواهد شد.

خط مخابراتی سرتاسری ایران

پروژه مخابراتی پیمان مرکزی (سنتو)

طبق طرح مخابراتی پیمان مرکزی آنکارا - تهران - کراچی بوسیله جدیدترین وسائل ارتباطی بهم دیگر وصل میگردد.

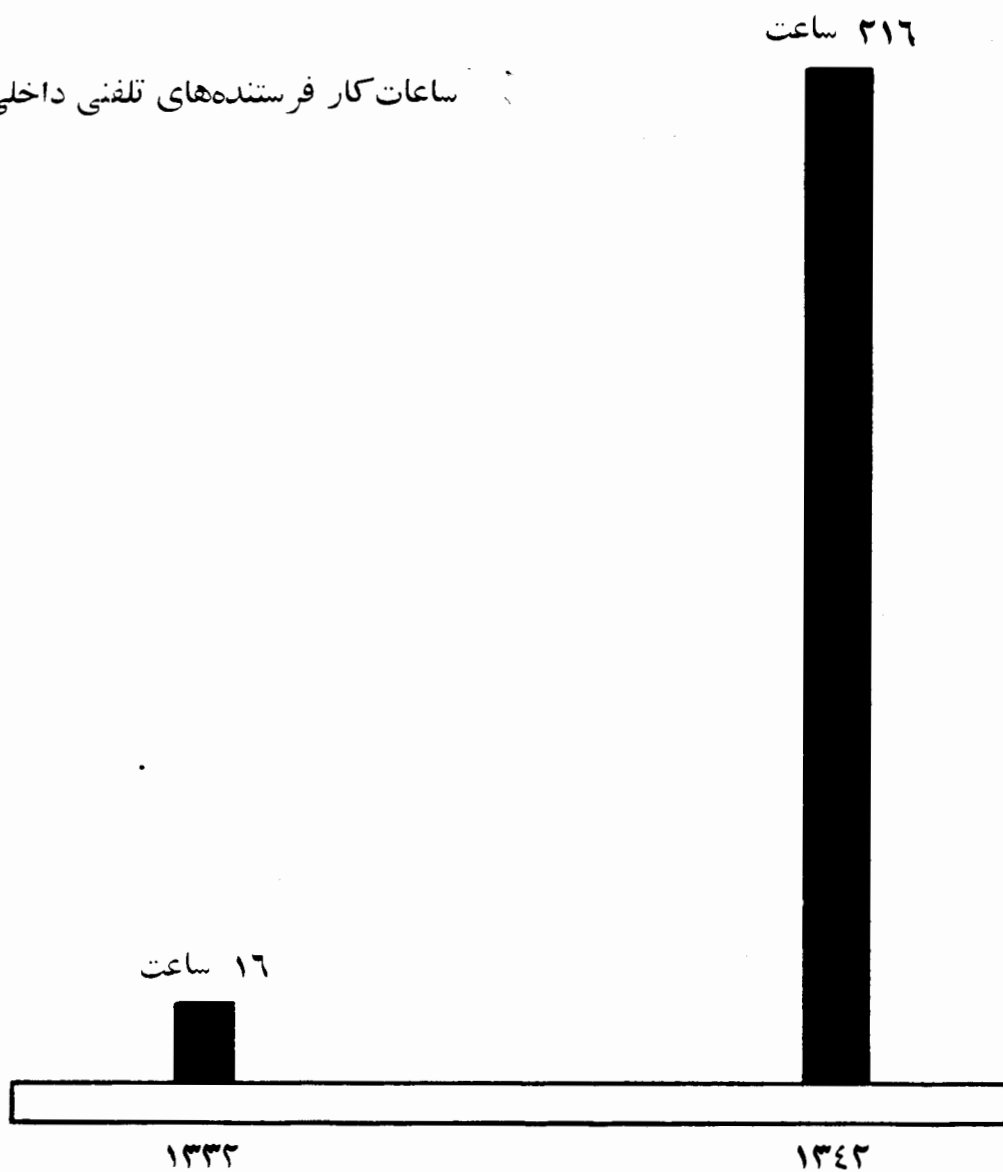
علاوه بر این برای شهرهای عمده بین راه نیز مدارهای تلفنی و تلگرافی در نظر گرفته شد بطوریکه میتوان این سیستم را باتوجه بطول مسیر و ظرفیت آن ستون فقرات ارتباطات کشور بحساب آورد. اقداماتی که در راه برقراری این سیستم بعمل آمده است بطور خلاصه عبارتند از:

الف - ساختمان

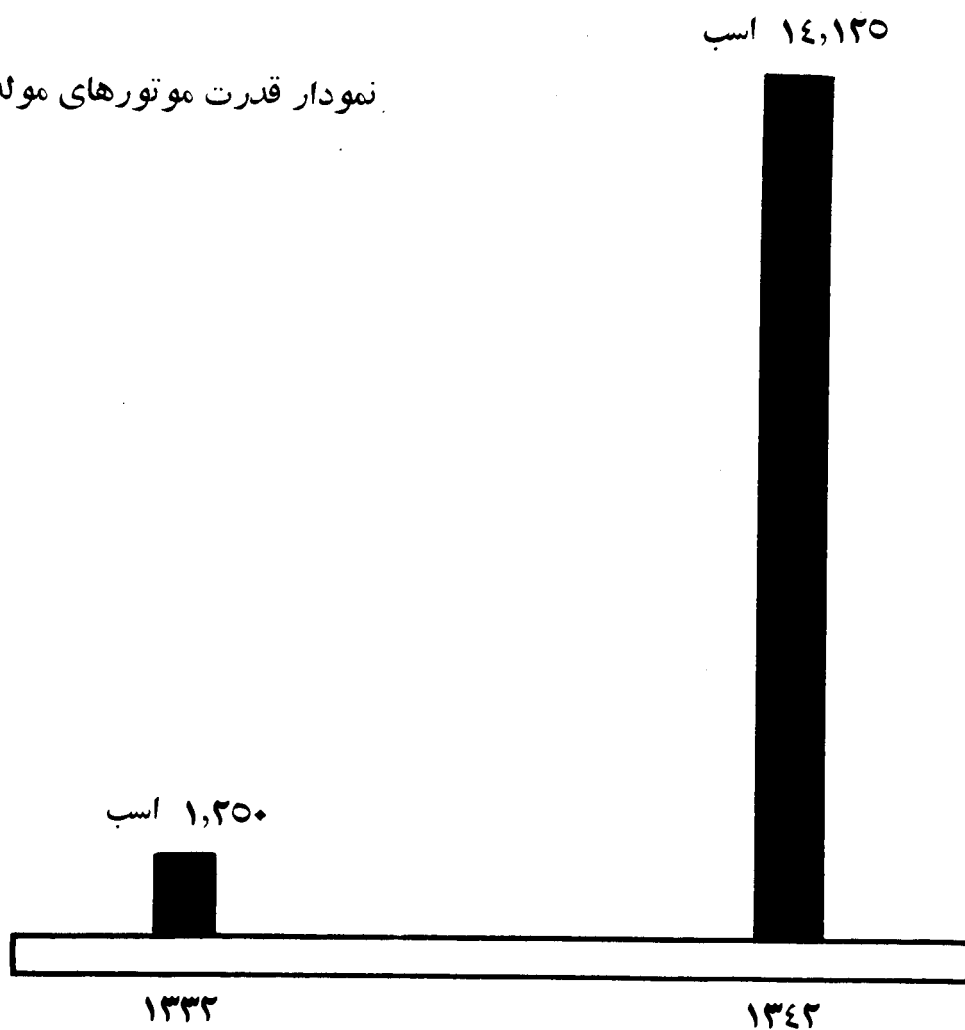
امور ساختمانی مشتمل بر دو قسمت یکی احداث جادههای فرعی و دیگری ساختمان بناها جهت نصب دستگاهها و مولدهای برق که بشرح زیر انجام پذیرفته است:

۱ - جاده سازی - چون محل ساختمان ایستگاهها بنابعلل فنی از جادههای اصلی دور

ساعات کار فرستنده‌های تلفنی داخلی

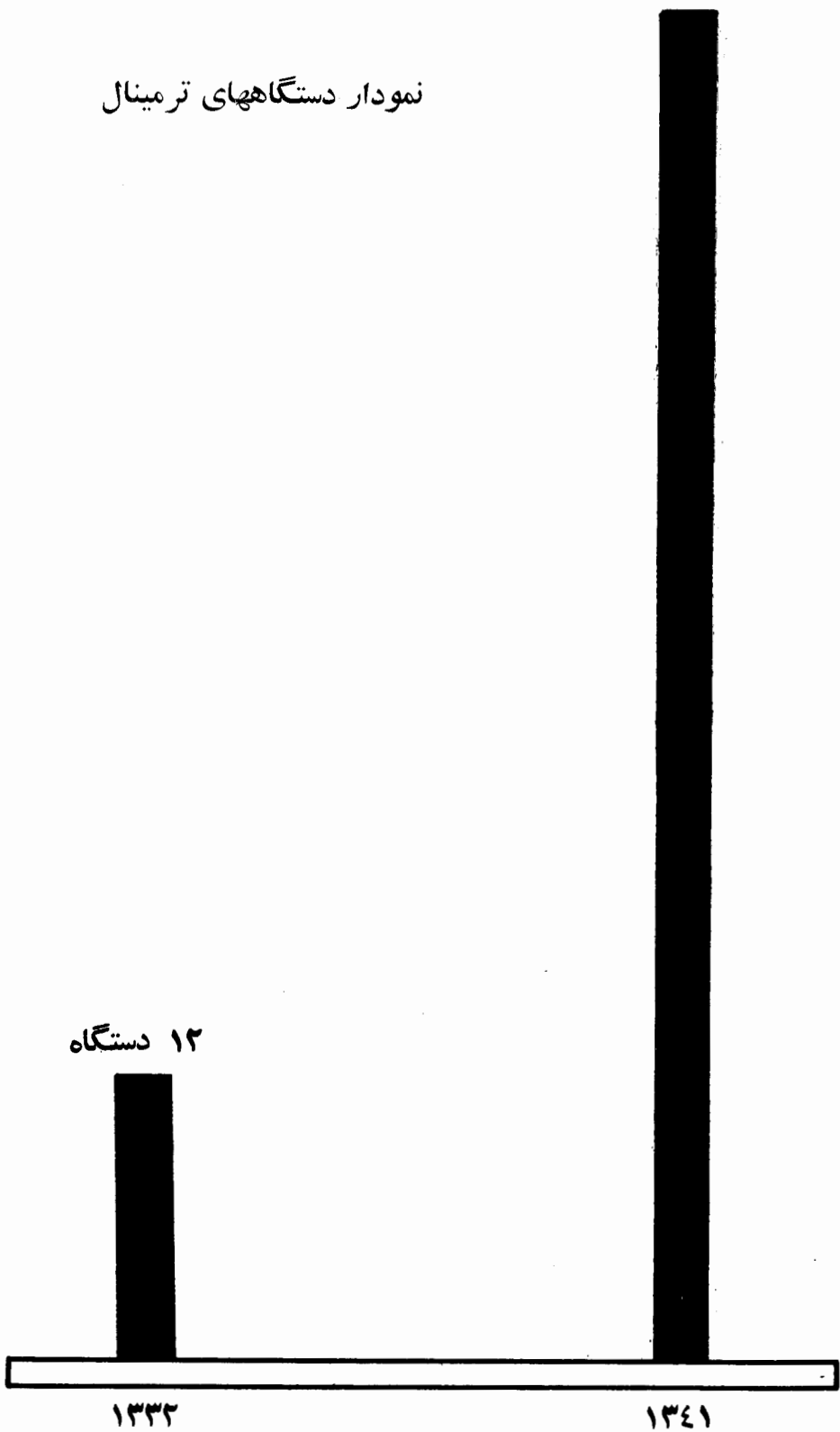
نمودار قدرت موتورهای مولد برق

۵۹ دستگاه

نمودار دستگاههای ترمینال

۱۲ دستگاه

میباشند بمنظور دسترسی بآنها لازم بود که برای ۳۸ ایستگاه از ۴۵ ایستگاه میکروویو واقع در ایران جاده‌های فرعی ساخته شود بدین ترتیب جاده‌های فرعی کوهستانی جمعاً بطول ۳۱۰ کیلومتر ساخته شد و در نقاط شروع این جاده‌های فرعی از جاده‌های اصلی کشور تابلوهای مخصوص فلزی برای راهنمایی نصب گردید .

۲ - امور ساختمانی - در ایران جمعاً ۴۴ ایستگاه ساخته شد و تکمیل گردید که بسته بنوع ایستگاهها ساختمان آنها متفاوت و محل بناها نیز اغلب در نقاط مرتفع کوهستانی میباشد .
ب - نصب دستگاهها

نصب دستگاههای رادیویی و مولدهای نیرو و سایر وسائل مورد احتیاج در این سیستم مدتی است شروع شده و در حال تکمیل میباشد و در آتیه خیلی نزدیک قسمت تهران - اصفهان برای کار آماده میشود .

ج - آموزش و نگهداری دستگاه میکروویو

بمنظور نگهداری دستگاه میکروویو ۱۲۵ نفر از مهندسين و تکنيسين و مکانيسين، دوره‌های تعليماتی علمی و عملی مخصوص را فرا گرفتند تا در ایستگاههای مختلف بکار مشغول شوند .

پست

الف - پست خارجه

۱ - در زمینه ارتباط پستهای هوایی بین ایران و کشورهای خارجی افزایش فراوان حاصل گردید بطوریکه در سال ۱۳۳۲ کیسه‌های پست هوایی ارسالی به کشورهای خارج از ۵۰ کیسه در هفته تجاوز نمیکرد که وزن متوسط در ماه بین ۲۰۰ تا ۲۵۰ کیلوگرم بود در حالیکه فعلاً در هر هفته ۳۱۶ کیسه پستی هوایی حاوی نامه - مطبوعات و بسته‌های کوچک بمقصد کشورهای خارجی ارسال میشود و وزن متوسط این پستها در هر ماه از شش هزار کیلوگرم تجاوز مینماید . این افزایش بخوبی گسترش و روابط مردم با کشورهای خارجی را نشان میدهد نکته قابل توجه دیگر اینکه در ده سال قبل تنها چهار شرکت هواپیمائی در ایران نمایندگی داشتند و بحمل پستهای هوایی میپرداختند و در حالیکه این شرکتها سال بسال افزایش یافت و در حال حاضر ۱۸ شرکت هواپیمائی در ایران نمایندگی دارند که ۱۵ شرکت آن پستهای هوایی را با سریعترین هواپیماها بمقصد میرسانند و باین ترتیب مراسلات هوایی که در گذشته حداقل يك هفته در اداره پست و شرکتهای هواپیمائی معطل میماند اکنون با سریعترین وسیله هوایی بمقصد ارسال میشود .

۲ - تعهدات مالی پست ایران از بابت کرایه حمل هوایی که در سال ۱۳۳۳ بمبلغ ۴۴۴,۶۸۰/۳۵ فرانک طلا پرداخت گردیده بود در سال ۱۳۴۰ بمبلغ ۲۶۱,۶۰۹,۲۳۶ فرانک طلا افزایش یافت و در نتیجه نسبت بسال ۱۳۳۳ بمبلغ ۲,۱۷۱,۴۱۲ فرانک طلا برابر با ۵۴,۲۸۵,۳۰۰ ریال افزایش داشته است .

ب - پست داخله

از سال ۱۳۳۲ کوشش فراوان بعمل آمد تا در قسمتهای مختلف پست و طرز توزیع نامه‌ها و رسیدن آنها بدست صاحبانشان تغییرات مهم و اساسی بعمل آید و با طرح برنامه‌ها و پروژه‌های مخصوص و غیرمتمم مرکز کردن کارهای پست و تجزیه نامه‌ها در این قسمت موفقیت حاصل گردید و بخصوص در تهران این موفقیت بارساندن نامه‌های شهری و توزیع آنها در همان روز قابل اهمیت میباشد. ضمناً برای توسعه و بسط امور پستی در کلیه نقاط کشور و نواحی دور افتاده اقدام بتأسیس دفاتر پستی بشرح زیر شده است :

سال	انتشار تمبر یادگاری	صندوق پست	دفتر کارمزد بگیری	دفتر پست رسمی
۱۳۳۲	۵	۲۹	—	۶
۱۳۳۳	۵	۴۵	—	۱۲
۱۳۳۴	۴	۶۴	—	۳۲
۱۳۳۵	۹	۱۱۱	—	۲۱
۱۳۳۶	۹	۸۰	۵	۳۳
۱۳۳۷	۵	۲۰	—	۱۹
۱۳۳۸	۶	۷۱	۲۴	۲۰
۱۳۳۹	۸	—	—	۲۱
۱۳۴۰	۶	۱۸	۳	۶
۱۳۴۱	۱۴	۷	۷	۱۳
سال	۷۱	۴۴۵	۳۹	۱۸۳

نمودار تأسیسات پستی و تلگرافی از سال ۱۳۳۲ تا ۱۳۴۱

سال	صندوق پست	شعبه پست	تلفن دولتی	دفتر تلگراف	دفتر پست
۱۳۳۲	۷۴۴	۳۰	۵۰	۴۰۵	۴۹۹
۱۳۴۱	۱۱۸۹	۶۹	۲۷۲	۴۹۸	۶۸۲

تلگراف

جهت تسریع در امر مبادلات تلگرافی و ارتباط سریع نقاط بایکدیگر در ده سال اخیر برنامه و پروژه‌هائی تدوین و بمرحله اجرا گذارده شد تا امکان استفاده از وسایل مخابراتی جدید افزایش و بسط کامل یابد. تحولاتیکه از نظر سیستم مخابراتی جدید بموقع عمل گذارده شده بشرح زیر میباشد.

- ۱- تغییر و تبدیل سیستم قدیم مورس به تله‌تایپ در ۴۱ مرکز تلگرافی.
- ۲- ارتباط تلکس که از لحاظ سرعت و صحت مخابره تلگرافات حائز کمال اهمیت میباشد.
- ۳- نصب دستگاههای ریتور در مراکز اصفهان - یزد - شاهرود و کرمان بمنظور تقویت مدارهای تلگرافی شهرستانها.
- ۴- ایجاد ساختمان جدید.

۵- نصب لوله‌های پنوماتیک بین سرویسهای مخابراتی و ایجاد نوارهای متحرک جهت بردن تلگرافات برای هر قسمت تعیین شده.

۶- برقراری ارتباط تلگرام تلفنه و اخذ تلگرافات از باجه‌های شهری و مشترکین از طریق تلفن.

۷- استفاده از ماشینهای حساب برای تعیین درآمد روزانه و امور حسابداری.

۸- نصب دستگاههای فتوکپی و پلی‌کپی جهت تسریع در تهیه رونوشت تلگراف.

۹- استفاده از ۷۲ مدار تلگرافی هارمونیک بروی دستگاههای کاری در پایان سال ۱۳۴۱ که در سال ۱۳۳۲ وجود نداشته‌است.

۴۰۵ دفتر

تعداد دفاتر تلگرافی در سال ۱۳۳۲

« ۴۹۸

تعداد دفاتر تلگرافی در پایان سال ۱۳۴۱

فهرست تعداد تلگرافات مخابره شده در دهساله از ۱۳۳۲ تا آخر ۱۳۴۱

سال	تعداد کلمات تلگرافات متبادله	تعداد تلگرافات متبادله
۱۳۳۲	۹۳,۵۳۹,۵۰۳	۳,۶۰۸,۳۱۹
۱۳۳۳	۹۵,۶۵۶,۲۸۷	۳,۷۱۸,۶۰۳
۱۳۳۴	۹۶,۷۹۶,۴۹۶	۳,۸۵۵,۱۲۸
۱۳۳۵	۱۰۳,۱۸۲,۱۰۸	۴,۰۷۴,۴۶۸
۱۳۳۶	۱۱۲,۳۵۶,۴۶۶	۴,۵۱۹,۹۲۵
۱۳۳۷	۱۲۴,۲۹۵,۴۹۷	۴,۹۹۸,۵۴۰
۱۳۳۸	۱۳۱,۹۱۴,۲۳۴	۵,۳۳۸,۸۰۷
۱۳۳۹	۱۵۵,۷۰۷,۹۲۷	۶,۰۶۲,۳۳۷
۱۳۴۰	۱۳۹,۷۱۰,۷۵۸	۵,۷۱۲,۸۲۲
۱۳۴۱	۱۳۶,۳۳۱,۳۶۷	۵,۵۲۷,۳۵۴

تلفن کاریز

۱ - تعداد دفاتری که بهره‌برداری تلفنی در سال ۱۳۳۲ داشتند منحصرراً ۵۰ دفتر بود ولی در آخر سال ۱۳۴۱ بالغ بر ۲۷۲ دفتر یعنی در حدود ۶ برابر گردید که ۱۸۱ مرکز آن باتهران و مابقی بین خود بهره‌برداری مینمایند .

۲ - تعداد مراجعین در سال ۱۳۳۲ بالغ بر ۲۷۴۴۲ نفر و در سال ۱۳۴۱ بالغ بر ۱,۷۳۶,۹۶۴ نفر یعنی بیش از ۶۰ برابر بود (گرافیک شماره ۳) .

۳ - تعداد دستگاهها در سال ۱۳۳۲ فقط ۱۲ دستگاه ترمینال بوده و در پایان سال ۱۳۴۱ بالغ بر ۵۹ دستگاه یعنی پنج برابر گردیده است .

۴ - تعداد مدارهای تلفنی بین تهران و سایر شهرستانها در سال ۱۳۳۲ فقط ۱۳ مدار بوده در صورتیکه در پایان سال ۱۳۴۱ در حدود ۱۰۰ مدار تلفنی دائر شد که ۸ برابر میشود .

نمودار عملیات ۱۰ ساله اخیر تلفن‌کاریر

سال	تعداد مدارهای تلگرافی هارمونیک	تعداد مدارهای تلفنی	تعداد دستگاه‌ها	تعداد نقاطیکه بهره‌برداری دارند
۱۳۳۲	—	۱۳	۱۲	۵۰
۱۳۳۳	۱۲	۲۰	۱۸	۵۰
۱۳۳۴	۱۲	۲۰	۱۸	۷۰
۱۳۳۵	۲۴	۲۶	۲۴	۱۱۲
۱۳۳۶	۲۴	۲۶	۲۴	۱۴۰
۱۳۳۷	۲۴	۵۰	۲۴	۱۷۴
۱۳۳۸	۴۸	۵۳	۴۲	۱۹۶
۱۳۳۹	۵۴	۶۱	۴۲	۲۱۵
۱۳۴۰	۶۰	۶۸	۵۹	۲۳۵
۱۳۴۱	۷۲	۱۰۰	۵۹	۲۷۲

نمودار مراجعین و تعداد دقایق مکالمه در دهساله اخیر تلفن‌کاریر

سال	درآمد	جمع دقایق مکالمه	تعداد مراجعین
۱۳۳۲	۱۵,۹۸۰,۲۱۱	۱,۱۹۷,۳۷۸	۲۷,۴۴۲
۱۳۳۳	۱۹,۱۳۱,۹۰۰	۱,۵۲۱,۶۷۱	۳۴۷,۴۳۱
۱۳۳۴	۲۲,۷۱۶,۰۹۹	۱,۷۶۸,۱۱۵	۴۱۲,۸۶۶
۱۳۳۵	۲۹,۶۹۴,۵۹۲	۲,۱۹۴,۹۶۳	۵۲۸,۴۹۶
۱۳۳۶	۳۴,۳۶۶,۱۵۴	۲,۶۰۵,۱۹۳	۶۲۰,۳۱۲
۱۳۳۷	۴۱,۴۴۱,۰۲۱	۳,۰۶۷,۳۱۵	۷۱۴,۱۵۴
۱۳۳۸	۴۷,۵۵۲,۶۹۶	۳,۵۶۱,۱۳۹	۸۴۷,۶۹۹
۱۳۳۹	۵۷,۶۲۴,۲۰۹	۴,۵۳۵,۷۵۲	۱,۰۸۵,۷۲۸
۱۳۴۰	۷۵,۸۶۵,۰۲۳	۵,۵۹۹,۱۰۸	۱,۳۳۷,۶۲۸
۱۳۴۱	۹۱,۰۱۹,۱۴۶	۶,۹۸۷,۳۰۲	۱,۷۳۶,۹۴۶

خطوط وسیم کشی

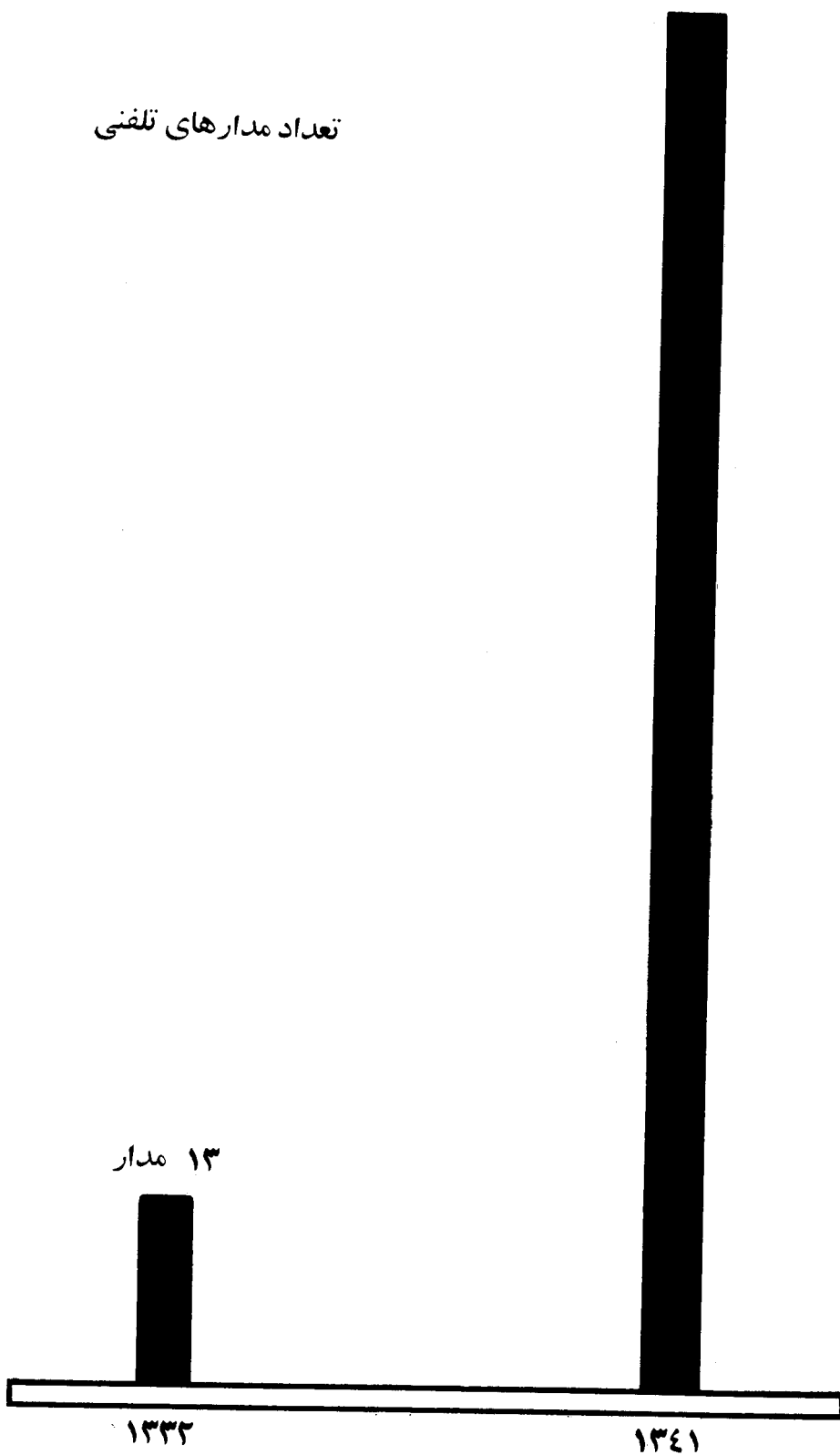
- در دهسال اخیر جهت امور ارتباطی تلفن کاری و تلگرافی و بهبود بخشیدن بوضع سیمکشی‌های سالهای قبل عملیات نوشته در زیر انجام پذیرفت :
- ۱ - تجدیدنظر در نوع تغذیه دستگاههای تلگرافی و تبدیل پیل‌های کاتی و لکلانسه به رد دسورهای برقی در تمام مراکز استانها و شهرستانهای مهم و بزرگ کشور .
 - ۲ - موتوریزه کردن سیستم نگاهداری و حفاظت خطوط در مرکز و شهرستانها .
 - ۳ - آماده و اصلاح نمودن قسمتی از خطوط مسی منصوبه قبل از سال ۱۳۳۲ برای کار دستگاههای جدید کاری و ازدیاد توانائی مبادلات تلگرافی و تلفنی .
 - ۴ - مراقبت و پیشگیری از خرابیها و تعمیر کلیه خطوط کشور .
 - ۵ - انجام سیم کشی ۱۷۲۷۷ کیلومتر سیم مسی و ۸۳۸ کیلومتر سیم آهنی بر حسب یکرشته سیم بشرح گرافیک مربوط .

سال	سیم آهنی به کیلومتر	سیم مسی به کیلومتر
۱۳۳۲	—	—
۱۳۳۳	—	۳۳۶
۱۳۳۴	—	۷۷۴
۱۳۳۵	—	۴۰۱
۱۳۳۶	—	۳,۴۰۰
۱۳۳۷	۱۰۸	۳,۶۶۸
۱۳۳۸	۸۴	۳,۳۷۸
۱۳۳۹	۱۵۹	۱,۸۳۴
۱۳۴۰	۴۳۵	۱,۱۲۴
۱۳۴۱	۵۲	۲,۳۶۲
جمع	۸۳۸	۱۷,۲۷۷

۱۰۰ مدار

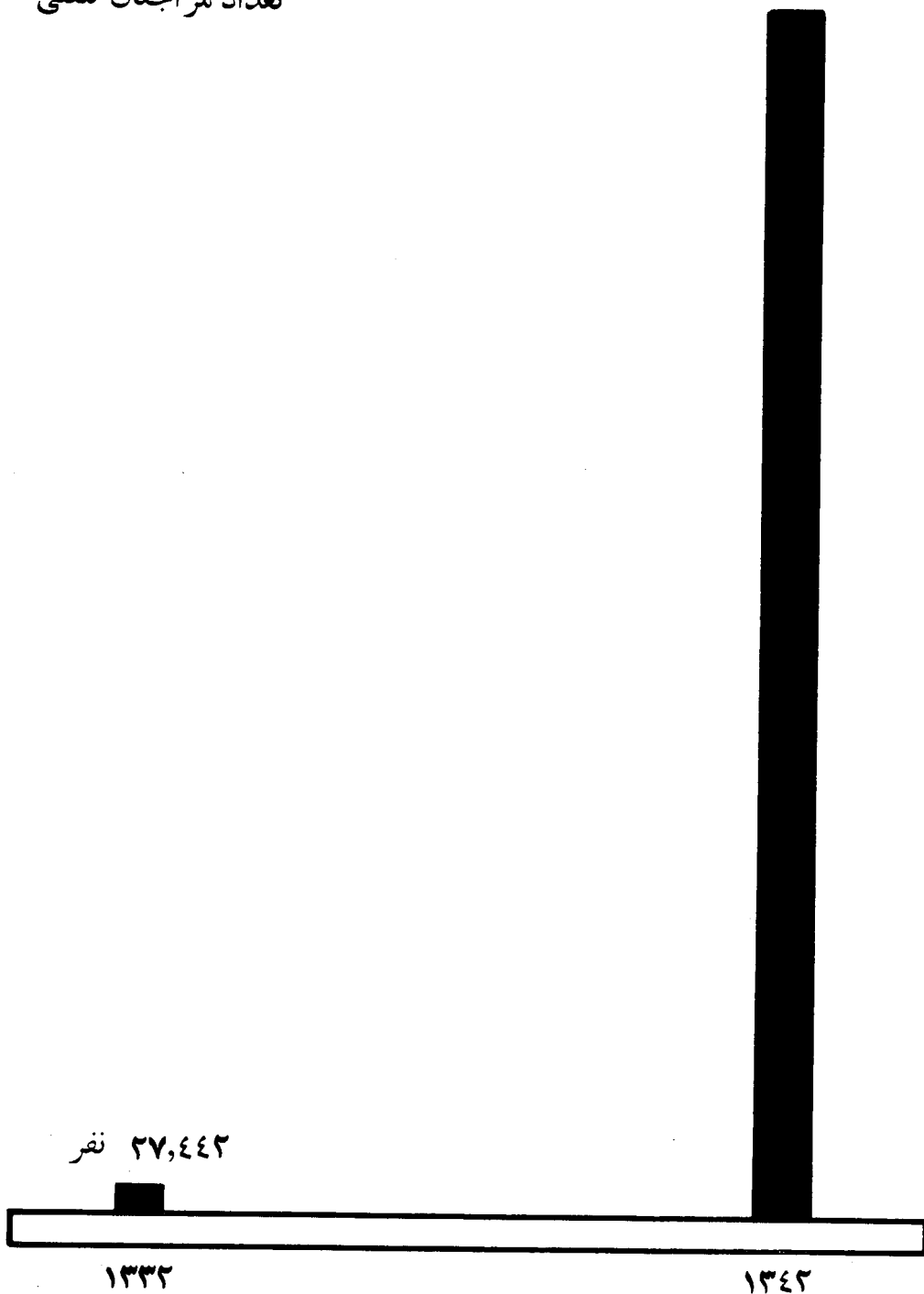
تعداد مدارهای تلفنی

۱۳ مدار

تعداد مراجعان تلفنی

نفر ۱,۷۳۶,۹۶۴

جمع کل سیمهای موجود در کشور در سال ۱۳۳۲ مسی ۵۳۵۲ کیلومتر
 آهنی ۲۸۰۰۶ «
 جمع ۳۳۳۵۸ «
 جمع کل سیمهای موجود در کشور تا سال ۱۳۴۲ مسی ۲۲۶۲۹ «
 آهنی ۲۸۸۴۴ «
 جمع ۵۱۴۷۳ «

ساختمان

در سال ۱۳۳۲ عملیات ساختمانی متوقف و فعالیتی وجود نداشت ولی از سال ۱۳۳۳ شروع به احداث ساختمانهای مورد لزوم گردید که نمودار زیر مقدار مترمربع ساختمانهای تمام شده در هر سال را مشخص میسازد.

۱۳۴۱	۱۳۴۰	۱۳۳۹	۱۳۳۸	۱۳۳۷	۱۳۳۶	۱۳۳۵	۱۳۳۴	۱۳۳۳	۱۳۳۲
۴۶,۲۸۲	۳,۶۴۲	۹,۳۳۰	۱۴,۱۸۴	۳,۷۳۴	۳,۵۲۰	۳,۱۴۱	۱,۵۱۰	۱,۲۰۰	—

بمنظور تربیت کادرفنی و مهندسی و کمک مهندسی در دهسال اخیر اقداماتی صورت گرفت
و عده‌ای در رشته‌های مختلف بشرح زیر فارغ‌التحصیل شدند

جمع کل	کلاس شهرستانی پست و تلگراف و تلفن		شعبه اول تکنسین		شعبه دوم کمک مهندسی		دوره تکمیلی ارتباطی مهندسی		سال
	دختر	پسر	دختر	پسر	دختر	پسر	دختر	پسر	
۵۸	—	—	—	۲۴	—	۱۴	—	۲۰	۱۳۳۲
۲۳۶	۱	۱۷۹	—	۱۷	—	۲۰	—	۱۹	۱۳۳۳
۴۰۷	۱	۳۴۵	—	۲۵	—	۲۴	—	۱۲	۱۳۳۴
۹۶	۲	۳۷	—	۳۲	—	۲۴	—	—	۱۳۳۵
۱۲۰	۴۸	۲۲	—	۲۴	—	۲۶	—	—	۱۳۳۶
۲۱۵	۱۱۵	۱۵	۹	۲۳	—	۱۵	—	۳۸	۱۳۳۷
۵۳۳	۱۲۱	۲۵۲	۳۲	۶	—	۲۱	—	—	۱۳۳۸
۱۹۵	۶۳	۸۴	—	۴۸	—	—	—	—	۱۳۳۹
۸۰	۱۵	—	—	۳۷	—	۲۸	—	—	۱۳۴۰
۱۴۵	—	—	—	۵۸	—	۳۴	—	۵۳	۱۳۴۱
۲,۰۸۵	۲۶۷	۱,۰۳۵	۴۱	۲۹۴	—	۲۰۶	—	۱۴۲	جمع

بودجه

هزینه و میزان درآمد پستی و تلگرافی و تلفنی از سال ۱۳۳۲ الی ۱۴۳۱

سال	میزان درآمد	رقم بودجه تفصیلی
۱۳۳۲	۲۱۴,۵۵۸,۱۷۲	۳۹۰,۱۶۰,۷۸۵
۱۳۳۳	۲۴۶,۲۸۳,۹۵۵	۳۹۰,۱۶۰,۷۸۵
۱۳۳۴	۲۵۲,۸۱۸,۳۲۴	۳۹۰,۱۶۰,۰۰۰
۱۳۳۵	۲۵۵,۵۰۰,۰۰۰	۵۲۵,۵۳۱,۰۰۰
۱۳۳۶	۳۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۷۲۶,۰۳۱,۰۰۰
۱۳۳۷	۴۳۵,۰۰۰,۰۰۰	۷۲۶,۰۳۱,۰۰۰
۱۳۳۸	۵۲۵,۸۴۰,۹۶۰	۸۲۵,۸۱۵,۴۴۴
۱۳۳۹	۵۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۸۲۵,۸۱۵,۴۴۴
۱۳۴۰	۶۰۹,۹۱۸,۸۱۲	۹۵۴,۰۰۰,۰۰۰
۱۳۴۱	۷۰۷,۵۶۹,۴۰۸	۹۶۶,۸۰۰,۰۰۰

میزان مخارج در سال ۱۳۴۱ دوبرابر و نیم ۱۳۳۲ گردیده در حالیکه میزان درآمد افزایشی بمقدار سه برابر و نیم داشته است .

شرکت سهامی تلفن ایران

شرکت سهامی تلفن ایران تا سال ۱۳۳۲ فعالیت زیادی نداشت و دارای ۲۷۸۰۰ شماره تلفن خود کار در تهران و ۲۱۶۷۰ شماره تلفن مغناطیسی یک سیمه در شهرستانها بود که غالب آنها هم بخصوص در شهرستانها فرسوده و غیر قابل استفاده بودند بعد از سال ۱۳۳۲ و پس از انعقاد قرارداد خرید یکصد و هشتاد هزار شماره تلفن خود کار جهت تهران و شهرستانها فعالیت شرکت تلفن آغاز شد بنحوی که در پایان ۱۳۴۱ در تهران تعداد ۸۲۱۰۰ شماره تلفن خود کار و در شهرستانها ۳۷۰۰۰ شماره تلفن خود کار و ۳۳۳۳۵ شماره تلفن مغناطیسی و مولتیپل (دوسیمه) و جمعاً ۱۵۲۴۳۵ شماره تلفن دایر و مشغول کار بودند .

تعداد کل تلفنها در پایان سال ۱۳۴۱ نسبت به سال ۱۳۳۲ بیش از سه برابر گردیده است .

الف - نمودار افزایش تلفنهای خودکار تهران و حومه از سال ۱۳۳۲ الی ۱۳۴۱

سال	۱۳۳۲	۱۳۳۳	۱۳۳۴	۱۳۳۵	۱۳۳۶	۱۳۳۷	۱۳۳۸	۱۳۳۹	۱۳۴۰	۱۳۴۱
تلفن خودکار	۲۷,۸۰۰	۳۱,۰۰۰	۳۱,۷۲۵	۳۳,۱۰۰	۳۸,۱۰۰	۵۰,۰۰۰	۵۹,۰۰۰	۶۸,۰۰۰	۷۱,۰۰۰	۸۲,۱۰۰

ب - نمودار افزایش تلفنهای خودکار در شهرستانها از سال ۱۳۳۲ الی ۱۳۴۱

سال	۱۳۳۲	۱۳۳۳	۱۳۳۴	۱۳۳۵	۱۳۳۶	۱۳۳۷	۱۳۳۸	۱۳۳۹	۱۳۴۰	۱۳۴۱
تلفن خودکار	—	—	—	—	—	۳,۰۰۰	۹,۰۰۰	۲۴,۰۰۰	۲۹,۰۰۰	۳۷,۰۰۰

ج - نمودار افزایش تلفنهای مغناطیسی و موبایل در شهرستانها از سال ۱۳۳۲ الی ۱۳۴۱

سال	۱۳۳۲	۱۳۳۳	۱۳۳۴	۱۳۳۵	۱۳۳۶	۱۳۳۷	۱۳۳۸	۱۳۳۹	۱۳۴۰	۱۳۴۱
تعداد تلفنهای مغناطیسی	۲۱,۶۷۰	۲۳,۰۲۷	۲۳,۸۲۵	۲۵,۴۹۶	۲۸,۶۲۳	۳۱,۶۳۶	۳۳,۴۸۱	۲۹,۳۶۹	۲۵,۳۶۷	۲۳,۳۳۵

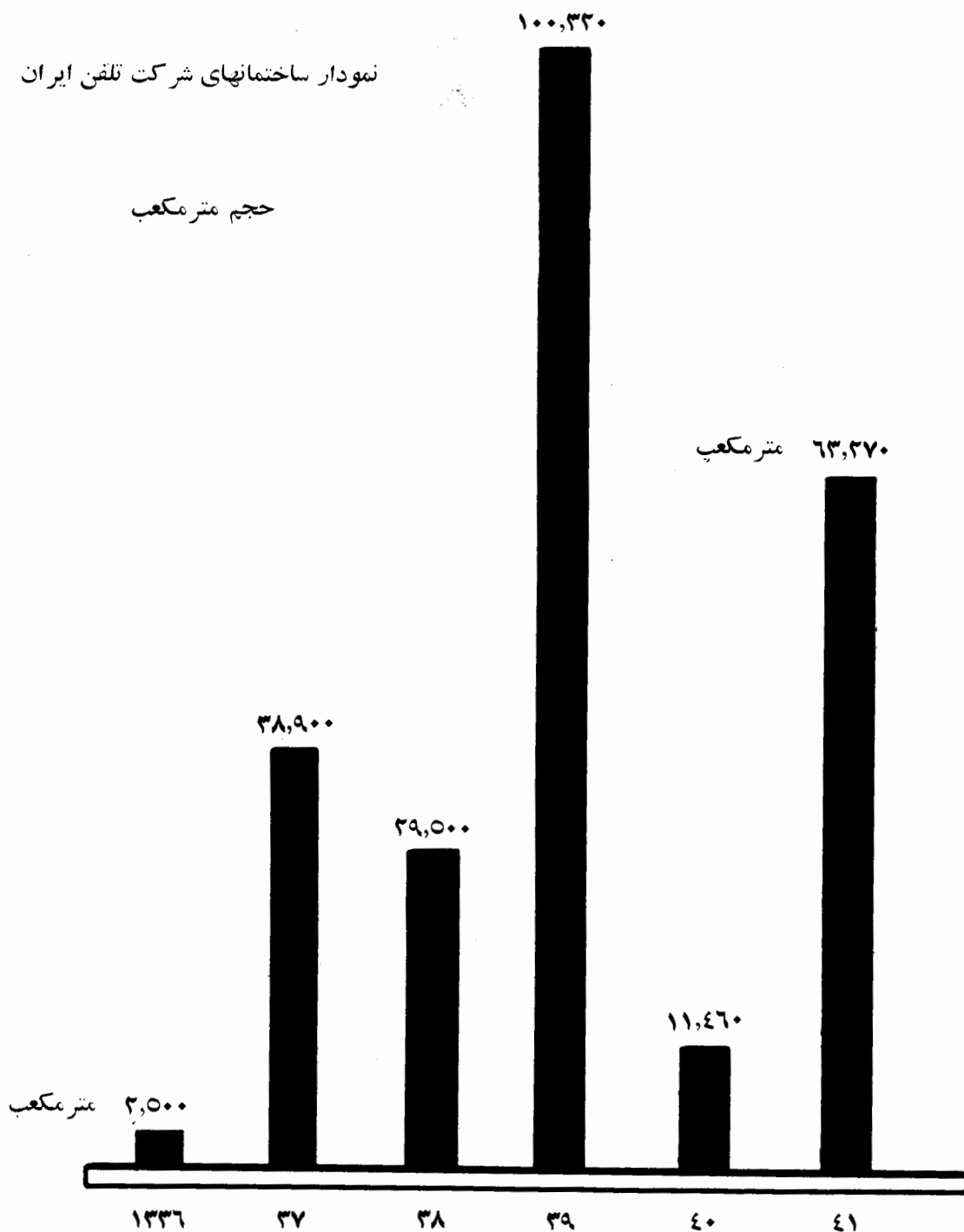
رشته ۱۱۹,۱۰۰ جمع کل تلفنهای خودکار در تهران و شهرستانها

« ۳۳,۳۳۵ جمع کل تلفنهای مغناطیسی و موبایل در شهرستانها

« ۱۵۴,۴۳۵ جمع کل تلفنهای موجود در ایران

نمودار ساختمانهای شرکت تلفن ایران

حجم مترمکعب

درآمد و هزینه شرکت سهامی تلفن ایران از سال ۱۳۳۲ الی ۱۳۴۱

سال	هزینه	درآمد
۱۳۳۲	۸۹,۰۲۲,۸۴۹/۷۵	۸۲,۶۲۷,۳۸۸/۸۵
۱۳۳۳	۱۰۱,۷۴۹,۵۱۱/۸۰	۱۰۱,۹۲۹,۶۷۵/۳۵
۱۳۳۴	۱۲۶,۲۲۰,۹۶۹/—	۱۳۰,۴۲۶,۶۸۱/۷۵
۱۳۳۵	۱۴۹,۰۱۸,۹۱۰/۶۰	۱۴۹,۰۵۵,۲۰۳/۱۰
۱۳۳۶	۱۶۸,۷۹۱,۶۴۷/۰۵	۱۶۸,۷۹۳,۴۰۶/۴۵
۱۳۳۷	۲۰۱,۸۵۴,۳۷۱/۴۰	۲۰۱,۹۳۹,۸۶۸/۹۵
۱۳۳۸	۲۹۹,۶۲۱,۱۷۷/۴۵	۳۰۷,۳۹۰,۶۱۲/۹۵
۱۳۳۹	۴۰۲,۰۴۹,۸۷۹/۹۰	۴۱۱,۶۲۸,۶۹۶/—
۱۳۴۰	۴۸۵,۰۱۶,۴۴۰/۵۰	۴۹۸,۳۳۵,۴۶۳/۴۰
۱۳۴۱	۵۳۵,۳۴۰,۰۰۰/—	۵۳۵,۳۴۰,۰۰۰/—

نمودار عملیات ساختمانی شرکت تلفن از سال ۱۳۳۲ الی ۱۳۴۱
بر حسب حجم - بمترمکعب

سال	حجم بمترمکعب
۱۳۳۲	—
۱۳۳۳	—
۱۳۳۴	—
۱۳۳۵	—
۱۳۳۶	۲۵۰۰
۱۳۳۷	۳۸۹۰۰
۱۳۳۸	۲۹۵۰۰
۱۳۳۹	۱۰۰۳۲۰
۱۳۴۰	۱۱۴۶۰
۱۳۴۱	۶۳۲۷۰
	جمع ۳۴۵۹۵۰ بمترمکعب

اشارات رادیو

- تاریخچه مختصر رادیو در ایران .
- گسترش رادیو .
- احداث استودیوهای مجهز رادیو .
- پخش برنامه‌های رادیو، تعاون اجتماعی رادیو ایران، برنامه‌های خارجی رادیو ایران .
- شبکه رادیو ایران .
- اصول هدفها ووظائف اداره کل انتشارات و رادیو .
- فعالیتهای انتشاراتی - دفتر فنی - سازمان اطلاعات ، اخبار و فیلم
- تشکیل کنگره وابستگان مطبوعاتی .
- خبرگزاری پارس .

انتشارات ورادیو

روز چهارم اردیبهشت ماه ۱۳۱۹ نخستین فرستنده رادیو در ایران بدست والاحضرت محمدرضا پهلوی ولیعهد وقت (شاهنشاه کنونی ایران) گشایش یافت و مردم تهران و برخی از شهرستانهای نزدیک توانستند برنامه‌های رادیو را بشنوند .

نیروی فرستنده‌های رادیو در آن موقع منحصر به یکدستگاه موج کوتاه بقدرت ۳۰ کیلووات و یکدستگاه موج متوسط بقدرت ۲ کیلووات بود که در شبانه‌روز پنج ساعت برنامه بوسیله آنها پخش میشد . یکدستگاه ۲۰ کیلوواتی موج کوتاه دیگر هم خریداری شد ولی بسبب قطع راههای ارتباطی در اثر جنگ دوم استفاده از آن تا سال ۱۳۲۶ بتعویق افتاد . باشعله‌ور شدن آتش جنگ دوم جهانی در ایران بیطرف پیشرفتهای رادیو هم مانند بسیاری از فعالیتهای دیگر کشور متوقف گردید و چند سال تقریباً بهمان وضع باقیماند .

برنامه‌های رادیو در آغاز از يك استودیو که در جاده‌ی قدیم شمیران بود پخش میشد ، در سال ۱۳۲۷ يك استودیوی کوچک در میدان ارک ساخته شد که اخبار در برخی اوقات از این استودیو پخش میگردید در سال ۱۳۳۰ دو استودیوی دیگر در کنار این استودیو ساخته شد لکن در برنامه‌های رادیو تحولات اساسی و مهمی پدید نیامد .

رستاخیز عظیم و درخشان ملت ایران در ۲۸ امرداد ۱۳۳۲ و برقراری آرامش و ثبات سبب شد که طرحهای عمرانی و آبادانی با سرعت هر چه بیشتر بمرحله‌ی اجرا درآید و ایران در راه تکامل و ترقی گامهای بلندی بردارد .

همگام با همه پیشرفتهای در زمینه شئون اجتماعی - فرهنگی - کشاورزی - بهداشتی - صنعتی و ارتباطات دستگاه رادیویی کشور نیز بموفقیتهای درخشانی نائل آمد و از سال ۱۳۳۲ مرحله‌ی نوینی را آغاز کرد و ضمن تقویت دستگاههای فنی و فرستنده‌ها توانست در زمینه آموزش عمومی و بالا بردن سطح معلومات تمام طبقات مردم کوششهای ارزنده‌ای بکاربرد .

هنگام تحولات اساسی و نوین ایران که با اجرای قانون اصلاحات ارضی مرحله تازه‌ای بخود گرفت شبکه رادیویی کشور همواره نقش خود را در هماهنگ کردن و آگاه ساختن مردم در این راه ایفا کرد .

گسترش رادیو

بدنبال موفقیت‌های سریعی که در تمام رشته‌های مختلف نصیب مردم ایران میشد لزوم گسترش شبکه رادیویی کشور مورد توجه قرار گرفت زیرا مهمترین عاملی بود که میتوانست کشور ایران را بدانگونه که هست بجهانیان بشناساند و مردم را در جریان پیشرفتهای مختلف مملکت بگذارد.

قدرت فرستنده‌هایی که در سال ۱۳۳۲ به پخش صدا در تهران و شهرستانها اختصاص داده شده بود اعم از موج متوسط و کوتاه بالغ بر ۳۷ کیلووات بود. در سال ۱۳۳۴ قدرت فرستنده موج متوسط رادیو در تهران به پنجاه کیلووات افزایش یافت و سپس در سال ۱۳۳۸ بانصب و افتتاح فرستنده یکصد کیلوواتی موج کوتاه فعالیت تازه‌ای آغاز شد. در سال ۱۳۳۹ نصب فرستنده یکصد کیلوواتی موج متوسط صورت گرفت و آماده بهره‌برداری شد.

بدین ترتیب در پایان سال ۱۳۴۱ چهار فرستنده نیرومند بقدرتهای یکصد کیلوواتی موج متوسط و یکصد کیلوواتی موج کوتاه و بیست کیلوواتی موج کوتاه و پنجاه کیلوواتی موج متوسط صدای ایران را از تهران بنقاط مختلف جهان میرساندند.

سه دستگاه از این فرستنده‌ها در تمام مدت بیست و چهار ساعت برنامه اجرا میکنند و از فرستنده پنجاه کیلوواتی موج متوسط برنامه‌های جالب که بیشتر جنبه علمی و هنری دارد بنام برنامه دوم (رادیو تهران) برای روشنفکران و دانش‌پژوهان پخش میشود. تحولی که در کار تهیه و تنظیم برنامه‌های رادیویی بوجود آمده نیز در نوع خود بسیار جالب و مهم است. اکنون همه برنامه‌های رادیویی قبلاً تهیه و کنترل میشود و برای پخش آماده میگردد و تنها اخبار است که بطور آزاد و باصطلاح (زنده) پخش میشود.

همزمان با تحولی که در بالا بردن قدرت فرستنده‌های رادیویی در تهران صورت میگرفت سه فرستنده یکصد کیلوواتی موج متوسط نیز در کرمانشاه - اهواز - و اهوان نصب و آغاز بکار کرد.

بطوریکه مجموع قدرت فرستنده‌های پخش صدا در تهران و شهرستانها به ۵۹۷ کیلووات بالغ شد که ۲۷۰ کیلووات آن در تهران و ۳۲۷ کیلووات در شهرستانها قرار دارد.

باتوجه به سه فرستنده صد کیلوواتی که در مرکز فرستنده جدید کمال‌آباد در دست نصب است و بطور قطع تا پایان سال ۱۳۴۲ هر سه فرستنده مزبور بکار خواهند افتاد جمع کل قدرت فرستنده‌های پخش صدا بالغ بر ۸۹۷ کیلووات خواهد بود.

همزمان با افزایش قدرت نیروی فرستنده‌ها بنای تازه‌ای بمساحت ۷۵۰ متر مربع ساخته شد که دارای يك استودیوی بزرگ و سه استودیوی معمولی است. شاهنشاه روز چهارم اردیبهشت ۱۳۳۸ ساختمان مزبور و استودیوهای جدید را گشودند و از آن پس رادیو ایران فعالیت تازه‌ای را آغاز کرد.

در سال ۱۳۳۹ يك استودیو بزرگ دیگر با تجهیزات کامل و چند استودیوی معمولی ساخته شد که روز چهارم اردیبهشت ۱۳۴۰ بمناسبت آغاز بیست و دومین سال فعالیت رادیو ایران بوسیله شهبانوی ایران گشایش یافت.

استودیوهای مجهز رادیو ایران

رادیو ایران اکنون دارای ۱۴ استودیو است که هر یک با مدرن ترین وسائل و لوازم امروزی جهان مجهزند. دو استودیوی بزرگ رادیو ایران هر یک گنجایش ۱۵۰ تا ۲۰۰ نفر تماشاچی را دارد و مخصوص اجرای برنامه های موسیقی - نمایش - مسابقه های متنوع و سایر برنامه های تفریحی و سرگرم کننده است.

رادیوهای استانها نیز دارای استودیوهای مجهز میباشند و برنامه های متنوع خود را از این استودیوها پخش میکنند.

برای اینکه از قطع صدای رادیو که در گذشته بعلمت خراب کردن خیابانها و قطع کابل ارتباطی پیش میآمد جلوگیری شده باشد بایجاد ارتباط میان استودیوهای رادیو ایران و محل فرستنده های بیسیم قصر اقدام شد.

پخش برنامه های رادیو ایران

رادیو ایران برنامه های متنوع خود را همگام با نهضت مقدس و عظیم ملت ایران تهیه و تنظیم میکند و با استفاده از وجود دانشمندان و نویسندگان و هنرمندان کوشش کرده است در نمایاندن پیشرفتهای مملکت و ایجاد امید و اطمینان در میان تمام طبقات مختلف مردم کشور نقش اساسی خود را ایفا نماید.

علاوه بر برنامه های موسیقی - برنامه های ادبی - تاریخی - اجتماعی - و هنری رادیو ایران طرفداران زیادی دارد و شنوندگان رادیو ایران ضمن مکاتبات دائمی خود این برنامه ها را تأیید میکنند.

برای اینکه رادیو ایران علاوه بر نقش ارشادی خود همگام با افکار عمومی پیش رود به تشکیل قسمت «سنجش افکار و عقاید شنوندگان رادیو ایران» مبادرت شد تا نظریات شنوندگان رادیو را در مورد برنامه های مختلف گردآوری کند.

این قسمت تنها در سال ۱۳۴۱ ضمن جمع آوری عقاید و نظریات شنوندگان با ۱۳۸۶۴ خانوار در تهران تماس گرفت و نظر آنها را پیرامون برنامه های رادیو ایران خواست و اکثریت آنان این برنامه ها را مورد تأیید قرار داده اند با اینحال رادیو ایران میکوشد تا تنوع بیشتری در برنامه های خود ایجاد کند.

تعاون اجتماعی رادیو ایران

اداره کل انتشارات و رادیو از تیرماه ۱۳۳۹ برنامه های رادیو ایران را ۲۴ ساعته کرد و از نیمه شب بعد سرویس تعاون اجتماعی خود را براه انداخت. از ساعت ۱۲ تا صبح هر کس از هر جای تهران به پزشک یا دارو نیاز داشته باشد کافی است که به تلفن شماره ۲۷۰۰۰ رادیو ایران تلفن کند و آدرس خود و گرفتاری خویش را بگوید.

این سرویس با همکاری پزشکان مردم دوست فوراً بمدد بیمار میشتابد و یا سرویسهای امدادی را بیاری آنان میفرستد. این خدمت بزرگ واقعاً بسیاری از خطرهای ناگهانی و احتیاجات فوری مردم را در دل شب مرتفع میسازد.

برنامه‌های خارجی رادیو ایران

در تیرماه ۱۳۴۰ قسمت برنامه‌های خارجی رادیو ایران تأسیس شد. این قسمت روزانه اخبار و گفتارهای مفیدی را بزبانهای انگلیسی - فرانسه - عربی - ترکی و روسی ترجمه و در برنامه‌های مخصوص هریک از زبانها همراه باموسیقی پخش مینماید.

رادیو ایران وسیله قسمت مبادلات بین‌المللی خود که در فروردینماه سال ۱۳۴۰ تأسیس شد همواره از آهنگها و اطلاعات رادیوئی کشورهای خارجی استفاده میکند و مبادله آهنگها و اطلاعات رادیوئی اقدام مینماید. این قسمت بامؤسسات وابسته به رادیوها در تمام کشورها از قبیل باشگاههای (دی - اکس) ارتباط برقرار ساخته است.

تحولاتی که در این چند سال اخیر در امور رادیوئی کشور بوجود آمد بی‌شک در بالابردن سطح معلومات عمومی و شناساندن هرچه بیشتر کشور کهنسال ایران بجهانیان، تأثیر بسزائی داشته است. طبق آماریکه بدست آمده هم‌اکنون صدای ایران به سرتاسر گیتی میرسد و شنوندگان رادیو ایران علاوه بر بحرین - قطر و دوبی از کشورهای سوئد - انگلستان - آلمان غربی - زلاند جدید - فنلاند - ژاپن - دانمارک - امریکای شمالی - سواحل اقیانوس اطلس - نروژ - هلند - اسکاتلند - ایرلند - پاکستان - ایتالیا - بلژیک - فرانسه - هندوستان - اتحاد افریقای جنوبی - برزیل - آلمان شرقی - ترکیه - اندونزی - چین ملّی - قاره استرالیا - چکسلواکی - عراق - سوریه - تونس - الجزایر - مراکش - لیبی - کویت - اسپانیا - لوکزامبورک - سویس - یوگسلاوی - افغانستان - زنگبار - لبنان - مالایا - اسرائیل - مصر - کانادا - اتریش - عربستان سعودی - برمه و شوروی بارادیو ایران مکاتبه دارند و پیرامون مسائل مختلف بحث میکنند.

شبکه رادیو ایران

اداره کل انتشارات و رادیو بمنظور اینکه مردم استانها نیز درنمایاندن هنرهای محلی خود بفعالیّت پردازند و از پیشرفتهای وطنی خویش بیشتر آگاه شوند و از نظر توسعه شبکه رادیو ایران علاوه بر تهران در مراکز استانها بانصب فرستنده‌ها ایستگاههای محلی را بوجود آورد که هریک برنامه‌های جالبی اجرا میکنند. این فرستنده‌ها همه باهم تأسیس نشده‌اند لکن تحولات اساسی در برنامه‌های همه آنها تقریباً از یک موقع شروع شده‌است.

هم‌اکنون شبکه رادیو ایران در شهرهای رشت - گرگان - تبریز - رضائیه - کرمانشاه - اهواز - شیراز - کرمان - مشهد - اصفهان - سمنجان و زاهدان بفعالیّت مشغولند و برنامه‌های آموزشی و اجتماعی آنها در بالابردن سطح معلومات عمومی مردم استانها نقش اساسی و مهمی را ایفا نموده‌است.

بطوریکه گفته شد قدرت فرستنده رادیوهای اهواز - کرمانشاه و زاهدان هریک به یکصد کیلووات افزایش داده شده‌است.

موج فرستنده رادیو اهواز تمام ناحیه‌ی خاورمیانه و کشورهای عربی را میپوشاند و صدای ایران را به بسیاری از نقاط جهان میرساند.

فرستنده رادیو زاهدان نیز بخوبی میتواند موج برنامه‌های جالب خود را به کشورهای

هند - پاکستان و افغانستان و بسیاری از جزایر و بنادر سواحل خلیج فارس برساند همچنین فرستنده نیرومند رادیو کرمانشاه در رساندن صدای رادیو ایران به کشورهای همجوار نقش بسیار ارزنده و مهمی را به عهده دارد .

بموجب طرحهائی که در دست تهیه است بزودی قدرت فرستنده چند رادیوی استانها افزایش داده خواهد شد و ملت ایران خواهد توانست تمدن درخشان خویش را هر چه بیشتر بجهانیان بشناساند .

اصول هدفها و وظائف اداره کل انتشارات و رادیو

- ۱ - ترویج روح وطنخواهی و احساس مسئولیت در مردم ایران برای نیل به آرمانهای ملی.
- ۲ - ایجاد روح همکاری در مردم ایران و میل بشرکت در برنامه‌های اساسی و اجتماعی کشور خود .
- ۳ - آگاه ساختن ملت ایران از وقایع و تحولات ایران .
- ۴ - آگاه ساختن ملت ایران از وقایع و تحولات جهان .
- ۵ - آگاه ساختن مردم جهان از وقایع و تحولات ایران .

فعالیت‌های انتشاراتی

برای اینکه اداره کل انتشارات و رادیو در تحقق بخشیدن به هدفها و وظائف سنگینی که درقبال شاهنشاه و ملت ایران به عهده دارد بموفقیت‌های درخشانی نائل آید به تشکیل دوسازمان مهم که بتوانند در انجام وظائف خطیر خود گام‌های سریعی بردارند اقدام نمود . این دوسازمان که یکی بنام «دفتر فنی» و دیگری « سازمان اطلاعات - اخبار و فیلم » نامگذاری شده‌اند فعالیت‌های ثمر بخشی را در راه نمایاندن پیشرفتهای ایران بعمل آورده‌اند .

دفتر فنی

دفتر فنی انتشارات و رادیو که مسئول تهیه طرحها و برنامه‌های جامع انتشاراتی براساس بررسیهای اجتماعی و نیز هماهنگ کردن تمام برنامه‌های تبلیغاتی ایران برای داخل و خارج از کشور است از نیمه دوم سال ۱۳۳۷ بوجود آمد .

دفتر فنی از همان آغاز تشکیل کوشش کرد راه تازه‌ای در امور انتشاراتی مملکت ارائه دهد و نخستین طرحی را که با بررسیهای بسیار تهیه کرد در ایجاد روح هماهنگی میان مردم و انگیزختن میل ایشان بکارهای اجتماعی و آگاهی طبقات مختلف مردم از تحولاتی که در شئون مختلف کشور پدیدار شده‌است تأثیر فراوانی داشت .

این دفتر که هم‌اکنون از پنج اداره - طرحها - روابط عمومی - سنجش - آموزش - آمار و بررسیها و یک دبیرخانه که مسئول هماهنگ کردن آنهاست تشکیل یافته در ایجاد حسن رابطه میان مردم و سازمانهای دولتی نقش بسیار مهمی به عهده دارد . در هنگام تصویب ملی لوایح

ششگانه پیشنهادی شاهنشاه دفتر فنی نقش اساسی را در اجرای برنامه انتشاراتی این طرح بعهدہ داشت . پس از تصویب لوایح ششگانه و نیز از همان آغاز اجرای قانون اصلاحات ارضی دفتر فنی بوسیله پرسننامه‌ها و بررسی و سنجش نظریات و افکار طبقات مردم این نتیجه را بدست آورد که اکثریت مردم این کشور بآینده خوشبین و بیش از پیش امیدوار شده‌اند .

دفتر فنی تاکنون بیش از ۲۳۸ طرح در زمینه‌های مختلف انتشاراتی تهیه کرده و ۱۵۱ طرح از آنها را بمرحله اجرا درآورده است . ضمن ترتیب ۶۱۳ برنامه بازدید مردم از ۱۳۸۹ مؤسسه در تهران و شهرستانها ، ۱۹۶۴۸۰ نفر از هم‌میهنان ما را در جریان پیشرفتهائیکه اخیراً نصیب ملت ایران شده گذارده است و شرکت کنندگان در این برنامه‌ها پیشرفتهای مملکت را در رشته‌های مختلف بچشم خود از نزدیک دیده‌اند .

دفتر فنی علاوه بر انجام وظائف خود با چاپ ۸۰۰,۰۰۰ قطعه تمثال اعلیحضرتین و والاحضرت ولیعهد - ۹۱۶,۰۰۰ جزوه درباره مسائل مختلف در ۳۸ نوع - چاپ ۱,۸۲۳,۰۰۰ نسخه روزنامه دیواری درباره کارهای مختلف مملکتی - تهیه و اجرای ۱۸۱۶ برنامه رادیویی - تهیه ۱۲۷ آهنگ مربوط به مسائل مختلف - تهیه ۴۲۰۰ خبر در زمینه مسائل مختلف - تهیه ۹۳۴۵ برنامه و - ۴۷۰۰ نسخه مطالب گوناگون در زمینه ۲۸۵۹ نوع مسائل مختلف و ترتیب ۴۲۲ نمایشگاه عکس در تهران و شهرستانها در امر نشان دادن پیشرفتهای کشور بمردم و در نتیجه ایجاد امید میان آنها کوشش فراوانی نموده است .

دفتر فنی باتشکیل آرشو خود تاکنون توانسته است مصدر ارزنده ترین فعالیتها در رفع نیازمندیهای عموم مراجعان به اداره کل انتشارات و رادیو باشد .

دفتر فنی تمام مطالب - آمار و اطلاعات مورد نیاز شنوندگان رادیو ایران را در سرتاسر گیتی و همچنین دانشجویان مقیم داخل و خارج از کشور - سازمانهای بین المللی و سایر مراجعان در زمینه‌ی مسائل مختلف در اسرع وقت تهیه و در اختیار آنان قرار داده است .

دفتر فنی در مهرماه سال ۱۳۴۱ سمینار خلیج فارس را با شرکت ۲۴ تن از برجسته ترین دانشمندان و محققان ایران که درباره خلیج فارس اطلاعات کاملی دارند تشکیل داد تا مجموعه‌ی مفیدی از سوابق تاریخی و درخشان این منطقه از کشور ایران را انتشار دهد این مجموعه در دست تهیه است و بزودی منتشر خواهد شد .

سازمان اطلاعات ، اخبار و فیلم

این سازمان که امر شناساندن ایران را بجهانیان از طریق وابستگان مطبوعاتی در نقاط مختلف گیتی بعهدہ دارد از ادارات اطلاعات - خبرگزاری پارس و فیلم تشکیل شده است .

فعالیتهای اداره اطلاعات

این اداره در سال ۱۳۳۹ در هفت نقطه گیتی دفاتر وابستگی مطبوعاتی دایر نمود و در اسفندماه ۱۳۴۰ نیز دفتر اطلاعات و خبرگزاری پارس را در کویت و در ۱۳۴۱ در رم افتتاح کرد . این نمایندگیها که تاکنون اثرات بسیار رضایتبخشی در معرفی ایران بجهانیان از خود بجای گذارده‌اند و در ایجاد تفاهم عمیق تر میان ایران و سایر کشورهای دنیا نقش مهمی را ایفا نموده‌اند در حال حاضر در فرانسه - آلمان غربی - آمریکا - انگلستان - ترکیه - پاکستان -

لبنان - کویت و ایتالیا فعالیت میکنند .

ضمناً برای شناساندن ایران بجهانیان بنحوی وسیعتر اداره اطلاعات بطور منظم نشریاتی بزبانهای انگلیسی - فرانسه و عربی زیر عنوان « حقایق درباره ایران » و هر سه ماه یکبار مجله‌هایی بنام « ایران امروز » بزبانهای انگلیسی و فرانسه و آلمانی منتشر میکند .

ضمناً در سالهای گذشته اداره اطلاعات موفق شده است راهنمای شهرهای مهم ایران مانند تهران - شیراز و اصفهان و همچنین راهنمای تخت جمشید را بزبان انگلیسی تهیه نموده و در سراسر جهان توزیع نماید همچنین بتازکی کتاب جامع راهنمای ایران را که مشتمل بر اطلاعات کلی درباره گذشته و حال ایران میباشد بزبان انگلیسی تهیه کرده است .

اداره اطلاعات ، روزنامه نگاران و نمایندگان رادیو تلویزیونهای خارجی را که برای تهیه خبر و رپرتاژ بایران مسافرت میکنند راهنمایی مینماید . این قسمت تاکنون در جریان حوادث مهم خبری گروههای مختلف نمایندگان مطبوعات و رادیو تلویزیونهای کشورهای مختلف جهان را راهنمایی کرده است . اداره اطلاعات در اجرای هدف بزرگی که برعهده دارد و آن شناساندن ایران ب مردم کشورهای خارج است تنها در ظرف یکسال ۶۱۲,۸۶۹ نسخه بولتن و نشریه بزبانهای انگلیسی و فرانسه و عربی در سراسر جهان توزیع نموده است و وابستگان مطبوعاتی شاهنشاهی در کشورهای خارج نیز ۵۴۰,۰۰۰ نسخه بولتن بزبانهای فارسی - انگلیسی - فرانسه - آلمانی - ترکی - عربی - اردو - بنگالی و گجراتی در محل چاپ نموده و در دسترس مراکز فرهنگی و مطبوعاتی کشور محل مأموریت خود قرار داده اند .

در همین مدت اداره اطلاعات علاوه بر فیلم و اسلاید و نوارهای آهنگ ۵۳۵۸۶ عکس خبری و عکسهای مربوط به پیشرفتهای آبادانی و مناظر ایران تهیه و در دسترس مطبوعات داخلی و خارجی گذارده است . ضمناً در سالی که گذشت ۴۹۴ نفر از نمایندگان مطبوعات خارجی که بایران آمده اند بوسیله اداره اطلاعات مورد راهنمایی قرار گرفتند و اطلاعات لازم در اختیار آنها گذارده شد همچنین بیش از دویست و پنجاه نفر از استادان دانشگاهها و شخصیتهای برجسته فرهنگی و ادبی کشورهای خارج و هیئتهای علمی که بایران آمده بودند با این اداره تماس داشتند و راهنمایی شدند و اطلاعات لازم در اختیارشان گذارده شد .

تشکیل کنگره وابستگان مطبوعاتی

در دیماه ۱۳۴۰ کنگره وابستگان مطبوعاتی ایران در تهران تشکیل شد در این کنگره کارهایی که وسیله وابستگان مطبوعاتی انجام شده بود بررسی شد و برای اینکه وابستگان مطبوعاتی بهتر بتوانند ایران را آنگونه که هست بجهانیان بشناسانند برنامه‌های مهمی طرح گردید و تصمیمات لازم گرفته شد .

وابستگان مطبوعاتی روز شانزدهم دیماه به پیشگاه شاهنشاه باریافتند و اعلیحضرت همایون شاهنشاه در این شرفیابی خطاب بآنان چنین فرمودند :

« همین قدر میتوانم بگویم که همه گزارشهای شما را که شما میفرستید میخوانم و علت خواندن گزارشهای شما این است که می بینم با علاقه و ایمان به مملکت کارها را دنبال میکنید . این کاری که شما شروع کرده اید شالوده‌ی کارهایی است که باید بعد انجام دهید لکن شما ثابت کردید که چطور یک فرد به تنهایی میتواند باعلاقه و ایمان و فداکاری به مملکتش خدمت کند و این روحیه در آینده در دستگاه تبلیغات با توسعه‌ای که انشاءالله پیدا خواهد کرد نباید از بین برود شما بیش از انتظاراتی که من از شما داشتم کار انجام داده اید و مطمئن هستم که روی پایه اقدامات گذشته در آینده نیز جداگانه از وسائلی که در اختیار شما خواهیم گذاشت استفاده خواهید کرد . »

خبرگزاری پارس

خبرگزاری پارس که یادگار بنیانگذار ایران نو «رضاشاه کبیر» است دارای تشکیلات نسبتاً وسیعی است و هم‌اکنون وظیفه خطیر و مهمی را برعهده دارد . خبرگزاری پارس در تمام مدت ۲۴ ساعت مشغول کار است و شصت و چهار نفر سردبیر - دبیر - مترجم و کارمند درچند سرویس وظایف خود را انجام میدهند .

هنگامی که «آژانس پارس» آغاز بکار کرد دو نفر مترجم داشت و اکنون سیزده نفر مترجم در اختیار دارد درحالی‌که میزان کار خبرگزاری در آن روز دست کم شصت برابر کمتر از کار امروز خبرگزاری بود . خبرگزاری پارس هم‌اکنون سردبیرانی در اختیار دارد که بزبانهای انگلیسی - فرانسه - ایتالیائی - عربی و روسی کاملاً آشنا هستند . خبرگزاری پارس بوسیله دستگاههای تله‌تایپ خود اخبار پنج خبرگزاری بزرگ بین‌المللی (آسوشیتدپرس - یونایتدپرس - رویتر - فرانس پرس و خبرگزاری آلمان) را دریافت میدارد و پاره‌ای خبرگزاریهای خارجی نیز مانند آژانس تاس و خبرگزاریهای یونان و اسرائیل اخبار خود را بصورت بولتن برای خبرگزاری پارس ارسال میدارند .

وظایف خبرگزاری پارس عبارت است از تهیه و تنظیم اخبار رادیو ایران و رادیوهای ۱۲ استان کشور و تلویزیون - تهیه و تنظیم اخبار روز برای مطبوعات از راه انتشار بولتن‌های خبری صبح و عصر - تهیه اخبار و اطلاعات و گزارشها و تفسیرهای لازم درباره حوادث مهم بین‌المللی .

دفاتر نمایندگی خبرگزاری پارس هم‌اکنون در ۹ نقطه جهان سرگرم کارند و با مراکز خبرگزاری پارس ارتباط مخابراتی دائم دارند و گزارشهای خود را مرتباً ارسال میدارند و خبرهایی که در سرویس اخبار رادیو ایران بزبانهای بیگانه از جمله انگلیسی - فرانسه - عربی - ترکی و روسی وارد و پخش میشود بوسیله خبرگزاری تهیه و تنظیم میگردد . در جریان تحولات اخیر اصلاحی مملکت خبرگزاری پارس نقش ارشادی بسیار مهمی را ایفا کرد .

تنها در سال ۱۳۴۱ نزدیک به هفت میلیون و پانصد هزار کلمه خبر داخلی و خارجی پخش نمود و بیش از چهل و پنج هزار برگ بولتن خبری انتشار داد .
خبرگزاری پارس اخبار خود را طی بیست و دو بخش در ساعات مختلف شبانه روز پخش میکند و نیم ساعت پس از وقوع هر خبر ، ملت ایران را در جریان حوادث و وقایع مهم ایران و جهان قرار میدهد .

اداره امور فیلم نیز تا کنون فیلمهای مستند و جالبی تهیه کرده است که از آن جمله فیلم تهران - فیلم اصفهان - فیلم انتشارات و رادیو و فیلم کرانه های شمال ایران است . محصولات سینمایی این اداره بوسیله دفاتر وابستگی مطبوعاتی ایران در سراسر دنیا بمعرض نمایش گذارده شده است .

سازمان امور اداری

سازمان امور اداری انتشارات و رادیو نیز که روز بروز بیشتر براساس اصول صحیح اداری کشورهای متمدن استوار شده است یکی از مؤثرترین عوامل پیشرفت و توسعه وسائل و کادرهای فنی انتشارات و رادیو بوده است .

بهبود وضع کارگران

- اقدامات دهساله درباره بهبود وضع کارگران در زمینه آموزش و روابط کار - شرکتهای تعاونی کارگران - فعالیتهای اجتماعی - تهیه مسکن - فعالیتهای بین المللی - تشکیل اولین کنفرانس کار .
- سهمیم کردن کارگران در منافع کارگاههای تولیدی و صنعتی .
- بیمه های اجتماعی کارگران .
- مراکز درمانی بیمه های اجتماعی کارگران .
- بانک رفاه کارگران .
- هدایت فارغ التحصیلان .
- آمار شرکتهای تعاونی کارگری ، دارائی سازمان بیمه های اجتماعی کارگران ، آمار بیمه شدگان و آمار مراجعان به مراکز بهداشتی سازمان بیمه های اجتماعی کارگران .

بهبود وضع کارگران ایران

از سال ۱۳۳۲ با استقرار حداکثر حمایت‌های اجتماعی از نیروی کارگر و تنظیم روابط عادلانه بین نیروهای انسانی و کار، فصل‌نوی در زندگی کارگر ایرانی گشوده شد و شخصیت فردی و موقعیت ممتاز اجتماعی او در جامعه مشخص گردید.

با ایجاد و توسعه بیمه‌های اجتماعی و شرکت‌های تعاونی کارگری و اجرای طرح‌های تأمین مسکن شرایط موفقیت‌آمیز بهبود وضع کارگران و خانواده آنان بوجود آمد و با ایجاد حسن تفاهم کامل بین کارگر و کارفرما و تعیین مرجع بی‌طرف حل اختلاف میان آنها و مطالعه مسائل مربوط بمزد و اقتصاد کارگر، گام‌های مؤثر و مفیدی در تثبیت حقوق طبقه کارگر برداشته شد.

آشنانمودن کارگران و کارفرمایان با اصول و موازین سازمان‌های کارگری و کارفرمایی و کوشش در ارتقاء سطح معلومات کارگران و تدوین قوانین مفید کار مطابق اصول جدید و سیستم‌های نوین قوانین کارگری تأثیر بسزائی در تأمین حقوق و شخصیت کارگران ایران داشته است.

با فعالیتهای مفیدی که پیرامون بهبود وضع زنان کارگر صورت گرفت اکنون در کلیه کارگاهها و کارخانه‌های کشور زنان کارگر ضمن برخورداری از مزایای بیشمار در صورت وجود شرایط مشابه از حقوق مساوی بامردان استفاده مینمایند.

در زمینه ارشاد و راهنمایی طبقه کارگر نسبت بدرك وظایف فردی و اجتماعی خود و آموزش و افزایش معلومات عمومی و حرفه‌ای فعالیتهای ثمربخشی صورت گرفت و کوشش شد تا حداکثر کارگر ایرانی در جریان تکامل فنون و تکنیک قرار گیرد.

آموزش

- ۱ - تعلیم و تربیت ۲۴ نفر مربی تعلیمات سرپرستی.
- ۲ - تأسیس ۵۶۰ کلاس سرپرستی وسیله مربیان مذکور در ۲۷ کارخانه کشور (در این کلاسها تاکنون ۵۳۰۰ نفر از کارخانه‌های مختلف با اصول سرپرستی آشنا شده‌اند).
- ۳ - تعلیم ۶۲۶ نفر کارگران رشته‌های لوله‌کشی - برق - ریخته‌گری و نساجی در کلاسهای آموزش ضمن کار.

۴ - تأسیس مرکز تعلیمات حرفه‌ای شماره ۱۰ که زیر نظر پنج نفر کارشناس انگلیسی و ۱۲ نفر کارشناس ایرانی اداره می‌شود (تاکنون از این کلاسها ۲۵۰ نفر گواهینامه رسمی دریافت داشته‌اند).

۵ - از کلاسهای مبارزه با بی‌سوادی که بفرمان شاهنشاه از سال ۱۳۳۲ در کارگاهها و واحدهای تولیدی تشکیل گشته تاکنون ۱۰۳۴۸ نفر کارگر موفق باخذ گواهینامه ۴ ساله شده‌اند و در حدود سی هزار کارگر زن و مرد نیز هم‌اکنون در این کلاسها مشغول تحصیل هستند.

ضمناً مقدمات تأسیس مرکز شماره ۲ تعلیمات فنی که مشتمل بر ۱۲ شعبه فلز کاری و برق میباشد و همچنین مقدمات افتتاح مرکز برق جهت آموزش کارگران برق در رشته‌های مختلف تولید و توزیع و بهره‌برداری از نیروی برق آماده گردید و قریباً افتتاح خواهد شد.

روابط کار

بمنظور اینکه وظایف و تعهدات متقابلی که کارگران و کارفرمایان نسبت بیکدیگر دارند در محیطی دوستانه و مشحون بحسن تفاهم و همکاری انجام گیرد و زمینه برای انجام برنامه‌های اجتماعی و اقتصادی در محیط کار فراهم شود وجود روابط ناشی از قرارداد کار بین کارگر و کارفرما کافی نبود بعلاوه برای تقویت روح اجتماعی در میان کارگران و برقراری روابط دسته‌جمعی میان آنها و کارفرما بنحوی که حصول نظریات مشترك و حل اختلافات را برپایه‌ی صحیحتر و حسن تفاهم بیشتری میسر سازد کوششهای ارزنده صورت گرفت و کلاسهای تعلیمات کار تشکیل گردید و کارگران و کارفرمایان به تشکیل سندیکا و اتحادیه تشویق شدند و دستجاتی از کارگران برای مشاهده و مطالعه وضع کارگاهها و سندیکاها بکشورهای خارج اعزام گردیدند.

شرکتهای تعاونی کارگران

صرف نظر از اثرات مفیدیکه وجود شرکتهای تعاونی در بهبود زندگانی طبقه کارگر دارد چون موجب حس معاشرت و همکاری و موجب قبول مسئولیت مشترك و تقویت شخصیت کارگر میگردد لذا طی دهسال گذشته باتشکیل متجاوز از ۵۴۲ جلسه تعلیمات تعاونی در مرکز و شهرستانها باشاعه اصول و روشهای تعاونی و نتایج مفید و ثمربخش آن پرداخته شده و بمنظور تقویت بنیه مالی شرکتهای تعاونی وامهائی با شرایط آسان در اختیار آنان گذارده شده است که مبلغ آن تا سال ۱۳۳۷ بالغ بر ۴,۱۴۸,۸۸۳ ریال بوده است.

در نتیجه فعالیتهای فوق از سال ۱۳۳۲ تاکنون تعداد ۲۳۶ شرکت تعاونی مختلف با عضویت ۱۱۴,۵۳۳ نفر کارگر در سراسر کشور تأسیس گردیده که اعضای شرکتهای از مزایا و تسهیلات آنها استفاده مینمایند.

فعالیتهای اجتماعی

بمنظور تقویت روح همکاری و انضباط اجتماعی بین کارگران و آشنا نمودن آنان به مفهوم دموکراسی و حقوق اجتماعی کنفرانسها و جلسات سخنرانیهای ترتیب داده شد و برنامه‌های مفیدی وسیله مددکاران اجتماعی از طریق تفریحات سالم بمورد اجرا گذاشته شده است.

گسترش برنامه‌های ورزشی بین کارگران از طریق ایجاد باشگاهها و مسابقات ورزشی

در تقویت جسم و جان آنان تأثیر قاطع داشته است .
طی دهسال گذشته چندین باشگاه ورزشی کارگری مجهز در نقاط مختلف کشور دایر گشته است .

بمنظور کمک و مساعدت بکارگران تنگدست و فعالیتهای بهداشتی و فرهنگی و بطور کلی گسترش خدمات تعاونی نسبت بخانواده این قبیل کارگران طرح تشکیل و تأسیس اندر زگاهها تدریجاً بمرحله اجرا گذارده شده و چندین اندر زگاه که طی این مدت تشکیل شده بتوزیع احتیاجات اولیه از قبیل روغن - شير و نان بخانواده کارگران تنگدست اقدام نموده اند .

تهیه مسکن برای کارگران

یکی از ثمر بخش ترین فعالیتهایی که طی دهسال گذشته در مورد طبقه کارگر انجام شده تهیه خانه های ارزان قیمت برای کارگران است .
کوی کارگران اصفهان که شامل ۲۰۴ دستگاه خانه های ۳ و ۲ اتاقی است در سال ۱۳۳۷ ایجاد گردید و بین کارگران آن شهرستان تقسیم شد .
پس از تشکیل بانک رفاه کارگران تهیه و اجرای طرح های خانه سازی جهت کارگران از طریق ایجاد شرکتهای تعاونی مسکن بعهده بانک مزبور واگذار گردید و پروژه آن در حال اجرا است .

فعالتهای بین المللی

بمنظور اینکه سطح تحولات فنی و برنامه های اجتماعی و فعالیتهای مربوط بکار در اجتماع ما با آخرین مطالعات و فرمهای بین المللی متعادل و از تسهیلات سازمان بین المللی کار در زمینه کمکهای فنی استفاده شود و بعلاوه موجبات همکاری بین المللی بیشتر برای کشور شاهنشاهی ایران با سایر کشورهای جهانی از نظر اجتماعی فراهم آید طی دهسال گذشته ضمن دعوت کارشناسان خارجی و اعزام کارگران و کارمندان ایرانی بخارج در کنفرانس های بین المللی شرکت داده شده و ارتباط دائمی با سازمان بین المللی کار برقرار گردیده است .
در این مدت از طرف سازمان بین المللی کار ۲۲ کارشناس بمنظور مشاوره های فنی بایران آمده اند و ۴۴ کارمند و کارگر ایرانی با استفاده از بورس سازمان بکشورهای خار ج اعزام و در زمینه مسائل مربوط بکار یا خدمات اجتماعی مطالعه کرده اند .

تشکیل اولین کنفرانس کار

در اجرای منویات شاهنشاه که همواره حامی واقعی طبقه کارگر بوده اند چون احساس مسئولیت بیشتر و تقویت حس خودیاری در میان کارگر و کارفرما و دخالت آنان در تنظیم طرح قوانین و مقررات کار ، مقوم روح دموکراسی و آزادی است بعلاوه چون حسن اجرای مقررات و نظامات مربوط بکار و انجام برنامه های ارشادی مستلزم همکاری و تفاهم بین کارگر و کارفرما میباشد لذا در شهریور ماه ۱۳۴۱ اقدام به تشکیل اولین کنفرانس کار مرکب از نمایندگان کارگران و کارفرمایان و دولت گردید .

تشکیل اولین کنفرانس کار از جمله گامهای ارزنده ای بود که در طریق اجتماعی ساختن

مسئولیت‌های قانونی بین طبقات ذینفع برداشته شد و اثری قاطع و بارز در روابط بین کارگر و کارفرما گذارد.

این کنفرانس از درخشانترین مظاهر تحولات اصیل و عمیقی است که براساس منویات مترقیانه شاهنشاه روشنفکر در استقرار اصول دموکراسی و استقلال و آزادی از سال ۱۳۳۲ در کشور ما بوجود آمده است.

سهیم کردن کارگران در منافع کارگاهها

تأمین رفاه و آسایش

کارگران که قشر وسیعی از اجتماع ما را تشکیل میدهند و چرخ اقتصاد کشور بر بازوان نیرومند آنان استوار است همواره مورد توجه شاهنشاه محبوب بوده و از عنایات خاصه معظم له برخوردار بوده‌اند. رهبر خردمند ما بایست نهاد لایحه سهیم کردن کارگران در منافع کارگاهها در منشور آزادیبخش ششگانه گامی مفید و ثمربخش در تعمیم عدالت اجتماعی و تأمین آسایش این طبقه برداشته‌اند.

« قانون سهیم کردن کارگران در منافع کارگاهها چیست ؟ »

از همان زمان که نهضت صنعتی شدن در کشورهای اروپا و امریکا آغاز شد و هزارها کارگر در کارخانه‌های بزرگ و مؤسسات ماشینی عظیم بکار پرداختند فکر تأمین رفاه اجتماعی کارگران و بالابردن سطح زندگی آنان بوجود آمد و زمامداران کشورهای صنعتی جهان همواره این امر مهم را مورد توجه خویش قرار دادند تا قوانینی بوجود آورند که حقوق و منافع کارگران و طبقه زحمتکش اجتماع را تأمین کند.

در اکثر جوامع بین‌المللی بمنظور توزیع درآمد عادلانه ضمن افزایش درآمد ملی تحقیقات و بررسیهای فراوانی بعمل آمده و بطریق مختلف برای تأمین رفاه همه طبقات کوشش شده است.

این مسئله که ارتباط مستقیمی با تأمین عدالت اجتماعی دارد در پاره‌ای از کشورهای که با اصول اقتصاد کهنه‌ای بستگی داشته‌اند با موفقیت روبرو نشده ولی خوشبختانه کشورهای مترقی و با درحال توسعه و رشد، به تلاش همه جانبه‌ای برای نیل باین هدف که حیات اجتماعی ملت‌ها را تضمین میکند دست زده‌اند و موفقیت‌هایی نصیب آنان شده است.

سهیم کردن کارگران در منافع کارگاهها و کارخانه‌ها از جمله اقداماتی است که کشورهای پیشرو جهان برای تأمین آسایش يك طبقه وسیع اجتماع طرح آنرا بمرحله‌ای اجرا درآورده‌اند و از این راه نسبت به ارتقاء سطح زندگی میلیون‌ها کارگر اقدام مفید و ثمربخشی بعمل آورده‌اند. امر سهیم کردن کارگران در منافع کارگاهها یکی از طرقی است که در تأمین عدالت اجتماعی

و ترقی امور صنعتی تأثیر فراوان دارد و در توزیع عادلانه درآمد نقش مؤثری را ایفاء میکند .
تعدیل ثروت و برقراری عدالت اجتماعی در کلیه مکاتب مذهبی و از آنجمله در مذهب اسلام مورد
توجه و بحث قرار گرفته است و برای رشد شخصیت هر جامعه امری ضروری بشمار آمده است زیرا
افرادیکه حس تملک آنها بحساب آید و در تحصیل درآمد بیشتر استقلال داشته باشند برای زندگی
بهرتر استفاده از امکانات بیشتر بفعالیت و کوشش خستگی ناپذیر خواهند پرداخت و در بالا بردن
سطح زندگی اجتماع خویش کوشا خواهند بود .

امر سهام کردن کارگران در منافع کارگاهها از هر حیث زمینه مساعدی را برای گسترش
کامل فعالیتهای تولیدی آماده میسازد و در بهبود وضع اقتصادی و بنیه مالی مملکت اثر بسزائی
خواهد گذاشت .

با سهام کردن کارگران در منافع کارگاهها بین صاحبان سرمایه و نیروهای کار انسانی
تفاهم و توافق کامل برقرار خواهد شد و کارگران بموازات فعالیتهای خود از منافع حاصله برخوردار
خواهند شد و در نتیجه اقتصاد صنعتی کشور بر پایه اصل و پذیرفته جهانی آن استوار خواهد گردید .

با سهام کردن کارگران در منافع کارگاهها علاوه بر اینکه در قدرتهای مادی و ثروتهای
هنگفت تعدیل قابل ملاحظه‌ای بوجود میآید تأمین عدالت اجتماعی که هدف غائی و نهائی آن
صیانت و حراست آزادی همه‌ی افراد ملت است برقرار میشود و ضمن ارتقاء سطح زندگی کارگران
و افزایش درآمد عمومی کشور و ایجاد تحول و تحرك قاطع و مثبت در ارگانیزم اقتصاد ملی نیروی
اردوهای قدرتمند کاریگری کشور در مسیر پیشرفت و ترقی پیش میرود و متشکل میگردد .

قانون سهم کردن کارگران در منافع کارگاهها که بابتکار شاهنشاه عظیم الشان بمرحله اجرا
درآمده گام مؤثری است در راه تعمیم و گسترش عدالت اجتماعی و تأمین رفاه و آسایش میلیونها
کارگر ایرانی .

اجرای قانون سهام کردن کارگران در منافع کارگاهها همزمان با رفرم اساسی اصلاحات
ارضی تحول عمیقی را در زندگی مردم ایران بوجود آورده و بیش از دویلیون کارگر به آینده خود
امیدوار شده‌اند و با پشتکار و فعالیت بیشتری بگردش چرخهای عظیم صنعت و امر تولیدی کشور
پرداخته‌اند .

سهام کردن کارگران ایران در منافع کارگاهها نه تنها يك اقدام مفید اقتصادی است بلکه
يك قدم مثبت در راه حفظ و حمایت طبقه کارگر که حیثیت مهم جهانی دارند بشمار میآید .

در این مدت کوتاه که لایحه‌ی سهام کردن کارگران ضمن لوایح ششگانه شاهنشاه بتصویب
ملی رسید و بصورت قانون درآمد فعالیتهای مفیدی در اجرای آن بعمل آمده است تا کارفرمایان
ضمن وقوف بقواید و اثرات مطلوب همه جانبه‌ی آن در راه انجام این امر ملی گام بردارند .
طبق آمار موجود هم اکنون بیش از هشتاد کارفرما که انجام این امر را ضروری تشخیص
داده‌اند خود قراردادهای لازم را با کارگران کارگاه بسته‌اند و ناظر پیشرفت محسوس وضع کارگاه
خویش هستند .

عده‌ی زیادی نیز که از این قانون استقبال کرده‌اند به تهیه مقدمات قراردادهای خود
با کارگران مشغولند امید میرود همه کارفرمایان در اجرای هر چه سریعتر این قانون کوشش لازم را
بعمل آورند تا در ارتقاء سطح زندگی کارگران و بالنتیجه درآمد عمومی شریک باشند .

بیمه‌های اجتماعی

کارگر امروز مقامی بس ارجمند در جامعه دارد و نیروی انسانی او برای اجتماع در حکم شریان حیاتی است. لذا بمنظور اینکه این نیروی عظیم و مولد بیشتر و بهتر در جهت منافع و مقاصد جامعه تجهیز شود باید زندگی آنان و خانواده‌شان را در قبال عواملی از قبیل پیری - از کار افتادگی و بیماری تضمین نمود. این هدف وسیله سازمانهائی مانند «بیمه‌های اجتماعی» تحقق می‌پذیرد. بیمه‌های اجتماعی از پدیده‌های نوینی است که همزمان با پیدایش نهضت صنعتی شدن در کشورهای اروپا و امریکا بوجود آمده است.

شالوده‌ی بیمه‌های اجتماعی در کشور ما از زمان اعلیحضرت فقید ریخته شد و بموازات تحولاتی که در دهساله اخیر صورت گرفت بیش از پیش نضج و قوا یافت و در راه اجرای هدف عالی شاهنشاه مبنی بر «تعمیم عدالت اجتماعی» کوشش میکند.

بیمه‌های اجتماعی در کشور ما طی عمر کوتاه خود با قدرت و سرعتی عجیب در میان واحدهای کارگری گسترش یافته و مساعدتهای لازم و اقدامات مفید را نسبت بتأمین رفاه و آسایش کارگران و خانواده آنان معمول میدارد.

اکنون ۷,۰۰۰ کارگاه با بیش از ۱,۳۰۰,۰۰۰ نفر کارگر در سراسر کشور ما بیمه شده و از مزایای آن استفاده میکنند در صورتیکه در سال ۱۳۳۱ فقط ۷۲۲ کارگاه و ۳۲۵,۰۰۰ کارگر بیمه بوده‌اند و با فقدان امکانات لازم بوضع کارگران توجه نمیشد.

نسبت افراد بیمه‌شده بکل جمعیت ایران در سال ۳۱ فقط ۱/۹٪ بود در حالیکه این رقم در آخر سال ۱۳۴۰ به ۶٪ رسیده است و طبیعی است که این افزایش اثر مستقیم در مراجعات درمانی داشته است.

بیمه‌های اجتماعی اکنون ۳۰۰۰ واحد درمانی در تهران و شهرستانها دارد که روزانه ۱۰,۰۰۰ نفر را مداوا میکنند و روزانه ۱۰۰ نفر کارگر در بیمارستانهای مربوط به بیمه‌های اجتماعی تحت معالجه قرار میگیرند.

مراکز درمانی بیمه‌های اجتماعی در سراسر کشور

مرکز	تعداد بیمارستان	تعداد تخت	تعداد درمانگاه
تهران	۹	۱۸۵۰	۹
اصفهان	۲	۲۰۰	۴
شاهی	۱	۱۵۰	۲
رشت	۱	۵۰	۱
تبریز	۱	۵۰	۱
یزد	۱	۴۰	۱
مشهد	۱	۵۰	۲

ضمناً در ۳۸ شهرستان و منطقه‌ی کارگری ۳۸ درمانگاه برای بیماران کارگر و خانواده‌آنان تأسیس گردیده است.

(بیمارستانهاییکه در نقاط مختلف کشور با سازمان بیمه‌های اجتماعی طرف قرارداد میباشند در آمار فوق منظور نشده‌است).

بانک رفاه کارگران

بمنظور مؤثر ساختن امکانات و نیروهای فردی از طریق هدایت آنها بسوی یکنوع تمرکز اجتماعی و ایجاد حس خودیاری در وجود کارگران بنحوی که همگام با قوانین و طرح‌های اجتماعی که در تأمین رفاه و آسایش آنان بمورد اجرا گذارده میشود و خود نیز در راه اعتلای سطح زندگی مادی و معنوی خویش بصورت گروه‌های متشکل کوشش نمایند در واحدهای کارگری اقدام بتشکیل شرکتهای تعاونی گردید.

لکن اینگونه شرکتهای که با سرمایه کارگران تشکیل میگردد بعلت کمی سرمایه شعاع فعالیتشان محدود بود و نمیتوانستند مصدر اقدامات مفیدی در تأمین رفاه و آسایش کارگران باشند لذا بمنظور تقویت جنبشهای تعاونی و کمک بتوسعه و گسترش شرکتهای تعاونی و مسکن و وام و اعتبار بانک رفاه کارگران در شهریورماه ۱۳۳۷ تشکیل گردید.

بانک رفاه کارگران با بکار انداختن ۳۶۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال سرمایه خود تاکنون توانسته است ۵۶,۰۰۰,۰۰۰ ریال بتعدادی از کارخانجات خصوصی و ۱۳۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال بکارخانجات نساجی دولتی بصورت وام و اعتبار برای تسهیل گردش مالی و تهیه مواد اولیه و مزد کارگران پرداخت نماید.

در سال ۱۳۴۱ نیز با اعطای ۶۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال وام بکارگران تبریز - اصفهان و تهران جهت تهیه مسکن و موارد ضروری دیگر ارزنده‌ترین فعالیتهای را در بهبود وضع کارگران معمول داشته است.

تا پایان سال ۱۳۴۱ تعداد ۱۲,۴۰۰ نفر کارگر از وامهای تعاونی بانک استفاده نموده‌اند.

هدایت فارغ التحصیلان

در سال ۱۳۳۹ برنامه هدایت فارغ التحصیلان کشور براساس توزیع در رشته‌های تخصصی تنظیم و بمرحله اجرا درآمد و از ۳۴۱۸۵ نفر دانشجو بشرح جدول صفحه ۲۹۸ که در داخل و خارج کشور بتحصیل اشتغال داشتند آمارگیری بعمل آمد و ضمن مکاتبه اکثر دانشجویان راهنمایی شدند.

توزیع آماری دانشجویان رشته‌های مختلف تخصصی در داخل و خارج از کشور

تعداد دانشجویان	توضیح
۹۱۷۲	رشته‌های پزشکی و میکروبیشناسی - پزشکی - دندانپزشکی - داروسازی - دامپزشکی - مامائی - پرستاری
۱۴۲۱	رشته‌های کشاورزی و کشاورزی عمومی - جنگلبانی - باغبانی
۳۱۲۴	رشته‌های علوم (فیزیک - شیمی - اتم - ریاضی - معدن) زمین‌شناسی
۴۵۱۲	رشته‌های فنی (راه و ساختمان - نفت - نساجی - ذوب فلزات - پلی‌تکنیک - برق - الکترونیک - مکانیک - نقشه‌برداری هوایی - راديو تلوزيون - ارتباطات - آتش‌نشانی - خلبانی - چاپ - مهندسی چرم - تئوریه - یئدرولیک - گاز - شیمی - سوخت)
۱۹۴۸	رشته‌های هنرهای زیبا - (معماری - دکوراسیون - فیلمبرداری و عکاسی - خیاطی و طراحی - رقص - موزیک - آواز - کنسرواتور - نتاثر)
۹۱۵۱	رشته ادبیات - علوم اجتماعی (فلسفه و تعلیم و تربیت - روانشناسی - جامعه‌شناسی - زبان - تاریخ و جغرافی - باستانشناسی - کارآموزی - دبیری)
۴۰۱۹	رشته حقوق و بازرگانی - علوم دینی - سیاسی - اقتصادی - تجارت - امور اداری و آمار - امور بازرگانی - روزنامه‌نگاری
۸۲۸	رشته متفرقه - منشی‌گری - سلمانی و زیبایی - تربیت بدنی - خفنداری - هتل‌داری
۳۴۱۸۵	جمع

آمار شرکتهای تعاونی کارگری

نوع شرکتهای تعاونی	تعداد	تعداد عضو	میزان سرمایه
شرکت تعاونی مصرف کارگری	۱۰۸	۵۷,۱۹۹	۶۰,۷۸۷,۷۸۵
شرکت تعاونی مصرف کارگری دستبافان	۴	۲,۶۱۱	۱۶,۷۱۰,۱۶۰
شرکت تعاونی تولیدی کارگری دستبافان	۵	۱,۱۷۲	۱,۵۶۶,۰۰۰
شرکت تعاونی مصرف شهری	۱۰۱	۴۸,۳۴۳	۸۲,۴۹۹,۰۶۵
شرکت تعاونی تولید شهری	۲	۹۹	۱,۴۲۰,۰۰۰
شرکت تعاونی اعتبار شهری	۱۳	۴,۵۴۷	۷,۷۹۴,۷۰۰
شرکت تعاونی اعتبار مسکن	۱	۵۱	۱,۶۵۰,۰۰۰
شرکت تعاونی چندمنظوره	۲	۵۱۱	۲,۳۰۰,۰۰۰

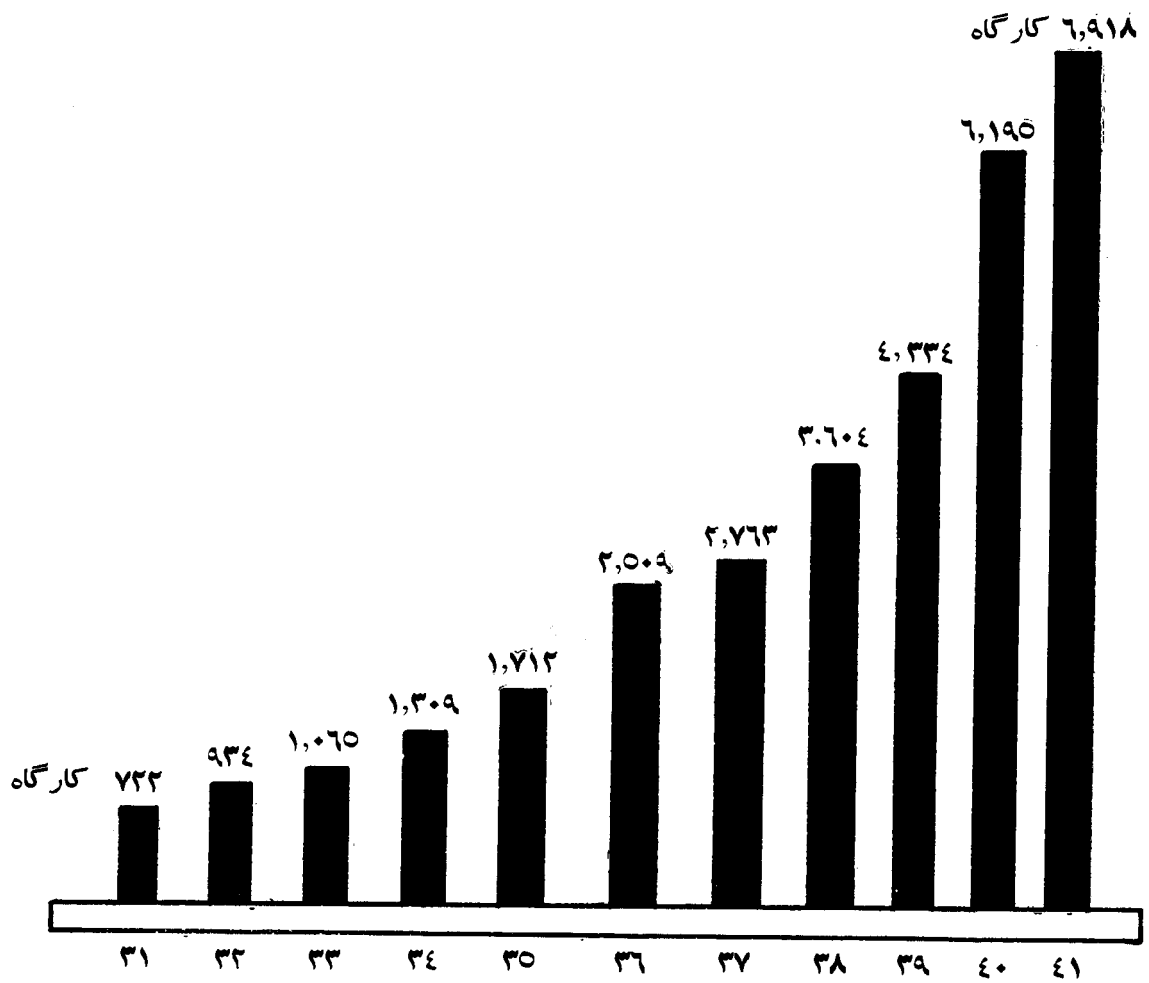
دارائی سازمان بیمه‌های اجتماعی از بدو تأسیس تا پایان ۱۳۴۱

شرح	جمع کل دارائی
موجودی نقدی	۱۹۲,۱۴۱,۰۰۰
سپرده ثابت نزد بانکها	۷۹۹,۷۹۳,۰۰۰
سرمایه بانك رفاه	۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰
موجودیهای جنسی	۹۸,۵۰۴,۰۰۰
اموال منقول و غیر منقول و وسائط نقلیه پس از کسر استهلاکات	۵۳۳,۱۹۵,۰۰۰
مطالبات و مانده نقل و انتقالات پس از کسر دیون	۲۷۱,۹۱۷,۰۰۰
	جمع ۲,۴۹۵,۵۵۰,۰۰۰

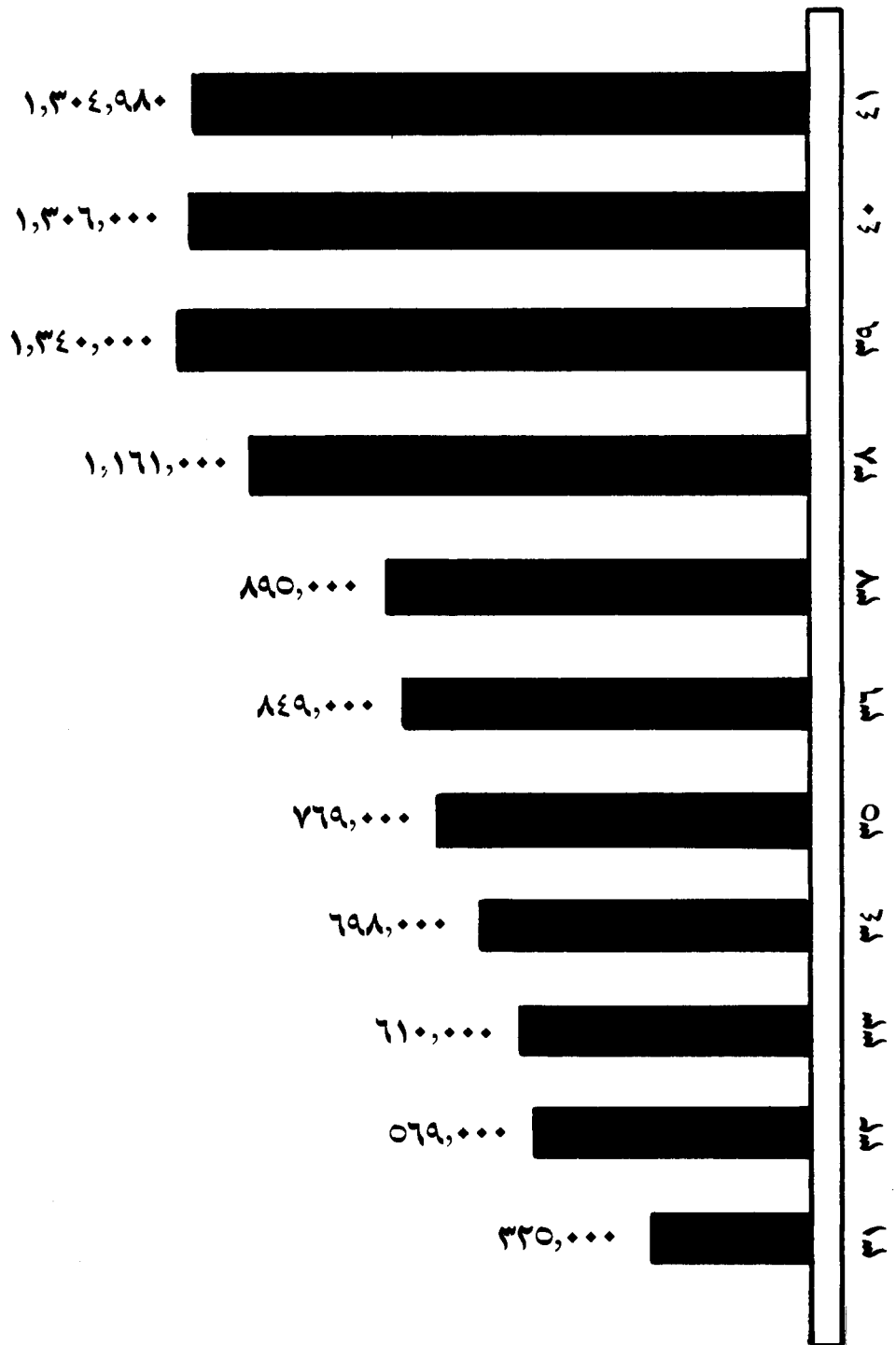
آمار بیمه‌شدگان و کارگران بیمه‌شده ۱۳۳۱ - ۱۳۴۱

سال	تعداد کارگاه	شاخص تغییرات	تعداد بیمه شده	شاخص تغییرات
۱۳۳۱	۷۲۲	۱۰۰	۳۲۵,۰۰۰	۱۰۰
۱۳۳۲	۹۳۴	۱۲۹	۵۶۹,۰۰۰	۱۷۵
۱۳۳۳	۱,۰۶۵	۱۴۷/۵	۶۱۰,۰۰۰	۱۸۷
۱۳۳۴	۱,۳۰۹	۱۸۱	۶۹۸,۰۰۰	۲۱۴
۱۳۳۵	۱,۷۱۲	۲۳۷	۷۶۹,۰۰۰	۲۳۶
۱۳۳۶	۲,۵۰۹	۳۴۷/۵	۸۴۹,۰۰۰	۲۶۱
۱۳۳۷	۲,۷۶۳	۳۸۲/۶	۸۹۵,۰۰۰	۲۷۵
۱۳۳۸	۳,۶۰۴	۴۹۹	۱,۱۶۱,۰۰۰	۳۵۷
۱۳۳۹	۴,۳۳۴	۶۰۰	۱,۳۴۰,۰۰۰	۴۱۲
۱۳۴۰	۶,۱۹۵	۸۵۸	۱,۳۰۶,۰۰۰	۴۰۱
۱۳۴۱	۶,۹۱۸	۹۸۵	۱,۳۰۴,۹۸۰	۳۲۰/۶۱

نمودار کارگاهها

نمودار پیمه شدگان

آمار مراجعات سرپائی و بستری بیمه‌شدگان (۱۳۳۱ - ۱۳۴۱)

سال	تعداد مراجعات سرپائی واحد هزار دفعه	شاخص تغییرات	متوسط مراجعه سرپائی برای صد نفر	تعداد روزهای بستری هزار روز	شاخص تغییرات	متوسط روزهای بستری برای صد نفر
۱۳۳۱	۱,۲۵۹	۱۰۰	۳۶۰	۱۲۵	۱۰۰	۳۸
۱۳۳۲	۱,۳۴۸	۱۰۸	۲۲۰	۱۳۵	۱۰۸	۲۲
۱۳۳۳	۱,۳۴۹	۱۱۵	۲۲۰	۱۴۴	۱۱۵	۲۱
۱۳۳۴	۱,۵۳۵	۱۲۱	۲۲۰	۱۶۴	۱۳۱	۲۱
۱۳۳۵	۲,۶۲۸	۲۲۵	۳۴۰	۲۲۹	۱۸۳	۲۷
۱۳۳۶	۲,۱۳۴	۱۸۳	۲۵۰	۱۶۴	۱۳۱	۱۸
۱۳۳۷	۲,۴۵۱	۲۰۹	۲۷۰	۲۷۵	۲۲۰	۲۳
۱۳۳۸	۲,۳۳۱	۲۰۰	۲۰۰	۳۳۳	۲۶۶	۲۹
۱۳۳۹	۳,۳۳۱	۲۸۵	۲۴۷	۳۳۹	۲۷۱	۲۵
۱۳۴۰	۴,۶۶۸	۳۷۰	۳۵۷	۵۴۷	۴۳۷	۴۲
۱۳۴۱	۵,۲۵۱	۴۱۷	۵۰۴	۶۹۵	۵۵۶	۶۷

پیشرفت‌های بهداشتی

- خلاصه اجرای برنامه‌های بهداشتی : مبارزه با بیماری‌های آبله ، وبا ، مالاریا ، سل ، بیماری‌های آمیزشی - سالمسازی محیط .
- آمار مؤسسات درمانی و فعالیتهای آموزشی .
- مبارزه با تریاک .
- فعالیتهای بهداشتی سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی .
- آموزشگاه پرستاری اشرف پهلوی ، بیمارستان رضا پهلوی ، کارخانه داروپخش .
- فعالیتهای بهداشتی جمعیت شیروخورشید سرخ ایران ، مؤسسات مهم درمانی شیروخورشید سرخ ایران .

پیشرفت‌های بهداشتی

طی دهسال گذشته در زمینه بهداشت همگانی و ایجاد محیط سالم و توسعه و گسترش مراکز بهداشتی، کشور ما به پیشرفت‌های قابل توجهی نایل آمده چنانکه وضع بهداشت امروزه کشور با دهسال گذشته قابل مقایسه نیست .

دهسال قبل بعلت کمبود مراکز بهداشتی و نبودن امکانات لازم بیماری‌های واگیردار مانند آبله - مالاریا - تراخم - کچلی و سل قربانی‌های فراوانی داشت درحالیکه اکنون مبتلایان باین امراض بطور فوق‌العاده‌ای کم شده‌اند .

طی دهسال گذشته با مبارزه دامن‌داری که علیه بیماری مالاریا شد امر ریشه‌کنی مالاریا بمرحله قطعی خود رسید و با اطمینان قاطع میتوان گفت مالاریا در ایران ریشه‌کن شده‌است .

خلاصه اجرای برنامه‌های بهداشتی طی سال‌های ۳۲-۴۲

آبله

بیماری آبله قبل از دهسال اخیر همه‌ساله هزاران نفر را مبتلا و عده‌ای را تلف یا کور میکرد . با برنامه منظمی که بمنظور مبارزه با این مرض تنظیم شد در دونوبت آبله‌کوبی عمومی بعمل آمد .

درنوبت اول ۱۸,۷۳۲,۸۸۹ بار و در دوره دوم ۱۱,۶۳۰,۰۰۶ دفعه در سراسر کشور آبله‌کوبی شد و مردم تلقیح شدند .

نتیجه‌ای که از این امر حاصل شد این بود که درسال ۱۳۴۱ مورد آبله با منشاء داخلی دیده نشد و حال آنکه در همین سال در بسیاری از کشورهای اروپائی اپیدمی آبله پیداشد .

مبارزه با بیماری وبا

دراثر مراقبت‌های صحیح قرنطینی و تدابیر سریع بهداشتی طی سالهای ۱۳۳۹ تا ۱۳۴۱

با وجود انتشار شدید بیماری وبا در بعضی از کشورهای مجاور حتی يك مورد بیماری در داخله ایران مشاهده نشد .

مبارزه با مالاریا

بیماری خانمانسوز مالاریا قبلاً زیانهای جانی واقتصادی غیرقابل جبرانی بکشور وارد مینمود . بمنظور مبارزه با این مرض مهلك از سال ۱۳۳۲ فعالیت آغاز شد وباكوشش ۳۸۰۰ نفر پزشك - مهندس متخصص آزمایشگاه - كارمند و كارگر وهمكاری مداوم همه دستگاهها بیش از ۲۴۰۰۰ دهكده از وجود بیماری مالاریا پاك شد و در ۲۵۰۰۰ دهكده دیگر آخرین مراحل مبارزه طی میشود و در كلیه منازل این دهكدهها كارتهای بهداشتی نصب شده كه مرتباً مورد بازدید قرار میگیرند .

تنها در سال ۱۳۴۱ بمنظور مطالعه كانونهای مشكوك مالاریا ۱,۷۰۰,۰۰۰ آزمایش خون انجام گرفت و در نقاطی كه پشه ناقل این بیماری در برابر حشره كشهای موجود مقاومت پیدا نمود تدابیر لازم از طریق درمان و آزمایشگاههای جدید اتخاذ گردید .

تلقیح واكسن

تعداد تلقیح واكسن دیفتیری - كزاز و سیاهسرفه بكودكان در سالهای اخیر بالغ بر ۴۹۶۳۳۰۱ دفعه بوده است .

مبارزه با بیماریهای آمیزشی

در ۱۴ مركز مبارزه و ۲۳ درمانگاه مبارزه با بیماریهای آمیزشی صورت گرفت و این بیماری كه زمانی قسمت عمده مراجعات درمانگاهها ومؤسسات درمانی را تشكيل میداد بسبب اجرای يك برنامه منظم موارد درجه ۱ آن بسیار نادر است .

مبارزه با سل

قبل از سال ۱۳۳۲ فعالیت مشخص و روشنی بمنظور مبارزه با سل در ایران انجام نشده بود واگر چه اسماً دو آسایشگاه بوعلی وشاهآباد برای مجزاساختن و درمان مسلولین وجود داشت اما عملاً فعالیتی برای درمان آنان نبود ودو آسایشگاه مذکور بیشتر بصورت آذیل و خانهدی مسلولین فاقد كلیه وسایل درمان بود و برای معالجه بیماران مسلول اقدام اساسی صورت نمیگرفت .

از سال ۱۳۳۲ برنامههای مؤثری در مورد مبارزه با سل تنظیم واجرا شد و بیش از نیمی از مردم كشور تحت آزمایش قرار گرفتند وقریب ۶,۰۰۰,۰۰۰ نفر برضد سل تلقیح شدند همچنین ۵۲ گروه برای آزمایش توبركولین وتلقیح واكسن ب - ث - ژ در نقاط مختلف مشغول كارند . تعداد تختهخوابهای آسایشگاهها از ۴۰۰ تخته به ۲۳۰۰ تخته خواب افزایش داده شد وبعلالوه ۱۷ مركز ثابت و سه مركز سیار در شهرستانها بوجود آمد و ۱۲ آسایشگاه در مراكز استانها ایجاد شد .

سالمسازی محیط

هماهنگك با سایر اقدامات بهداشتی ۴۸۸۰ طرح سالمسازی آب از طریق اجرای طرحهای

مهندسی بهداشت بمرحله‌ی عمل درآمد. در اثر این اقدام ۸۶ حلقه چاه عمیق در نقاط مختلف حفر شد و ۴۲ شهر لوله‌کشی گردید و در نقاط روستائی نیز ۲۱۲۰ حلقه چاه حفر گردید و آب آشامیدنی ساکنین آن مناطق تأمین گردید. اقدامات دیگری نظیر بهسازی مظاهر قنوات و چشمه‌ها و لوله‌کشی‌های کوچک صورت گرفت.

فعالیت‌های آموزشی

بمنظور تهیه کادرفنی فعالیت زیادی بعمل آمد و در دهسال گذشته ۱۱۰۶ نفر متخصص آزمایشگاه، مربی بهداشت - آمارگر - متخصص بهداشت مادر و کودک - مأمور قرنطینه - مأمور تلقیح - پرستار و بهیار تربیت شدند و بنقاط مختلف کشور اعزام گردیدند.

آمار مؤسسات درمانی وابسته بوزارت بهداشتی در سراسر ایران در پایان سال ۱۳۴۱

تعداد بیمارستانها	۱۶۴	باب
« آزمایشگاهها	۱۳	«
« تختخوابها	۱۲۱۷۰	تختخواب
« درمانگاهها	۱۰۴۵	درمانگاه

مبارزه با تریاک

مبارزه با استعمال تریاک و منع کشت آن یکی از اقدامات درخشان دهسال گذشته و مؤثرترین گامی است که در راه تأمین بهداشت اجتماع برداشته شده است. تا قبل از اجرای قانون منع کشت خشخاش (سال ۱۳۳۴) و مبارزه با استعمال آن سالیانه در حدود ۷۰۰ تا ۸۰۰ تن تریاک در کشور تولید میشد که در حدود یکصد و پنجاه تن آن صادر و بقیه یعنی ۵۵۰ تا ۶۵۰ تن آن در داخل مصرف میشد و سالیانه ۱۸۲,۵۰۰,۰۰۰ ساعت وقت مردم کشور بمنظور استعمال تریاک تلف میشد. بطوریکه آمار نشان میدهد سالیانه در حدود ۵۰ هزار نفر کودک بعلت مرگ پیش‌رس والدین معتاد بی‌سرپرست و انگل اجتماع میگشتند در مقابل اینهمه خسارت تنها ۳۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال از فروش محصول تریاک عاید دولت میشد که از آنهم ۲,۸۰۰,۰۰۰ تومان حقوق کارمندان اداره انحصار تریاک بود.

در سال ۱۳۳۴ بموازات کلیه تحولاتیکه برهبری شاهنشاه در کشور ما ایجاد شد قانون منع کشت خشخاش و مبارزه با استعمال تریاک بمرحله اجرا درآمد. اقداماتی بمنظور درمان معتادان و بستن شیر خشخاشها بعمل آمد در نتیجه از تعداد معتادان که در ابتدای امر متجاوز از یک میلیون و نیم نفر بودند بطور فوق العاده کاسته شد چنانکه اکنون ۹۰٪ معتادان قبلی ترك اعتیاد نموده و درمان شده‌اند.

این اقدام عالی و انسان‌دوستانه ایران موجب شگفتی محافل بین‌المللی گردید و با حسن اثر تلقی شد و جهانیان بالاتفاق آنرا ستودند، زیرا با این اقدام مفید از حیف و میل شدن ۲,۱۹۰,۰۰۰,۰۰۰

ریال در هر سال که بوسیله معتادان انجام میشد جلوگیری بعمل آمد .
از شروع اجرای قانون منع کشت خشخاش و استعمال تریاک تاکنون بیش از ۲۳۲۸۳۳ نفر معتاد بطور سرپائی و بستری درمان شده اند و ۱۸۴۴۰ قطعه بمساحت ۴۹۳ هکتار مزارعیکه خشخاش در آنها کشت شده بود محو گردیده است همچنین ۴۸۶۸ باب اماکن فساد بسته شد و ۳۹۸۸۱ کیلو گرم مواد افیونی (تریاک - شیر و سوخته) و ۲۰۱۶۸ گرم هروئین و مرفین و مواد مخدره دیگر کشف گردید .

بموازات فعالیتهای وسیعی که وسیله سازمان بهداشتی کشور در تأمین بهداشت همگانی و سالمسازی محیط و مبارزه بایماری و اگیردار انجام میشود مؤسسات و سازمانهای دیگری نیز خدمات درخشانی در این زمینه انجام میدهند که از آنجمله جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران و سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی می باشند .

سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی

سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی که در فروردینماه سال ۱۳۲۶ بفرمان شاهنشاه تشکیل شده تاکنون در امر بهداشتی و درمانی و کمکهای اجتماعی و فرهنگی کشور گامهای مؤثری برداشته است .

سازمان شاهنشاهی در حال حاضر جمعاً دارای ۱۱ درمانگاه و چندین بیمارستان مجهز در نقاط مختلف کشور میباشد که روز بروز نیز بر تعداد آن افزوده میشود و تعدادی نیز در حال تجهیز است که در سال جاری آماده افتتاح بهره برداری خواهد شد .
سازمان شاهنشاهی علاوه بر درمانگاهها و بیمارستانهای فوق بیمارستان نکوئی قم را که ظرفیت ۹۰ تختخواب دارد و بیمارستان فرح پهلوی را که دارای ۱۰۰ تختخواب است اداره مینماید .
از بدو تأسیس سازمان تاکنون ۲۲,۵۷۷,۴۵۴ نفر بمرکز بهداشتی سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی مراجعه و بر ایگان تحت درمان قرار گرفتند .

آموزشگاه پرستاری اشرف پهلوی

آموزشگاه پرستاری اشرف پهلوی وابسته بسازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی از سال ۱۳۲۸ شروع بکار کرد و روز بروز توسعه یافت و نقش مهمی نسبت به تعلیم و تربیت پرستاران آزموده کشور بعهده گرفت . فارغ التحصلان این آموزشگاه از سال ۱۳۳۱ تا سال ۱۳۴۱ تعداد ۴۳۰ نفر بوده اند که پس از طی دوره کامل متوسطه بمدت سه سال بطور شبانه روزی زیر نظر استادان دانشگاه تعلیمات پرستاری را فرا گرفته اند و در بیمارستانهای دانشگاه و سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی و مؤسسات دولتی دیگر بخدمت مشغولند .

بیمارستان رضا پهلوی

بیمارستان نو بنیاد رضا پهلوی در تجریش که در امرداد ماه سال ۱۳۴۰ در حضور شاهنشاه و علیاحضرت فرح شهبانوی ایران گشایش یافت یکی از گامهای مثبتی است که طی ده سال گذشته از طرف سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی در راه کمک به بهداشت و بهداری پایتخت برداشته شده است .

برای ساختمان این بیمارستان که گنجایش آن ۱۱۰ تخت است و شامل تالارهای عمومی

و اطافهای خصوصی و بخشهای جراحی و رادیولوژی و زایمان و امراض زنان و آزمایشگاه است
جمعاً ۶۸,۴۵۰,۰۰۰ ریال صرف گردید .

طبع و نشر کتاب

بفرمان شاهنشاه از سال ۱۳۳۶ تا کنون در هر سال طبق تقاضای فرهنگ کلبه کتابهای
چهار کلاس ابتدائی دبستانهای سراسر کشور از طرف سازمان تهیه و در اختیار وزارت فرهنگ
گذاشته میشود .

از آغاز اجرای این برنامه تا کنون سازمان شاهنشاهی مبلغ ۸۳,۸۰۰,۰۰۰ ریال از محل
اعتبارات خود برای این منظور پرداخته است .

ضمناً سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی علاوه بر انجام وظایف خود هر ساله بالغ بر
۱۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال بمؤسسات خیریه و فرهنگی و محصلین و اشخاص بی بضاعت کمک و مساعدت
مینماید .

کارخانه داروپخش

از مهمترین اقدامات سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی ایجاد کارخانه معظم داروسازی
و داروپخش بکمک بنیاد پهلوی است این کارخانه در آینده نزدیک گشایش خواهد یافت و میتواند
حداقل ۷۵٪ از احتیاجات داروئی کشور را باجنس مرغوب و قیمت مناسب تهیه نماید و نظایر
بیشتر داروهای اختصاصی مختلف را که با اسامی گوناگون در حدود ۸۰۰۰ نوع آن بیابازار ایران
وارد میشود بسازد .

شیر و خورشید سرخ ایران

شیر و خورشید سرخ ایران که قدیمترین مؤسسه خیریه کشور ماست در توسعه و تعمیم
بهداشت کشور نقش مؤثری را ایفا مینماید . شیر و خورشید سرخ علاوه بر انجام چهار وظیفه اصلی:
۱ - امداد در مواقع بروز حوادث و سوانح ارضی و سماوی با تکمیل وسایل امدادی
و تهیه بیمارستانهای مجهز .

۲ - تربیت جوانان شیر و خورشید سرخ بمنظور همکاری و اشتراك مساعی بایکدیگر
در امور خیریه .

۳ - تربیت پرستار برای بیمارستانها و مؤسسات درمانی .

۴ - تهیه خون و گذاردن آن بطور رایگان در دسترس کسانی که احتیاج دارند در مرکز
و شهرستانها مؤسسات بهداشتی و درمانی متعددی را اداره مینماید .

مؤسسات مهم جمعیت شیر و خورشید سرخ در مرکز

۱ - مؤسسه تاج پهلوی که مرکز تحقیقات علمی و مبارزه بابیماری سرطان است این

مرکز که مجهز بکلیه وسایل لازم میباشد با بهترین مؤسسات مشابه خود در کشورهای متمدن جهان قابل مقایسه است و با آن مؤسسات رابطه علمی برقرار نموده و با کوششی که در تکمیل آن میشود میتوان امیدوار بود که در آینده خدمات شایسته‌ای به پیشرفت علم و درمان بیماران سرطانی بنماید. در این مرکز روزانه تا یکصد و پنجاه نفر بیمار سرطانی بطور سرپائی و رایگان معالجه میشوند. ۲- مرکز انتقال خون تهران و شهرستانهای رشت - اصفهان - مشهد - شاهی - تبریز - شیراز - کرمانشاه و کرمان.

۳- مرکز مبارزه با بیماریهای ریوی و سل که روزانه در حدود ۳۰۰ نفر بدانجا مراجعه مینمایند.

۴- بیمارستان امدادی شیر و خورشید سرخ که در تمام مدت شبانه روز دایر است و مخصوص معالجه مصدومین و مجروحین در حوادث مختلف میباشد.

۵- آموزشگاه پرستاری رضاشاه کبیر که از بزرگترین تأسیسات شیر و خورشید سرخ ایران است و هر ساله عده زیادی پرستار در این آموزشگاه تربیت میشوند. تا کنون از این آموزشگاه ۳۲۷ نفر پرستار فارغ التحصیل شده‌اند.

۶- درمانگاه نجم.

۷- پرورشگاه و آموزشگاه حرفه‌ای فرح پهلوی.

۸- خانه نمونه کودک.

۹- بخش مستقل داروئی.

۱۰- مؤسسه سلامت یابی نورافشار مخصوص معالجه کودکان فلج.

شیر و خورشید سرخ سه درمانگاه در جنوب تهران دایر نموده که در آنها روزانه بیش از ۳۰۰ بیمار بطور سرپائی معالجه و داروی رایگان میگیرند.

مؤسسات شیر و خورشید سرخ در شهرستانها

شیر و خورشید سرخ سازمانهای بهداشتی و درمانی خود را در کلیه نقاط کشور گسترش داده و اکنون در دورافتاده‌ترین نقاط مملکت شهرها و روستاها تعداد ۳۲۶ باب بیمارستان - درمانگاه - زایشگاه - آزمایشگاه - پرورشگاه و اندرزگاه را اداره مینماید.

سازمان امداد جمعیت شیر و خورشید سرخ

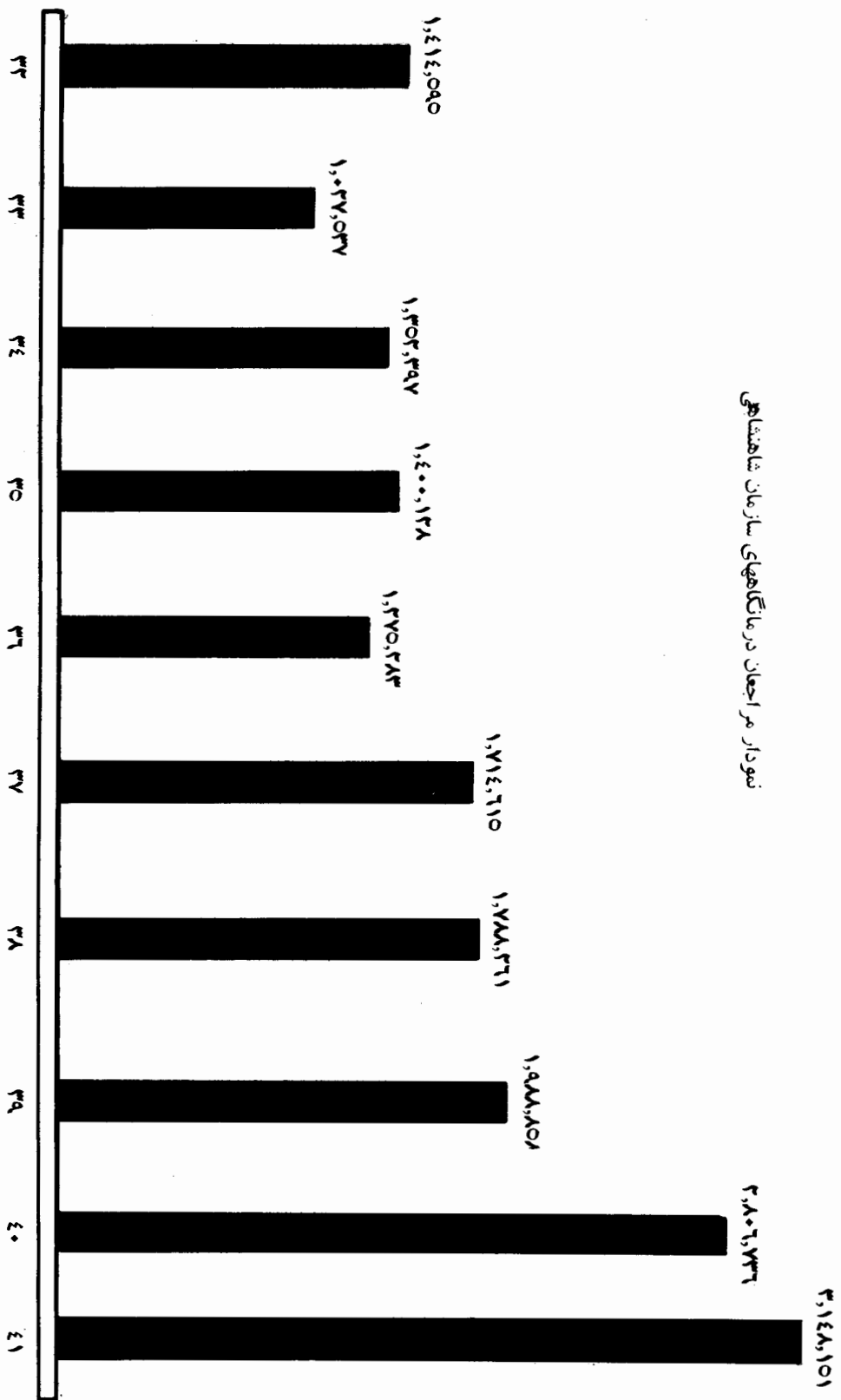
در سال ۱۳۳۵ تشکیل سازمان امداد در جمعیت مرکزی و بخشهای امداد در هریک از جمعیت شهرستانها مورد توجه قرار گرفت و طرح آن تهیه و بمرحله اجرا درآمد. بموجب این طرح سازمان امداد و بخشهای امداد شهرستانها موظف می‌باشند بمحض وقوع حوادث و سوانح در کمترین زمان ممکن بمدد و کمک با سیب دیدگان شتافته و در ضمن هر گونه اقدامات اولیه که ممکن باشد وضعیت آسیب و نیازمندی منطقه را به جمعیت محلی و جمعیت مرکزی آگاهی دهند تا کمکهای لازم بمنطقه گسیل شود.

لازمه نیل به این هدف وجود سازمان منظم و مطمئن مخابراتی و انبارهای امداد و همچنین وسایل نقلیه لازم برای رساندن کمکهای ثانوی و تکمیلی میباشد.

در اجرای این هدف تا کنون دستگاههای بی‌سیم امدادی جمعیت در ۴۶ شهرستان مستقر

و با نتیجه شبکه‌ای بوجود آمده است که جمعیت مرکزی و مقامات صلاحیتدار را از وقوع هر گونه حادثه‌ای حداکثر چند دقیقه پس از وقوع مطلع و آگاه میسازد .
در این شبکه بی‌سیمهای متعدد یکصد و پنجاه و ۱۰ واتی بر حسب وضعیت و بُعد مسافت در نظر گرفته شده‌اند که بنحوی بسیار مطمئن امکانات مخابراتی را تأمین مینمایند .
همچنین هم‌اکنون در ۶۳ نقطه انبارهای امدادی که شامل مقدار لازم و کافی دارو - ملبوس - خواربار و وسائل زیست و سکونت میباشد تعبیه شده است .
ساختمان شهر جدید لار و تجدید بنای مناطق زلزله‌زده قزوین از اقدامات اساسی اخیر سازمان امداد است .

نمودار میزان گاههای سازمان شاهنشاهی

وضع درآمد و هزینه کشور

- خلاصه اقدامات و عملیات دهساله (در قسمت درآمد - در قسمت هزینه)، آمار دریافتی و پرداختی خزانه .
- سازمانهای آموزشی و تربیتی .
- خلاصه اقدامات در قسمت اقتصادی (غله و نان ، سازمان چای ، دخانیات ، قند و شکر) .
- نظارت بر امر نفت .
- اقدامات عمرانی .
- بیمه ایران .
- بانک رهنی .
- شیلات .
- بانک ساختمانی و خلاصه فعالیتهای آن .

وضع درآمد و هزینه کشور در دهسال گذشته

در دهسال اخیر که کلیه دستگاههای کشور در راه تحقق آرمانهای شاه و مردم و در راه ساختمان ایران نوین برنامه‌های مترقیانه‌ای را در سراسر کشور بمرحله اجرا درآوردند، دستگاه مالی کشور وظایف سنگینی از نظر تأمین هزینه‌های لازم برای اجرای برنامه‌های مزبور و تأمین درآمد کافی از طریق وصول مالیاتها بترتیبی که جامعه قدرت تحمل آنرا داشته باشد بعهده داشت و با کوششها و مجاهدتهایی که بعمل آمد بنحو مطلوبی توازن بین درآمد و هزینه محفوظ ماند و در سالهایی هم که کسر بودجه وجود داشت با مراقبت دستگاههای وصول از نظر افزایش سطح وصولی و دستگاههای هزینه از نظر جلوگیری از هزینه‌های غیر ضروری برطرف گردید.

بموازات اقدامات مزبور تا حدودیکه امکانات مالی سملکت اجازه میداد نسبت به تأمین رفاه حال کارکنان دولت خاصه طبقات تحصیلکرده از حیث افزایش میزان حقوق، تهیه مسکن و از این قبیل کوشش فراوان صورت گرفت.

تعهدات بین‌المللی دولت از نظر مالی چه از لحاظ پرداخت واستهلاك وامهای دریافتی از کشورها و یا مؤسسات بین‌المللی خارجی و چه از نظر تأدیه حق عضویت دولت ایران در مجامع بین‌المللی و با کمکهای لازم باین قبیل مؤسسات که باعتبار وحیثیت مملکت بستگی داشت کلیه بجا و در رأس موعد انجام گردید.

خلاصه اقدامات و عملیات دهساله

در قسمت درآمد

۱ - انجام پاره‌ای تغییرات ضروری در قوانین مالیات بر درآمد در سالهای ۳۲ - ۳۴ - ۳۵ - ۳۶ - ۳۷ - ۳۸ - ۳۹ - ۴۰ و ۱۳۴۱ با تصویب قوانین اصلاحی و یا تصویبنامه‌های جایگزین قانون که خلاصه تغییرات مزبور بقرار زیر است :

الف - بمنظور تشویق سرمایه‌داران به سرمایه‌گذاری در امور تولیدی بازرگانی و صنعتی در نرخ مالیات تجدیدنظر و درآمدهای زائد بر دو میلیون ریال که بموجب قانون مالیات بر درآمد سال ۱۳۲۸ مشمول ۵۰٪ مالیات بود بموجب قانون اصلاحی سال ۳۵ تا ۴۰٪ تقلیل یافت .

ب - ایجاد تسهیلات لازم برای مؤدیان از نظر حل و فصل اختلافات مالیاتی آنها با دستگاه و متصدیان وصول از طریق برقراری مقررات توافق و پیش‌بینی بخشودگی مالیاتی برای عموم مؤدیان و بالاخص مؤدیان کم‌درآمد (باستثنای مالیاتهای مقطوع) معافیت از ۵ تا ۱۰ سال برای کسانی که در کارهای تولیدی سرمایه‌گذاری مینمایند تقلیل نرخ مالیات معاملات غیرمنقول از چهار درصد به دو درصد - لغو مالیات بر اراضی و مالیات مستغلات غیر اجاری که موجب رکود معاملات شده بود .

ج - از مهمترین اقداماتی که در سالهای اخیر بعمل آمد و در تثبیت وضع مالیاتی مؤدیان و جلب اعتماد آنان به دستگاه وصول فوق‌العاده مؤثر بود تشکیل انجمن کارشناسان قسم‌خورده املاک مزروعی و همچنین حسابداران قسم‌خورده است تشکیل هیئت‌های مزبور موجب شده که مؤدیان مالیاتی با اطمینان خاطر دفاتر مالیاتی خود را بر اساس ارقام واقعی تنظیم و با اعتماد و اعتقاد به بی‌نظری مأمورین رسیدگی از مطالبه مالیاتهای سنگین و بی‌اساس نگرانی نداشته باشند .

۲ - یکی دیگر از اقدامات مهم تجدید ممیزی املاک مزروعی استانهای مازندران - کردستان - خراسان - آذربایجان - فارس - تهران (کرج - شهر ری - شمیرانات - دماوند - ورامین - گرمسار و ساوه) گرگان و گنبد کاوس - همدان - کرمانشاه - قسمتی از استان اصفهان قسمتی از کرمان - قسمتی از بلوچستان و سیستان - قزوین - قسمتی از زنجان - قسمتی از یزد - سمنان - قم و دامغان - شاهرود و استان خوزستان میباشد که نتایج حاصله از بازدید مزبور نسبت به ممیزی سنوات ۱۳۰۵ - ۱۳۱۳ از ۱۰ تا ۲۰ برابر افزایش یافت .

۳ - تغییرات لازم در قانون مالیات بر ارث و افزایش میزان بخشودگی از ۲۵ هزار ریال به سیصد هزار ریال و نرخ مالیات از حداکثر ۵٪ به ۲۵٪ .

۴ - شروع به تنظیم کارت مالیاتی برای مؤدیان به ترتیبی که در کشورهای مرفعی عمل میشود که در نتیجه وضع آنها در سنوات مختلف با مراجعه بکارت مزبور سهولت امکان‌پذیر باشد . بر اثر اقدامات و تدابیر بالا افزایش محسوس و قابل ملاحظه‌ای در میزان وصول مالیاتها در دهسال گذشته به ترتیب زیر حاصل شده است .

یادآوری این نکته ضروری است که گرچه سطح وصول مالیات در سالهای اخیر بالنسبه افزایش یافت با اینوصف کوشش شد تا در وصول مالیات حتی الامکان عدالت اجتماعی رعایت شده و نه تنها به طبقه زحمتکش و کم‌درآمد کشور تحمیلی از این بابت نشود بلکه بر بخشودگی‌های مالیاتی این قبیل طبقات نیز افزوده شد .

سال	جمع کل وصولی - ریال	افزایش نسبت بسال قبل - ریال
۱۳۳۴	۲,۱۲۹,۹۲۷,۹۴۵	—
۱۳۳۵	۲,۸۱۸,۱۳۹,۴۵۱	۶۸۸,۲۱۱,۵۰۶
۱۳۳۶	۴,۰۷۸,۹۱۰,۴۹۵	۱,۲۶۰,۷۷۱,۰۴۴
۱۳۳۷	۵,۴۸۷,۶۶۱,۱۳۴	۱,۴۰۸,۷۵۰,۶۳۹
۱۳۳۸	۶,۵۸۷,۹۹۴,۲۸۲	۱,۱۰۰,۳۳۳,۱۴۸
۱۳۳۹	۷,۵۹۰,۷۴۰,۸۰۷	۱,۰۰۲,۷۴۶,۵۲۵
۱۳۴۰	۷,۷۵۳,۱۹۷,۴۶۲	۱۶۲,۴۵۶,۶۵۵
۱۳۴۱	۷,۹۲۹,۲۷۵,۲۵۶	۱۷۶,۰۷۷,۷۹۴

در قسمت هزینه

بودجه

در این قسمت کوشش شد تا با تهیه دستورالعمل‌های جامع نحوه تنظیم بودجه کل کشور برای آنکه منطبق با نیازمندیهای واقعی منابع هزینه باشد و منابع تولیدی و امور عمرانی سوق داده شود. وضع پیش‌بینی درآمد و هزینه مملکت ضمن بودجه کل کشور در دهساله ۳۲ - ۴۱ بقرار زیر بوده است:

سال	درآمد بر ریال	هزینه بر ریال
۱۳۳۲	۱۱,۹۴۴,۴۶۳,۰۰۰	۱۲,۴۵۶,۱۴۳,۰۰۰
۱۳۳۳	۱۱,۹۴۴,۴۶۳,۰۰۰	۱۴,۴۱۱,۴۷۹,۰۰۳
۱۳۳۴	۱۲,۰۶۶,۵۴۸,۰۰۰	۱۴,۸۴۴,۰۵۳,۰۰۰
۱۳۳۵	۱۵,۷۸۴,۲۶۲,۰۰۰	۱۹,۸۶۵,۰۳۳,۱۸۰
۱۳۳۶	۲۱,۹۴۰,۰۵۹,۱۰۰	۲۱,۹۴۵,۵۶۳,۶۸۰
۱۳۳۷	۵۷,۸۸۶,۴۴۵,۲۰۷	۵۹,۱۳۵,۹۴۶,۵۶۵
۱۳۳۸	۶۴,۱۵۸,۷۵۵,۰۸۰	۶۵,۲۶۷,۵۴۱,۳۰۶
۱۳۳۹	۸۲,۲۷۴,۱۰۵,۸۰۳	۸۳,۱۷۹,۶۸۲,۱۰۴
۱۳۴۰	۹۰,۴۳۱,۸۶۳,۰۰۰	۹۳,۰۴۸,۵۸۳,۰۰۰
۱۳۴۱	۸۶,۳۲۰,۱۴۴,۰۰۰	۹۰,۴۱۱,۱۴۴,۰۰۰

خزانه کشور در دهساله مورد بحث توانست تعهدات مالی دولت را چه از نظر داخلی و چه از نظر خارجی انجام دهد و این امر گواه بارزی است برافزایش قدرت مالی کشور در سالهای مورد نظر .

وضع دریافتی و پرداختی خزانه در سالهای ۳۲ تا ۴۱

سال	جمع کل درآمد عمومی بریال	جمع کل پرداختی بریال
۱۳۳۲	۱۰,۱۵۹,۴۹۱,۰۰۰	۱۰,۵۴۲,۹۱۳,۰۰۰
۱۳۳۳	۱۲,۲۶۹,۳۵۰,۰۰۰	۱۲,۳۰۵,۵۹۹,۰۰۰
۱۳۳۴	۱۱,۹۶۰,۸۸۶,۰۰۰	۱۴,۸۷۵,۳۶۶,۰۰۰
۱۳۳۵	۱۸,۳۳۳,۶۶۷,۰۰۰	۱۷,۸۷۵,۳۶۶,۰۰۰
۱۳۳۶	۲۰,۸۴۱,۵۱۰,۰۰۰	۲۰,۹۹۷,۱۳۳,۰۰۰
۱۳۳۷	۲۸,۴۶۴,۵۰۳,۰۰۰	۲۹,۱۶۵,۹۱۹,۰۰۰
۱۳۳۸	۳۱,۲۵۴,۶۴۵,۰۰۰	۳۰,۵۰۴,۵۴۰,۰۰۰
۱۳۳۹	۳۷,۰۵۴,۸۲۵,۰۰۰	۳۷,۱۲۳,۲۶۱,۰۰۰
۱۳۴۰	۳۸,۰۲۲,۷۴۶,۰۰۰	۳۸,۹۱۶,۷۲۹,۰۰۰
۱۳۴۱	۴۲,۷۵۹,۸۴۵,۰۰۰	۴۱,۶۰۳,۱۰۰,۰۰۰

سازمانهای آموزشی و تربیتی

تشکیل آموزشگاه عالی وزارت دارائی در اواسط سال ۱۳۴۰ بمنظور تربیت کارمندان ورزیده در امور مالی ، فارغ التحصیلان آموزشگاه مزبور که فعلاً سالیانه یکصد نفر است در درجه اول در ادارات خارج از مرکز و در ادارات مرکزی بکارگمارده خواهند شد و از اطلاعات آنها در امور مختلف استفاده خواهد شد بعلاوه بمنظور تکمیل اطلاعات کارمندان وزارت دارائی کلاسهای مخصوصی از قبیل کلاس بایگانی - آموختن منشی گری - ماشین نویسی - حسابداری و دفترداری و از این قبیل دایر و تعداد زیادی از کارمندان با اصول و روشهای جدید اداری آشنا شده اند .

خلاصه اقدامات در قسمت اقتصادی

۱ - غله و نان

برای تأمین غله کافی برای مصرف تمامی کشور و همچنین حفظ تناسب و تعادل نرخ غله و جلوگیری از هرگونه مضیقه‌ای بشرح زیرگندم وجو خریداری و برای مصرف اختصاص داده شد .

سال	خریداری از داخله به تن	خریداری از خارجه به تن	مصرف
۱۳۳۲	۱۸۹,۳۲۶	—	۱۶۶,۰۷۲
۱۳۳۳	۱۵۳,۲۳۰		۲۰۸,۸۷۶
۱۳۳۴	۱۳۵,۰۶۲	۳۰,۰۰۰	۱۷۲,۵۸۹
۱۳۳۵	۱۰۴,۰۳۹	۶۰,۰۰۰	۱۶۷,۵۵۴
۱۳۳۶	۱۳۹,۹۳۰	۱۰۳,۰۰۰	۱۵۳,۲۳۹
۱۳۳۷	۱۰۹,۷۹۰		۱۲۳,۲۰۶
۱۳۳۸	۵۱,۰۴۱	۹۹,۹۱۴	۱۷۶,۱۵۵
۱۳۳۹	۲۶,۱۹۲		۲۲۲,۶۰۸
۱۳۴۰	۱۳۶,۱۸۳	۲۵۷,۷۸۱	۲۸۶,۲۳۳
۱۳۴۱	۶۱,۲۰۹	۱۹۹,۶۳۹	۲۱۷,۷۶۸

بدین ترتیب در سالهایی که بجهات مختلف میزان خرید داخلی کم بوده با تدارك گندم از خارج کشور پیش‌بینی‌های احتیاطی از هر جهت بعمل آمده که ساکنین کشور از لحاظ مصرف نان در مضیقه واقع نباشند .

علاوه بر اقدامات بالا طی ده سال گذشته در مرکز ۱۵ باب خانه در محل سیلوی تهران برای کارمندان - دواب ساختمان و ۱۴ دستگاه و هردستگاه مشتمل بر ۴۰ آپارتمان جمعاً ۵۶۰ آپارتمان برای کارگران کارخانجات سیلو در نازی آباد و ۶۰ آپارتمان در مهرآباد برای کارگران کارخانه نان‌پزی شماره ۲ و ۷۶ خانه سازمانی و انبار و بارانداز در شهرستانها احداث گردید .
تأسیس دو کارخانه نان ماشینی بظرفیت ۱۰ و ۸ تن بمنظور آزمایش و آشناساختن مردم

بمصرف نان مرغوب یکی دیگر از اقدامات مهمی است که در این زمینه طی دهسال گذشته صورت گرفت.

۴ - سازمان چای

سازمان چای که در سال ۱۳۳۷ بمنظور افزایش سطح تولید چای داخلی و بی نیاز ساختن کشور از ورود چای خارجی و همچنین بهبود نوع چای از نظر کیفیت تشکیل گردید توانست در این زمینه موفقیت‌های بسیاری بدست آورد. آمار زیر نتایج فعالیت‌های این دستگاه را بخوبی منعکس می‌سازد.

سال	چای استحصالی به کیلو	فروش به کیلو	مقدار چای خارجی وارد بشکوره کیلو
۱۳۳۷	۲,۹۰۸,۸۶۵	۲,۸۰۸,۱۷۵/۵۴	۱۲,۴۰۴,۰۰۰
۱۳۳۸	۴,۶۸۴,۰۷۰	۵,۰۲۴,۸۳۳	۹,۸۵۶,۰۰۰
۱۳۳۹	۶,۸۶۲,۱۳۷/۶۰۰	۵,۶۹۲,۰۸۲/۶۹	۹,۷۱۹,۰۰۰
۱۳۴۰	۸,۴۷۵,۷۶۲/۵۰۰	۶,۸۸۸,۱۶۶/۱۵	۵,۸۱۷,۰۰۰
۱۳۴۱	۹,۱۴۵,۹۵۴/۲۵۰	۸,۵۶۸,۳۴۰/۵۰	۶,۰۶۶,۴۹۲

آمار بالا نشان می‌دهد که ظرف مدت پنجسال میزان تولید داخلی به‌متجاوز از چهار برابر افزایش یافته و متقابلاً واردات چای از خارجه بنصف تقلیل یافته است.

۳ - انحصار دخانیات ایران

انحصار دخانیات ایران طی دهسال گذشته اقداماتی بشرح زیر صورت داده است :

الف - توسعه انبارهای ساخته شده بمنظور تمرکز محصول خریداری از کشاورزان و عمل تخمیر توتون سیگار بطوریکه در پایان سال ۱۳۳۷ مساحت انبارهای مزبور بالغ بر ۴۶۵۶۱۰ مترمربع گردید.

ب - افزایش مساعده پرداختی بکشاورزان از هر هکتار ۷۵۰۰ ریال بهر هکتار ۱۴۰۰۰ ریال.

ج - افزایش وام ساختمانهای توتونکاری از هر هکتار بطور متوسط از ۲۳۰۰۰ به ۴۰۰۰۰ ریال.

د - پرداخت وام هفتساله بزارعین برای تبدیل گرمخانه توتون خشک کنی از هیزمی بدغال سنگی.

ه - اعطای وامهای چند ساله برای تهیه شاسی بمنظور پرورش نشای توتون و خرید تراکتور - حفر چاه و از این قبیل.

و - انتقال کارخانه توتون چیق از تهران بهسفر برای ایجاد کار در آن منطقه و نزدیکی بمراکز کشت توتون.

ز - وارد کردن ماشین آلات سیگارریزی و بسته‌بندی جدید از خارج و عرضه سیگارهای لوکس ببازار بظرفیت تولید ۱۵,۰۰۰,۰۰۰ عدد سیگار در روز در هشت ساعت کار.

ح - کشت توتون نوع امریکائی بمنظور تهیه سیگار معطر مانند سیگارهای خارجی .
 بموجب آمار محصول توتون سیگار که در سال ۱۳۳۲ - ۱۵۶۹۳ تن بوده در سال ۴۱
 به ۲۶۵۸۲ تن و توتون چیق از ۱۸۷۶ تن به ۳۴۹۸ تن و تنباکو از ۱۲۰۶ تن به ۲۱۳۲ تن افزایش
 یافت میزان تولید کارخانه در مورد انواع سیگار از ۵,۷۷۲,۰۰۰,۰۰۰ عدد در سال ۱۳۳۲ به
 ۸,۴۰۹,۰۰۰,۰۰۰ عدد در سال ۱۳۴۱ ترقی یافت . بر اثر این اقدامات درآمد دخانیات که در سال
 ۳۲ - ۲,۰۹۵,۱۴۳,۴۶۷ ریال بوده در سال ۱۳۴۱ به ۴,۵۹۴,۸۴۴,۲۳۲ ریال افزایش یافت .

قند و شکر

بمنظور تأمین احتیاجات مصرف کنندگان بموجب آمارهای رسمی در سالهای ۱۳۳۲ تا
 ۱۳۴۱ بترتیب زیر قند و شکر در اختیار مصرف کنندگان گذارده شده است .

سال	مقدار به تن
۱۳۳۲	۲۰۵,۳۶۸
۱۳۳۳	۲۳۴,۶۷۶
۱۳۳۴	۲۵۵,۷۲۶
۱۳۳۵	۲۸۹,۴۱۵
۱۳۳۶	۳۵۴,۳۶۴
۱۳۳۷	۳۱۴,۳۹۹
۱۳۳۸	۳۴۹,۲۳۳
۱۳۳۹	۳۸۸,۹۲۷
۱۳۴۰	۳۲۲,۷۳۶
۱۳۴۱	۳۷۹,۵۷۷

ذکر این نکته ضروری است که میزان خرید از کارخانجات داخلی از ۵۱۷۲۱ تن در سال
 ۱۳۳۲ به ۹۰۹۷۶ تن در سال ۱۳۴۱ افزایش یافت .

نظارت بر امر نفت

طی دهسال گذشته با نظارت در اجرای قرارداد فروش نفت منافع دولت ایران بخوبی
 تأمین گردیده است . خلاصه اقداماتی که در این زمینه صورت گرفته بشرح زیر است :

- ۱ - تعیین مطالبات دولت از شرکت سابق نفت .
- ۲ - تا تاریخ انعقاد قرارداد فروش نفت و گاز به کنسرسیوم (ششم آبانماه ۱۳۳۳) حل
 اختلافات دولت ایران با شرکت سابق نفت از ششم آبانماه نظارت در اجرای قرارداد مزبور از این
 تاریخ بعد درآمد دولت ایران از فروش نفت بقرار زیر است :

چهارماه	۱۳۳۳	۳,۱۰۱,۹۳۷/۱۲/۲	لیره
	۱۳۳۴	۳۳,۶۵۲,۷۸۰/۱۲/۴	«
	۱۳۳۵	۵۵,۵۸۱,۵۳۵	«
	۱۳۳۶	۷۶,۳۸۳,۳۵۲/۹/۹	«
	۱۳۳۷	۸۸,۳۴۰,۳۶۹/۱۵/۱۰	«

۱۶۷,۱۵۵,۷۱۲/۸۰ ریال مالیات حقوق و ۳٪ بهداشت و مالیات مقاطعه کاری .
 سال ۱۳۳۸ - ۱۷۵,۱۷۵/۸/۹ لیره و ۹۳,۷۴۵,۶۵۰/۶۵ ریال بابت مالیات حقوق و ۳٪ بهداشت و مالیات مقاطعه کاری .
 سال ۱۳۳۹ - ۸/۲۰/۸,۴۶۲,۸۷۷,۱۰۱ لیره و ۳۵۱,۵۷۰,۷۵۹ ریال بابت مالیات حقوق و ۳٪ بهداشت و مالیات مقاطعه کاری .
 سال ۱۳۴۰ - ۷۰/۷۰,۶۵۴,۱۰۷,۵۵۴ لیره و ۴۰۲,۲۳۵,۲۶۹ ریال بابت مالیات حقوق و ۳٪ بهداشت و مالیات مقاطعه کاری .
 سال ۱۳۴۱ - ۸۶۵,۷۷۶,۱۱۸,۷۷۶ لیره و ۳,۰۵۰,۰۰۷,۸۹۸ ریال بابت مالیات حقوق و ۳٪ بهداشت و مالیات مقاطعه کاری .

اقدامات عمرانی

اقدامات دیگری که ظرف ده سال گذشته در زمینه عملیات عمرانی صورت گرفت بترتیب زیر خلاصه میشود :

سال ۱۳۳۲ - احداث بیست و یک انبار برای ادارات دخانیات و ساختمان ۱۰ اداره دارائی و اداره دیگر دولتی در شهرستانها .

سال ۱۳۳۳ - احداث دو دستگاه انبار تمرکز توتون در نازی آباد و سه دستگاه ساختمان برای ادارات انحصاری در شهرستانها .

سال ۱۳۳۴ - تکمیل ساختمان کاخ مرکزی وزارت دارائی و احداث چهار ساختمان و انبار انحصاری در شهرستانها .

سال ۱۳۳۶ - تکمیل ساختمان کاخ مرکزی وزارت دارائی و ساختمانهای سازمانی در قریه اصطک . تکمیل ساختمانهای پیشکاریهای اهواز و اصفهان و دارائی نائین و احداث ۱۳ منزل سازمانی و انبار و فروشگاه درمؤسسه دخانیات و شهرستانها .

سال ۱۳۳۷ - تکمیل ساختمان کاخ مرکزی و ساختمانهای هفت دارائی همچنین احداث ۴۳ خانه سازمانی و انبار و اداره انحصاری در شهرستانها .

سال ۱۳۳۸ - تکمیل ساختمان کاخ مرکزی و احداث کانالهای برق و فاضل آب در نازی آباد و ۹ خانه سازمانی و انبار دخانیات در شهرستانها .

سال ۱۳۳۹ - تکمیل ساختمان کاخ مرکزی - تکمیل رستوران کاخ - احداث ساختمان فروشگاه - ساختمان نگهبانی کاخ - ساختمان چهار طبقه خوابگاه کاخ گلستان - تکمیل ساختمانهای قدیم کاخ گلستان - محوطه سازی کاخ گلستان - تکمیل ساختمانهای سازمانی کارمندان و کارگران در ضرابخانه - احداث ۵ ساختمان آموزشگاه حرفه ای و ۱۲۰ ساختمان و منزل سازمانی در شهرستانها .

سال ۱۳۴۰ - تکمیل ساختمان ۷۲ اداره و منزل سازمانی در شهرستانها .
 سال ۱۳۴۱ - تکمیل و اتمام متجاوز از یکصد ساختمان محل اداره و منزل سازمانی .

بیمه ایران

جمع درآمدهای شرکت سهامی بیمه ایران در مدت ده سال از محل حق بیمه و سایر درآمدها بالغ بر ۵۱۴,۵۴۳,۴۰۶ ریال بوده که از مبلغ مزبور ۲۶۶,۳۶۷,۰۴۵ ریال بعنوان خسارت سهم شرکت پرداخت و پس از احتساب اندوخته سرمایه - اندوخته مخصوص - سایر اندوخته ها - اندوخته استهلاکها - شرکت در این مدت مبلغ ۱۲,۸۳۱,۲۹۳ ریال سود ویژه قابل تقسیم بین سهامداران تحصیل نموده است . نسبت سود شرکت بر سرمایه در سنوات مورد بحث از قرار زیر است :

در سال	۱۳۳۲	۸٪
«	۱۳۳۳	۱۱/۵٪
«	۱۳۳۴	۶۰٪
«	۱۳۳۵	۵۳/۵٪
«	۱۳۳۶	۱۸٪
«	۱۳۳۷	۵٪
«	۱۳۳۸	۱۰٪

علت تقلیل درصد سود نسبت به سهام در سالهای ۳۳ - ۳۶ - ۳۷ و ۳۸ افزایش میزان خسارتی است که از طرف شرکت به بیمه گذاران پرداخت گردید .

بانک رهنی ایران

بانک رهنی با اقدامات خود گشایش در کار مردم فراهم آورده و با اعطای وامهای مختلف تأثیر بسزائی در بهبود وضع مردم گذارد . بانک رهنی در سال ۱۳۱۸ با دویست میلیون ریال تأسیس و شروع بکار کرد و از سال ۱۳۳۲ تا سال ۱۳۴۰ سرمایه وصول شده بتدریج بشرح زیر تغییر کرده است :

سال	سرمایه پرداخت شده بریال	جمع کل دارائی - ریال	سود ویژه - ریال
۱۳۳۲	۲۴۰,۰۰۰,۰۰۰	۶۱۳,۳۴۱,۰۰۰	۱۸,۳۱۳,۰۰۰
۱۳۳۳	۳۹۰,۰۰۰,۰۰۰	۸۱۸,۷۵۵,۰۰۰	۲۲,۴۸۹,۰۰۰
۱۳۳۴	۴۴۵,۰۰۰,۰۰۰	۱,۱۰۸,۷۳۷,۰۰۰	۲۸,۵۰۸,۰۰۰
۱۳۳۵	۴۶۵,۰۰۰,۰۰۰	۱,۴۶۴,۶۱۶,۰۰۰	۳۵,۴۸۵,۰۰۰
۱۳۳۶	۶۰۲,۰۰۰,۰۰۰	۱,۸۱۹,۵۰۰,۰۰۰	۴۲,۴۲۰,۰۰۰
۱۳۳۷	۶۰۷,۰۰۰,۰۰۰	۳,۱۳۵,۸۰۳,۰۰۰	۶۷,۸۵۷,۰۰۰
۱۳۳۸	۱,۱۱۷,۰۰۰,۰۰۰	۴,۱۸۸,۹۰۷,۰۰۰	۷۴,۸۵۳,۰۰۰
۱۳۳۹	۱,۷۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۴,۹۴۰,۳۰۱,۰۰۰	۱۰۵,۷۳۷,۰۰۰
۱۳۴۰	۱,۷۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۵,۳۲۵,۷۳۶,۰۰۰	۱۴۱,۸۱۰,۰۰۰
۱۳۴۱	۱,۷۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۵,۳۵۴,۱۷۷,۰۰۰	۱۳۴,۲۷۰,۰۰۰

معاملات بانک - بموازات تقویت بنیه مالی بانک تعداد و مبلغ وامها و ضمانتها نیز در دهسال اخیر تغییر قابل ملاحظه‌ای کرده که آمار آن بقرار زیر است :

تعداد و مبلغ وامها و ضمانت نامه‌های صادره از سال ۱۳۳۲ تا ۱۳۴۲

سال	وام		ضمانت نامه	
	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد
۱۳۳۲	۲۳۲,۴۷۹,۰۰۰	۱۱,۰۳۷	۱۸,۱۹۵,۰۰۰	۱۹۳
۱۳۳۳	۳۵۴,۰۲۸,۰۰۰	۱۴,۹۵۴	۳۸,۱۹۱,۰۰۰	۲۶۳
۱۳۳۴	۵۳۲,۴۶۹,۰۰۰	۱۸,۰۱۴	۶۲,۹۳۰,۰۰۰	۴۰۲
۱۳۳۵	۵۳۲,۴۹۷,۰۰۰	۱۸,۱۰۰	۱۰۶,۳۶۸,۰۰۰	۹۵۴
۱۳۳۶	۶۴۶,۷۲۱,۰۰۰	۲۰,۷۲۶	۱۵۰,۲۵۸,۰۰۰	۱,۲۴۰
۱۳۳۷	۹۲۹,۴۹۴,۰۰۰	۲۳,۰۳۹	۱۵۰,۳۸۱,۰۰۰	۱,۱۲۸
۱۳۳۸	۱,۳۵۰,۵۲۶,۰۰۰	۳۰,۰۹۲	۱۲۶,۴۲۹,۰۰۰	۵۶۸
۱۳۳۹	۱,۲۶۵,۰۷۶,۰۰۰	۲۶,۹۵۹	۵۶,۹۵۸,۰۰۰	۳۶۳
۱۳۴۰	۱,۲۰۱,۶۴۴,۰۰۰	۲۸,۴۷۳	۷۴,۴۸۹,۰۰۰	۴۳۱
۱۳۴۱	۱,۱۷۳,۲۸۸,۰۰۰	۲۷,۰۹۴	۷۸,۴۰۵,۰۰۰	۴۲۶

ارتباط بانکها و اتحادیه‌های خارج از کشور

تا قبل از سال ۱۳۳۲ بانک رهنی هیچگونه ارتباطی با بانکهای رهنی دنیا و اتحادیه‌های آنها نداشت. از سال ۱۳۳۳ با قبول عضویت بانک در اتحادیه بین‌المللی وام و پس‌انداز که یک اتحادیه منظم جهانی است و بیش از سیصد بانک رهنی در آن عضویت دارند ارتباط این بانک با دنیای خارج برقرار گردید و بانک با اعزام چند نفر از پایوران خود به انگلستان و دعوت از رؤسای بانکهای انگلیس و آمریکا از نظرات و اطلاعات آنها نیز استفاده برد.

شیلات

- فعالیت‌هایی را که شرکت شیلات در ده سال گذشته صورت داده بشرح زیر است:
- ۱ - تصفیه سهام شوروی بمبلغ ۱,۲۵۷,۵۷۹ دلار پس از ملی شدن شرکت.
 - ۲ - تهیه چند دستگاه مولد برق برای بکار انداختن سردخانه‌ها و تجدید و تعمیر ساختمانهای فرسوده و تهیه وسایل حمل و نقل و تراکتور جهت صید ماهی.
 - ۳ - تأسیس شرکت تعاونی مصرف بمنظور تأمین رفاه حال کارگران.
 - ۴ - جلوگیری از صید غیرمجاز بمنظور جلوگیری از انقراض نسل ماهی و اقدامات فنی برای تربید نسل ماهی بطور مصنوعی.
 - ۵ - ساختمان منزل برای کارگران - تأمین آب شیرین در صیدگاه آشوراده و ایجاد ارتباط تلفنی بین مراکز شیلاتی در گرگان و احداث بی‌سیم بین تهران و بندر پهلوی.

بانک ساختمانی

بانک ساختمانی ظرف دهسالی که از تأسیس آن میگذرد توفیقات زیادی از لحاظ تأمین مسکن و آب و جدول‌سازی و اسفالت و برق و انجام پروژه‌های ساختمانی بدست آورده و در حال حاضر با داشتن کادرفنی مجهز و تجربیات دهساله قادر است هر نوع پروژه ساختمانی را مرحله عمل و اجرا درآورد سرمایه اولیه این بانک مقداری زمین بارزش یکصد و پنجاه میلیون ریال بوده و بتدریج

نقد و بتدریج ۲۶۳,۰۰۰,۰۰۰

۵۰,۰۰۰,۰۰۰

۳۷۹,۰۰۰,۰۰۰

۵۱,۶۰۰,۰۰۰

از احکام هیئت پنج نفری وصول شده نقداً

از احکام هیئت پنج نفری که تصمیمی گرفته شده زمین بارزش

اضافه شده از منافع سالیانه بانک بحساب سرمایه

برقم ۸۹۴,۳۸۴,۰۰۰ ریال افزایش یافت.

خلاصه فعالیتهای بانک در سه قسمت ساختمان - زمین و وام

بشرح زیر است :

ساختمان

واحد	۲۰۰	خانه برای کارمندان - مردم
«	۲۶۴	خانه برای افسران و درجه داران در تربت حیدریه و قوچان
«	۳۲	خانه برای افسران نیروی هوایی در مهرآباد
«	۶۷۵	خانه برای افسران و درجه داران ارتش در خوزستان
«	۱۲۰۰	آپارتمان و خانه سازمان در کن
«	۲۲۷	خانه های سازمانی در شهرستانها
«	۱۱۴	آپارتمان برای پاسبانان در نازی آباد
«	۷۵۰	شروع ساختمان خانه برای مناطق زلزله زده در دانشفهان

وزارت فرهنگ

- ۱ - ساختمان تعداد ۳۴۹ دبستان و دبیرستان در تهران و شهرستانها .
- ۲ - ساختمان دانشسرای حرفه ای در تهران .
- ۳ - ساختمان آموزشگاه تربیت معلم .
- ۴ - ساختمان دانشکده پزشکی اهواز (نیمه تمام) .

وزارت اقتصاد ملی و بازرگانی

- ۱ - تکمیل کاخ وزارت اقتصاد .
- ۲ - ساختمان اداره استانداردها و تأسیسات مربوط .
- ۳ - تکمیل کاخ وزارت صنایع و معادن .
- ۴ - تکمیل و نوسازی کارگاههای حرفه ای شهر صنعتی کرج .
- ۵ - ساختمان آموزشگاه نساجی اصفهان .
- ۶ - شروع ساختمان کوی کارمندان و کارگران کارخانه کودشیمیائی مرودشت .

وزارت دادگستری

- ساختمان دادگستری مشهد .
- ساختمان دادگستری شهر ری .
- ساختمان دادگستری رفسنجان .
- ساختمان دادگستری زابل .
- ساختمان دادگستری رضائیه .
- ساختمان دادگستری کرمان .
- ساختمان دادگستری دماوند .

وزارت جنگ

- ۱ - آموزشگاه رادار نیروی هوایی دوشان تپه .
- ۲ - بیمارستان نیروی هوایی دوشان تپه .
- ۳ - باشگاه نیروی هوایی دوشان تپه .
- ۴ - ایستگاه شماره ۱ نیروی هوایی در تبریز .
- ۵ - ایستگاه شماره ۲ نیروی هوایی در بابل .
- ۶ - بیمارستان پایگاه وحدتی در دزفول .
- ۷ - ساختمان نظام وظیفه شیراز .
- ۸ - ساختمان نظام وظیفه تبریز .
- ۹ - ساختمان نظام وظیفه مشهد .
- ۱۰ - ساختمان اداره نظام وظیفه کرمانشاه .
- ۱۱ - تکمیل بیمارستان ارتش در کرمانشاه .
- ۱۲ - ساختمان هنگ تفنگداران دریایی خسروآباد .
- ۱۳ - ساختمان انبار جمشیدیه اداره مهندسی ارتش .
- ۱۴ - ساختمان اصطبل باشگاه سوارکاران در جلالیه .

وزارت دارایی

- ساختمان پیشکاری دارایی کردستان .
- ساختمان تعمیرگاه ماشین آلات در تهران .

وزارت کشور

- ۱ - ساختمان استانداری در سنج .
- ۲ - ساختمان فرمانداری پاوه .
- ۳ - ساختمان فرمانداری سقز .
- ۴ - ساختمان نیمه تمام شهرداری نارمک .
- ۵ - ساختمان و پوشش در حدود ۶ کیلومتر نهر فیروزآباد .

وزارت کشاورزی

- ۱ - ساختمان هانگار برای اداره توسعه ماشین آلات در تهران .
- ۲ - ساختمان « « « « در اهواز .
- ۳ - ساختمان « « « « در شیراز .
- ۴ - ساختمان « « « « در همدان .
- ۵ - ساختمان « « « « در تبریز .
- ۶ - ساختمان تأسیسات بذر چغندر در کرج .
- ۷ - ساختمان تأسیسات مزرعه نمایی در کرج .

- ۸ - ساختمان نمایشگاه موقت وزارت کشاورزی در میدان جلالیه سال ۱۳۳۵ .
- ۹ - ساختمان اداره کشاورزی در خرم آباد .
- ۱۰ - ساختمان موقت اداره کشاورزی در نوشهر .
- ۱۱ - ساختمان تأسیسات انستیتوی بررسی آفات نباتی در اوین .
- ۱۲ - شروع ساختمان وزارت کشاورزی .

وزارت بهداشت

- ساختمان بیمارستان خوی .
- ساختمان آسایشگاه مسلولین تبریز .
- ساختمان آسایشگاه مسلولین اصفهان .
- ساختمان بیمارستان محمدرضا شاه پهلوی کرمان .
- ساختمان قرنطینه قصر شیرین .
- تکمیل ساختمان بیمارستان تبریز فارس .
- تکمیل ساختمان بیمارستان شاه آباد غرب .
- تکمیل ساختمان بیمارستان کازرون .
- تکمیل ساختمان بیمارستان سرد اصفهان .

ساختمانهای متفرقه

- ۱ - ساختمان بیمه رشت .
- ۲ - ساختمان محل بانک ساختمانی در خیابان شمالی پارک شهر .
- ۳ - شهرسازی نارمک .
- ۴ - شهرسازی نازی آباد .
- ۵ - شهرسازی یوسف آباد .
- ۶ - شهرسازی منظریه .
- ۷ - شهرسازی کوی گل افشان در ضرابخانه .
- ۸ - حفر چاههای عمیق شهرداری در تهران .

تأسیسات برق و حفر چاه عمیق

مشتربین	کیلووات	
۱۱۰۰۰	۳۰۰۰	۱ - ایجاد مرکز برق در نارمک بقدرت
۶۰۰۰	۱۲۰۰	۲ - ایجاد مرکز برق در نازی آباد
	۱۴۰۰	۳ - تأسیس شبکه برق شهرستان میانه
		۴ - تأسیسات مرکز شبکه برق کوی افسران و درجه داران
	۳۰۰	تربت حیدریه
	۱۵۰	۵ - تأسیسات مرکز شبکه برق قوچان
حلقه	۲۶	۶ - حفر چاه عمیق و تأسیسات

صورت قطعات زمین واگذار شده بانک باشخاص و مؤسسات دولتی

۱ - قطعات واگذار شده باشخاص	۲۰۵۰۰	قطعه
۲ - باشگاه ورزشی	۶۸۱۰۰	مترمربع
۳ - کارخانجات و مؤسسات دولتی	۵۸۷۲۴۴	«
۴ - اراضی واگذاری بمؤسسات فرهنگی دریوسف آباد	۶۳۴۳۱	«
۵ - شرکت ملی نفت از اراضی قم حدود	۳۰۰۰۰۰۰	«

وام مصالح و وام نقدی

باشخاص برای ساختمان خانه	۱۴۱۴	نفر	۱۰۹,۶۰۴,۵۰۰	ریال
شرکت ملی نفت از محل سپرده وجوه				
صندوق پس انداز شرکت ملی نفت	۱۱۲	«	۵۱,۳۰۳,۷۵۲	«

بہود وضع دادگستری

- توسعه تشکیلات ، افزایش بودجه ، تکمیل کادر .
- بہود سازمانی و رفاه کارمندان .
- بسط و اشاعہ علوم قضائی .
- امور ساختمانی .
- وضع قوانین جدید .

توسعه تشکیلات - افزایش بودجه و تکمیل کادر دستگاه دادگستری

مسأله‌ای که از مدت‌ها قبل مورد ابتلای مردم بود و موجبات زحمت‌آنها را هنگام طرح دعاوی و بروز اختلافات فیمابین فراهم مینمود موضوع عدم بسط تشکیلات در نقاط مختلف کشور و بخصوص بخشهای کوچک بود. اصحاب دعوی برای جزئی‌ترین اختلاف میبایست مسافتات دوری را می‌پیمودند و مدت‌ها معطل میماندند.

یکی از تحولات عمده‌ای که ظرف دهسال اخیر در دستگاه دادگستری انجام یافت موضوع توسعه تشکیلات قضائی به تناسب احتیاجات مردم است بنحویکه مراجع دادرسی با سهل‌ترین طرق در دسترس همگان قرار گیرد.

مقایسه اجمالی تشکیلات قضائی سال ۱۳۳۲ و سال ۱۳۴۱ این بسط و توسعه و تحول را بخوبی نمایان میسازد ولی وصول باین هدف یعنی توسعه تشکیلات بدو عامل عمده و اساسی احتیاج داشت.

یکی بودجه و دیگری کادر ذیصلاحیت، بودجه وزارت دادگستری که در سال ۱۳۳۲ مبلغ ۲۲۷,۴۷۷,۰۰۰ ریال بود در سال ۱۳۴۱ بمبلغ ۸۱۷,۰۰۰,۰۰۰ ریال یعنی قریب به چهار برابر افزایش یافت.

به تناسب ازدیاد بودجه هر سال تشکیلات قضائی توسعه یافت. دادگاه بخش مستقل در بخشهایی که فاقد سازمان قضائی بود تشکیل شد و بعضی از دادگاههای بخش بدادگاه شهرستان تبدیل گردید - در نقاطی که طبق قانون سازمان کشوری به استان تبدیل شده بود موافق قانون دادگاه استان برقرار گردید.

شعب مختلف محاکم و بازپرسی به تناسب احتیاجات و دعاوی مردم افزایش یافت دادگاه سیار بر طبق قانون مخصوصی که بتصویب قوه مقننه رسیده بود در استانهای مختلف کشور دائر گردید تا از نزدیک بتوانند بدرد دل مردم نقاط دور افتاده کشور برسند.

در طول مدت دهسال برای تأمین کادر لازم کوشش فراوان بعمل آمد تعداد قضات بدو برابر افزایش یافت و به تناسب کارمندان فنی - اداری و مأمورین ابلاغ و احضار نیز در حدود یک سوم اضافه شد بنحویکه در آخر سال ۱۳۴۱ تعداد ۱۵۵۷ نفر قاضی و ۲۳۳۷ کارمند اداری و ۱۸ پزشک

قانونی و جمعاً ۱۸۲۶ نفر مأمور ابلاغ و اجرا و پاسبان و راننده و خدمتگذار جزء در وزارت دادگستری مشغول بکار بودند .

طبیعی است تمام کوششی که برای توسعه تشکیلات بعمل آمد برای این بود که قضات و کارمندان دادگستری بتوانند جوابگوی مراجعات و پرونده‌ها و دعاوی مردم باشند ، چه این دعاوی به تناسب ازدیاد جمعیت توسعه مناسبات و معاملات اقتصادی و تجاری تحولات روزافزون در صنعتی شدن مملکت و افزایش میزان معاملات داخلی و خارجی ، ازدیاد محصولات صنعتی و کشاورزی و وضع فرهنگی و روحی مردم هر قسمت از مملکت در این مدت افزایش بسیار یافت و دادگستری نیز هماهنگ این افزایش میبایستی خود را برای رفع اختلافات و رسیدگی بدعاوی و تعقیب و کشف جرائم و مجازات مجرمین آماده مینمود .

میزان پرونده‌های وارده دادگستری که در سال ۱۳۳۲ بالغ بر ۳۱۶,۰۰۰ بود در سال ۱۳۴۱ به ۱,۰۳۳,۶۵۷ افزایش یافت و در مقابل میزان کار انجام شده و پرونده‌های مختومه دادگستری که در سال ۱۳۳۲ - ۳۰۱,۳۶۸ فقره بود در سال ۱۳۴۲ به ۹۶۳,۱۲۷ پرونده اضافه گردید و در حقیقت دادگستری موفق شد تقریباً بتمام پرونده‌های متشکله مربوط بدعاوی اشخاص در مراحل مختلف قضائی رسیدگی کند و همچنین پرونده‌های جزائی را نیز که بر اثر ارتکاب جرائم مختلف تشکیل گردید فیصله بخشد و این همان نتیجه‌ای است که از نظر خصوصی وظیفه دادگستری مورد انتظار بود .

فهرست میزان دعاوی و کارهای انجام شده در دوائر مختلف قضائی

سال	وارده	مختومه
۱۳۳۲	۳۱۶,۰۰۰	۳۰۱,۳۶۸
۱۳۳۳	۳۷۶,۰۶۰	۳۰۷,۲۲۰
۱۳۳۴	۳۴۶,۹۵۹	۳۲۰,۸۸۶
۱۳۳۵	۵۷۴,۰۲۵	۵۳۵,۷۸۱
۱۳۳۶	۶۴۷,۶۵۳	۶۱۰,۰۴۳
۱۳۳۷	۷۴۶,۸۱۱	۷۲۷,۹۹۶
۱۳۳۸	۸۹۲,۸۵۱	۸۵۹,۱۹۶
۱۳۳۹	۹۸۱,۲۷۱	۸۹۸,۷۷۷
۱۳۴۰	۹۲۴,۴۴۱	۸۳۹,۹۱۸
۱۳۴۱	۱,۰۳۳,۶۵۷	۹۶۳,۱۲۷

بهبود سازمانی و رفاه کارمندان

از نظر رفاه حال قضات و کارمندان دادگستری در سال ۱۳۳۴ اشل جدیدی برای حقوق بتصویب قوه مقننه رسید و بودجه آن نیز تأمین و پرداخت گردید که البته در وضع زندگی و رفاه حال قضات و کارمندان بسیار مؤثر بود همچنین در ایجاد وسائل رفاه کارمندان از طریق توسعه شرکتهای تعاونی در وزارت دادگستری نیز شرکت تعاونی که سرمایه کارمندان از طریق توسعه شرکتهای تعاونی دروزارت دادگستری نیز شرکت تعاونی که سرمایه کارمندان این دستگاه تشکیل شده بود توسعه یافت و در این مدت سرمایه آن نزدیک به سه برابر افزوده شد تا بتوانند اجناس مورد احتیاج را از دست اول خریداری نموده و با قساطر طویل المدت به تناسب نوع جنس در اختیار کارمندان بگذارد. در عین حال سود متناسبی نیز در پایان هر سال بصاحبان سهام که خود از کارمندان هستند تعلق میگیرد. سرمایه این شرکت در بدو تأسیس ۱,۵۰۰,۰۰۰ ریال بوده و فعلاً به مبلغ ۳,۱۵۰,۰۰۰ ریال بالغ شده. رستورانی دروزارت دادگستری و بازهم سرمایه خود کارمندان در تهران تأسیس گردید که غذای خوب و تمیز و موافق بهداشت بقیمت ارزان در اختیار کارمندانیکه بعد از ظهرها نیز کار میکنند بگذارد. بیمارستان دادگستری تأسیس یافت که بدون دریافت حق المعالجه بمعاینه و مداوا و بستری کردن بیماران دادگستری وثبت وعائله آنان میپردازد که کمک بسیار مهم بزرگی برای رفاه کارمندان بوده است.

حسن جریان دستگاه قضائی احتیاج باقدمات دیگری داشت. اصل تشویق وتنبيه از نظر مدیریت دستگاه همواره مورد نظر بود. برای این کار سازمانهای بازرسی وانتظامی تقویت شد ودائماً مراقب جریان امور ونحوه گردش کارها بودند.

تا قبل از سال ۱۳۳۲ دادگاه بخش مستقل و دادرها فاقد وسیله نقلیه بود برای يك معاینه محلی وكشف يك جرم و حفظ آثار آن خصوصاً در نقاط دور افتاده كه وسیله و یا راه خوب وجود نداشت قضات تحقیق ویا پزشكان قانونی باید مدتها معطل می ماندند ولی در طول دهسال اخیر تقریباً برای کلیه دادگاههای بخش مستقل كه رؤسای آن جانشین باز پرس هستند و همچنین دادرها و ادارات پزشکی قانونی و دادگاههای سیار وسیله نقلیه فراهم شد بنحوی كه از این جهت دیگر اشكال و تأخیری رخ نمیدهد وحداكتر تسریع كه لازمه رسیدگی در كشف وتعقیب جرائم است بعمل میآید.

میزان وسائل نقلیه دادگستری در سال ۱۳۳۲ و سال ۱۳۴۱ بشرح زیر است

سال	۱۳۳۲	۱۳۳۳	۱۳۳۴	۱۳۳۵	۱۳۳۶	۱۳۳۷	۱۳۳۸	۱۳۳۹	۱۳۴۰	۱۳۴۱
تعداد وسائل نقلیه	۱۹	۲۳	۱۱۷	۱۲۱	۱۲۴	۱۲۴	۱۳۱	۱۷۲	۲۰۷	۲۵۴

توجه به مدارج علمی و بسط و اشاعه علوم قضائی

سیستم استخدامی سابق و سطح علمی کارکنان این دستگاه میبایست از تحول عظیم علمی و فرهنگی مملکت عقب نمی ماند. در اجرای این منظور اقدامات اساسی انجام یافت و بموجب آمارهای موجود در حال حاضر اکثریت قریب باتفاق قضات دادگستری را لیسانسیه های حقوق تشکیل میدهند که از بین این عده بسیاری دارای درجات عالتر دکترای نیز هستند همچنین بر طبق آئین نامه هایی که تدوین گردیده کارمندان اداری حداقل از بین دیپلمه های کامل متوسطه انتخاب میشوند.

باتصویب و اجرای قوانین مخصوص در این مدت در حدود مقدرات بودجه ای نسبت باعزام قضات دادگستری بخارج کشور برای ترقی سطح علمی آنها اقدام شد و نیز از بورسهای مختلف تحصیلی برای آشنائی قضات با مقررات و قوانین و اصول دادرسی ممالک دیگر و بسط روابط و مناسبات قضائی و تبادل معلومات و اطلاعات استفاده گردید. بعلاوه با انتشار مجله حقوقی که متضمن مقالات علمی مفید بقلم قضات فاضل و وکلاء و اساتید حقوق و سایر ارباب بصیرت است در بسط و اشاعه علوم قضائی قدم مؤثری برداشته شد و بموازات اقدامات مزبور در سالهای ۱۳۳۷ و ۱۳۳۸ در هر سال کنفرانس عالی قضائی با حضور تمام رؤسای دادگستری های استان در تهران تشکیل گردید و مسائلی که از نظر بسط و تعمیم عدالت حائز اهمیت و محتاج مشاوره و تبادل نظر بود مورد بررسی قرار گرفت.

امور ساختمانی

یکی از تحولاتی که در ده سال اخیر انجام شد مربوط بامور ساختمانی است تا قبل از سال ۱۳۳۲ در دادگستری توجه به ایجاد ساختمانهای لازم برای ادارات دادگستری و شهرستانها کمتر معطوف بوده و وضع دادگستری های ایران خصوصاً در شهرستانها که همه در محلهای اجاره ای بسر میبردند مطلوب نبود ولی بامذاکرات و کوششهای بسیار بالاخره در سال ۱۳۳۸ توفیق تهیه بودجه ساختمانی از طریق افزایش هزینه های ثبت بدست آمد و برنامه ای برای انجام ساختمانهای دادگستری تهیه گردید - که ظرف سه سال با همکاری بانک ساختمانی برنامه نسبتاً سنگینی انجام پذیرفت و واحدهای ساختمانی بزرگ و کوچک یعنی برای دادگستری های استان و شهرستان و بخش در نقاط زیر بوجود آمد که در عین اصلاح وضع مسکن دادگستری ها تحولی در جهت تحولات ساختمانی و عمرانی مملکت و تهیه کاربری بیکاران و کمک به زیبائی شهرهای مختلف بود.

- ۱ - ساختمان دادگستری استان خراسان - مشهد.
- ۲ - ساختمان دادگستری شهرستان در سبزوار.
- ۳ - ساختمان دادگستری استان در کرمان.
- ۴ - ساختمان دادگاه بخش در رفسنجان.
- ۵ - ساختمان دادگستری شهرستان در زابل.

- ۶ - ساختمان دادگستری استان در رضائیه .
 - ۷ - ساختمان دادگستری استان در سنج .
 - ۸ - ساختمان دادگستری شهرستان در سقز .
 - ۹ - ساختمان دادگستری شهرستان در دماوند .
 - ۱۰ - ساختمان دادگاه بخش در شهر ری .
 - ۱۱ - ساختمان دادگستری شهرستان در آبادان .
 - ۱۲ - ساختمان دادگستری شهرستان در خرمشهر .
- از ساختمانهای مذکور غیر از ساختمان دادگستری استان در کرمان که شاید تا دوماه دیگر خاتمه یابد بقیه همه تکمیل و تحویل گردید و این برنامه در حدود مقدرات بودجهای بتدریج دنبال خواهد شد .

وضع قوانین جدید

مسئله وضع قوانین مفید و هماهنگ با اوضاع و احوال و تحولات اجتماعی کشور یکی از مهمترین عوامل موفقیت قوه قضائیه در انجام وظائف خود میباشد . برای تأمین این منظور و تجدیدنظر در قوانینی که بعلت قدمت تصویب مستلزم اصلاح بود در طول دهسال اخیر لوایحی که از نظر بهبود دادگستری ضرورت داشت تهیه شد . قسمت اعظم لوایح مزبور از سال ۱۳۳۳ تا سال ۱۳۴۰ بتصویب مجلسین رسیده است . آنچه در تصویب قوانین جدید از سال ۱۳۳۳ تا سال ۱۳۴۰ موجب تسریع در کارگردید اختیاراتی بود که چندبار از طرف مجلسین به کمیسیونهای مشترک دادگستری مجلسین داده شد که لوایح مربوط به دادگستری پس از تصویب کمیسیونهای مزبور لازم الاجرا گردد و پس از طی یکدوره آزمایشی با اصلاحاتی که لازم است مجدداً برای تصویب به مجلسین پیشنهاد شود .

در نتیجه اختیارات مزبور لوایح لازم تنظیم گردید و چون تصویب لوایح مزبور در کمیسیونهای مشترک با سرعت بیشتری امکان پذیر بود لهذا لوایح مزبور بفاصله کوتاهی پس از تقدیم به مجلسین بمورد اجرا گذاشته شد بعلاوه قوانین دیگری که تشریفات پارلمانی آن خاتمه یافته بتصویب نهائی مجلسین رسیده است بطوریکه در طول مدت هفتسال یعنی از سال ۱۳۳۳ تا ۱۳۴۰ بیش از پنجاه فقره قانون مربوط به دادگستری بتصویب مجلسین رسید . قوانین مزبور اصولاً ناظر به موضوعات زیر میباشد :

- ۱ - اصول تشکیلات دادگستری و استخدام قضات .
- ۲ - آئین دادرسی مدنی و کیفری .
- ۳ - قوانین مربوط به حقوق مدنی و جزاء .

قوانین مصوب سال ۱۳۳۳

- ۱ - قانون راجع به الغاء قوانین موقتی انحلال دیوان کشور .
- ۲ - لایحه قانونی راجع به قابل تجدیدنظر بودن احکام دیوان کشور در امور استخدامی .
- ۳ - لایحه قانونی مربوط به اشتباهات ثبتی و اسناد مالکیت معارض .
- ۴ - قانون راجع به استقلال کانون و کلاء دادگستری .
- ۵ - قانون اصلاح قسمتی از قانون اصول تشکیلات دادگستری و استخدام قضات .

قوانین مصوب سال ۱۳۳۴

- ۱ - قانون منع کشت تریاک .
- ۲ - قانون مربوط به اصلاح قانون هزینه‌های دادگستری و ثبت و حق تمبر و پروانه و تعیین اشل حقوق قضات دادگستری .
- ۳ - قانون مربوط به تشکیل مجدد دیوان کیفر .
- ۴ - قانون مربوط به مقررات امور پزشکی و داروئی و مواد خوردنی و آشامیدنی .
- ۵ - لایحه قانونی اصلاح قانون آئین دادرسی مدنی .

قوانین مصوب سال ۱۳۳۵

- ۱ - قانون راجع به اجازه اجراء لوایح پیشنهادی وزارت دادگستری پس از تصویب کمیسیونهای مشترك دادگستری مجلسین .
- ۲ - قانون راجع به اراضی دولت و شهرداریها و اوقاف و بانکها .
- ۳ - قانون متمم سازمان دادگستری و اصلاح قسمتی از لایحه قانونی اصول تشکیلات دادگستری و استخدام قضات .
- ۴ - قانون راجع به اراضی دولت و شهرداریها و اوقاف در استان خوزستان و شهرستانهای قم و مشهد .
- ۵ - قانون راجع بامور قضائی عشایر و ایلاتی که اسکان میشوند .
- ۶ - قانون راجع به اصلاح قانون دعاوی اشخاص نسبت به املاک و اگذاری .
- ۷ - قانون راجع به الحاق تبصره بماده ۱۴ قانون متمم سازمان دادگستری و استخدام قضات .
- ۸ - قانون تشدید مجازات رانندگان متخلف .
- ۹ - قانون اصلاح ماده ۳۴ قانون مجازات مرتکبین قاچاق .
- ۱۰ - قانون مربوط به اصلاح ماده ۶۵۰ قانون آئین دادرسی مدنی .
- ۱۱ - قانون الحاق يك تبصره بماده واحده قانون اراضی دولت و شهرداریها و اوقاف و بانکها .

قوانین مصوب سال ۱۳۳۶

- ۱ - لایحه قانونی راجع به تشکیل دادگاه سیار .
- ۲ - لایحه قانونی حفظ امنیت اجتماعی .
- ۳ - قانون راجع به حمل چاقو و انواع دیگر اسلحه سرد .
- ۴ - قانون اصلاح قانون کیفر پیشه‌وران و گرانفروشان .

قوانین مصوب سال ۱۳۳۷

- ۱ - لایحه قانونی اصلاح قسمتی از مواد قانون آئین دادرسی کیفری .
- ۲ - قانون راجع بامور قضائی عشایر و ایلاتی که اسکان میشوند .
- ۳ - قانون مربوط به تبهکارانی که اطفال را بقصد فروش بامطالبه وجه یا مال می‌ربایند .
- ۴ - قانون مربوط به الحاق يك تبصره بماده ۱۳۵ قانون کیفر عمومی .
- ۵ - قانون اجازه الحاق ایران به پرتکلهای اصلاحی راجع به منع فحشاء .
- ۶ - قانون اصلاح ماده ۶۵۰ قانون آئین دادرسی مدنی .
- ۷ - قانون مربوط به الحاق تبصره بماده ۲۶۱ قانون امور حسبی و اصلاح ماده ۳۶۴ قانون امور حسبی .
- ۸ - قانون راجع به تجدیدنظر کردن در احکام دادگاه عالی انتظامی قضات .
- ۹ - قانون راجع به منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلسین و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری .
- ۱۰ - قانون راجع باصلاح قانون دعاوی اشخاص نسبت باملاك واگذاری .
- ۱۱ - لایحه قانونی مربوط به اصلاح تبصره ماده ۹۸۸ و الحاق يك تبصره بماده ۹۸۹ قانون مدنی .
- ۱۲ - قانون مربوط به قابل تجدیدنظر بودن احکام شعبه دیوانعالی کشور در مورد شکایت استخدامی .
- ۱۳ - قانون راجع به الغاء ماده ۱۴ قانون متمم سازمان دادگستری و استخدام قضات .
- ۱۴ - قانون مربوط به اصلاح بعضی از مواد قانون ثبت اسناد و املاك .
- ۱۵ - قانون راجع به آزادی مشروط زندانیان .
- ۱۶ - قانون راجع به چك بی محل .
- ۱۷ - قانون راجع به مجازات پاشیدن اسید .
- ۱۸ - قانون مربوط به رسیدگی بدارائی وزراء و کارمندان .

در سال ۱۳۳۸ قوانین زیر بتصویب رسید

- ۱ - قانون راجع باصلاح قانون منع کشت خشخاش واستعمال ترياك .

- ۲ - قانون راجع به تشکیل دادگاه اطفال بزهکار .
- ۳ - قانون مربوط به الحاق ماده مکرر بماده ۲۶۸ قانون کیفر عمومی .
- ۴ - قانون راجع به اجازه اجرای لوایح پیشنهادی پس از تصویب کمیسیون مشترک قوانین دادگستری مجلسین .
- ۵ - قانون مربوط به تشدید مجازات سرقت مسلحانه .
- ۶ - قانون مربوط به اصلاح بعضی از مواد قانون تشکیلات دادگستری و اغزام قضات بخارجہ .

قوانین مصوب ۱۳۳۹

- ۱ - قانون استرداد مجرمین .
- ۲ - قانون اصلاح قانون اراضی دولت و شهرداریها و اوقاف و بانکها .
- ۳ - قانون اصلاح قانون جلوگیری از تصرف عدوانی .
- ۴ - قانون اقدامات تأمینی .
- ۵ - قانون الحاق ماده مکرر بماده ۲۲۵ قانون آئین دادرسی مدنی .
- ۶ - قانون تجویز دادرسی غیابی در امور جنائی .
- ۷ - قانون اصلاح قانون کارشناسان رسمی .
- ۸ - قانون راجع به رسیدگی غیابی در امور خلاقی .
- ۹ - قانون راجع به شورای دولتی .
- ۱۰ - قانون راجع به اصلاح بعضی از مواد قانون اصول تشکیلات دادگستری .
- ۱۱ - قانون مربوط بمالك و مستأجر .
- ۱۲ - قانون راجع به نحوه مطالبه دیون .

آزادی زنان

آزادی زنان

در عصر ما ظلمت‌ها محو می‌گردد و تیرگی‌ها دریده می‌شود و انسان‌ها بمدد دانش و بینش شگفت‌انگیز خویش پا بر سر قرون و اعصار نهاده و رهنورد کمال و تکامل‌اند بنابراین زیستن در این عصر پایداری و پایداری در این قرن و بالاخره حق حیات برای آن جامعه‌ای وجود دارد که در جوار گرامیترین ارزش اخلاقی وجود «یعنی آزادی» و تطبیق خویش با ضرورت‌های زمان مسیر زندگی را بی‌ماید و آزادی تنها نفی غلامی و بندگی نیست بلکه تساوی حقوق زن و مرد، آزادی رأی و اندیشه، حق اظهار وجود و در سرنوشت خود و اجتماع و استقلال سیاسی هر فرد نیز در دامنه مفهوم آن قرار دارد.

زنان در کشور ما از نخستین مرحله‌ی تمدن آریائی با مقامی بس ارجمند و والا دارای حقوق و شخصیت اجتماعی بودند و دوش‌بدوش مردان با استعداد ثمر بخش و فعالیت‌های گوناگون خویش نقش مؤثری در پیشرفت‌ها و ترقی جامعه داشتند.

با ظهور دین متمدنی اسلام که تعالیمش با هر زمان تطبیق می‌کند حقوق زن بیش از پیش تثبیت شد ولی با گذشت زمان اندک اندک حقوق و شخصیت اجتماعی او در پرده‌ای از سیاهی و فراموشی فرو رفت.

سال‌ها بدینسان سپری شد . . . تا اینکه بنیان‌گذار ایران نو اعلیحضرت فقید رضاشاه کبیر در روز ۱۷ دیماه ۱۳۱۴ اولین گام را در راه آزادی زنان برداشتند.

از آن پس نیروی عظیم انسانی زنان در پیشرفت و ترقی جامعه مؤثر افتاد و زنان توانستند همگام با مردان در پی‌ریزی ساختمان ایران نو کوشش کنند. بدینگونه نیز ۲۷ سال سپری شد.

در روز هشتم اسفندماه ۱۳۴۱ در طغیان تحولات اجتماع ایران شاهنشاه دادگستر و دموکرات ما رسالت بزرگ خویش را با اعطای آزادی کامل بزنان تکمیل فرمودند.

از روز هشتم اسفندماه بفرمان قاطع شاهنشاه لک‌ه سیاه ننگی که قرن‌ها بر سیمای جامعه ایران نشسته بود پاک شد. بندها و زنجیرهایی که بدست و پای زنان بسته شده بود بیکباره از هم گسست زنان ایرانی توانستند در نهضت عظیم سازندگی که از ۶ بهمن آغاز شده فعالانه کوشش نمایند. زنان کشور ما اکنون شایستگی استعداد خویش را در صحنه‌ی اجتماع ظاهر کرده‌اند.

و مصممانه می‌کوشند تا جبران رکود و توقف گذشته را بنمایند و در راه ساختمان ایران نو دوش بدوش مردان مجاهدت کنند .

از روز ۶ بهمن که زنان در تصویب ملی شرکت کردند زمینه برای اعطای آزادی کامل بآنان و تثبیت حقوقشان فراهم گردید و در روز هشتم اسفندماه شاهنشاه آزادی کامل بآنان اعطا فرمودند و باین ترتیب خواهند توانست برای اولین بار در تاریخ مشروطیت در انتخابات مجلسین شرکت کرده و نمایندگان خود را بمجلس بفرستند .

فهرست جمعیت‌های زنان ایران

- انجمن بانوان فرهنگی .
- انجمن بانوان ودوشیزگان .
- انجمن پرستاران ایران .
- انجمن خیریه بانوان ارامنه .
- انجمن فارغ التحصیلان مدرسه امریکائی .
- انجمن معاونت زنان شهر تهران .
- باشگاه بین‌المللی زنان ایران .
- جمعیت بیداری زنان .
- جمعیت راه نو .
- جمعیت هفده دی .
- جمعیت کل خیریه ارامنه .
- سازمان بانوان یهود ایران .
- سازمان زنان زرتشتی .
- سازمان طرفدار اعلامیه حقوق بشر .
- شورای زنان ایران .
- کانون بانوان .
- کانون بانوان پزشک .
- کلوپ شهناز .
- کمیته بانوان ارت .
- جمعیت زنان کارمند .
- اتحادیه زنان حقوقدان وابسته باتحادیه بین‌المللی حقوقدانان .

سياست خارجي

سیاست خارجی

« ما توانسته‌ایم بهترین روابط را با تمام همسایگان خود برقرار بکنیم با ترکیه و پاکستان که اعضای پیمان تدافعی سنتو هستند پیوندی ناگسستنی داریم همچنانکه میان ما با سایر اعضای پیمان سنتو روابط صمیمانه‌ی اتحاد برقرار است . با افغانستان دارای بهترین روابط برادری و دوستی هستیم . با عراق دارای روابط حسنه دوستی و همجواری می‌باشیم و با اتحاد جماهیر شوروی همسایه بزرگ شمالی خود روابط کاملاً دوستانه همسایگی داریم و بتازگی نیز قراردادهای همکاری فنی و اقتصادی که هنوز قابل توسعه است ، با آن منعقد کرده‌ایم . خوشوقتی که در صحنه سیاست بین‌المللی ما نه فقط در تفاهم خودمان با سایر ملل میکوشیم بلکه برای حصول تفاهم بیشتری میان ملل دیگر نیز از هیچ‌گونه کوششی فروگذار نمیکنیم » .

(از سخنان شاهنشاه)

درفضای سیاست بین‌المللی ، دیپلماسی و سیاست خارجی ایران برهنمونی خردمندانه شاهنشاه در دهسال گذشته مشی روشن و صریحی داشته است و همواره کوشش شده است تا براساس احترام متقابل و توجه بموقعیت استراتژیکی کشور با کلیدی ممالک جهان بویژه همسایگان روابط دوستانه برقرار شود .

پایبندی بتعهدات بین‌المللی واحترام بمبانی عالی ومقدسی که در منشور سازمان ملل متحد تجلی میکند ارکان استواری است که سیاست خارجی ایران با تکیه برآن در راه تشدید وتحکیم روابط با ملل جهان و ایجاد حسن تفاهم و کمک بصلح جهانی گام برمیدارد .

طی سالهای اخیر در پرتو سیاست خارجی روشنی که وجود داشت اختلافات مرزی ایران

با کشورهای شوروی ، ترکیه ، افغانستان و پاکستان بکلی مرتفع شد و در سایه سیاست محکم و استواری که اتخاذ گردید کشور ایران موقعیت ممتازی در صحنه سیاست جهان کسب نمود .
بدون تردید ثبات سیاست خارجی و آرامش و امنیت داخلی موقعیت جهانی ایران را در دنیا از هر جهت استحکام بیشتری بخشید چنانکه ایران اکنون در خاورمیانه وزنه سنگینی بحساب میآید .
انعقاد قراردادهای فرهنگی - فنی - اقتصادی و بازرگانی با کشورهای نظیر ایتالیا - اتریش - دانمارک - هند - انگلستان - شوروی و امریکا امکان بسط و توسعه هر چه بیشتر روابط دوستانه میان ایران و کشورهای مختلف جهان را فراهم آورد .
مساعی ارزنده شاهنشاه ایران در رفع اختلافات میان کشورهای خاورمیانه نظیر میانجیگری بین افغانستان و پاکستان در ایجاد حسن تفاهم بیشتر این کشور با سایر ممالک و همچنین کمک بصلح جهانی تأثیر بسزائی داشته است .

کتابخانه ملی افغانستان